

D. BAUDII

Tractatus

de

Induciis

Bellici

Belgici

a ad

1606 = 1609

editio 3^{ia}

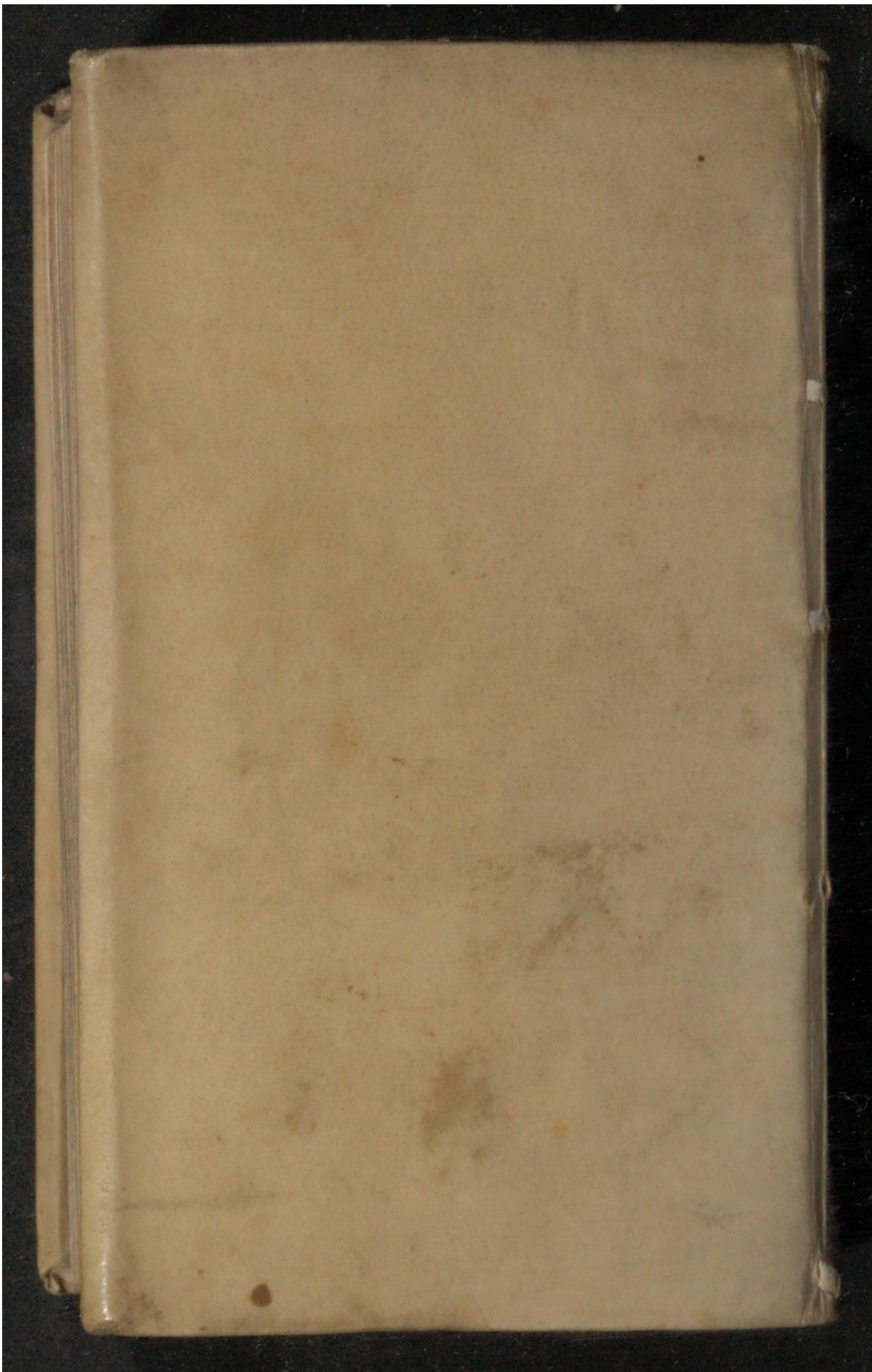
235

A

30

apud Elzev.

1629

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 A 30

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 A 30

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 A 30

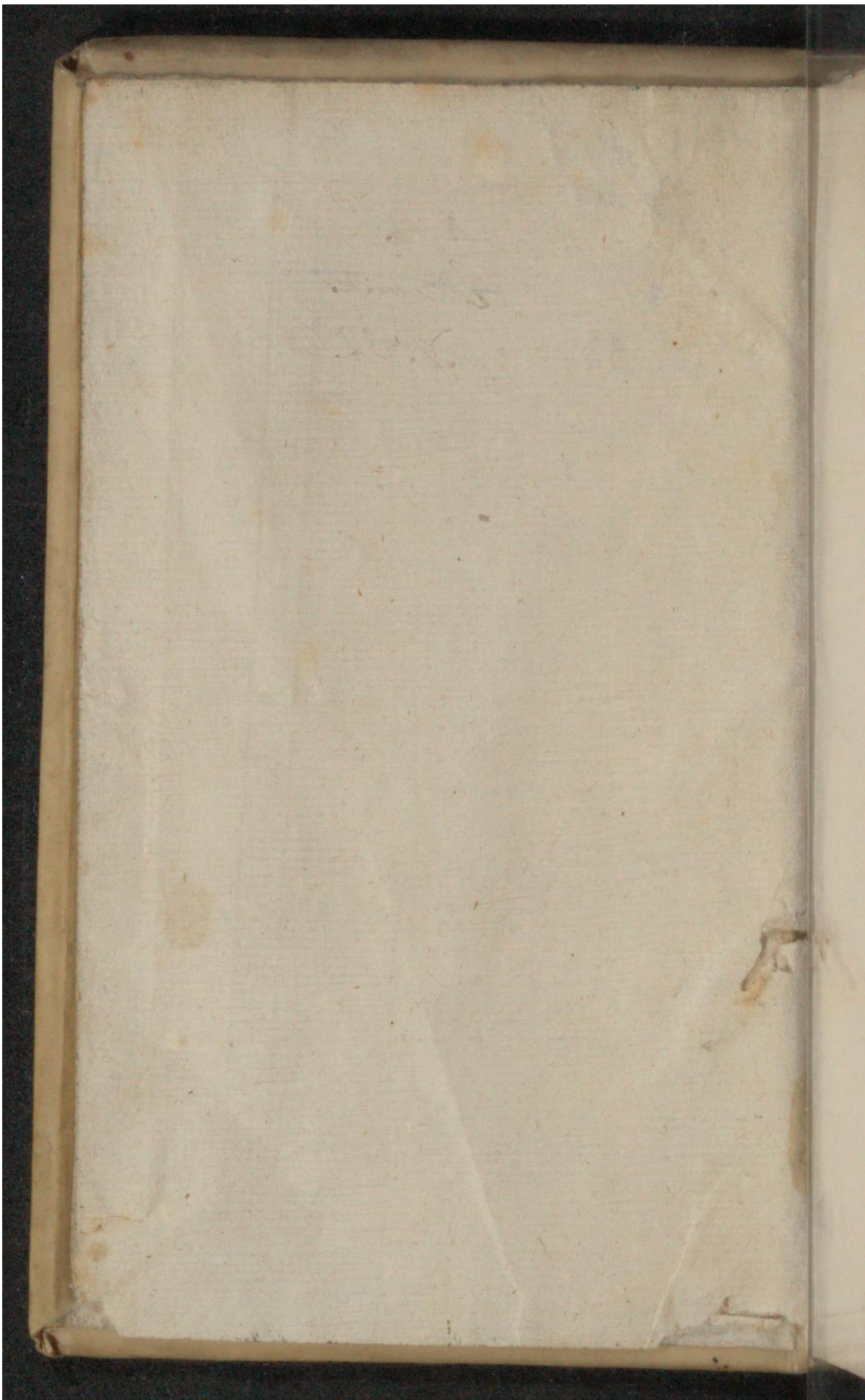
GW

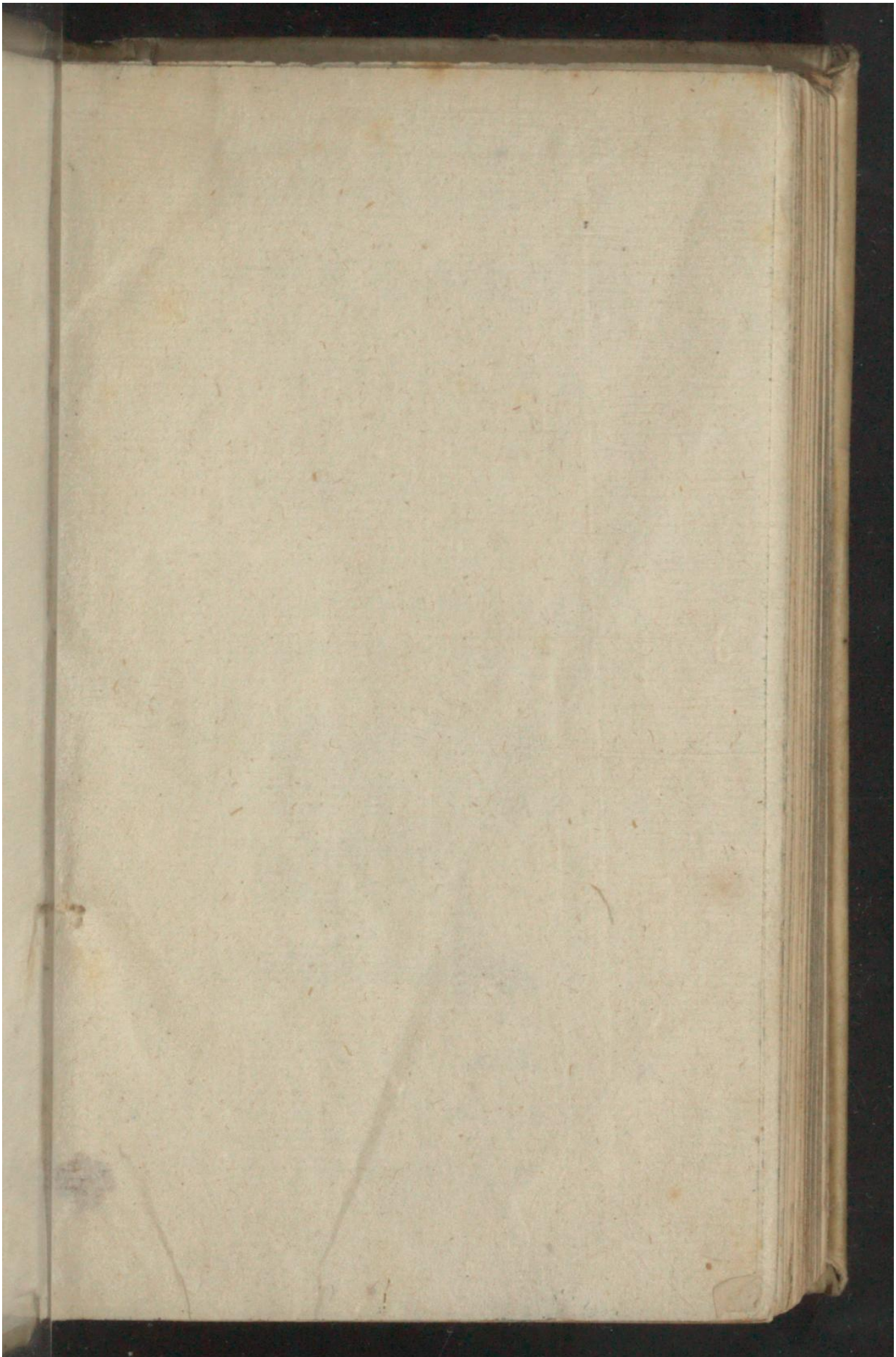
235

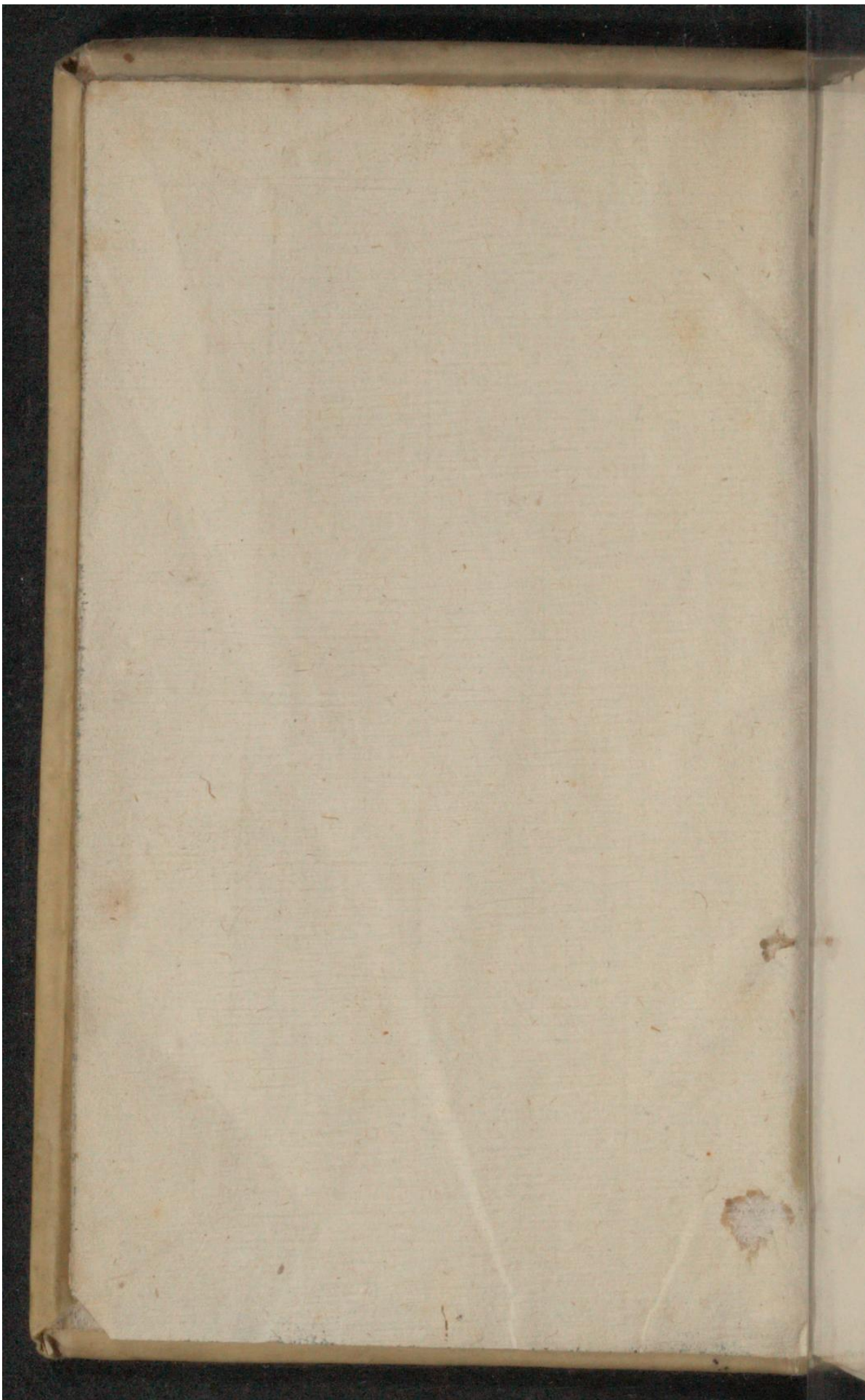
A 30

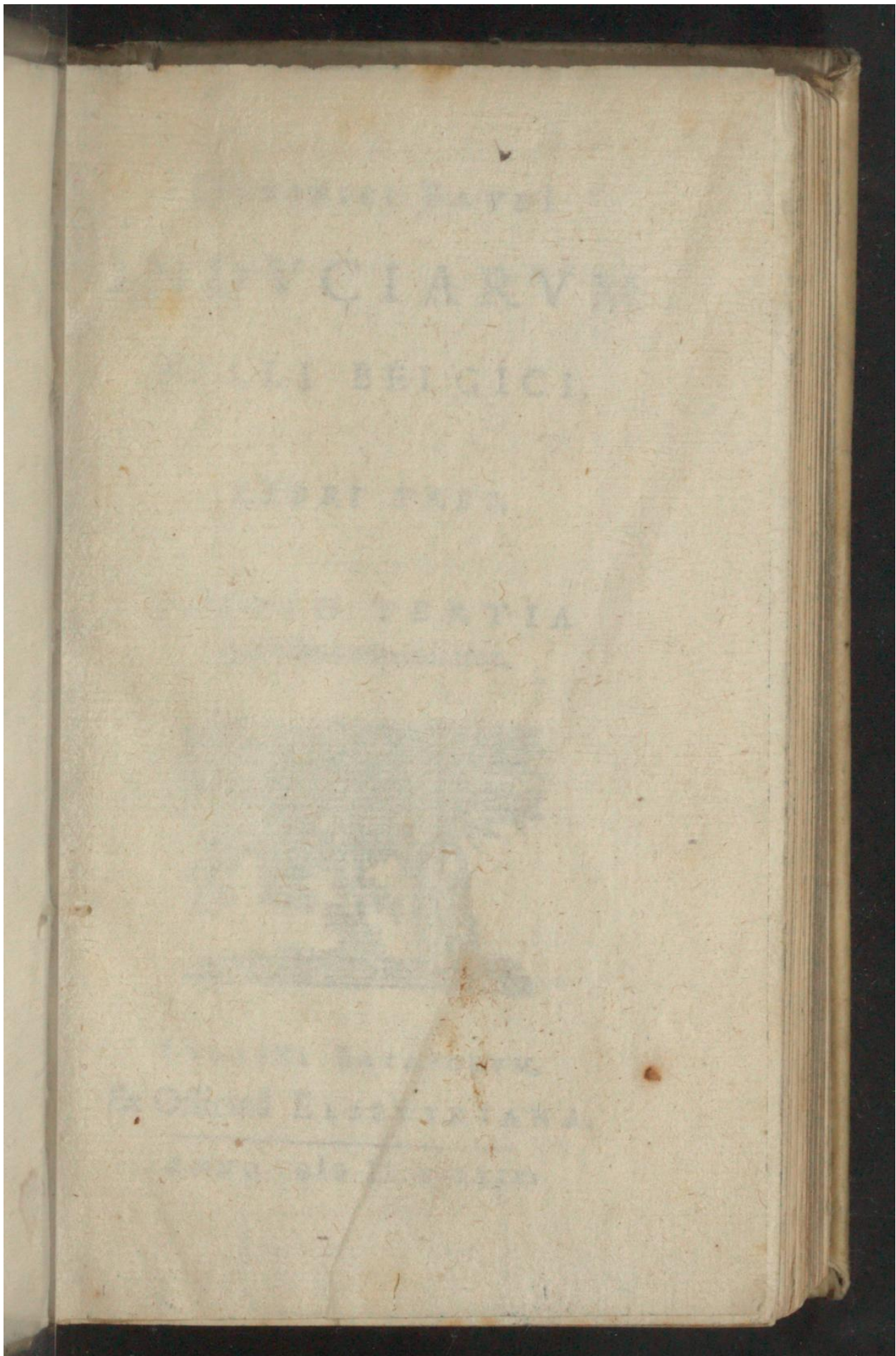
~~Genius~~

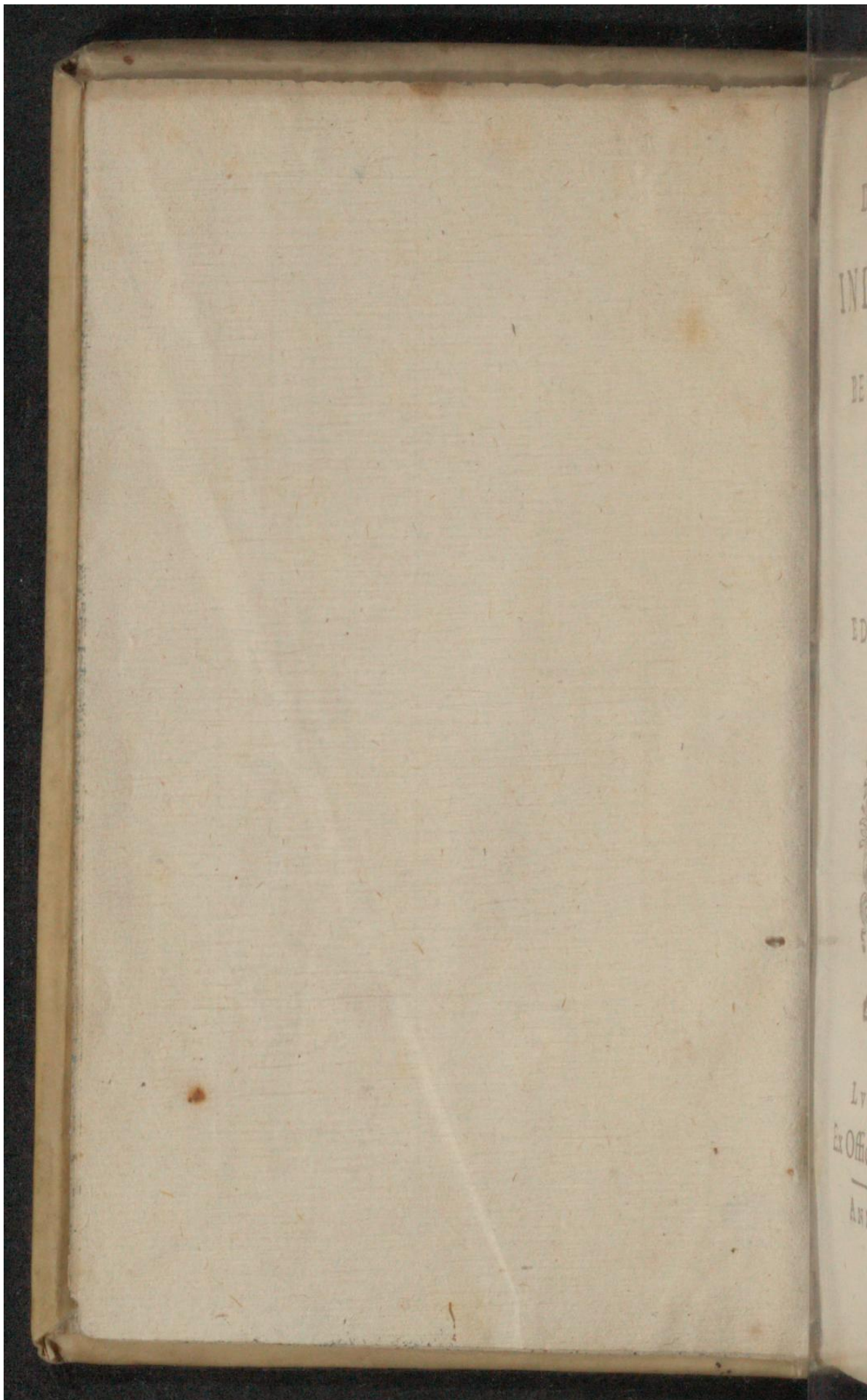
~~A. 32.~~

DOMINICI BAUDI
INDVCIARVM
BELLI BELGICI,

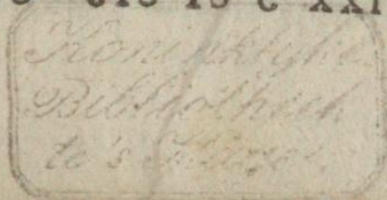
LIBRI TRES.

EDITIO TERTIA
prioribus emendatior.

LVGDVNI BATAVORVM,
Ex Officinâ ELSEVIRIANA.

ANNO MDCCXXIX.

Illustrissimis ac Potentissimis

ORDINIBVS VNI-
TARVM BELGII PRO-
VINCIA RV M.

DOMINICUS BAUDIUS
dicat sacratque.

S*I homines corporcis ocu-
lis intueri possent ipsam effi-
giem ac pulchritudinem vir-
tutis atque honestatis, mirificos illa sui amo-
res apud generosas mentes excitaret: sicuti
ex aduerso vitiorum deformitas ac turpitu-
do justum odium & fastidium animis inge-
neraret. Nunc autem ea est humani inge-
nij cœcitas, corruptela, perversitas, ut maxi-
ma parti mortalium opus sit quibusdam il-
lecebris ac lenociniis, quibus invitentur ad-
amplexandam virtutem, & quodam quasi
sufflamine, quo à capessendis vitijs compes-
cantur ac retardentur. Hoc fine natura inse-
vit magnanimis pectoribus ingenuam glo-
rie cupiditatem, & metum ex infamia, re-*

A 2

verer-

verentiamque posteritatis. Gloria stimulus est & calcar, quo sublimes animæ concitantur ad studium rerum honestarum: formido infamiae frenum est, quo revocantur à prave factis. Hinc Cato major, qui primus claritatem intulit in familiam cæteroque plebejam atque obscuram, dixisse fertur; eos virtutem adolescentibus adimere, qui à virtute gloriam & honorem segregarent. Adolescentes enim ob lubricum ætatis, & iudicii imbecillitatem, simul etiam quod ab affectibus transversa abripiuntur, haud facile gratis arduam virtutis viam insistant, nisi laudis quasi palpo titillentur ac permulceantur. Hinc Solon, unus è septem Græcia sapientibus, & solus inter eos qui legibus fundavit civitatem Atheniensem, aiebat duobus vinculis contineri remp. premio & pœna. Premiorum delinimento allicimur ad præclaras actiones, pœnarum metu deterremur à peccando. Paucis enim concessum est raro munere cœlestis indulgentiæ, ut solo rectæ conscientie pretio ducti virtutem ament propter ipsam, vitia oderint eo ipso quod vitia sint, & quod

esse censuram eamque perpetuam, nobilibusque ingenijs non tam imperio opus est quam exemplo. Sed ut ex quovis ligno non fit Mercurius, ita non omnibus quorumlibet hominum exemplis adest ea dignitas atque authoritas, ut eorum dicta factaque proponi possint ad imitandum. Hanc prerogativam obtinent Magistratus, qui sedent ad clavum imperij, quorum sive laudes sive culpe non possunt à reip. commodo periculove separari. Illud porro specimen est florētis status, quum prestantia virorum ingenia de quibus est fama consentiens, premiis atque honoribus eliciuntur, ad memoriam rerum gestarum seculo consecrandam, ne virtutibus debita gloria merces invideatur, aut flagitiis secusve admissis ignominie labes absit, & metus ex posteritate. Quocirca facere non possum, Illustrissimi Patrie Patres, & magnanimi Mæcenates, quin vobis immortales gratias agam, quod curæ & industriae nostræ munus istud exornandum adsignare sitis dignati. Perficiam omni studio ac diligentia, ne homini ignavo atque inglorio delatus is honos esse videatur,

deatur, nec præclara vestra de me iudicia
dedecorabo, si qua fortibus honesta sui fidu-
cia est, & bona nostra gratis mētibus inter-
pretari debemus, ut ea publicis utilitatibus
devoeamus. Neque enim, ut scribit prin-
ceps ingenij ac doctrinæ Plato, nobis solis na-
ti sumus, sed patriæ, quæ communis est om-
nium parens, cui nos natura primum con-
ciliat: sed parentibus, quorum beneficiis
maxime obligati sumus, & quos proxime
Deum immortalem omni cultu atque ob-
servantia complecti debemus: sed propin-
quis & amicis, quos aut morum ac volun-
tatum societas, aut quotidiana vitæ consue-
tudo, aut commune studiorum vinculum,
aut sanguinis & necessitudinis iura nobis
conjunxerunt. His ut nostri usum imper-
tiamur, horum ut inserviamus commodis,
non solum officij ratio præscribit, sed & ipsa
lex humanitatis, ne vitæ stationem deseru-
isse, & munus adsignatum à Deo subterfu-
gisse depræhendamur. Ac mihi quidem
sedulo meditati, & apud animum repu-
tanti, qua potissimum exercitatione possem
de patriâ deque sæculo præclare mereri, ut

A 4 bonum

bonum civem & virum fortem decet, non
alia seges & materies latior ad sempiternum
decus adsequendum visa est, quam si Histo-
riam rerum sub auspicijs vestris gestarum
conscribenda sumerem, uti vos velle video,
& uti me generosa mentis indoles adhorta-
tur. Offero nunc igitur Illustrissimo vestro
confessui hoc breve specimen operæ, sed mo-
numentum rei maxime illustris, ac per totū
terrarum orbem memorabilis, qua haut scio
an quidquam fama celebratius, & æterni-
tate dignius sub sole gestum sit abhinc per-
multis annis. Complexus enim sum tribus
libris totam illam negotiationem Belgica-
rum Induciarum, ad quem actum præsen-
tia sua cohonestandum, sapientia consilio-
que dirigendum, auctoritate corroborandum
advenere Legati summorum Regum ac
Procerum, tanquam ad comitia maxima-
rum rerum, & ad evolvendum opus im-
mensæ molis, eximieque utilitatis. Quid
enim magis admirandum, ac minus credi-
bile fieri potuit, quam quod post tam diu-
turnam armorum continuationem, post
tam atroces iras, post tam pertinax &
inexpia-

inexpiabile odium Rex longe lateque do-
minus, cujus imperium pene iisdem regi-
onum spacijs, quibus solis cursus, termi-
natur, eo apicem majestatis suæ demisit,
ut prior tentaret vias paciscendi fœderis
cum populo, quem olim juri suo subiectum
& ad omnia legitima obsequia paratissi-
mum habuisset? Cœlo & divino favori
non humanis viribus aut opibus imputan-
da est ejuscemodi commutatio fortune, &
tam incredibilis, nec opinata rerum felicitas.
Deus, in cujus manu sunt corda Regum,
eam mentem inspiravit augustis principi-
bus, ut sepositis rationibus quæ eos à tali
proposito demovere poterant, serio tandem
cogitarent de fine imponendo tot ærumnis &
calamitatibus, quæ civili bello comitari so-
lent. Viderunt enim viris fortibus, & ex-
trema passis nihil impervium esse nihil in-
accessum. Nam si antea dubitabatur, no-
stris temporibus ingenti documento com-
pertum est, nulli populo ad libertatem ac
decus nato tam degenerem animum esse ut
velit, tam afflictas vires ut cogatur, diutius
quam necesse sit permanere in ea vivendi

A s. condui-

conditione ac fortuna, cuius eum poeniteat.
Acerrimi sunt morsus morientium ferarum,
efficacissima vis est quam ultima necessitas
extundit, Sepe ad summa quaeque adipi-
scenda spem ostendit, & facilem viam pa-
tefacit rerum omnium desperatio.

Una salus victis, nullam sperare
salutem.

Caput & origo malorum fluxit ab intole-
rabili savitia eorum qui sub prae-textu Regiae
authoritatis inclementius se gesserunt quam
generosa Belgarum ingenia mollioribus af-
sueta imperijs aequo animo concoquere potu-
erunt. Hinc illae lachrymae, haec illa fuit in-
tima causa sumendi armorum. Accessit
ad exuendam obsequij reverentiam violatio
privilegiorum, neglecta sacramenti fides,
contempti mores & instituta majorum, fas
omne ruptum morte Legatorum, quos pa-
tria infandis malis oppressa pacem oratum
miserat, flos nobilitatis subjectus gladio car-
nificum, provinciae rapinis & injustis ex-
actionibus afflictae atque exinanite, civi-
tates in deditiorem acceptae nefarijs cedi-
bus pene ad internecionem deletae ac desola-
tae. Sed

tæ. Sed nullum acrius audendi telum ex-
stitit quam sacer obtentus religionis. Quo
tam illustri exemplo magis ac magis admo-
neri decet eos, qui in excelsa dignitatis fa-
stigio vitam agunt, ne conscientijs vim ad-
ferant, quarum jus & arbitrium sola divi-
na Majestas sibi peculiari privilegio refer-
vavit. Homo in corpusculum sævire po-
test, & Anaxarchi follem tundere, non
autem ipsum Anaxarchum. Deus unus est
scrutator renum, & inspector arcanarum
cogitationum. Homo in faciem, Deus in
præcordia contemplatur. Nemo tyrannus
ullis cruentibus exprimet ut quis credat,
quod non libet credere. Fidei & pietatis au-
gusta sedes est in intimo recessu mentis, in
ipsis penetrabilibus animorum. Vis & minæ
non efficiunt Christianos sed hypocritas, pur-
pura cultores non veri Numinis. Nihil est
tam voluntarium, tam sue spontis, tam im-
patiens dominationis, quam religio, quæ si
cogitur non amplius est religio, sed fucus &
inane simulachrū. Latebræ pectoris, & in-
volucra dissimulationum soli Deo patent,
qui reddet unicuique secundum opera ejus.

Igitur.

Igitur principes ac terrarum domini sic imperium temperare & moderari debent, ne supra quam homini concessum est, civibus sua cura permissis imperare praesumant, ut que se à suis amari, coli & observari malint, quam timeri. Metus enim est pessimus diuturni magister officij, nec perpetuitas & equabilis tenor constare potest obsequio, quod à terrore proficiscitur, cui semper odium comes adheret, erupturum tandem in nervos ubi graviora sunt quae patiuntur homines, quam quae ultra formidare queant. Regibus & Proceribus tutela rerum & administratio concredita est, non civium servitus, ideoque pastores populorum appellantur à principe non poetarum modo, sed omnium philosophorum Homero. Quod si ulla gens unquam fuit quae servitium pati, & malo cogi doluerit, libera Belgarum pectora liberali modo tractari semper amaverunt. Nec injuria. Non enim bello domiti venerunt in ditionem ac potestatem Burgundiacae vel Austriacae domus, ut leges arbitrio victoris accipere debuerint: nec ulla tanta est ullius monarchæ

narchæ terreni dignitas atque authoritas,
quin rectæ rationi, & justis legibus fasces
suos submittere, Deoque humiliter servire
debeat. Praclarè sapienterque pronun-
tiat Romane fidicen Lyra,

Regum timendorum in proprios
greges

Reges in ipsos imperium est Jo-
vis.

Tanto magis excellit atque eminent prin-
ceps, quo se submissius gerit, nec minus se
hominem esse meminit, quam hominibus
præesse. Digna vox est majestate regnan-
tis, humilem CHRISTI servum dicto
factoque profiteri. Nulla firmior & secu-
rior est tutela, nullum munitius propugna-
culum ad decus imperij defendendum,
quam principis virtus atque innocentia, quæ
plerumque stipata est amore ac benevolen-
tia civium. Optimum & certissimum præ-
sidium præsidio non indigere.

Integer vitæ scelerisque purus

Non eget Mauri jaculis nec arcu.

Frustra succinctus ibit princeps ingenti sa-
tellitio, si charitate suorum sepius non fuerit.

Reve-

Reverentia, non terror, est apex vera majestatis. Nulli magnatum tanta suppetunt opes ut evitare queant ultricem divinae justitiae manum. Fata semper viam inveniunt. Etiam contemtissimorum bipedum insidijs patent maximi regnatores. Jus vita ac necis possidet in quemvis qui mortem contempsit. Quod utinam dirissimis temporum nostrorum documentis non esset saepissime comprobatum. Sed quum ista nefaria perditorum ac profligatorum hominum facinora vix ullis consilijs & cautionibus averti possint, optimum factu fuerit ut Princeps sui curam custodiamque fatis ac coelesti providentiae permittat, ne morte infestiores vitam trahat, si perpetua mortis formidine continenter inquietetur. Sed si vis major absit, nullum consilium salubrius dari potest principibus ad tuendam salutem & incolumitatem suam, quam ut metus absit, charitas retineatur, utque haud falso versum hunc usu suum facere possint

Malo vereri, quam timeri me à
meis.

Metus

*Metus enim, ut ante dixi, est infirmum
pignus ac vinculum stabilitatis: amor au-
tem & benevolentia fidelis est vel ad per-
petuitatem. Hæ voces pueris inculcan-
tur in scholis, sed viri fractum percipiunt
ex diligenti meditatione tam utilium sen-
tentiarum, & sceptrigeri Reges gravi suo
malo comprobant earum invictam veri-
tatem. Rex ille Salomon non Apollinis
mendacio, sed divine vocis oraculo Sa-
pientissimus omnium mortalium pronun-
tatus, effatur hanc immota certitudinis
sententiam, Regnum à gente in gen-
tem transfertur propter injustitias, &
inurias, & contumelias, & diversos
dolos. Non enim populus Regis causa
constitutus est, sed Rex in gratiam po-
puli ut omnia sua consilia, dicta, facta
dirigat ad salutarem metam publici boni,
oblitus commodorum suorum, utque sa-
lutem propriam salute communi postero-
rem ducat. Talia dum contemnuntur,
aut ignorantur à violentis consultoribus,
qui benignas mentes principum ab incli-
natione nature ad asperiora impellunt,*
buc

huc tandem ventum est ut maximus ille dominator Philippus, tot populis ac regnis late imperans, ut vix eorum titulis recensendis memoria ipsius sufficiat, flore sui patrimonij devolueretur sine spe recuperandi, utque jam cum suis olim subditis aequo jure pacisci non adsperneretur. Visum est igitur hoc argumentum dignissimum quod literis, & annalium monumentis illustraretur ad memoriam posteritatis sempiternam. Quoniam autem haec negociatio, ut solent omnia magni moliminis exorsa, multiplices habuit actus, totumque fere triennium suspensas tenuit hominum mentes ancipiti spe & expectatione quorsum tandem evasura res esset: partem hanc historiae haud indignam existimavimus quae à cetero rerum gestarum contextu separatim tractaretur, ad exemplum principis Historicorum Sallustij, qui conjurationem Catilinariam, & Jugurthinum bellum à perpetuis, & continentibus suis scriptis separavit. Idem antea teste Tullio plures Graeci factitarunt. Nam Callisthenes Troicum bellum, Timaeus Pyrrhi, Polybius Numantinum à reliquo corpore su-

pore suorum operum seorsim exposuerunt.
Tribus igitur libris, ut ante commemoravi,
totam historiam Belgicarum Induciarum
complexus sum. Priore libro comprehen-
sum est quidquid gestum fuit quasi in an-
tecessum, priusquam Legati Regis Hispa-
niarum & Archiducum Hagam adveni-
rent. Secundus ea continet quae interea con-
tigerunt dum isthic commorati sunt. Ter-
tius colophonem & supremam operi manum
imponit, complectiturque summam eorum
quae conclusa sunt post discessum eorundem
Legatorum donec de duodecennialibus In-
duciis tandem utrimque conventum est.
Sequutus sum in re nutum vestrae volunta-
tis, quae mihi instar legis est, à qua scriben-
di auspiciam sumam. Cujus voti & animi
mei pignus atque obsidem cupio esse hanc
epistolam, ut mihi deserti muneris atque or-
dinis flagitium exprobretur, nisi promissi fi-
dem rebus ac factis cumulate adimplevero.
Tantum illud, quod exquisitissimum est, à vo-
bis paciscor ut mihi ex parte vestra seges
scribendi suppeditetur, hoc est fida rerum
gestarum acta & monumenta, ne per impro-
vidam

vidam credulitatem, quæ optimo cuique facile imponit, peccem in sacrosanctam veritatem, quæ lumen & animæ historiæ censerî debet. Ego manupretium dabo, & cætera quæ ab Historici munere atque officio requiruntur, abunde, ut spero, præstabo. Quidquid enim studio, industria & arte possum, id omne sub auspicio vestræ gratiæ & authoritatis militabit, si modo favor vester laboribus & conatibus nostris liberalem auram inspirare dignetur, ut animo à minutis & sordentibus curis vacuo tam serijs atque præclaris occupationibus incumbere possim. Dedi operam, quoad ejus fieri potuit, ut oratio nostra ad antiquitatis indolem conformaretur. Neque tamen serviliter ac superstitiosè stylum adstrinxi Tullianæ imitationi, ut existimarem nefas esse verba genio sæculi, & rerû usibus accommodare. Utendum enim est sermone tanquam nûmo, cui publicæ formæ pretium suum adsignat. Viderint magistræ qui nihil Latine scribi putant nisi quod haustum sit ex fontibus dictionis Ciceronianæ. Sit, ut esse libenter fatemur, Marcus Tullius

Flos

Flos delibatus populi, suadæque
medulla,

*sit summus Eloquentiæ magister, at non so-
lus regnum fandi obrinet, & plures admitti
possunt in hujus gloriæ consortium ac socie-
tatem. Nemo tam contemptim ac fasti-
diosè de nostra dicendi scribendique facul-
tate opinari debet, ut credat nos per igno-
rantiam peccare, quum non dubitavimus
uti vocabulis publici saporis, si non trans-
marine venustatis. Judicio id fecimus, &
meditate deliberatoque consilio, quod exem-
pli causa non temere quidquam mutamus
circa solennes instrumentorum formulas.
Habet enim in talibus ipsa barbaries suam
quandam elegantiam, ut nevus egregio
corpori inspersus aliquando pars est haud
indecora pulchritudinis, & composita ne-
gligentia magis commendat naturalem for-
mam, sicuti matronæ tunc bene olere dicun-
tur quum nihil olent. Nobis jampridem ab
Orbili ferula nihil periculi est, nec superci-
lium pedagogorum magnopere formidamus.
Ignoscet mihi genius Prisciani, qui jam-
dudum placida pace compositus quiescit, si
inter-*

interdum in scriptis nostris occurrent voces,
quæ sacrum quendam horrorem incutere
potuissent populo Romano *Quiritium*, &
quas lustralibus febris expiari oportuisset,
si exaudita olim essent non dicam cinctutis
Cethegis, sed feracissimo virtutum ævo *Cæsa-*
ris Augusti, qua tempestate floruerunt
præclarissima scriptorum ingenia. Qua-
propter benignus Lector non debet arbitra-
ri se purgamentum aliquod calcare, aut de-
latum esse in solas terrarum oras, quo mon-
stra mitti solent, si quando versabuntur an-
te oculos vocabula Romuli nepotibus inusi-
tata, quæ nunc terit viritum publicus usus,

Quem penes arbitrium est, & vis,
& norma loquendi.

Ex hoc censu est investitura, feudum, par-
lamentum, audientarius, commissarius, &
si quæ sunt generis ejusdem. Quas equi-
dem voces veteri Latio insolentes atque
omnino inauditas fuisse confiteor, sed religio
mihi fuit recedere à communi consuetudine,
quæ optima est rationis interpres ac mode-
ratrix. Fejuna cujusdam & minuta ambi-
tionis esset in talibus ineptijs captare glo-
riam

riam elegantia, & abire seorsim à solenni-
bus formulis quas præsens mos atque usus
approbavit. Nos nemini supplicandum ha-
bemus ut Romana simplicitate loquamur,
& dilucide cogitata mentis enuntiare possi-
mus, quæ præcipua dos est styli & eloquu-
tionis. Turpe est difficiles habere nugas,
atque ita per ambages fabulari, ut rerum
gestarum interpretes intepretis operam desi-
derare videatur. Silere omnino satius est,
quam ea loqui aut scribere quæ mirentur
homines potius quam intelligant. Ut in cæ-
teris rebus, sic in hoc genere vitiosa & odio-
sa est omnis affectatio. In titulis celsitu-
dinum, & majestatum fui paulo parcior ac
restrictior, quia me historia scriptorem, non
cæremoniarum magistrum profiteor, nec
magni principes à designatione Academici
doctoris fortune suæ legem accipient. Ta-
men quoties idonea occasio sese obtulit, liben-
ter claros viros, & nomine ac meritis insi-
gnes pro captu mediocritatis debita laude
sum prosequutus, virtutemque etiam in ho-
ste meritis elogijs honestare non dubitavi.
Iustitia enim munus est suum cuique tri-
buere,

buere, primaria lex Historia, veritatem
venerari, reginam illam rerum divinarum
atque humanarum, nihil falsi dicere prop-
ter aucupium gratiae, nihil veri subtrahere
propter metum offensionis. Sed quia mini-
me sufficit Historicum non esse mendacem,
hoc est carere vitio insigni ad deformitatem,
multaque sunt aliae virtutes administra-
comitesque veritatis, obnixè studuimus effice-
re ut hoc quamlibet exiguum ingenij mo-
numentum omnibus numeris absolutum,
nullaque parte defectum in lucem exiret.
Brevitas mihi, si cuiquam mortalium, ve-
hementer arridet: sed eam verborum nu-
mero metiri non oportet, verum pondere &
gravitate sententiarum. Multi magno
conatu magnas nugae agunt, & plurimis
verbis paucissima dicunt. Quis brevitas
gloria comparandus est cum Sallustio? Is
tamen liberrime solet evagari, & plurimus
est in digressionibus, apprime quidem illis
ad vitam utilibus ac fructuosis, sed quae se-
piusculum parum ad propositum faciant, & ex
preparato quaesita esse videantur. Mihi
idem licere permisi. Nam plura est apud
me tan-

me tanti scriptoris auctoritas & exēplum,
quam aridissima minorū Rhetorum præ-
cepta, qui sine populi suffragio dictaturam
in literas exercent. Porro nunquam per so-
mnum imaginati sunt, quid sit Historiam
vix magistram pro dignitate temporum ad
æternitatem memoriæ cum utilitate legenti-
um scribere, qui nuda simplici que rerum ge-
starum narratione contenti, præmittunt
ea quæ ad mores, quæ ad vitam, quæ ad ci-
vilem prudentiam informandam faciunt.
Quid enim lectoris aut posterorum inter-
est scire quo consule bellum aliquod suscep-
tum aut finitum sit, quisve triumphans ur-
bem quadrijugo curru vectus introierit, si
quo consilio, qua mente quæ ratione quid-
que sit administratum, ignoremus? Dicam
cum Asellione Gellij, id fabulas pueris est
narrare, non historias scribere. Sed quia mi-
hi decretum est oportuniori tempore ac loco
de hac nobilissima materie plenius & accu-
ratus differere, non diffundam me nunc pro-
lixiori oratione. Quod autem interdum re-
bus serijs ac severis sales & facetias adpersi,
non admodum excusandum arbitror. Ne-
que

que enim culpam commertus esse videor,
& omnes elegantioris doctrina fautores
huic amabili vitio facile veniam daturus
omnino mihi persuadeo. Si quem offendet
ea venustioribus ingeniis agnata luxuries,
Gratiis & Musis sacrificet priusquam jus
sibi sumat carpenti ea quæ more majorum,
& exemplo probatissimi cuiusque scriptoris
usurpavimus. Profanum & imperitum
vulgus non moramur, cui nisi quod ipse fa-
cit nihil rectum videtur. Hæc sunt extra
territorium, & supra eorum jurisdictionem.
Scimus nos vivere in regno & domicilio al-
mæ Libertatis, utimurque felicitate tempo-
rum, qua & sentire quæ velis, & quæ sen-
tias fidenter effari licet. Bona sæculi non
satis intelligerem, si ob inculpatam festivita-
tem, quæ nullius famam ledit, nemini jus
suum detrahit, judicia Silonum & Capito-
num vehementer extimescerem. Mul-
to minus invidia mihi deprecanda est, quod
in orationibus interdum oratio nostra lu-
xuriatur, & affingit verba quæ nunquam
dicta fuerint. Satis est si tali tempore, tali
rerum articulo non incommode dici potue-
runt.

DEDICATORIA.

runt, *Qui id nobis vitio dabit, per latius meum petet quidquid est melioris nota Historicorum, seu Græcos seu Latinos ad testimonium citare quis velit. Servavimus tamen in hoc lubrico scribendi genere modum, sequitque sumus, sed libero incessu monumenta consignata literis, quæ nobiscum amice communicarunt viri insignes, qui rebus gerendis publica cum authoritate interfuerunt. Quum autem sub auspiciatissimi nominis vestri presidio ac patrocinio quidquid istud est laboris atque oneris suscepim, nefas erat alios circumspicere Mæcenates, quibus has primitias operum dedicare in animum inducerem. Sumite volentes & placidi parva exordia majoris in posterum cura ac meditationis. Vester labor erit explorare, quo in genere scribendi nostram industriam exerceri velitis. Ego nihil affecto præter obsequij gloriam, & ut posteritas norit, frementibus famelicis ac venalibus linguis, me vixisse non degenerem mundi incolam, nec inficiandum sæculo nomen. Dispensate quæso, & in usum publici commodi seponite dona, quibus hunc civem ve-*

B strum

EPISTOLA DEDICAT.

*strum coelestis benignitas munerari digni-
ta est. Jamdudum enim serio mentem me-
am invasit generosus ardor mandandi lite-
ris ea monumenta, quae pertineant ad pa-
triae decus, ad temporum gloriam, ad poste-
riorum utilitatem. Deus O. M. vestra
consilia, facta, dicta, cogitata rite, secun-
dare, & coelesti favore suo complecti, at-
que ad felicem eventum exitumque prove-
here dignetur. Datum Lugduni Batav-
Kalend. Maij cIo. Io cXIII.*

Eiſ

Εἰς Βαυδιάδην τὸ πᾶν, ποιητικῶς τε ἔλογο γράφον
τὸ νυκτὶ δόδοκιμέντων ἐν τοῖς μάλισσι, καὶ μὲν τὸ
τὸ ἐκεχθείας χρόνον συμβεβηκότα καὶ τὴν Βελ-
γίδα, μάλα σοφῶς τε καὶ λαμπρῶς ἰσορήσαντα
ἔερμωδίσαντα· τὸ νυκτὶ εἶναι ἢ ταύτην τῶν
ἰσορίαν ἐκδιδόντα.

Ἄρεια θυμολέοντα, μέγαν μήτωρα φόβοιο,
Μοίρης ἀνδρομέης τέκνονα γάρραλέον,
Αἶματι καὶ λύτρω κεχαρητότα, τήχεσι πηλήτιν,
Ληϊστῆρα κακὸν Βελγίδῳ ἡμετέρης,
Πολλοὶ ἐφημίζασθε· Βαταωῶν ἐν δαίλυρση
Ἡτορ ἀτάρβητον ἔνοον ἐκτέμνοιο,
Ὅσα τ' ἐλσυτερίης ὑπερδύνομίης τ' ἐμόγησαν,
Προσδοκίη δόξης ἔποτε παυσσομένης.
Αὐτὰρ ὁ Βαυδιάδης θεοείκελῳ, αἰθέρα κύραον
Πολλῆ τῆ σοφίῃ καὶ πιθανολογίῃ,
Εἰρνώνι λάχε μῦθῳ ἑαῖς βίβλοισι γεραίρην,
Μητέρα Μυσαίων, δόχρος ἀοιδόπολων,
Φοῖβε, σὺ δ' εἶν ἐνὶ φωτὶ δυοῖν ἀνταξία δήεις,
Μῦθον Μαιονίδεω καὶ λόγον Ἡροδότῃ.
Τοῖς πρῶτερον γὰρ ἔειπας τοῖς ἱερεῦσι μέμνηε,
Τοῖσι μὲν δὲ μέλπειν, τοῖσι δ' ἄν ἰσορέειν.
Μῦθῳ ὃδ' Ἀστροπαῖῳ· ἐπεὶ θεοειδέξιός ἐστι
Πρὶν ποιετῆ μολπῆ, νῦν δ' ἀτὰρ δόλογι.

Α'ΝΑΘΗΜΑΤΙΚΟΝ

τῆς αὐτῆς ἰσορίας πέρι, πρὸς τὴν Εἰρλίω.

Εἰρλίω φιλόμορσε, τὸν κῆ πύονα βαρῶν
 Τὴν δ' ἀνέθηκε φέρων Βαυδιάδης σελίδα,
 Εὐεπίης πηγὴ καλὴρρο, ἐνεάκρενον,
 Νόσον τερπνοζάτη σὺν διαγραψάμην.
 Ὡς ποτε, δηρὸν αἴς ὑπὲρ τραφεῖς τε ἔυρηξ,
 Δύτερον αὖ πάτερι ἠλυτες ἡμετέρω.
 Ἄλλα λιπὼν ἐτῆροισι, τὰ μὴδ' ὠφελεε γῆροισι,
 Οἰμαζαὶς κταμῶν, ἔφόνον δρζαλέον
 Εἰθόντων κατ' Ἄρηα. παλιώξες τε βαρείας
 Τῶν περὶν τήρομῶν δῆϊα εἰ πολέμοι.
 Σοίηδ' μένη, ἀνασσα, πόθοι φιλήτε μέμηλε,
 Καὶ σφίη πάση, ἔκλυτος δὲπίη,
 Δῶρὰ τε Μισαίων ἐρικυδέα· παρὲρ δέ σοι αἰεὶ
 Θελξίνοοι μολπαί, παρὲρ ἧ χοροσασίαι,
 Κρατήετ' δὲζῶρα κεκερασμῶν ἠδέ οἶνα,
 Ἄνηε δὲ ὄζων, δὲφροσυνῆς θεράπων.
 Ἄλλοι σηκὸν Ἄρηε ἀαάτρε κῆ δῆεν
 Τόχεσι κροσμέιτων αἶματι δδουμῶμοις:
 Τοῖς κόρυς ἀμφὶς ἄρηε, ἔασράπρισσα κυδοιμὸν
 Ἐπταβόδι ἴτυς, τείχε Εἰνουαλίς.
 Μῆνοι δ' Εἰρλίωης γλυκεραὶ σάλπιγγες ἔασιν
 Μισσπόλοι· Πήθῆν τέκνα φυρηπτολέμοι.

DANIEL HEINSIUS.

DOMI-

I

DOMINICI BAUDI
DE
INDVCIIS
BELLI BELGICI,
LIBER PRIMVS.

BX omni genere monu-
mentorum, quibus præ-
clara ingenia memoriam
nominis sui grata cum re-
cordatione ad posteros transmittere
studuerunt, ij optimam partem vi-
dentur delegisse, qui res æternitate
dignas à populis, regibus & optima-
tibus, bello seu pace designatas con-
secrare perpetuis annalibus, & ab ob-
livionis injuria vindicare sunt agref-
si. Nam si scripta illa ferunt omne
punctum, quæ cum ingenua delecta-
tione ac voluptate seriam utilitatem
adæquarunt: cui potius ea laus tri-
buetur quam legitimo historiarum
conditori? Heic velut in speculo
mores & instituta gentium contem-

B ;

plare

2 DE INDVCIIS BELLI
plari licet, ut inde civilem pruden-
tiam hauriamus, illam vitæ ducem ac
magistram, directricem & moderatri-
cem humanarum actionum, quæ ni-
nil est aliud, quam ex præteritis even-
tibus, consilijs, dictis ac factis claro-
rum virorum, de præsentibus futuris-
que rebus sapienter ordinandis recte
meditata ratio consultatioq;. Quan-
quam autem & legum sanctiones, &
præcepta philosophorum consecrata
literis in æternum mansuris, perma-
gnam vim habent ad ingenerandum
animis bene natis amorem honesta-
tis, & odium turpitudinis : tamen ita
natura moribusque comparatum est,
ut generosæ mentes sponte suaderi
malint quam malo cogi, flecti quam
frangi, duci quam trahi. Quod opti-
me fit propositis virtutum & vitio-
rum exemplis, unde cordatus Lector
sumat quod ex usu sit, fugiat quæ cum
dedecore & flagitio conjuncta esse vi-
debuntur. Nam si olim posterorum a-
nimos ad virtutem accendebant dis-
posi-

positæ in atrio majorum imagines ,
 quæ nihil præter externam corporis
 figuram intuentibus repræsentabant :
 quanto magis ad æmulandi ardorem
 excitari convenit viros gloriæ cupi-
 ditate flagrantes, quum ad vivum ex-
 pressam vident effigiem illam divi-
 nioris auræ, qua potissimum parte di-
 gnitas generis humani censeretur ?
 Quocirca mihi jam pridem consilium
 fuit in hoc genere scriptionis experiri
 vires ingenij, & gratiam candidæ po-
 steritatis demereri : sed animus à se-
 met ipso dissidens, & assiduo curarum
 insultu jactatus, vix tandem secum in
 gratiam reverti potuit, ut assurgeret
 ad ullum excelsæ laudis incœptum,
 dignum ijs artibus ac disciplinis, qua-
 rum gloriam semper adamavimus.
 Nunc postquam liberalitate poten-
 tissimorum & illustrissimorum Ordi-
 num, invitamur ad hanc honorificam
 operam communibus bonis imparti-
 endam, nullus est ultra contationi lo-
 cus, nec desidiæ excusatio carere po-
 test

4 DE INDUCIIS BELLI
est flagitio desertæ stationis. Igitur
fretus auspicio, benevolentia & au-
thoritate optimorum Mæcenatum,
quorum fidei custodiæque concredi-
ta est imperij dignitas, populi salus,
cura patriæ libertatis, & antiquæ reli-
gionis, quibus me meaue omnia li-
bens ac merito dicavi, consecravi,
quod publico bono fiat, & ad sæculi
decus pertineat, conabor exponere
ijs quorum in manus hæc scripta ve-
nient, arduum illud & multis obsep-
tum difficultatibus negotium pacis
& induciarum, quod tandem post
multiplices actus, præter multorum
spem contra pene omnium opinio-
nem felici exitu terminatum est, inter
maximum regum Philippum & Se-
renissimos Archiduces cum illustrissi-
ntis Ordinibus unitarum Belgij Pro-
vinciarum, Deum O. M. datorem
omnis boni ex intimo pectoris pene-
trali quæso venerorque, ut manum
mentemque meam dirigat ad nomi-
nis sui gloriam, & ad publicam utili-
tatem,

LI
Igitur
& u-
nam,
credi-
falsus,
reli-
ma/i-
quy,
quili
mere
a. s.
obsp-
pacis
o post
ratum
nio-
mer
Se-
uilli-
Pro-
roem
tem-
num
mi-
uili-
tem,
BELGICI, LIBER I. S
tatem, utque dictis meis libertas, fi-
des, veritas constet, animusque con-
tingat à studio partium liber, & uni
æquus rectæ conscientiæ.

Quum jam prope per annos qua-
draginta Belgicæ gentes vel continuis
bellorum civilium tempestatibus agi-
tata, vel per speciem tentandi vias re-
conciliationis sævius quam aperto
Marte vulpinis artibus oppugnata
essent: tandem multæ graves utrin-
que causæ intervenerunt, cur serio vel
de perpetua pace, vel de longis à bel-
lo ferijs deliberatio institueretur. Rex
Hispaniarum ingenio placidus, & in
gremio pacis educatus, nec sua sponte
abhorrebat à quietioribus consilijs,
& tædio sumptuum morarumque fa-
tigatus honestam aliquam rationem
vel ultro quærendam, vel sponte ob-
latam non esse repudiandam judica-
bat, qua salvo Majestatis fastigio ad
finem tot incommodorum commo-
de perveniri posset. Videbat enim
immenfas opes nequidquam absum-

B S ptas,

6 DE INDVCIIS BELLI
ptas, nec aliud effectum ſæviendo in
cives ingenuos, quam ut populus an-
tea quietis amantiffimus diuturno
armorum uſu vires ſuas intelligeret,
quod eſt imperitantibus maxime for-
midoloſum. Illud etiam uſu edoctus
ſecum reputabat, perexiguam ſpem
oſtendi fore ut unquam unitæ Pro-
vinciæ bellica vi domitæ ad veteres
dominos reverti cogerentur, quam-
diu nomen iſtud re & factis compro-
barent, unionemque inter ſe, & pacta
fœdera cum vicinis Regibus, ac Pro-
ceribus Imperij ſancta & inviolata
conſervarent. Nihil igitur magis ex-
pedire, quam ut dulcedine otij miti-
gatæ mentes paulatim exuerent inve-
teratum in Hispanos odium, & forte
progreſſu temporis vel per mutuam
communicationem, vel per affinita-
tum conventiones, ut multa ſæpe
adfert volvendus dies, & ex tranſ-
verſo caſus incurrunt quos vix au-
deat quis optare, redituram aliquan-
do ſubditis priſtinæ Majestatis reve-
renti-

BELGICI, LIBER I. 7

rentiam præ fastidio minorum fa-
 traparum. Denique si jacienda sit
 alea, satius esse videri ultro conces-
 sum quod jam perditum & amif-
 sum esset. Archiducibus ad pacem
 & tranquillitatem propensis, nihil
 æque erat in votis, quam ut eam Bel-
 garum partem quos habebant dicto
 audientes, sine vicinorum metu pla-
 cide moderari, & in obsequio ac fi-
 de retinere possent. Ordinibus eti-
 am multa quidem prosperrima, sed
 & nonnulla evenerant adversa, nec
 omnia ex voto successerant, quæ
 pro disciplina & salutaribus mo-
 nitis esse possent, ut magnitudi-
 nem ac potentiam hostium repu-
 tare, & ambiguos bellorum casus,
 incertamque Martis aleam revere-
 ri in animum inducerent, neu for-
 tunam amplius experiri mallent,
 quam haut iniquis pacis conditio-
 nibus facilem assensum præbere.
 Non enim cupidine proferendi im-
 perij, nec alio fine sumpta arma,
 quam

8 DE INDVCIIS BELLI
quam ut ab exitio & supplicijs vitam,
à tributis modum omnem supergres-
sis fortunas suas defenderent, cives
ita nati & assuefacti, ut tantum ab-
horrent à servitio, malorum omni-
um extremo, quantum ad legitima
officia & obsequia prompti parati-
que essent. Sed ingens heic difficul-
tas, & vix solubilis nodus exorieba-
tur. Nam fixum penitus & immotum
sedebat proceribus unitarum Pro-
vinciarum, nullam omnino compo-
sitionis mentionem admittere, nec
Legatis pacem petentibus ullam in
publico conventu audientiam com-
modare quandiu Rex aut Archidu-
ces quidquam juris in confœderatas
Belgij Provincias prætenderent: &
videbatur inferius Majestate tanto-
rum Principum, sub tam indecora
lege cum populis pacisci, quos subdi-
tos rebelles judicabant, & quibus
Burgundiacæ Austriacæque domus
potissima incrementa debebantur.
Primus ad explorandos hominum
animos

BELGICI, LIBER I. 9

animos, & velut prætentandum vadum nomine Archiducum Hagam venit [clō Io cvi. prid. 9. Maij.] Walravius à Wittenhorst, Horstij Dominus, vir nobili genere natus, & efficax alliciendis mentibus, sed re infecta discessit, nonnihil tamen bonæ spei domum reportavit, & hæctenus mansueta ingenia reperit ut retineret animum revertendi. Nam sub ejusdem anni finem [x. Kal. Jan.] rursus in Hollandiam profectus est una cum Licentiatō juris Johanne Gevartio, qui visus est non inidoneus ad obediendā ejuscemodi legationem. Mandatis Archiducum, quæ cum paucis primariæ dignationis & authoritatis viris communicarunt, continebatur ipsis nihil esse exoptatius, quam ut hoc diuturnum ac lugubre bellum fida pia perpetuaque pace consopiri posset, & afflictæ Belgarum res in antiquum decus ac splendorum restitui. Cujus boni potiundi spe tam æquas & honestas condiciones propositum
iri, ut

10 DE INDVCIIS BELLI
iri, ut verisimile sit moram nullam
in Ordinibus fore, quominus ijs me-
rito ac libenter sint assensuri. Ne-
mini esse ignotum jus quod ipsis à
natura competat in universam Belga-
rum gentem, nihil à se nisi patrium
& avitum heredium postulari. Pro-
ceres unitarum Provinciarum vicif-
sim exigere posse quidquid ad eo-
rum securitatem faciat, nihil se re-
cusaturum quod cum justitia & re-
cta ratione consentaneum esse judi-
cetur. Siquidem in animum induce-
re vellent de pace, vel plurium an-
norum inducijs colloqui, designa-
rent tempus & locum, quo id com-
mode fieri & administrari queat. Sin
consultum videretur non in publico
confessu, sed secreto coram paucis
negotium istud tractati, conditio-
nem non displicere Serenissimis Ar-
chiducibus, quorum animus ab om-
ni fucò & fraudandi consilio sem-
per fuit alienus, ut qui norunt ex
fiduciæ formula; inter bonos bene
agier

BELGICI, LIBER I. II
agier oportere. Quibus expositis cæ-
perunt ultro citroque commeari ser-
mones, sed quia nullæ literæ ab Ar-
chiducibus ad publicum consilium
scriptæ erant, non est visum expe-
dire ut ea monumenta publice pro-
ponerentur, aut omnino dispalesce-
rent in vulgus, donec amplioribus
mandatis instructi essent. Ejusce rei
gratia Gevartius confestim Bruxellas
sefe contulit, & mox impetrata ab
Archiducibus pleniori declaratione
voluntatis propensæ ad studia pacis,
reversus est Hagam, ubi cum collega
Wittenhorstio postulavit audientiam
ab Ordinibus, atque in eorum
confessu multa dicta sunt super cle-
mentia & mansuetudine Serenissi-
morum Archiducum, quam sem-
per aversi fuerint à cædibus & dis-
cordijs, quam omni ope studuerint
finiri hæc funesta bella inter popu-
los linguis, moribus, institutis con-
sentientes, ni fatorum vis quædam
major obstaret, quæ fratres inter
se cru-

12 DE INDVCIIS BELLI
se crudeli Marte committeret. Po-
nendum tandem aliquando pertina-
cibus odijs & dissidijs finem, redeun-
dum in viam, considerandum quan-
tæ sint vicissitudinis rerum humana-
rum, quam sit anceps & varia fortuna
Martis, nusquam minus quam in bel-
lo eventa votis respondere, pacem
omnibus triumphis anteponendam,
& certam victoriæ spem sæpe gravif-
simis calamitatibus expiari, quæque
alia plura possunt in eam sententiam
adduci, ut homines cordati & cir-
cumspecti fortunam reverenter ha-
beant, neu nimium confidant rebus
prosperis, & ad nutum fluentibus,
quum futuri temporis exitus in incer-
to sit, nec cuiquam mortalium lique-
at quid serus vesper vehat. Proinde
ex diuturnis bellorum tempestatibus
reciperent se in portum quietis; &
tranquillitatis: sequerentur reliqua-
rum Belgij Provinciarum consensum,
fidem & erga legitimos Principes ob-
sequium, ut junctis viribus & animis
certa-

certatim universi Belgæ ad eisdem dominos, & ad veteris imperij formam revertantur. Ad ista paucis diebus interjectis responsum est ex parte Ordinum, perexiguam vel potius nullam compositionis spem proponi, quandoquidem Archiduces in pristino & inveterato illo errore mentem obfirmatam gererent, ut aliquid sibi superesse juris in Provincias unitas arbitrarentur, quum apud omnes pene totius terrarum orbis populos constet, nullo colore, nisi vi & armis prætextum istud fundari. Contra Proceres earum Provinciarum pro certo & indubitato credunt causam suam optima lege subnixam videri, quum in Ordinum solenni confesso, [*IV. Kal. Febr. clō Io LXXIX.*] in unione Ultrajectensi decretum sit, ut armis repeti ac retineri possint, quæcunque loca viribus armorum expugnata, vel fraudibus circumventa se à communi causa distraxerunt. Hujusce consulti autoritate gravissimis & justissi-

14 DE INDVCIIS BELLI
justissimis de causis renunciatum
[VII. Kal. Sextil. cIo Io LXXXI.]
esse dominationi Regis Hispania-
rum, statutumque ut cives harum
Provinciarum soluti legibus externo-
rum Principum viverent, & pro libe-
ra republica censerentur. Decretum
id transisse in rem judicatam lapsu vi-
ginti quinque annorum, comproba-
tumque fuisse suffragio & assensio-
nemultorum Regum ac Principum
Christiani orbis, ut ex diversis acti-
bus publicis, fœderibus & pactis
conventis liquido confirmari potest.
Quocirca sibi judicatum esse pio ju-
stoque duello recuperare quæ per
vim aut fraudem contra decretum
istud in potestatem hostium redacta
essent. Nihil in præsens aliud ad po-
stulata Serenissimorum Archiducum
responderi posse, quam quod olim
declarassent Imperatori, aliisque
Principibus qui suas partes interpo-
suerant ad componendos hosce mo-
tus Belgarum. Nimirum nullam un-
quam

BELGICI, LIBER I. 15
quam fore nec divino, nec humano
jure tutam & securam rationem com-
positionis ullius auspiciandæ cum ijs,
qui aliquid in medium consulere,
aut attentare præsumerent contra
vim & auctoritatem illius decreti,
quod à patriæ libertatis vindicibus
unanimi conspiratione sancitum, &
multorum civium ac fortissimorum
militum sanguine obsignatum esset.
Hoc esse quasi pignus imperij, hoc
Palladium publicæ securitatis. Om-
nia potius extrema sibi experiri cer-
tum esse, quam ut à tali præsidio
propositoque sese demoveri pate-
rentur. Postremo si quid calami-
tatis impendat cervicibus harum
Provinciarum (quod Deus omen
avertat) ex causâ dissidiorum &
alienationis animorum, ejusci rei
culpam penes Archiduces hæsuram,
qui tam justis & legitimis vindi-
cijs molestum impedimentum ob-
jecissent. Cum tali responso dimis-
si Legati Bruxellas sese receperunt,
& in-

16 DE INDUCIIS BELLII
& intra paucos dies ad Ordines li-
teras miserunt in hanc sententiam.
Non esse nec fuisse propositū Archi-
ducibus in hoc tentamento pacis aut
induciarum, quidquam de forma pu-
blici regiminis eorum delibare, aut
omnino jus aliquod in ipsos sibi vin-
dicare. Manerent suis legibus, mori-
bus & institutis. Sin finem miseria-
rum cuperent, quæ bello civili comi-
tari solent, & à fœdere aut inducijs
non abhorrent, libenter eo men-
tes Celsitudinum suarum inclinatu-
ras. Haud multo post finem Februa-
rij mensis reverendus Pater Joannes
Ney, Generalis (ut vocant) Com-
missarius Ordinis Franciscanorum
missu Archiducum profectus est in
Hollandiam, ut inchoatam negotia-
tionem promoveret. Is educatus fue-
rat in ea religione, quæ à studio in-
staurandæ purioris doctrinæ refor-
mata nominatur, & (ut ex ipsomet
audivi) annum jam agebat vigesi-
simum priusquam hominem mona-
chali

BELGICI, LIBER I. 17
chali habitu indutum unquam vidisset. Postea concessit ad Romanam Ecclesiam, & ut severiori genere vitæ fidem faceret seriæ atque ex animo profectæ conversionis, aggregavit se militiæ cœlesti, factusque est unus è grege Minoritarum. Vir industrius, efficax, multarum linguarum peritus, aulicarum artium minime rudis, & qui naturam versare posset in varias partes, ac velut alter Proteus multiplices formas assumere, quas ei fors objecisset, aut officij ratio assignasset. Credebatur tamen abesse fraus & fucus ab ejus pectore, nec facile quemquam decepturus qui sibi fidem habuisset. Is quod artificio colligendæ benevolentia plurimum polleret, & quia ex disciplina sectæ precari soleret pacem vivis, requiem defunctis, visus est idoneus qui annuntiaret Evangelium pacis. Postquam venit in Hollandiam, substitit aliquantisper in pago haud procul ab Haga, sede olim ac domicilio Comitum

18 DE INDUCIIS BELLITUM Hollandiæ, fecitque Ordines de suo adventu certiores. Postquam intellectum est quænam persona & quam ob causam venisset, atque ipse præsens cum Principe Mauricio sermonem sociasset, Hagam ingressus est: multique mortales novitatis studio, & cupidine humani ingenij ad visendum & consalutandum fratrem accesserunt. Mandatis ejus continebatur ut significaret Ordinibus, omnia ipsis integra fore, consuetam regendi formam, libertatem, religionem in pristino statu mansuram, jura, privilegia nullam partem imminutum iri, si de pace vel inducijs cum Archiducibus convenire in animum inducant. Ne vana spe lactarentur mentes adversariorum, & ut simpliciter Batavica generositate tolleretur occasio totitionum ac reditionum, dictatoria denunciatione responsum est, nullum tentandæ compositionis auspicium fieri posse, ni prius Archiduces
ipfi

BELGICI, LIBER I. 19
ipsi declarassent se Ordines fœdera-
tasque urbes ac provincias pro libera
republica, sui que juris ac dominij po-
pulo censere. Non latebat sagacem
animum patris Ney, quanta labe
hinc fieret dignitati Principum, quo-
rum vices ac personam tuebatur: ta-
men ne offensionis aut timoris suspi-
cionem præberet, si intelligere vide-
retur, suscepit in se munus significan-
di rem omnem Archiducibus, bona
cum spe futurum ut cuncta succede-
rent ex animi sententia, nec indul-
gentissimos Principes quidquam de-
negaturos, unde salutaris pax, aut
longa requies ab hostilitate Belgis af-
fulgere posset. His ita peractis redijt
ad suos dominos, qui paucos intra di-
es eundem ad Ordines remiserunt,
cum literis in hanc sententiam con-
ceptis. Nihil sibi prius esse, nihil anti-
quius, quam ut non solum cives dex-
træ suæ permissi, verum etiam cætera
natio Belgarum tot calamitatibus
ac miserijs, quas longa continuatio
bello-

20 DE INDUCIIS BELLI
bellorum civilium intulit, liberari
queant. Ea fini sese paratos esse cum
Ordinibus unitarum Provinciarum
pacisci, tanquam cum libero populo,
in quem nihil amplius juris præten-
derent, ut tandem aliquando lamen-
tabili huic bello finis imponi queat
pia, fida, & æterna pace: vel si proti-
nus hoc impetrari non possit, pactio-
ne induciarum ad duodecim, quin-
decim, aut viginti annos, prout Or-
dinibus visum erit, idque sub æquis
& honestis conditionibus. Non enim
se aliena concupiscere, sed satis ha-
bere si quisque sua tueri, placideque
possidere queat, nisi forte ex mutuo
conventu fiat utrinque permutatio
quorundam locorum aut urbium,
ubi securitas publica commoditasque
ambarum partium postulare videbi-
tur. Ac ne qua fraudis aut insidia-
rum suspicio mentibus Ordinum in-
fidere possit, quum ad negotiationis
efficaciam intersit plurimum quibus
administris res gerendæ committan-
tur,

22 [DE INDUCIIS BELLI
quorum interest. Inducias octo men-
sium publico consilio ratas haberi,
ijs legibus quas Archiduces proposu-
erunt, utque earum initium proce-
deret ab IV. Nonas Maij [cIo Io
c VII.] atque intra Kalendas Sep-
tembreis ex utraque parte delegaren-
tur certi homines, qui de summa re
colloquium & consultationem ini-
rent. Eadem opera convenit inter
Ordines & patrem Ney, pro ea pote-
state qua instructus erat, dolum om-
nem abfuturum, bonaque fide serva-
tum iri pactas inducias, si quid con-
tra eas, vel in fraudem commissum
aut attentatum esset, id protinus re-
paretur. Vicissim sponderunt Ar-
chiduces Regem Hispaniarum intra
trimestre spacium conventionem e-
am ratam habiturum, eoque nomine
bina instrumenta confectum iri, quo-
rum uno prædicta ratihabitio conti-
nebitur, altero declarabit regia Ma-
jestas, se nihil quicquam juris aut do-
minij prætere in cives, incolas, ur-
bes &

BELGICI, LIBER I. 23
bes & regiones fœderatarum Provin-
ciarum. Quanquam hæc ita gesta e-
rant in frequentissimo conventu Do-
minorum Ordinum, ut statim fama
per omnium ora diffunderetur, ta-
men visum est Ordinibus literas su-
per ea re publice expediri, ut pro tam
ingenti & insperato bono preces,
laudes, grates supremo Numini bo-
norum omnium datori ac dispensa-
tori voverentur. Dictus jejunio, &
supplicationi dies VII. [cIo Io CVII.]
eidus Majas. Interea mittitur Theo-
dorus Doufa Commissarius Ordinũ,
qui à Patre Ney posceret eique vicif-
sim ex parte Ordinum traderet lite-
ras, de quibus ex mutuo convētũ fue-
rat actum, quumq; super quibusdam
verborum formulis nonnihil scrupu-
li ac difficultatis esset injectum, ut Pa-
ter Ney rebus & factis ostenderet, Se-
renissimos Archiduces sine fucō &
fallacijs ex animo rem gerere, conti-
nuo literas ex postulatu Doufæ in Or-
dinum verba concipiendas curavit,
C 2 easque

24 DE INDVCIIS BELLI
easque per expeditum nuncium Bru-
xellas ad Archiduces transmisit; un-
de statim remissæ fuerunt in solenni
formula subscriptæ manu munitæque
sigillo suarum Celsitudinum. Dona-
tus est aureo torque Doufa, quem ei
pater Ney obtulit nomine Archidu-
cum. Quoniam autem publice erat
ipsi attributa talis potestas & autho-
ritas, ut si quid oriretur ambiguitatis
aut controversiæ circa materiem In-
duciarum, ejus esset nodum solvere,
& sententiam, mentem ac volunta-
tem Serenissimorum Archiducum in-
terpretari, post nonnullam alterca-
tionem Doufa sibi persuaderi passus
est, ut una secum Hagam proficiscere-
tur. Quod absque Ordinum manda-
tu factum nonnulli improbaverunt,
sed Pater Ney tanta cum dexteritate
munus suæ fidei ac prudentiæ con-
creditum administravit, ut omnibus
offensis & sinistris opinionibus ansa
præcideretur. Quinetiam tollendas
curavit difficultates, quæ super re-
guni-

gundis Induciarum finibus terra marique objiciebantur. Articuli publicis actis consignati sunt, quos vitandi legentium fastidij causa prætermittimus. Neque enim est ex dignitate scriptoris historiarum, nec magni interest posteritatis talia particulatim mandari literis, sufficit si summa rerum magnarum fastigia sequamur. Hunc ad modum transacta conventionione Induciarum, & concepta spe sancienti exinde perpetui fœderis, post pugnata bella per tot annos, sequuti sunt varij motus habitusque animorum. Plerique votis, & imaginatione redivitauram auream ætatem augurabantur, alij quos cædes & discordiæ civium alebant, omnem pacis & induciarum mentionem, tanquam inauspicatum omen detestabantur. Signa tamen externæ lætitiæ passim omnis ordo præ se ferebat. Finitimi Reges & Principes benevolentia, fide & fœderibus cum Ordinibus juncti vehementer admirati sunt, quid

C 3 tam

26 DE INDVCIIS BELLI
tam inopinatum evenisset, cur sic re-
pente se nescijs & inconsultis nego-
tium tanti momenti conclusum fuif-
set. Non enim videbatur verisimile,
vel adeo metuendam esse potentiam
ac vires unitarum Provinciarum, vel
copias & opes Archiducum tam ad
incitas cogi, ut ultro mitterent roga-
tum pacem à populis olim suo juri
subjectis cum conditionibus Austria-
ca sublimitate indignis. Igitur multi
aliquid monstri ali credebant, eo ma-
gis quod ita subito ac secreto tanta
res inter paucos gesta erat. Quum
Christianissimus Rex Galliarum ex
Ordinum literis certior factus esset
de successu totius negotij, moram
nullam interponendam putavit, quin
extemplo mitteret ad unitarum Pro-
vinciarum Proceres solennem & ma-
gnificam legationem, cui obeundæ
delegit tres viros fama meritisque
insignes. Nomina consecrata erunt
perennitati donec in pretio virtus
erit. Quanquam nec à mea laude
quid-

quidquam ornamenti accedere potest magnis heroibus, uti nec hilum decessit ex malignorum obtrectatione, tamen sine piaculo non possum nec debeo tacitus præterire virum amplissimæ dignitatis, & eximiæ virtutis, prudentiæ ac sapientiæ, Petrum Janinum, Senatus Divionensis Præsidentem, interioris apud maximum Henricum admissionis, cujus in obeundis arduis muneribus fidem, solertiam, & magnitudinem animi nulla unquam obscurabit oblivio. Is quum fatali quodam motu concussæ fuerunt improvidæ mentes Gallorum ad excutiendam veterem erga Reges suos venerationem, vi majore quasi tempestate delatus est in partium certamen: sed quod tali tempore vix ab ullo mortali sperari poterat, rectum semper clavum justitiæ ac moderationis tenuit, cavique quantum humanis consilijs provideri potuit, ut scelera pœnis plecterentur, & ne quid in tanta rerum omnium perturbatione

28 DE INDVCIIS BELLI
committeretur, quod venia & obli-
vione sanari non posset, quodque
omnem ineundæ reconciliationis a-
ditum intercluderet. Nec vero tu si-
lendus, aut sine cura dicendus es, Bu-
zanvali, si qua cura restat sepultis eo-
rum quæ in terris geruntur, quem au-
tea perfunctum maximis honoribus,
& ex ambitionis occupationibus in
otiosæ dignitatis portu quiescentem
Magnus Henricus blando imperio,
& amica vi perpulit, ut hunc extre-
mum laborem Francico nomini at-
que honori devovere ne gravareris,
propter exactam rerum Belgicarum
experientiam, quam diuturna lega-
tione consequutus eras, & quia gra-
tissimam tui memoriam in Ordinum
mentibus defixeras. Tertius hujus or-
dinis erat Elias de la Place Dominus
de Roissy non indignus collega præ-
claro isto triumviratu. Hi ut Hagam
advenerunt, paucis post diebus in
confessu Ordinum verba fecerunt,
quibus summa cum facundia com-
memo-

memorarunt, & laudibus haud vanis in cœlum extulerunt Regis sui erga ipsos amicitiam, ac singularem benevolentiam non adumbratis signis, aut inani jactantia fucatam, sed omni genere officiorum, largitate subsidiorum & com meatuum, rebusque ac factis cumulatissime comprobata. Quæ quum nulli sint obscura, leniter offendi Regem, ut benignum patrem decet, quod se non adhibito in consilium Inducias cum hoste pepigissent. Tamen Majestatem suam in pristino bene merendi proposito constanter perseveraturam, nec ulla in re defuturam ipsis qua consilio, qua copijs atque opibus, sive pacem sive bellum mallent. At extremum petebatur ut publica auctoritate delegarentur nonnulli è collegio Ordinum quibuscum sigillatim cōmunicarent ea, quæ in mandatis habebant, junctisque consilijs deliberarent de ijs quæ in usum communem fore viderentur. Post exquisitam gratiarum

C 5 actio-

30 DE INDVCIIS BELLI
actionum, quæ solennis formula est
omnium cum dominantibus, desi-
gnati sunt ab Hollandis Johannes ab
Oldenbarnevelt, Advocatus provin-
ciæ, sigillorum custos, & scriniorum
magister, vir fama & factis ingens,
omnique laude major, quem verè al-
terum Periclem unitarum Provincia-
rum, & patriæ libertatis Atlantem ap-
pellare possumus. A Zeelandis Jaco-
bus Maldereus flagrantis apud Prin-
cipem Mauricium gratiæ, & præci-
puæ apud suos Mattiacos dignationis
atque autoritatis, quas dotes non au-
ræ popularis aucupio, captavit, sed
integritatis & fidei commendatione
promeritus est. Erant & alij ex alijs
Provinciis, interque eos ærarij Quæ-
stor de Bye, vir patriæ amans, & civis
haud indignus memoria gratæ poste-
ritatis. Hisce delectis viris id curæ &
oneris impositum est, ut cum Legatis
Galliarum consilia conferrent, eos-
que publico nomine rogarent, ut Re-
gis vicem præsentia sua supplerent, &
rebus.

rebus gerendis lucem consilij, gratiæ atq; authoritatis commodare dignarentur, dum negotiatio illa pacis atque Induciarum disceptaretur. Haud multo post missi sunt ad Regem Magnæ Britanniæ Legati duo, nimirum ex parte Hollandorum Johannes Berckius, Consiliarius & Syndicus civitatis Dordracenæ, quæ secundum Equestrem Ordinem jus habet dicendæ primo loco sententiæ in Ordinum Hollandiæ consessu. A Zeelandis delectus est is, quem paulo ante memoravi, Jacobus Maldereus, vir equestri dignitate præditus, & qui id muneris in consilio Zeelandorum obtinet, ut Mauricij Principis personam sustineat, & nobilium primus appelletur. Hi ut venerunt in Britanniam adsumpserunt in partem curarum Natalem Caron, qui jam plures per annos etiam sub regno ingentis Elisabethæ, multa cum laude fidei ac prudentiæ resedit in ea Insularum Regina, vir naturali judicio pollens, & mul-

32 DE INDUCIIS BELLI
& multo rerum usu subactus, in sum-
ma dignissimus munere suo Legatus
Ordinum. Excepti sunt ab optimo
Rege perquam humaniter, admissi-
que haud semel ad colloquium in pe-
netrali parte secretioris aulae summo-
tis arbitris, nulloque praeter regiam
Majestatem adsistente qui sermones
eorum aucuparetur. Nullum genus
civilis animi, & comitatis omis-
sum est unde significatio verae benevolentiae
colligi solet. Confestim & absque
ulla tergiversatione impetrarunt quae
desiderabant, nec indonati abierunt.
Rex ad Ordines legavit generosum
Equitem Richardum Spenserum, fa-
miliarem domus suae, & Rodolphum
Winwood pariter Equitem, qui an-
tea sub Agentis titulo consilij Status
interesse solitus, tanta cum dexteri-
tate, fide ac diligentia provinciam
istam gesserat, ut majori semper ho-
nore dignus judicaretur. Iam ante
diximus sponondisse Archiduces Re-
gem Hispaniarum ratam habiturum
pactio-

pactiōnem induciarum inter se & Or-
 dines conventam, idque intra spa-
 tium trium mensium. Adhibita est à
 Serenissimis Principibus omnis dili-
 gentia quæ à fidei observantissimis
 desiderari potuit. Simulatque perla-
 tæ sunt in Belgium literæ, quibus à
 Rege comprobatur authoritas rerum
 gestarum, impetrato commeatu pro-
 fectus est in Hollandiam Ludovicus
 Verreycken magnæ apud Archiduces
 dignationis & gratiæ, cujus officium
 Audientiarij vocabulo designatur, vir
 natura genitus, & industria factus ad
 humanitatem, & ad devinciendas po-
 pularium voluntates maxime ido-
 neus, summa in homine morum co-
 mitas & commoditas, cujus indicia
 vultus ipse exhibet, præ se ferens mix-
 tam cum gravitate miram ingenij fe-
 stivitatem. Is ea causa missus est ad
 Ordines, ut hæc quas dixi literas
 ipsis exhiberet. Eo ipso die quo ve-
 nit Hagam Senatus ipsi datus est.
 Erant enim arrectæ mentes homi-
 num

34 DE INDVCIIS BELLI
num impatienti desiderio, & expe-
ctatione cognoscendi tam inspera-
tum & horribile secretum. Quia non
sunt in transcurso, nec propter viam
adoranda magna numina, nec per-
functorie lustranda divûm oracula;
nos ipsum carmen de verbo ad ver-
bum Latine interpretari conabimur.
Postquã regia Majestas inspexit quæ
hoc scripto continentur, misso sibi à
charissimis fratre ac sorore Illustrissi-
mis Archiducibus Alberto, & Isa-
bella Clara Eugenia Principibus su-
prema potestate præditis, dominis, ac
proprietarys Belgarum seu inferioris
Germaniæ, super cessatione armorum
in VIII. menses, utque abstinence ab
hostili interceptione urbium, oppi-
dorum, castellorum, ab aggressu & in-
vasione regionum, neve nova propu-
gnacula pendente eo tempore ex-
struantur, utque ex utraque parte
certi homines delegentur, qui de
pace longive bellorum ferijs simul
deliberēt, quemadmodum prædicto
scripto

BELGICI, LIBER I. 35
scripto compræhensum est. His ma-
turo consilio accurate examinatis, ne
quid remoretur, aut impediatur com-
modum quod inde sperari potest, Re-
gia Majestas declarat se cessationem
illam armorum laudare, approbare,
firmam & ratam esse velle, quemad-
modum hoc instrumento laudat il-
lam, approbat, firmam & ratam esse
vult in omnibus articulis prædicta
suspensione & cessatione armorum
compræhensis, quatenus ea res ad se
ullo modo pertinere potest. Pollice-
turq; sub fide & affirmatione Regali,
se prædictum istud scriptum rite ser-
vaturum, & opere completurum, tan-
quam si ab initio consensum suum in-
terposuisset, ac negotiū se duce & au-
spice gestum foret, nec unquam com-
missurum, ut quid secus fecisse dica-
tur. Ad adstruendam fidem, regia Ma-
jestas nomen suum huic instrumento
subscripsit, & sigillum adtexendum
curavit in urbe Pincia, seu Valladolid
ult. die mens. Junij [c l o l o c v i i .]
Hæ li-

36 DE INDVCIIS BELLI
Hæ literæ quum essent in Ordinum
confessu perlectæ, quia non levia aut
ludicra præmia petebantur, sed de
summa reipublicæ, de statu libertatis
certamen erat, itum est in consilium
de singulis vocabulorum apicibus, ne
quid inexcussum patriæ patres reli-
quisse viderentur. Multa fuerunt ob
quæ callidi rerum, & publicæ digni-
tatis observantes judicabant hanc ra-
tificationem minime ratam haberi
oportere, nec approbationem ullo
modo approbandam videri. Culpa-
batur prætermisio defectusque so-
lennitatum nequaquam negligenda-
rum in tam gravi negotio: quod
in papyro non in membrana con-
scriptum instrumentum esset, quasi
sumptus aut operæ pœniteret, quod-
que Rex nomen suum subscribere
non esset dignatus, uti assolet, quum
ad Principes scribit juri suo non sub-
jectos, sed superbum illum titulum
substituisset, *Io el Re, Ego Rex,*
quasi retinens, antiqui juris & expro-
brans

brans liberis civibus crimen perduel-
 lionis. Nec abivit inobservatū, quod
 per fastum & contemptū minuscule
 non majore sigillo tantæ rei monu-
 mentum obfirmatum esset, quo jaci
 debebant fundamenta sperandæ in
 æternum pacis, inter populos qui pe-
 ne per annos quadraginta bellum
 pro libertate, ac legitima sui defen-
 sione toleraverant. Sed præcipue fœ-
 cundam offensionibus materiæ præ-
 buit, quod Archiduces ibi nominan-
 tur Principes, Domini & Proprietarij
 totius Belgicæ, quod ex adverso pu-
 gnat cum proposito renunciationis.
 Hæc hallucinatio quum esset objecta
 Audientiario Verreycken, ingeniose
 culpam rejicere conatus est in inco-
 gitantiam scribæ, cui non venerat in
 mentem esse recedendum à solenni-
 bus titulorum formulis. Sed nullo
 schemate poterat excusari, quin de
 industria consultoque consilio fa-
 ctum esse crederetur, quod ibidem
 non apparebat ulla mentio unitarum

Pro-

38 DE INDVCIIS BELLI
Provinciarum, tanquam liberi po-
puli, suoque jure utentis reipub. Id
vero sine meditante fraudis præ-
termiffum non fuisse, haud magis
quam in sacramentis administrandis
sacramentalia verba, aut hæredis in-
stitutio in ordinandis testamentis
omitti potest. Cui enim non ignaro
patriciarum artiũ persuadebitur, hu-
jus instrumenti concipiendi munus
formulario cuiquam resignatũ fuisse,
ac non potius consultiffima rerum
humanarum ingenia nervos omnes
judicij in expendendis vocabulorum
sensibus explicuisse, ne quid Regia
Majestas & Hispana sublimitas ca-
peret detrimenti? Legatus Verrey-
cken, ut experientem virum & fide-
lem administrum decebat, vertit se in
omnes formas, ut ex animis homi-
num aboleret quidquid hæere pote-
rat incommodæ opinionis, ex nimis
scrupulosa & anxia verborum cavil-
latione. Non convenire simplicitati
generosorum civium cum maximis
Regi-

Regibus contrahentium hæere circa syllabas, & aucupari voculas, quum ex contextu totius instrumenti cuius non sinistro mentis interpreti satis liqueret de consensu ac voluntate circa summam & caput præcipui negotij quod gerebatur: nimirum circa comprobationem rerum ab Archiducibus concessarum. Id in præsentia sufficere debere hominibus qui litium causas non captarent, & serio de pace ineunda finiendoque bello cogitarent. Cum Regibus regio more esse agendum, qui altioribus curis intenti essent, quam ut ad hæc solennium carminum minutias sese demittere consuevissent. Nihil tam caute & circumspecte dici vel concipi posse, quod speciosam perjurio latebram non aperiat, si quis scripturam pluris æstimet, quam promissi fidem & jurisjurandi religionem. Nunquam hominibus fallendi cupidis ansam defuturam cur pacto non stetur. Ordinibus concedi à potentissimo Regum

40 DE INDVCIIS BELLI
gum quod vix antea votis ausi essent
optare, & quo nihil majus exspectare
poterant post felicissimos bellorum
exitus: nempe ut ex æquo cum po-
pulis olim suo juri subjectis ad pactio-
nes descendere dignaretur. Non ad-
modum firmo stabiliq̄ munimento
fundatam fore dignitatem, liberta-
tem, decus & existimationem unita-
rum Provinciarum, si non suis viribus
starent, sed penderent ab ambigui-
tate verborum, vel omissione cautio-
num, quas tam rigido examine per-
scrutari magis ad causidicorum an-
xiam diligentiam pertineret, quam
ad Ordinum amplissimorum gravi-
tatem. Non posse nimis firmo præsi-
dio muniri causam publici status, sed
interdum præ studio modum excedi,
dum minimis eam rebus intempe-
stive solliciti cives constabilire con-
tendunt. Quum Ordines hisce ratio-
nibus, & quæ super tali negotio plura
dici poterant, non acquiescerent, Au-
dientarius dierum i v. dilationem
petiit,

petiit, intra quod spacium dominos suos de tota re certiores redderet, ut responsum ad eas difficultates habere posset. Id haud gravate ipsi concessum. Postridie Kal. [cIo Io cvii.] Augusti literæ Archiducum exhibitæ sunt Ordinum confessui, quibus Serenissimi Principes persuadere conabantur approbationem ex Hispania allatam recte & ordine conceptam videri, ratamque esse oportere, nec nodum in scripto quærendum. Sibi tamen curæ fuisse, ut ad Regem eo nomine perscriberetur, quo ipsis abunde satisfaceret, & ne quid amplius obtendi posset unde negotiatio pacis aut Induciarum ulterius prolata- retur. Interea rogabant ut naves quæ oram Hispanicæ regionis infestabant edicto Ordinum revocarentur, id sibi futurum fidum pignus amicæ erga se voluntatis, & non averſæ à studio pacis. Dies aliquot sedendo deliberandoque consumpti sunt. Tandem ex consilij sententia decretū fuit, actum
 rati-

42 DE INDVCIIS BELLI
rati habitationis imperfectum, multis-
que necessarijs partibus defectum ac
mancum videri. Vitium esse non in
forma tantum propter omissionem
solennium: sed in contextu ipso con-
ceptuque verborum, quod nomen
Philippi non esset subscriptum, sed
solus Regis titulus, quasi ad subjectos
populos scriberet, ut imperata exe-
querentur, quod ibi sigillum majus
non extaret, sed minusculum, quasi
de lana caprina certamen foret, ac
non de sanciendo statu liberi populi.
Sed hæc utcunque speciosis colori-
bus obvolvi poterant, illud nullam
videbatur admittere excusationem,
quod Archiducibus tribuebatur no-
men Dominorum, & Proprietario-
rum universæ Belgarum ditionis.
Quid enim aliud inde elici, quam ut
unitæ Provinciæ habeantur pro ac-
cessione & appendice Hispanicæ do-
minationis? Quid magis pugnare
cum animo resignandi quæcunque
jura sibi vindicavit olim Austriaca
domus

domus in hæc fœderatas regiones ?
 Nimis insolenter illudi, non dicam
 civibus ad libertatem provocantibus,
 sed hominibus communi sensu præ-
 ditis, si quis ejusmodi Solæcismorum
 notam transferat in tabellionum im-
 peritiam aut negligentiam. Consilio
 non casu tanta peccari, non à ple-
 beijs, sed à dictatoribus, quorum fide
 ac prudentia mens manusque Regis
 gubernatur. Nec hoc erratum ad for-
 tunam aut humanam fragilitatem re-
 legari posse, nisi ab iis in quorum pe-
 ctore non est mica salis aut rectæ ra-
 tionis, quod nusquam unitæ Provin-
 ciæ nominantur tanquam liber po-
 pulus suis legibus suisque moribus
 vivens, nec ullum agnoscens domi-
 num. Id quod erat rei gerendæ caput,
 & in quo cardine tota causa verteba-
 tur. Quibus incommodis ut obveni-
 retur, illustrissimi Ordines tradide-
 runt Audientiario formulas concipi-
 endæ ratihabitionis triplici sermone
 conscriptas, Latino, Gallico, Belgico-
 que,

44 DE INDVCIIS BELLI
que, unius ejusdemque sententiæ,
quas cupiebant esse velut legitimum
sacramentum, in cujus verba Rex fi-
dem suam obligaret. Interea ne gra-
tiam & benevolentiam Archiducum
adspernari viderentur, edixerunt Or-
dines se revocatuos esse naves, quæ
circa fines Hispaniarum insidiaban-
tur occasionibus, & piratarum loco
habituros, si quis illic intra sesquimē-
sem à ix. Kal. Sextileis hostile quid-
quam admisisset, curatuosque ut
præda restitueretur. Sed quod antea
conditionem tulerant, ut intra Kal.
Septembreis initium fieret de pace
aut longis Iudicijs utrinque delibe-
randi, id non posse effectum dari pri-
usquam ex Hispanijs advenissent li-
teræ ratihabitionis, & renuntiationis
Regiæ ad eum modum cujus formu-
lam conceperant. Antequam missio-
nem obtineret Audientarius, præ-
tereundum non est silentio quæ ver-
ba facta sunt ab Advocato Hollan-
diæ Johanne ab Oldenbarnevelt, cu-
jus no-

jus nomen sæpe jam commemora-
 rum notum est Eois & Hesperijs. Is
 gravi oratione, ut est fandi summus
 artifex, inculavit præposteram, &
 splendide sordidam rationem patris
 Ney, quod largitionibus & ingenti-
 bus jacturis, tanquam illitis hæmo ci-
 bis & opertis præda laqueis inescare
 conatus esset eos, quorum fidelitati
 commissa erant arcana dominatio-
 nis. Id non videri factum nisi ex oc-
 culto mandato, & autoritate Ar-
 chiducum. Neque enim fratri pau-
 pertatis gloriam affectanti, cujus præ-
 cipuum votum est, nihil possidere, pe-
 cuniam non attingere, tantas adesse
 copias & facultates, ut de suo largiri
 queat unde publicæ mentis arcano-
 rum depositarij corrumpi queant, ut
 enuntient quæ sacri silentij horro-
 re obsignanda sunt. Rogabanturque
 obnixè Serenissimi Archiduces, ut
 quantum ipsis cordi esset pacificatio-
 nis negotiatio cum civibus qui se li-
 beralitate dignos judicarent, ne ejus-
 cemo.

D

cemo.

46 DE INDVCIIS BELLI
cemodi nundinationes instituere in
posterum vellent, alioqui severiter
animadversum iri in eos qui talibus
viscatis muneribus deliniri pateren-
tur, cujuscunque ordinis & dignitatis
essent. Non minus turpe esse pacem
pretio & largitionibus redimere,
quam Pyrrhus ille Rex Epirotarum,
alioqui dedecorū pretiosus emptor,
indignum genere Æacidarum cen-
sebat bellum cauponari. Nunquam
fore fideles externis, qui se pecunia
corrumpi sinerent, ut suis infideles es-
sent. Frustra quoque has artes tenta-
ri in tanta multitudine eorum, qui
rebus gerendis præficerentur. Nam
nec singulorum cupiditates ullis co-
piis exsatiari posse, nec tanta studia
sequutura paucorum, quibus manus
inunctæ sint, quanta plurimorum
odia, qui se præteritos esse ob absti-
nentia opinionem cum offensione
gaudebunt, vel ob avaritiæ sordes in-
dignabuntur. Hinc legitimam cau-
sam præbitum iri Ordinibus, ne ul-
terius

BELGICI, LIBER I. 47
terius in suscepto negotio progredi
velint. Commode quidem cecidisse,
quod hamata dona fratris obtigissent
viro notæ probitatis & abstinentiæ,
qui protinus indicium ad principes
hujus Reip. ministros detulerit, sed
communis boni causa cavendum, ne
quid simile in posterum tentetur.
Multa enim sunt hujusmodi, quæ si
in homine aliquo non habuerunt ef-
ficaciam labefactandi loco fidem &
constantiam unius, tamen semel pro-
posita spe impunitatis, quæ maxima
est illecebra ad peccandum, præser-
tim ubi ingentis commodi fulgor
animos perstringit, serpit contagio
latius, & perniciosum in rempubli-
cam exemplum introducit. Audi-
entarius omni ope consilioque stu-
duit ab hac suspitione vindicare suos
Principes, nec id publica auctori-
tate factum esse, sed privata callidi-
tate patris Ney, qui (ut est plerum-
que avidum atque avarum genus ho-
minum Ecclesiasticorum) alios ex
D 2 suo

48 DE INDVCIIS BELLI
suo suorumque genio metiens, in
animum induxisset interdum prava
remedia non inutiliter adhiberi, ut
honestum & laudabile propositum
secundo exitu terminari possit. Con-
silia debere aptari temporibus, nec
semper ex usu esse illud ad laudem
cum virtute directum iter, cui mores
seculi pares non sunt. Nemo unquam
fuit infensior hostis ambitus quam
Cato, nemo retinentior antiquæ se-
veritatis, ut non immerito viva virtu-
tum imago appellaretur. Is tamen
quam adversus factionem C. Julij
Cæsaris per centurias pecunia pro-
nunciaretur, non abnegavit eam lar-
gitionem ex rep. fieri. Honesti ora-
tio visa est, sed cui major dignitas ade-
rat, quam fides. Quis enim nisi ani-
mi vecors crederet (sicut ante ratio-
cinabamur) professum divitiarū ho-
stem, & mendicitatis patronum, tan-
tis opibus ac facultatibus abundare,
ut censum provinciæ elargiri posset
ad expugnandas mentes eorum, qui
gratia

gratia & authoritate plurimum poterant, quique arcana interioris consilij penitus nosse, credebantur? Postea quoque cognitum est à Marchionis Spinolæ Oceano rivum istum defluxisse. Itaque vulgi rumoribus multum diuque exagitata res est, nec urbanioris notæ homines secundam famam spargebant de non nemine, quem Advocatus provinciæ satis excusaverat apud benignos humanæ fragilitatis æstimatores. Nam quum ante contactum, mammonæ iniquitatis rem ad primarios viros detulerit, satis conscientiam suam exonerasse videbatur, imo specimē edidisse continentiæ & fidelitatis. Etenim si dapis appetens fuisset, & fugitās rixæ atque invidiæ, quidni tacitus pasci potuisset, ut corvus ille Horatianus? Nam ut alto vultu rejiciantur dona nocentium & ut oculo irretorto spectentur ingentes acervi, disciplina nostrorum temporum non est capax tam rigidæ severitatis. Difficile tamen

50 DE INDUCIIS BELLI
est imperare linguis, & imperitiffi-
morum judicia cohibere, qui dono li-
bertatis abutuntur ad effrenem licen-
tiam, & sine populi suffragio censu-
ram in suos rectores exercere non
veretur. Quum hæc ad eum modum
gererentur, & negotium istud magnæ
molis, ut assolet, lento gradu proce-
deret, varij sermones passim jacta-
bantur, non solum apud Belgas thea-
trum huic fabulæ peragendæ destina-
tum, sed etiam apud exterarum gentes,
atque adeo per omnes fere terrarum
populos non crebrior ulla differendi
materia curiosis hominibus offere-
batur. Qui vires & potentiam Regis
Hispaniarum seria æstimatione per-
pendebant, quique typhum ac super-
biam gentis nosse putabantur, nullo
pacto adduci poterant, ut crederent
dominum tam longe lateque impe-
rantem majestatis suæ fasces eo hu-
militatis submissurum, ut cum ijs
quos à primordio belli semper pro
rebellibus habuisset, ea conditione
pacif-

52 DE INDVCIIS BELLI
Sed recte æstimantibus hoc ipso vi-
deri imbecilliolem, quod si nimis va-
stum & ingens corpus, diffusum in
partes varias, locisque sejunctas, ut se
toto uti non possit. Omnem pote-
statem quæ modum supergreditur,
etiamsi externa vis absit, sua mole
collabi, suisque viribus fatiscere. Ple-
rasque gentes quæ imperio ejus re-
guntur, non liberalitate & clemen-
tia contineri in obsequio, sed vi &
terrore compesci, quæ sunt infirma
vincula diuturnitatis. Non in castel-
lis, aut propugnaculis arcem Maje-
statis collocari oportere, sed in do-
micilio animorum. Nec spatiis, & la-
tifundiis regnorum ac regionum ve-
ram magnitudinē ac potentiam esse
metiendam, sed fide, benevolen-
tia, veneratione subditorum. Hanc
regiam esse gazam, hunc pretiosissi-
mum regni thesaurum, qui nec ab In-
dia subvehitur, nec auro Philippeo
parari potest. Non absque provida
mente Cæsarem Augustum post diu-
turnam

turnam regnandi experientiam agitate de imperio intra terminos coercendo. Neque enim minor est virtus partas opes conservare, quam semper inhiare rebus novis, ad instar Tantali egentis inter effusam copiam, sitientis in mediis aquis, & esurientis inter exstructas regali luxu dapipes. Abunde jam patefactum esse, quantis urgeatur incommodis ac difficultatibus Rex ille cæteroqui potentissimus, quod quum tot jam annis labentibus una cum gente continenter bellum gesserit, nihil aliud immensis sumptibus, & vix credibili profusione humani sanguinis affectus est, quam ut palam fieret id verum esse quod exemplo Privernatum impulsus effatur communiter Senatus Romanus, neminem populum diutius quam expediat, in ea conditione permansurum cuius eum poeniteat. Satis animi, satis virium suppetere ad se defendendum miseris & fortibus viris, quum graviora sunt

D s

quæ

54 DE INDVCIIS BELLI
quæ patiuntur, quam quæ formidare
possint. Ea sorte sunt cives qui pro li-
bertate dimicant, quibus decretum
est omnia potius extrema pati, quam
ut subire velint jugum acerbæ servitu-
tis. Iam exhaustum esse sumptibus
ærarium, consumtam fidem nec su-
peresse spem promptam ac paratam
unde jactura refarciatur, bellum sine
pecunia geri non posse, quemadmo-
dum corpora sine nervis ambulandi
facultate destituuntur. Idcirco mini-
me mirum, nedum incredibile vi-
deri debere, si Rex Hispaniarum sua-
dente utilitate, vel cogentibus rerum
angustiis ingentes animos remittat,
eoque se perduci patiatur ut obsecun-
det temporibus, ut, quod in gravissi-
mis tempestatibus periti gubernato-
res facere solent, quum reflantibus
ventis rectum cursum tenere neque-
unt, obliqua velificatione tandem
quo velit pervenire queat. Non enim
esse inconstantis, sententiam velut
navigium aliquod, ex regni aut reip.
tempe-

BELGICI, LIBER I. 55
tempestate moderari. Sunt enim Re-
ges, & rerump. administri in ea statio-
ne collocati, tanquam in specula &
liberali custodia, ut invigilent com-
munibus bonis, & quum aliqua vis
major ingruit, eam deligere partem
debent, ad quam eos convertit incli-
natio temporum, ratio concordia, sa-
lus populi, quam semper pro supre-
ma lege & optimo more censerit oportet.
Nec verendam esse ullam inde
Majestatis imminutionem, quæ nun-
quam deprimitur, nisi quum vitiis
contaminatur, aut sese turpi aliqua
& inhonesta conventionem devincit.
Hanc autem pactionem vel obtentu
necessitatis excusandam, quæ ma-
gnum est patrociniū humanæ im-
becillitatis, vel spe redimendæ pacis
laudibus dignam videri iudicio recte
sentientium, qui sciunt potentiam
non esse sitam in ampullis sesquipe-
daliū titulorum, sed in solida ma-
gnitudine quæ suis viribus opibusque
communitur. Qui altius volunt vi-
deri

56 DE INDVCIIS BELLI
deri penetrare intimos recessus con-
siliorum, etiam illud cogitant, jura
Majestatis nec lapsu annorum, nec
ulla convētionē præscribi posse, quin,
pateat regressus ad pœnitentiam, &
restitutio in integrum, si non benefi-
cio Pratoris aut rescripto Cæsaris, sal-
tem ea lege quæ apud potentiores sa-
crosancta habetur, ut in summa for-
tuna id æquius melius censeatur,
quod sit validius, & quod aliqua spe-
cie rationis incrustari possit. Infirma
fidei vincula sunt literæ magnificis
pollicitationibus & resignationibus
refertæ, cum subscriptione manus re-
giæ, & ibidem appenso majore sigillo,
nisi mens composita sit ad pacta con-
venta regie religioseque custodienda.
Nihil est jurejurando sanctius apud
eos qui Deum ultorem perfidiæ cre-
dunt ac reverentur, sed quam multi
sunt qui perjuriis ludunt ut pueri
astragalis? quibus sacramenta sunt
tanquam everricula omnium mali-
tiarum? Huc accedit quod multo-
rum

rum juris authorum consensu firmata opinio est, nullam ratam esse conventionem inter Principem & subditos, qui adversus eum arma sumserunt, nisi ea lege ut in obsequij viam revertantur, & pœnitētia clementiam ejus elicere ac demereri malint, quam iniquis, & per vim extortis pactionibus animum exacerbare. Nec immutat rei naturam, aut legis vim elidit protestatio contraria actui, quam ajunt pragmatici homines nihil operari, nulliusque esse momenti. Quæ quum vera sint, aut ad veri similitudinem proxime accedant, labantem Regis animū haud difficulter impelli posse, ne largiri gravetur hostibus jam in possessione constitutis prædictam ratihabitionem & resignationem, nomina verbis speciosa, rebus inania, quæ donatori nihil auferunt præter evanidos atque inutiles titulorum fumos, & ad versariis nihil tribuunt præter invidiosam honoris laciniam, & insignia sumptuosæ dignitatis. Id hoc rerum.

58 DE INDVCIIS BELLI
rerum articulo facilius impetratum
iri, quod non optimo loco erant res
rationesque tum Archiducum, tum
ipsius Regis Hispaniarum. Nam præ-
ter eas incommoditates, quas paulo
ante retulimus, vehementer infesta-
bantur à seditiosis militibus non so-
lum Archiducum ditones, verum
etiam Eburonum ager, & Juliacensis
Ducatus, aliaque loca finitima, nisi
imperatam pecuniã repræsenterent,
ruinis & incendiis agri vastabantur,
cædibus etiam in miseros sæviebatur,
multique sese desertoribus adjunge-
bant, qui direptionibus, minis, con-
cussionibus omnia late territabant,
quos necesse erat aut placare præsen-
tibus numis, aut vi & armis debellare.
Sed alterum fieri non poterat ob rei
pecuniariæ angustias, alterum cum
periculo conjunctum esse videbatur
ne latius contagio serperet, & miles
detrectaret certamen ubi ad manus
ventum foret. Habebant enim in Ar-
chiducum castris turbidi milites suas
manus,

manus, multiq; tacitis votis incœpta eorum fovebant, & eventum speculabantur, consilium atque animos ex successu sumpturi. Nec exile momentum ad persuadendum Regi Hispaniarum ne quidquam denegasse vellet Archiducum postulatis ac desideriis, allatura videbatur insignis illa victoria navalis, quam magnanimus heros Jacobus ab Heemskercke reportarat ex classe regia, quæ Gaditanum fretum innatabat, nisi fortunam ejusce diei obnubilasset cædes ipsius ducis, qui fortissime dimicando ob patriam suis triste desiderium reliquit, sibi gloriam immortalem morte quæsit. Si nihil aliud actum esset eo prælio, saltem illud planum factum est, quod minime pro nihilo putari debet, Hispanam classem quæ judicio multorum insuperabilis putabatur, etiam sub patriæ mœnibus ante oculos suorum potuisse vinci. Adde quod passim naves Ordinum circumstitebant oras Hispanici maris,
unde

60 DE INDVCIIS BELLI

unde assidua causa terroris supra caput erat, nec leve impedimentum obijciebatur, quominus Hispana classis è portu solvere auderet ad suscipiendas longinquas navigationes, unde auream messem metunt, robur ac munimentum Ibericæ potentia ac dominationis. Hollandi enim non solum regias naves deprædabantur, quum occasio ad ea rem ferebat, sed classibus omni apparatu virorum armorumque & commeatu munitissimis negotiabantur cum Auroræ populis, unde ignota vis aromatum aliarumque mercium devehebatur, non sine ingenti detrimento copiarum atque opum Philippicarum. Adde quod ditissimi mercatores unitarum Provinciarum, per illa tempora sub auspicio & fide Illustrissimorum Ordinum inierant societatem, & consilium ceperant de instauranda præpotenti classe, qua navigaretur ad novi orbis incolas, eamque Indiam quæ spectat occasum solem, ut, si fieri posset, in-

set, interciperent immensos auri argentique proventus, quos inde Rex Philippus regnumque ejus percipere consuevit. Hoc incæptum si prosper eventus secundaret, quorsum res evasura esset, facile cuivis considerato liquere potest. Postremo istud venire poterat in mentem ijs qui consilium Regis participant, si ita ferret sors infestior, ut Ordinibus veniendum esset sub ditionem ac potestatem alicujus domini, potius eos sese Regi Galliarum aut Magnæ Britanniæ dedituros, quam ut ad pristinos Principes reverti cuperent, Nullam enim esse spem fidæ reconciliationis cum iis quos tam implacabiliter offenderunt. Quippe natura insitum est humanis ingeniis odisse quem læseris. Nec facile unquam persuadetur iis qui semel jugum excusserunt, memoriam talium offensarum bona fide deleri posse. Manent hæc reposita sub alto pectore, nec magnates unquam injuriarum obliviscuntur, quamvis
iram

62 DE INDUCIIS BELLI
iram ad tempus taciti concoquant, ne
professi odia perdant vindictæ occa-
sionem. His & similibus conjecturis,
rationibus, & argumentis moveban-
tur plerique haud incallidi morum ac
temporum, ut crederent Philippum
Regia sublimitate despecturum hanc
imaginariam contumeliã, nec quid-
quam decessurum fastigio Majestatis,
si quæcunque postulabantur ab Or-
dinibus, & jam concessa erant ab Ar-
chiducibus, fortem animum tolerare
jussisset, eaque omnia suffragio suæ
authoritatis cõprobasset. Ex aduerso
multa proponebantur, quamobrem
non videretur esse ex usu commodo-
que unitarum Provinciarum ullam
pacis conventionem admittere. Non
enim alio consilio speciosum istud
nomen obtendi, quam ut delinitæ
civium mentes amore otij & tran-
quillioris status, tanquam degustata
loto, exuerent paulatim reipublicæ
desiderium, & cum veteribus domi-
nis in gratiam redirent. Hunc esse ge-
nium

nium Belgarum, ut nec totam libertatem, nec totam servitutem pati possint. Alioqui nulla gens unquam majori observantia coluit suos Principes, quamdiu clementiæ & mansuetudinis artificio clavum imperij temperaverunt. Si quis ab ultima origine velit exquirere causas armorum, quæ sumpta sunt contra Regem Philippum II. præter ineluctabilem vim factorum, & arcana consilia divinæ providentiæ, quibus evolvendis impar est humana fragilitas, inveniet præcipuam mali labem fluxisse ex impotenti dominatu Ducis Albani, & aliorum qui sub prætextu Regiæ auctoritatis immisericorditer sese gesserunt erga cives natos ad humanitatis cultum, & mitioribus imperiis assuetos. Longius à proposito evagaretur oratio nostra, si principia motuum Belgicorum sigillatim coner expromere: sed hoc extra controversiam ponendum esse arbitror, non alio fonte derivatam originem omnium malorum, quam

64 DE INDVCIIS BELLI
quam ab intolerabili sævitia Busiri-
dis istius Albani, qui civibus inge-
nuis usus est tanquam mancipiis bel-
lica vi oppressis ac subjugatis. Quod
si ex eo tempore, quo tam inclemen-
ter grassata est ejusmodi clades & ca-
lamitas, adhibita fuissent fomenta le-
nitatis & benevolentia, redisset ilico
reverentia & obsequium, quemad-
modum exigui pulveris jactu confi-
dunt apum certamina. Nam ut irri-
tabiles sunt animi bonorum, sic levi
momento placari possunt. Sed nihil
fuiſſet præſentius atque efficacius ad
abolendas penitus omnes offensas,
quam si Rex ipse in hæc regiones
venire dignatus eſſet, ut quasi exor-
tum ſolis jubar vultu conſpectuque
ſuo lucem patriæ redonaret, ac nu-
bem mentibus detergeret. Nec hoc
neſcivit provida mens Philippi, ſed
dum nimis ſecuritati conſuſitur, ne
Regem objectare periculis videren-
tur, elapſa eſt è manibus occaſio rei
bene gerendæ. Permittere debet ali-
quid

BELGICI, LIBER I. 65
quid fortunæ, qui ad præclaras actio-
nes accingitur. Non enim fit sine pe-
riculo facinus magnum & memora-
bile. Carolus V. parens ejus exiguo
stipante comitatu, per reconciliati
hostis fines iter facere non dubitavit,
ut unius urbis tumultum præsentia
sua componeret: quemadmodum
olim Augustus Actiacas legiones se-
ditionem meditantes solo adspectu,
& Majestate vultus compescuisse tra-
ditur. Quanto gravior causa hortari
debit filium, ut paternum exem-
plum sequi vellet, quum universum
prope Belgium quasi ab imis sedibus
concussum esset, & fatali quodam in-
stinctu concitaretur? Sed aliter Deo
placitum, [*Prov. 21. c.*] *in cujus manu*
est cor Regis sicut divisiones aquarum, quo-
cunque volet inclinabit illud. [*Eccl. 10.*
c.] *Is est qui regna transfert de gente ad*
gentem, propter injustitias, & injurias, &
contumelias, & diversos dolos. Sicuti So-
crates execrari solebat eos, qui pri-
mi honestatem ab utilitate sejunxis-
sent,

66 DE INDVCIIS BELLI
sent, res inter se naturali consortio &
societate devinctas, quam opinio-
nem aiebat esse causam omnium in-
commodorum quibus humana vita
infestaretur: ita jure possumus accu-
sare gravissimi erroris eorum insani-
entem sapientiam, qui leges civilis
prudentiæ à recta cōscientia, & à pie-
tatis officio divellere ac segregare stu-
duerunt. Quidquid dicant aut sen-
tiant Philosophi vel Politici de ortu
& interitu regnorum, civitatum aut
rerumpublicarum: Deus est qui su-
pra nos negotium curat, cujus ver-
bum manet in æternum. Rex dum
violentis consiliis obtemperat, & ab
innata bonitate desciscit, eo florem
patrimonij sui redegit, ut pene una-
nimi Christianarum gentium suffra-
gio causa cecidisse optimo jure cen-
seatur. Nunc ita plerisque persuasum
est, Provincias unitas quamdiu con-
spirantibus animis in commune bo-
num consulent, & concordiam inter
se colent, nunquam vel ægre admo-
dum

dum sub cuiusquam externi Principis legem venturas, nisi suis ipsæ vitis atque intestinis seditionibus collidantur, discordique libertate lasciviant, quæ tanquam gladius est in manu furiosi, nisi moderate homines, ac temperanter ea utantur. Contentionum autem ac dissidiorû semina non possunt aptius in turbam spargi, quam per illecebras pacis aut Induciarum. Nulla venena præsentius nocent, quam quæ sapidissimis cibus admiscuntur. Pisces non caperentur hamo, nisi escam morfu appeterent. Similiter nulla pestis efficacior est ad nocendum, quam quæ sub plausibili vocabulo regitur, & cui popularitatis favor adblanditur. Non igitur frustratimentur insidiosæ pacis mala, ne credulos Belgas Induciæ inducant in fraudem ac tentationem. Nam quum bello contēditur, hostilis timor optimum est concordia vinculum, & cives in obedientia fideli continet, postquam remoto externo metu si-

multa-

68 DE INDVCIIS BELLI
multates exercere vacat, plerumque
civitates opulentæ mutuis æmulationibus
inte se cōfligunt, & patriæ vires
in matris viscera converruntur. Qua
ratione motus Scipio Nasica Catoni
adversabatur, & nolebat æmulam
Imperij Romani Carthaginem ex-
scindi, veritus ne soluta metu civitas
deliciis ac luxu virtutem antiquam
effœminaret. Porro si tale quid ex-
oriatur quodnā erit mali remedium?
cujus authoritate lites istæ & certa-
mina dirimentur? Huc accedit quod
per pacis condiciones necesse erit ex-
authorari maximam partem militum,
urbes plerasque præfidiis nudari, ces-
sabunt contributiones à neutrarum
partium sequutoribus solvi solitæ, ad
redimendum ne quid hostile patian-
tur. Nec erit color cur aliter fiat, præ-
sertim si id ab Archiducibus indul-
geatur. Nulli porro facilius oppri-
muntur quam qui nil timent, aut qui
imparati sunt ad resistendum. Qui-
bus autem subsidiis aut opibus tue-
buntur

BELGICI, LIBER I. 69
buntur unitæ Provinciæ maris possessionem, quod caput est ipsorum potentia ac magnitudinis, si portoria, si commeatus non solvantur? Adhæc quibus ex aurifodinis eruetur unde publica nomina dispungantur, ærario tot sui partibus acciso & imminuto? Nec dubium habebatur, quin res Batavorum mirum in modum bello crevissent, unde hoc saltem utilitatis perceperunt ut vires suas non ignorent, quod imperij arcanum evulgari minime Regibus ac Principibus acceptum esse solet. Erant qui dicerent degustata semel pacis dulcedine Martiales illos spiritus enervatum iri, nec facile compelli posse, tametsi bellandi necessitas ingruat, ut iterum arma capere meditentur. Nec deerant qui se vereri simularent, ne cessante bello argentatis hastis res gereretur, & donis ac promissis sollicitaretur fides eorum qui sedent ad clavum reip. quo more Rex Macedoniae Philippus ex Apollinis oraculo

E

culo

70 DE INDVCIIS BELLI
culo pugnare iussus est, insidiasque
struxit libertati Græcorum. Tales ul-
tro citroq; voces pro cuiusque captu,
spe aut metu in ore famæ vagaban-
tur: sed omnibus probe subductis
rationibus, in hanc sententiam incli-
nabat optima pars eorum, qui rerum
humanarum instabilitatem varieta-
temque fortunæ vereri didicere, ut
existimarent; communiter expedire
pacem fieri, aut saltem longi tem-
poris missionem fessis concedi. Satis
enim esse magna utrinque accepta in-
commoda, quibus æquum esset ad-
moneri bene preparatas mentes, ne
ultra oblatam finiendi æumnas oc-
casionem adspernarentur. Non esse
expectandam ultimam necessitatem
ut atrati pacem petant, quemadmo-
dum orator Demades de Athenien-
sibus intempestivo belligerandi ar-
dore flagrantibus ajebat. Tunc vi-
deri tempus opportunum agendi de
pace, quum adhuc uterque viribus
suis fudit, & pares ambo videtur. Iphis
etiam

etiam qui victoriam in manibus habeant pacem non esse abnuendam, nedum iis qui tanto temporis spatio quasi æquo Marte decertassent, Victoriæ in ambiguo, pacem in arbitrio deliberantium sitam esse. Non oportere sapientem spe incerta fallacique fructum præsentium commodorum repudiare, nec sinere lubricam occasionem è manibus elabi. Vitia & incommoda, quæ ex pacis infidæ palpo metuuntur, posse prudentibus consiliis caveri, concordia remedio sanari, severis legibus coerceri, & quæ similia venire in mentem poterant iis, qui nõ solum ea quæ ante pedes sunt vident, sed eminus prospiciunt, & in longum præsentunt ea quæ verisimili conjectura possunt evenire. Prudentissimus quisque potius adversos rerum casus animo commentabitur, quam sperabit secundos, ut ad eos avertēdos adhibeatur præparatio diligens. Sed quia non est nostri muneris aut instituti nimis philosopha-

72 DE INDVCIIS BELLI
ri, ad ordinem narrationis redeamus.
Dum suspensi hærent animi exspe-
ctatione literarum ab Hesperia, per-
fertur nuntius, eas advenisse, [*Prid.*
eid. Octobr. clo Io c v i i.] petito-
que & impetrato ab Ordinibus com-
meatu venerunt Hagam duo collegæ
legationis pater Ney & Audientia-
rius Verreycken, quibus postridie
quam advenere Senatus est datus,
[*ix Kal. Novembr.*] ibique perlectæ
sunt literæ, quarum hæc fuit summa.
Primum declaratio Archiducum, &
quæ fide sua sponponderant Ordini-
bus ad verbum idiomate Hispanico
transscripta erant, quibus subicieba-
tur approbatio Regis ad hanc formu-
lam. Postquam Serenissimi Archidu-
ces fidem devinxerunt à nobis impe-
tratum iri literas in forma ratihabi-
tionis, consensus & declarationis,
(quemadmodum Ordines jam antea
eas obtinuerunt à Serenissimis Ar-
chiducibus) cum clausulis usurpari
solitis in actibus renuntiationum &
obliga-

obligationū. Nos post maturam de-
 liberationem ex certa scientia, & li-
 berrima voluntate, pro jure & impe-
 rio Regiæ potestatis consentimus,
 nobisque placet quatenus id nostra
 interest, ut Serenissimi Archiduces
 efficiant quod promiserunt, procu-
 rentque suo vel nostro nomine præ-
 cipuum tractatum pacis aut Inducia-
 rum cum Ordinibus, quos habemus
 pro regionibus, provinciis & populis
 liberis, in quos nihil juris prætendi-
 mus. Ratumq; esse volumus & agno-
 scimus, quidquid superiore scripto
 Serenissimorum Archiducum conti-
 netur, id omne approbamus sub fide
 & affirmatione Regia, cupimusque
 ad effectum perducere, tanquam si ab
 initio nostra promissio, consensus &
 auctoritas intervenisset, nec patiemur
 ut quidquam adversus ea committa-
 tur. Quod si quid tale acciderit secus-
 ve factum fuerit directe aut indirecte,
 pollicemur fore ut id reparetur, & in
 integrum restituatur. Fidemque re-

74 DE INDVCIIS BELLI
giam eo nomine obstringimus, cum
generalibus & particularibus clausu-
lis renuntiationum & obligationum:
idque simulatque de pace vel Indu-
ciis conventum erit. Et quidquid ne-
cessarium videbitur ad stabiliendam
conservandamq; ejusmodi conven-
tionem, id in meliori forma protinus
expediendum curabimus, & ad Or-
dines mittemus. Quod si negotiatio
pacis aut longi temporis Induciarum
non sortiatur effectum, omnia nobis
integra manebunt, & hæc ratihabi-
tio nullius erit momenti, tanquam
si à nobis nunquam profecta fuisset,
nec Ordinibus ullum eo nomine jus
competet rebus in priore statu per-
manentibus. Quum hoc monumen-
tum exhiberetur Ordinibus, pater
Ney miris in cœlum laudibus extu-
lit candorem & ingenuitatem Regis,
animumque simplicem ac purum ab
omni fraude & dissimulatione, quod
non de sua unius sententia negotium
istud administrasset, sed re multum
diuque

diuque cum consilio deliberata, ut æterna esset authoritas, quod ipse mentis suæ interpretis esset, si quid ei humanitus accidisset, nec ulterius fidem suam obligari voluisset, quam quatenus re ipsa paratus erat exsequi. Quod si aliquid occultaret in recessu pectoris, si quæreret ambages & effugia, si fucum facere credulis & improvidis mortalibus meditaretur, nõ tam anxie nec scrupulose de concipienda formula sollicitus fuisset. Cur enim verba & voces denegaret, à quo impetrari potuit id quod erat supra spem contraq; opinionem omnium, ut populum olim suæ ditioni ac potestati subjectû agnosceret tanquam liberam Rempublicam? Quo plura dicebat vir disertus, & insigni fide erga suos Principes eo magis ad pompam & ostentationem composita verba videbantur, minusque fidei obtinebant apud eos qui aulicis artibus insueverant, & ingenia Hispanorum probe callebãt. Nam ut humane con-

76 DE INDVCIIS BELLI
cedi posset ipsam Regis personam re-
gia magnanimitate, & ex sincero cor-
dis affectu rem factam cupere, quis
crederet in eandem voluntatem se-
rio conspirare mentes cōsiliariorum
& administratorum ejus, quos constat
capitali odio, & prorsus inexpiabili
cum Ordinibus dissidere? Subseque-
tus est orationem patris Ney Audien-
tarius Verreycken, nec minus splen-
dide ac magnifice deprædicavit sin-
ceritatem, clementiam & mansuetu-
dinem Serenissimorum Archiducum,
quam semper abhorruerint à cædi-
bus, & civilibus discordiis, quam fla-
grâti desiderio inclinarint ad pacem.
Cujus rei non esse quærendum ali-
unde illustrius exemplum, quam do-
mesticum, quod nulla necessitate co-
acti, nisi generosæ voluntatis instin-
ctu, tam prompta & propensa facili-
tate indulssent Ordinibus ea, qui-
bus nihil majus vovere poterant post
longam seriem calamitosissimi belli.
Nam ut legitima causa, vel saltem
hone-

honestus color fuerit cur subditi gravibus ærumnis oppressi in dominos insurrexerint, non eadem æquitatis ratio militabit si justæ conditiones pacis repudientur. Nihil enim aliud armis quæsitum, aut quæri oportere, quam ut tuto ac secure in pace vivatur. Prætextum belli fuisse propugnationem capitis ac libertatis contra nimiam vim & sævitiam regionum præfectorum. Quod postea tentatis frustra multis remediis ad hæc extrema ventum sit, ut publico consilio decerneretur Regem omni genere hostilitatis persequendum civesque sacramento fidelitatis solutos videri, id eo pertinere ut sua tueri debeant cum moderamēto inculpatae defensionis, non autem ut aliena invadant cum maleficio & injuria, nisi forte placet illud improbissimi cujusque facinoris emplastrum, nihil esse iniquum quod cum utilitate & emolumento conjunctum sit, nec honesta à turpibus ratione vel natura, sed usu com-

E 5 modis-

78 DE INDVCIIS BELLII
modisque distingui. Quanquam talia
cum plausu & favore influebant in
animos simplicis turbæ, tamen Or-
dines pro communi salute solliciti
omnia tuta timebant, nec adduci po-
terant ut rem ex animo bonaque fide
geri persuasum haberent. Iustæ suspi-
cionis hæc erant indicia, quod regium
diploma vitiis laboraret, tum in for-
ma, tum in ipso contextu. Primum
quod non in membrana sed in charta
conscriptum erat, quod non erat sub-
signatum nomen Philippi, sed illud
superbæ inscriptionis elogium *Ego
Rex*. Sed ista non erant magni mo-
menti ad informandam instrumenti
authoritatem, quum nulla subesset
falsi suspicio, nec quisquam in du-
bium vocaret quin esset ipsissima Re-
gis manus. Illud in argumētum frau-
dis trahebatur, quod literæ perperam
negligenterq; scriptæ, multa que ver-
ba consulto omissa erant, substitutis
aliis quæ in ancipitem sensum tor-
queri poterant, & præbere fœcundam
mate-

materiem caluminandi. Relatum est ea de re ad Legatos Galliarum Magnæque Britannæ, quorum de consilij sententia quæsierunt Ordines ex patre Ney & Audientiaro, num impetrari posset à Regia Majestate aliud instrumentum ratihabitionis, quod esset extra omnem exceptionis aleam, & careret ejuscemodi defectibus, ad medendum supervacuæ fortasse, sed non improbæ sollicitudini eorum, qui pro collocanda in tuto libertate minimis etiam offendiculis cōmoverentur. Responsum est; Non videri id ullo modo sperandum, vel admodum ægre Regiam Majestatem exorari posse: verendum esse potius si saxum istud toties volveretur, ne Majestatis offensam incurrerent, animumque ejus exasperarent: sed ubi in rem præsentem ventum esset, & negotium pacis aut Induciarum feliciter progredi cœpisset, tunc sanatum iri quatenus in Rege situm erit, quidquid in animis scrupulosorum
homi-

80 DE INDVCIIS BELLI
hominum residere potest incommo-
dæ suspicionis, aut vanæ sollicitudinis.
Cæterum satis ex illa syngrapha rati-
habitionis planam & perspicuam esse
mentem ac voluntatem Regis & Se-
renis. Archiducum, tum in genere,
tum expressis disertim articulis: nimi-
rum eorum iudicio Provincias unitas
instar liberæ reip. populique suis legi-
bus utentis fruētis haberi, in quos
neutra pars quidquam juris sibi vindi-
caret. Hanc illam esse Helenam pro
qua tanta bella pugnata sint. Deniq; si
conveniri nō posset de pace vel Indu-
ciis cum Rege Catholico & Sere-
nis. Archiducibus, abunde illis su-
peresse virium, qui libertatem tueri
possint, præsertim quum tot Regum,
Principum ac Rerumpub. opibus au-
xiliisq; sustententur, quibuscum fœ-
dere & amicitia devincti sunt. Deli-
beratio quid super ea re statuendum
esset, per aliquot dies confessum Or-
dinum occupatum tenuit, adhibitiq;
sunt in consilium legati Regum, nec
non

BELGICI, LIBER I. 81
non & Princeps Mauricius. Tandem
ad hunc fere modum responderi pla-
cuit [III. Non. Novembr. c10 Io
c VII.] literas rati habitionis non vi-
deri congruere cum promissis, nec re-
spondere votis & expectationi Ordini-
um. Vitium esse nō tantum in stilo,
sed in subscriptionis modo, in inser-
tione & omissione quorundā verbo-
rum. Quod autem rei caput est, ex ul-
tima clausula posse elici, secundum ea
quæ ipse pater Ney non dubitasset
proponere in Ordinum concilio, nul-
lius plane momenti, & penitus irrita
fore quæcunque Rex & Archiduces
solenniter promississent super agni-
tione libertatis unitarum Provincia-
rum, nisi negotiatio pacis, aut lon-
garum belli feriarum rite succederet.
Quibus verbis aperte declaratur pen-
dere ab incerto casu & eventu condi-
tionē civium, & Ordines censerī pro
Statu liberis, quum Rex, Archiduces
eorumq; administrī satis superq; com-
pertum habeant proceres unitarum
Provin-

82 DE INDUCIIS BELLI
Provinciarum tanquam liberae reipublicae moderatores, qui praeter Deum, neminem Dominum agnoscunt, fretos ope & auxilio divini Numinis, aequitate & justitia causae, copiis atque opibus finitimorum quibuscum foedere junguntur, tutari posse decus & gloriam, salutem & incolumitatem civium atque incolarum, quibus eos Deus praesse voluit, nec quidquam ex eo jure delibari, aut praeflorari debere à Rege aut Archiducibus in negotiatione pacis aut Induciarum, sine nota fidei parum religiose observatae. Et quanquam ejuscemodi scrupulus merito injicere potuit ancipitem curam amplius deliberandi, utrum longius progrediendum esset, nec ne: tamen ne quid in mora sit quo minus tam pium & salutare opus instituat, susceptum ea spe ut haec provinciae quassatae diuturnis bellorum procellis in placida statione fideae, stabilis & honestae pacis conquiescere possint, Ordinibus curae erit ut ad urbes & provin-

provincias suæ fidei commissas mit-
 tantur exempla literarum Regis, qua-
 tenus auctoritate sua comprobat pro-
 missionem ab Archiducibus factam,
 & quatenus declarat, sibi placere ut
 suo nomine tractetur de pace aut In-
 duciis cum Ordinibus, quos testatur
 se habere pro civibus liberis, in quos
 nullum jus vindicare præsumit, cum
 clausulis renuntiationum & obliga-
 tionum ibidem insertis, ut intra ses-
 quimensem fieri possint certiores Le-
 gati Archiducum, utrum nihil ob-
 stante hoc impedimento proceden-
 dum sit ad ineundam pacis aut Indu-
 ciarum conventionem, nec ne: sub
 expressa protestatione, se nullo modo
 posse ratum habere, nec unquam ha-
 bituros, quidquid in illis literis di-
 recte vel indirecte scriptum vel intel-
 lectum videri potest, contra prædi-
 ctam ratihabitionem, vel declaratio-
 nem Regis, contraque pollicitatio-
 nem Archiducum. Quod si consul-
 tum esse judicabitur ulterius progredi
 super

84 DE INDUCIIS BELLI
super instituto pacis aut Induciarum
tractatu, plane confidunt Ordines fu-
turum, ut nihil ex parte vel Regis vel
Archiducum proponatur, aut præten-
datur cōtra promissi fidem, quod ullo
modo ad immutandum præsentem
statum, & formam regiminis unita-
rum Provinciarum pertinere possit.
Atque intra dies decem postquã cer-
tiores redditi fuerint Legati Archidu-
cum de consilij sententia, sperant Or-
dines missum iri Hagam viros abun-
de mādatis & authoritate instructos,
ut ex eorum relatu simpliciter &
ingenue sententiam Serenissimorum
Principum perspicere possint : utque
ij vicissim mentem ac volūtatem Or-
dinum intelligant, quo via muniatur
ad facilem & expeditam rerum de-
terminationem. Hoc si fiat, Ordines
etiam ex parte sua delegabunt ido-
neos homines, munitos pari potesta-
te, vel quæ negotio explicando suffi-
cere posse videbitur. Quum tale re-
sponsum Legatis Archiducum redde-
retur,

retur, interrogati sunt an authenticum
rati habitationis Regiæ instrumentū Or-
dinibus tradere vellent, quod quum
negarent se audere citra mandatum
facere, ne quid ea res suscepti negotij
cursū retardaret, pater Ney vir actuo-
sus & efficax, temperādoq; Reip. cla-
vo, [*Non. Novembr.*] quam claustro
magis accōmodus, suscepit in se onus
excurrendi Bruxellas, confestimq; se
in viam dedit, ut quis super ea re sen-
sus esset Archiducum rescisceret. Ha-
gam reversus [*xviii. Kalend. De-
cembr.*] significat Ordinibus, sibi esse
permissum ab Archiducibus ut auto-
graphum ipsis traderet, sed ea condi-
tione ut vicissim ab ipsis syngrapham
acciperet qua declararent Archidu-
ces promissionum fidem implese,
seque promitterent depositum reddi-
turos, si negotiatio quæ præ manibus
erat, non esset sortita fœlicem even-
tum. Ea res non est visa carere ma-
gnis difficultatibus. Nam neque fides
Archiducum satis liberata videbatur,
quan-

86 DE INDVCIIS BELLI
quando quidem tam multa desiderabantur & reprehendi poterant in isto actu rati habitationis, de quibus abunde ante diximus, nec Ordinibus placebat tanti mysterij depositum restitui, quo destruebatur eorum decus ac dignitas, si negotiatio instituta successu caruisset. Igitur pater Ney, homo cœlestis naturæ quæ perpetuo motu gaudet, rursus ad heros suos proficisci [xv. Kal. Decembr.] coactus est, rebusque ex sententia confectis rediit [iiii. Kal. Decembr.] cum mandatis, ut sacrum illud imperij pignus sine omni cura recipiendæ cautionis, aut stipulandæ restitutionis Ordinibus utendum fruendum concederetur, quamdiu sol & luna cursus suos obtinerent. His ita transactis [Postrid. Kal. Decembr.] ipse & collega decessere ex unitis Provinciis, & ad suos reversi sunt expectabundi quid Ordines intra constitutum tempus decreturi essent. Eodem anno [c l o l o c v i i .] sub finem Novembris

BELGICI, LIBER I. 87
bris reversi sunt è Dania Jacobus
Boulenius, Nicolaus Simonius, &
Jacobus Magnus, tres viri Consula-
res, magna cum laude fidei, pruden-
tiæ & integritatis functi præclaris ho-
noribus, addicti semper optimis par-
tibus, & strenui defensores patriæ li-
bertatis. Tertio postquam advene-
rant die renuntiavit legationem, in-
tellectumque est ipsos diligenter ac
fideliter administrasse munus curæ
sue concredutum ac demandatum,
itemque perhumaniter ac benigne
exceptos fuisse à Rege, qui suam erga
Provincias unitas singularem amici-
tiam ac benevolentiam multo cum
honore testatus est, nullumque comi-
tatis officium prætermisit, seque pro-
pediem recepit missurum delectos re-
gni viros, qui cum Ordinibus, cæte-
risque Regum ac Procerum Legatis
consilia sua conferrent, ut publico
Christiani orbis bono cederet susce-
pra pacis sive induciarum negotia-
tio. Quum rerum gestarum nuncius
ad Cæ-

88 DE INDVCIIS BELLI
ad Cæsarem perlatus esset, Ordines
cœpisse vias compositionis cum Re-
ge Hispaniarum & Archiducibus, li-
teras ad eos misit [vii. Eid. Octobr.]
quarum hæc erat summa. Nemini
obscurum esse quantum curæ, sollici-
tudinis atque sumptuum pater ipsius
Imperator Maximilianus impendisset,
ut Belgarum motibus finis imponeretur,
& honesta aliqua reconciliatio iniri posset.
Se paterni affectus heredem, ejusque
vestigiiis insistentem perseverasse in
eadem mente ac sententia, quemadmodum
planum & perspicuum esset ex multis
conventionibus, & legationibus quas
talē ob causam instituisset. Quocirca
haud injuria mirum sibi videri rem
tantam non modo injussu suo, sed se
prorsus inscio atque inconsulto cœptam
fuisse, ut in reipublicæ formam
Provinciæ unitæ redigerentur, quum
Ordines nequaquam ignorent, quin eæ
Provinciæ sint feudum deductum à
sancto Imperio, quemadmodum ex
archi-

archivis Imperij, ex actibus investituræ, multisque publicis monumentis omni exceptione majoribus liquido apparet. Etiam atque etiam considerandum esse Ordinibus, nihil in tali negotio tentari aut innovari posse absq; scientia, consensu & authoritate Cæsaris, qui est caput, & supremus feudi dominus. Quidquid igitur secus fecissent, irritum nulliusque momenti fore, secundû ea quæ lege fidelitatis & jure communi feudorû sanciantur. Idcirco cupere se certiores fieri, quo loco res sita sit, & quousque jam essent progressi, ne quid suo juri fraudis fiat, neu quid imperij majestati detrahatur. Multi hæc literas eo consilio scriptas, & Ordinibus traditas fuisse arbitrati sunt, ut quandoque data occasione prodesse possent ad elevandâ vim & authoritatem omnium quæ contra vel in fraudem ejuscemodi denuntiationis gesta essent. Poterat etiam videri istud factû non absq; cõsilio & collusionem Regis Catholici.

Respon-

90 DE INDVCIIS BELLI
Responsum [*Postridie Kalend. Ianuar.*
c10 I0 CVIII.] est ab Ordinibus in
hanc aut similem sententiam. Mirum
sibi videri Cæsarem nec à propinquo
suo Rege Hispaniarum, nec à germa-
no fratre Alberto factum fuisse cer-
tiores de rebus quæ in Belgio gere-
rentur. Quod si scissent, haud erant
officio defuturi quin eum certiores
redderēt. Hoc vero nemini esse igna-
rum quin sæpius ab oppressis Hispa-
na dominatione Belgis frustra im-
ploratum sit auxilium imperij Cæsa-
reæque Majestatis, etiam antequam
Archidux Matthias rebus administrā-
dis præesse cœpisset. Nec Cæsarem
latere poterant quæ se auctore & se-
questro gesta essent Coloniae Agrip-
pinæ [c10 I0 LXXIX.] quum tenta-
rētur viæ reconciliandi subditos cum
Rege Hispaniarum. Nihil enim aliud
actum per imaginem ineundæ com-
positionis, quam ut tempus redime-
retur, interea paterfluebant rerum
bene gerendarum oportunitates, pri-
maria

maria nobilitas largitionibus ac promissis labefactabatur per ministros pacis, vel potius emissarios Hispanicæ factionis, urbes & provinciæ delinimentis veniæ & abolitionis sollicitabantur ad defectionem, complures sensim à communi causa dilabebantur, vulgus ab impetu generoso propugnandæ libertatis ad spes falsas & fallaces inhiabat, fideles civium moderatores, quibus publica salus incumbebat, fictis criminationibus in odium & invidiam vocabantur, quod auream messem ex communibus miseris meterent, quod imperij dulcedine supra modum lætarentur, & immortale bellum cuperent, quippe quibus nulla spes expediendæ salutis tuendæq; dignitatis superesset, nisi in patriæ naufragio, & in rerum omnium perturbatione. Demulcebantur mentes omnibus illecebris & artificiis, quæ à versutissimis ingeniis excogitari possunt, nemini præclusam fore clementiæ aram, si quis fatendo culpam

pam

92 DE INDVCIIS BELLI
pam ad Regis benignitatem confu-
gere mallet, quam pertinacia & te-
meritate resistendi provocare impla-
cabilem ipsius iram, sibi que omnem
reconciliationis spem præcludere.
Numquam intempestivum esse re-
gressum ad sanam mentem, & opti-
mum erranti portum patere mutatio-
nem consilij in melius. Non eundem
fore animum Regis in remittendis
offensis, si hanc tam præclaram occa-
sionem neglexerint. Nunc nihil ab
ipso cupidius ambiri quam ignoscen-
di gloriam, quam pacisci cum subdi-
tis ut in officij atque obsequij viam
redeant, ut que fida & æterna oblivio-
ne deleatur omnis memoria superio-
rum culparum. Læsus ultro ad fontes
& noxios mittit, tanquam offensus
pater ad filios, ut pœnitendo culpam
emendent, & in gratiam secum re-
verti velint. Nihil hæcenus admis-
sum quod venia & abolitione purga-
gari non possit. Sin persistant in amen-
tia, & obstinatum in rebellionis pro-
posito

posito pectus gerant, omnia secum
 humanitatis commercia diremptum
 iri, nullisque ultra precibus aut con-
 ditionibus regias aures pervias fore,
 cunctas scelerum pœnas ipsis esse ex-
 spectandas, nihilq; nisi sævum, atrox,
 immisericorsq; cervicibus eorum im-
 minere. Capefferent ergo pœniten-
 tiæ portum, adpellerent ad bonæ spei
 caput, sanarent offensas officiis, com-
 ponerent animos ad obsequium, ad
 Majestatis reverentiam, ad noxarum
 deprecationem. His artibus, his ma-
 chinis perumpendum est magnani-
 mi Regis pectus, ut se expugnari vo-
 lens patiat. Aliter cogi non potest,
 & hæc vis illi grata erit, idemque jus
 Sanatibus esto quod Fortibus. Prin-
 cipes heroica mente præditos assimi-
 lari fulminibus, quorum ea natura est
 ut cedenti materiæ parcant, obstan-
 tia quæque perfringant, ac in pulve-
 rem convertant, Perquam indignum
 esse subditos ferociter insurgere ad-
 versus Principem sibi fato datum, &
 eosdem

F

eosdem

94 DE INDVCIIS BELLI
eosdem humiliter servire minutis ty-
rannionibus, qui in turbido captu-
ram exercerent, & malo publico po-
rentiam atque opes erant adepti. His
& similibus turbarum & seditionum
incitamentis sollicitabantur animi in
illa pacificatione Coloniensi, cujus
haud exiguum specimen illud est,
quod ex decem Legatis qui nomine
Ordinum Belgicorum istuc venerant,
quinque in adversariorum partes con-
cesserunt. Quibus rebus effectum est,
ut nihil Ordines pejus extimescen-
dum esse arbitrarentur, quam omnem
pacis mentionē. Cujus nomen ipsum
dulce est, & res ipsa salutaris, nec adeo
quisquam sensum humanitatis exuit,
quin pacem quam bellum malit, cui
quid eligat integrum sit. Sed ut nullæ
sunt insidiæ capitaliores, quam quæ
latent sub velo pietatis, & sanctissi-
marum necessitudinū: sic maximum
periculum imminet ab iis fraudibus,
quæ speciosum illud pacis prætextum
obtendunt. Tamen ut infensi Regis
animus

BELGICI, LIBER I. 95

animus omni devotionis & observati^onis
significatione mitigaretur, cuncta pu-
blice sub regio nomine administrabā-
tur, donec eventu compertū est, nihil
comitate & patientia profici, nisi ut
implacabilius irasceretur: lenibus fo-
mentis morbum exasperari, hebescere
Ordinum authoritatem, fiduciam ho-
stibus increfcere, amicorum animos
debilitari. Quocirca fortioribus cōsi-
liis agendum, & propalam quasi le-
vato velo descendendū in causam. Tan-
dem igitur cogente ineluctabili telo
ultimę necessitatis ventum est ad illud
extremi per fugij remedium [VII. Kal.
Sext. c. Io Io LXXXI.] decretumque au-
thoritate publica, quum satis super-
que manifestum esset, fas omne divi-
num humanumque indignis modis
ruptum esse ac violatum, jura majo-
rum, immunitates, privilegia Belgis
concessa, quorum in verba jurant
Principes quum imperij gubernaculo
admoventur, exposita contemptui ac
ludibrio eorum, per quos maxime tu-

96 DE INDVCIIS BELLI
tanda erant, nihil reliqui factum ad
summam impotentiae, rapacitatis, &
violentiae, saevitum in corpora & con-
scientias miserorum civium, quum-
que omnia nequidquam tentata sint
remedia, quibus Regium pectus mo-
veri posset ut tantis acerbitatibus &
aetumnis mederi dignaretur, ad lenio-
ra consilia mentem flecteret, officij
religionem coleret, promissi fidem
servaret, commune gentium jus ne
adspernaretur, tandem unanimi con-
sensu, publico consilio solenni-
q; decreto sancitum est per Magistratum
sacrosanctis legibus armatum, cujus
curae, fidei ac providentiae concredi-
tum est ingens patriae depositum, ne
quid resp. capiat detrimenti, Regem
ipso jure excidisse dominio & pro-
prietate Belgicarum provinciarum,
civesque & incolas nullis obsequij le-
gibus ultra teneri, solutosq; esse omni
sacramento fidelitatis & reverentiae,
quam subditi Principibus suis debent.
Quod quidem fieri licuisse nemo juris
huma-

humani divinique consultus negaverit, sed potius omnes morum ac temporum gnari, serius quam oportuit factum esse aut mirabuntur, aut reprehendent. Hoc veluti novissimo jactu quum omnis & spes, & voluntas redeundi in gratiam cum Rege præcisa esse videretur, tamen sæpius quam ex usu erat, pacificationis fucus tanquam hamus in turbam conjectus est, nec ignorabantur insidiæ, & quam fluxa, vel nulla potius speranda fides esset in Hispano, & Rege reconciliato, sed tanti erat ultro decipi ne quid inexpertum spe potiundæ pacis relictum esse videretur, præsertim cum se huic negotiationi interponerent maxime illustres personæ, quibus expediebat causæ publicæ justitiam & æquitatem vel probari, vel saltem non ignorari. Nunc vero quum toties ad hæc Sirenum cantilenas naufragium factum sit, quis facilitatem Ordinum non damnat vecordis imprudentiæ, si deinceps ad eosdem

98 DE INDVCIIS BELLI
infames scopulos impingant atq; ob-
hærescant? Itaque non injuria surdis
auribus pellaces istæ blanditiæ decli-
nantur, ne vulpina pellis assuta leoni-
næ plus detrimenti adferat, quam si
palam, & aperto Marte res gereren-
tur. Ex eo tempore fœderatæ Provin-
ciæ judicio omnium, qui partium stu-
diis non abripiuntur, pro libera suiq;
juris ac mancipij rep. censei cœpe-
runt: multique Reges, Proceres ac
populares status eodem illas honore
dignati sunt, quasi neminem domi-
num agnoscerent extra Deum, & li-
beram eligendi alterius Principis po-
testatem haberent. Quod & usurpa-
tum est in persona Ducis Andega-
vensium. Non alio titulo conventio-
nes & fœdera pepigerunt Ordines
cum Regibus & magnatibus, quo-
rum opibus & subsidiis adjuti maxi-
mo cum discrimine bellum per tot
annos tolerarunt. Quanquam autem
conditionis & fortunæ non pœni-
teat, tamen sæpius testati sunt Ordines

BELGICI, LIBER I. 99
nes apud Cæsarem, & apud ipsos Bel-
gas, qui vel sponte in citati defecerant
ad hostem, vel armis coacti à com-
muni causa cæterorū erant distracti,
quanto sibi dolori essent clades & ca-
lamitates, quibus Belgium afflicta-
tur ob lamentabile istud, & funestum
civile bellum: nec quidquam arden-
tioribus votis exoptari, quam ut fi-
nem tot ærumnis adferat tuta, fida &
honestā pax, quæ sola potest in solido
locare salutem & fortunas civium qui
tot infanda sunt passi. Cujus boni po-
tiundi non aliam esse spem, quam si
decretum istud inviolabiliter serve-
tur, tanquam imperij tutela, tanquam
columen & propugnaculum liberta-
tis civium, tanquam asylum publicæ
securitatis: nimirum ut Provinciæ
unitæ pro repub. suis legibus utente,
nulliusq; dominio subjecta censean-
tur. Non enim Belgæ bello domiti
venerunt in deditiōem ut servirent,
nec se unquam sacramento obstrin-
xerunt suis Principibus, tanquam do-

100 DE INDVCIIS BELL
minis infinita potestate præditis, sed
sub certis legibus & conventionibus,
quæ mutuum obligationis vinculum
constituunt inter Principem & subdi-
tos, ut si promissis ab una parte non
stetur, nec Princeps officij admoni-
tus in rectam viam reverti velit, Or-
dinū sit rebus lapsis succurrere, tem-
poribus afflictis mederi, & justas
civium preces non adspernari. Ne-
que tamen ad illa ultimæ necessitatis
subsidia primo impetu decursum est,
sed postquam malis defatigata patien-
tia non aliud expediendæ salutis au-
xilium invenit. Omnia jura divina &
humana suffragantur auspiciis bello-
rum, quæ à Belgis gesta sunt pro liber-
tatis statu, pro sanguine redimendo,
contra vim & violentiam impotentis-
simi dominatus. Nam ut fidei & reli-
gionis negotium seponatur, pro qua
tot infantes animæ, tot Christiani ci-
ves infanda supplicia passi sunt, & om-
nes scelerum pœnas consumpserūt,
quæ justior belligerandi causa existere
potest

BELGICI, LIBER I. 107
potest apud cives sorte & indole pro-
pensos ad decus & gloriam, quã vim vi
propulsare, quam pro vita, pro dolci-
bus natis & conjugibus dimicare, quã
à cervicibus avertere jugum intolerã-
dæ servitutis, quæ magnanimis pecto-
ribus omni morte ac supplicio gravior
atque acerbior esse debet? Causam
ipse Deus exercituum approbavit, qui
tot insignibus victoriis, tam admiran-
dis successibus beavit unitas Provin-
cias, ut fato potius & miraculo, quam
humanis opibus aut consiliis tanta re-
rum prosperitas tribuenda esse videa-
tur. Bellum jam tot annos geritur cum
Rege tam late domino, tot imperan-
te ditionibus ac populis, ut vix per-
censendis omnium nominibus me-
moria ejus sufficere valeat: cujus im-
mensis terrarum tractibus compara-
tum herediolum unitarum Provincia-
rum vix puncti instar obtinet. Interim
non tantum armis atque animis for-
titer stant, sed potentia atque autho-
ritate, copiis atque opibus ita abun-
dant,

F 5 dant,

102 DE INDVCIIS BELLI
bant, ut omnibus terris atque gen-
tibus admirabili sint documento cœ-
lestis curæ ac providentiæ. Sed ne ve-
teribus memoria repetendis immora-
ri necesse sit, quodnam illustrius spe-
cimen adferri potest hoc recēti, quod
Serenissimi Archiduces ultro per cer-
tos homines, ecqua ratio ineundæ pa-
cis ac concordiæ reperiri posset, ex-
plorare non dubitarunt? Quod qui-
dem absit ut ex imbecillitate virium,
aut timore factum esse credatur ab iis
qui nullam unquam tenuis atque in-
firmi animi significationem dede-
runt. Sed tamen nemini dubium est,
quin solidam & sine exceptione vi-
ctoriam, quam pacem malint, & quod
primi tentarint vadum auspiciandæ
compositionis, nonnullam suspican-
di occasionem præbet, eos opinari u-
nitas Provincias vi armorum, & bel-
lica virtute superari non posse. Quum
autem neutiquam ingenuis civibus
convenire videretur vana spe lactare
animos tam excelsum Principum,
Bata-

Batavica simplicitate denunciatum est iis qui ad explorandas mentes venerant, non prius, nec alia lege ullam mentionem pacis esse proponendam, quam si hoc decretum extra omnem dubitationis aleam positum sit, unitas scilicet Provincias esse populum liberum, cui competant jura supremæ potestatis. Quod ubi pervenit ad aures Archiducum, missi sunt ad Ordines, qui clam re cum paucis communicata, quorum gratia & autoritas plurimum poterat, significarent Archiduces paratos esse tali conditione cum ipsis pacisci. Deinde ipsimet per obsignatas literas eandem voluntatem testificati sunt, & sponderunt fore ut intra tres menses à Rege Hispaniarum acciperent acta similis ratihabitionis & declarationis. Quæ deinceps sequuta sunt, ea quum sint gesta in clara luce, frequentia & celebritate, Cæsar ignorare non potuit, ideoque non est necesse ut longiori sermone tempora Majestatis ejus onerentur.

Ad

Ad extremum specie fiduciaꝝ roga-
bant Ordines ut Cæsar pro consueta
benignitate & clementia in optimam
partem interpretaretur quidquid ef-
set gestum. Hæc summa fuit respon-
sionis ad literas Cæsar̄is. Præcipuam
partem, & caput earum literarū, quo
declarabat Cæsar nullius fore mo-
menti, quicquid injussu suo gerere-
tur, silentio & dissimulatione trans-
miserunt, non quin honorem & reve-
rentiam deferrent Cæsareæ Majestati,
sed quum justis armorum vindiciis se
in libertatem adseruissent contra po-
tentissimum totius terrarū orbis Mo-
narcham, quumque difficillimis tem-
poribus, & rebus in extremum addu-
ctis discrimen, Cæsar̄is opem frustra
implorassent, causa non videbatur
quamobrem se subditos & Vasallos
Imperii confiterentur. Interea gravi-
bus curis exercebantur Archiduces
ob seditiosorum militum insolētiam,
quibus aliter satisfieri non potuit, quā
solutione stipēdiorum addito edicto,
quo

BELGICI, LIBER I. 105
quo venia & oblivione debebatur memoria omnis præteritarum offensionum. Inde quia vires suas contemplatus miles animos sumit, & facili momento ad exuendum obsequium impellitur, ut impediretur multitudinis consensus, & ne quid simile in posterum fieret, placuit locorum spaciis segregari turbidos à contactu sociorum, ne consilia & vitia miscerent. Et quamquam nihil novi criminis admiserant ut durius in eos consuleretur, tamen hærebat altis mentibus infixum contempti imperii vulnus, & exempli pernicies metuebatur si talia flagitia manerent impunita. Quocirca lex horrendi carminis in eos pronuntiata est, [*Pridie Non. Decembr.*] qua solvebantur sacramento militari sub hoc colore, quod nec Rex Hispaniarum, nec Archiduces ulla conventionem, aut lege obligarentur quenquam diutius sub signis retinere, quam ipsis visum esset: jubebanturque intra xxiv horas excedere è sinibus sub pœna capitis, &

106 DE INDUCIIS BELLII
& cuius permiffum in eos, qui edicto
non paruiſſent, hoſtiliter graſſari, pro-
miſſa mercede xxiv aureorum, ſi quis
latitantem indicaret, aut vivum vel
mortuum Magiſtratu ſtitiffet. Qua
ſententia plerique variis caſibus inte-
rierunt, multi crucibus affixi, cerne-
banturque in celebribus viis corpora
ſuſpenſa ex arboribus, nulli parcebat
ruſticorum ſavitia, ſi quis in eorum
manus incidiffet. Pauci admodum in-
columes evaſerunt hanc calamitatem:
nonnullis tamen è clade ſuperſtitibus
perſugium fuit clementia Principis
Mauricii, qui ipsis ſedem adſignavit
uſurus eorum opera, ſi forte negotium
pacis aut Induciarum non ſucceſſiffet.
Duo factionis duces Bruxellas perdu-
cti, & ibidem manu carnificis patibuli
ſupplicio affecti ſunt. Circa eadem
tempora rogatu & invitatu Ordinum
venerunt Hagam Oratores Principum
variis ex locis, ut intereſſent iſti ma-
gnæ molis negotiationi. Miſſi à Rege
Daniae Iacobus ab Vleſelt [in Non.
De-

Decembr.] vir proceritate corporis, & forma digna imperio, sed animi dotibus, linguarum peritia, doctrinaeque ornamentis, & multiplici rerum usu longe praestantior. Cui adjunctus erat Ionas Charisius juris Doctor, homo singulari humanitate & morum elegantia praeditus, ut facile in amorem sui pelliceret quicumque virtutem in pretio haberet. Aderat insignis comitatus juvenum ex primaria nobilitate, temperatus modestia, & verecundia, quae aetatem illam mirifice decebat. Auditi in Ordinum concessu [*Postridie Non. Decembr.*] propensum Regis in ipsos affectum, aliaque id genus solennia facunde disseruere, & quam ob causam venissent; nimirum ut sociatis consiliis darent operam ne Provinciae unitae specie subdole pacis circumvenirentur, utque omnia publico bono cederent. Haud multo post [*xiv Kal. Ianuar.*] venit ab Electore Brandenburgensi Hieronymus à Diskay vir germanae ingenuitatis, & sine ulla jactan-

tia.

108 DE INDVCIIS BELLI
tia par gravibus negotiis, cui quod
erat in mandatis datum ut nihil publi-
ce institueret, nisi adhibito in confi-
lium Legato Electoris Palatini, ideo
in ejus adventum omnia seria distulit.
Is erat Hippolytus à Collibus vir inge-
nii monumentis à fama notus, sed
longe magis æstimandus ab iis qui in-
teriore[m] ejus vitam norunt, & quibus
proprius ac familiaris intueri præcla-
ras hominis dotes contigit. Intelle-
ctum est ex his quæ supra retulimus,
dimissos fuisse Archiducum legatos
promissione futurum ut intra sesqui-
mensem fierent certiores de eo quod
in Ordinum conventu decretum fo-
ret, an scilicet nõ ideo retardari oport-
eret susceptam pacis aut Induciarum
negotiationem, quod literæ ratihabi-
tionis non recte nec ordine concep-
tæ, sed multis defectibus laborare vi-
derentur. Nam de tam gravi negotio
consuerunt Ordines amplius esse de-
liberandum, nec quicquam decernere
sustinuerant absque diserto consensu
urbium.

BELGICI, LIBER I. 109°
urbium & provinciarum. Dimissum
erat eo nomine concilium [*iv Non.*
Novembr.] extraordinariorum, ut con-
ferrent cum suis, & consultarent super
eare, jussique sunt redire intra men-
sem cum mandatis, & scripto concep-
tis provinciarum opinionibus. Die
cōdicta omnes adfuere. maxima pars
conspirabat in eam sentētiā, quam-
vis regium diploma variis reprehē-
sionibus esset obnoxium, tamen pro-
grediendum esse instituto, sub hac ta-
men lege nulli movenda, ut inconcus-
sum, sacrosanctum, & inviolabile ma-
neat fundamentum patriæ libertatis,
jusq; Majestatis quęsitum tot operum
impensis, tot vigiliis ac laboribus de-
niq; tot præliis & cædibus hominum
fortissimorū, qui pro ea mortem op-
petere non dubitarunt. Tandē literas
ad Archiduces mitti placuit, [*ix Kal.*
Ian.] quibus declarabant Ordines sub
ea protestatione quam postridie Kal.
Novēb. sancierant, à qua ne latū qui-
dē unguē dimoveri vellent, se paratos
esse

HO DE INDUCIIS BELLĪ
esse venire in colloquium cum iis
quos visum erit Archiducibus legare,
ut de negotio pacis aut Induciarum
tractetur. Sed quoniam pactarum in
VIII menses Induciarum tempus ex-
spirabat pridie Non. Ianuarii, permit-
tebant arbitrio Archiducum, ut ex-
penderent an eas in mensem aut ses-
qui prorogari consultum esse judica-
rent. Iisdem temporibus erant in Hol-
landia Legati Caroli Suecorum Regis,
non ut consilio, re aut opera iuvarent
ea quæ tum ibi gerebantur, sed ut mi-
litem conscriberent ad bellum cum
Polonis gerendum. Multi centurio-
nes & milites Galli, tædio quietis, &
cupidine quærendæ laudis nomina
dederunt ut in Sueciam trajicerent.
Nonnulli in Galliam sunt profecti ut
ibi copias colligerent. Legati confe-
ctis negotiis quorum causa missi erant
ad Regem suum redierunt. Hæc eo
anno gesta sunt tum circa conventio-
nem Induciarum in VIII menses, tum
circa ratihabitionis instrumenta, qui-
bus

BELGICI, LIBER I. III
bus ingēs diuturni belli præmium sanc-
ciebatur, ut unitæ Provinciæ suffragio
& approbatione maximi Regum de-
clararentur populus liber, sui que juris
ac mancipii, nulliusque Principis ex-
terni imperio ac dominationi subje-
ctus. Magnis animis & contentioni-
bus certatum est circa verborum au-
cupia, & sensuum ambiguitates. Non
potest non laudari patria sollicitudo
eorum quibus publicæ dignitatis cura
incumbit, quod libertatē civium mu-
nitam validis terra mariq; viribus, po-
tentissimorum Regum & Principum
amicitia, fœderibus, auxiliis atque o-
pibus, comprobata assensu omnium
quibus suspecta est formidolosa Regis
Hispaniarum longe lateque porrecta
dominatio, firmari voluerint ipsius
hostis, quondā domini sui confessio-
ne, & formulis ad accuratissimā nor-
mam exactis, ne quid solennium de-
esset si forte coram iudice causa status
in controversiam veniret. Sed profe-
cto nullum est infirmius stabilitatis
vincu-

112 DE INDUCTIS BELLI
vinculum, nec minus idoneus diutur-
næ fidei sponsor, quam pacta conven-
ta quæ temporis causa conceduntur.
Vehementer autem errat, si quis putat
Reges affectu & benevolentia duci,
ut æquo fœdere velint pacisci cū po-
pulo suis olim legibus subdito, nisi
quatenus iis aut evidens utilitas sua-
det, aut necessitas imperat, ut quan-
doque resumptis viribus nec opinan-
tes & imparatos opprimere queant.
Non est tamen in dubio ponendum,
quin charitate patriæ & reverentia li-
bertatis fuerint impulsæ, qui tam anxie
singula examinarunt. Sæpe enim ma-
gnæ calamitates ortæ sunt ex malitio-
sa verborum interpretatione. Cartha-
go ab imis sedibus excisa est, quum
tamen civitatem salvam fore Romani
spondissent, quod eam dicerent
non in muris aut parietibus cōsistere,
sed & in conventu & multitudine ci-
viū, qui iisdē legibus & institutis ute-
rentur. Sic evasisse putabant infamiam
perjurii ac perfidiæ, qui quum essent
pactæ

pactæ xxx dierū Induciæ, noctu agros
 hostiles populabantur. Nec parvo ste-
 tit sua generosa credulitas Philippo
 Hassiæ Lantgravio, qui ad infames
 insulas Enig & Evig naufragium fecit.
 Fluxo & fragili præsidio niteretur il-
 lustrissimorum Ordinum authoritas,
 si non mole sua staret nixa propriis vi-
 ribus, sed in chartis, & litium instru-
 mentis spem juris sui persequendi re-
 positam haberet, quemadmodum fa-
 tale imperii pignus à Vestæ virginibus
 in penetrali conditum asservabatur.
 Ut in civilibus controversiis, quum
 sunt partium jura obscura, potior est
 causa possidētis: ita in imperiis, in po-
 pulari statu, in Optimatum regimine,
 in omni forma publicæ administra-
 tionis plerumque favor & inclinatio
 animorum ad eos vergit, qui pignori
 incumbunt, & rationes suas fœliciter
 ac sapienter moderantur. Cæterū uti
 lex nulla tā provide circumspēcteq;
 ferri potest, quin multis fraudib⁹ & ca-
 lūniis obnoxia sit, quib⁹ sententia ejus
 circum-

114 DE INDVCIIS BELLI
circumveniri queat, ut si quis eas omnes è medio tollere velit hydræ caput amputare sumat : sic nullæ pactiones tam exactis verborum formulis concipi possunt, quin pateat effugium ad eludendam earum vim si quis occasionem cavillandi quærat. Quocirca qui rebus administrandis præsumt, diligenter providere debent, ne ipsos fugiat qua mente sint affecti qui de bello finiendo, feriendoque fœdere consilia suscipiunt: utrum animis volentibus id faciant, an adducti temporibus, & necessitate, quæ legem omnem frangit infirmatque, ut illis fides habeatur tanquam fidelibus amicis ultro pacta servaturis, hi vero caveantur, tanquam in occasiones intenti, & temporum insidiatores. Ad summam, non Apollinis oraculum verius est quam hoc effatum Legati Privernatium, qui in Senatu Romanorum interrogatus qualem cives sui pacem à Romanis expectarent, si bonam dederitis, inquit, & fidam & perpetuam: si

BELGICI, LIBER I. 115
si malam, haud diuturnam. Ea enim
demum gloriosa & honorifica pax est,
qua voluntarii gaudent, quæ nihil ha-
beat insidiarum, quæ non sit pactio
servitutis, aut bellum nomine pacis
obvolutum. Talis autem ægre speran-
da est, inter eos, quorum hi sine modo
dominari cupiunt, alii se ad liberta-
tem natos, & pro ea defendenda mori
paratos esse profitentur. Inter tam
dispares naturas nulla tutior est cau-
tio, quam ut omnia præsidia compa-
rentur, quibus efficiatur ut qui animo
ac voluntate ad nocendum propen-
sus esse præsumitur, nocendi viribus
destituatur.

DOMI-

DOMINICI BAUDI
DE
INDUCIIS
BELLI BELGICI,
LIBER SECVNDVS.

MAGNA negotia magnis indigent adiutoribus, tardosq; solent habere progressus. Non igitur mirari convenit si negotiatio illa pacis, quæ tunc temporis arrexerat omnium mentes, & latissimus differēdi campus erat, tam lento gradu procedebat. Ordines sub finem anni præcedentis literas ad Archiduces scripserant, quibus significabatur ipsos esse paratos ad colloquendum de pace vel Induciis, si ab Archiducibus legarentur certi homines quibuscum ea de re tractari posset, & quia tempora pactarum in VIII menses Induciarum paucos intra dies finiebantur, permittebant Ordines arbitrio & voluntati Archiducum, ut
eas

BELGICI, LIBER II. 117
eas in unum aut sesquimenssem proro-
garent. Placuit conditio Serenissimis
Principibus, qui comiter Gallico ser-
mone responderunt, dignatique sunt
Ordines honore & titulo charissimo-
rum amicorum. Quod urbani homi-
nes, qui sibi sumunt libertatem omnia
interpretandi, varie accipiebant. Sa-
pientiores, id quod res est, arbitran-
tur esse tantum vocabula artis, & pu-
blica verba, in quibus non consiste-
rent fortunæ Græcorum. Vulgus im-
peritum, malignus veræ gloriæ veræ-
que magnitudinis interpres, nimis po-
pularem hanc appellationem & ma-
jestate inferiorem esse judicabat. Mihi
contra videtur. Nam quum à nullo
pèriculo longius absit fortuna Princi-
pum, quam à contemptu & humili-
tate, nunquam celsius sese extollit eo-
rum sublimitas, quam ubi seposito
fastu ad familiaritatis officia descen-
dunt. Suavissimam humanæ fœlicita-
tis partem, & pretiosiore omnium Per-
sæ gaza thesaurum magnatibus
G adi-

118 DE INDVCIIS BELLI
adimūt, qui amicitiam ab aulis exclu-
dunt. Sane virtus illa, quum æqualita-
te gaudeat, raro bona fide colitur in-
ter eos quorum unus sibi dominus vi-
detur, cæteri servi, licet nusquam ja-
ctantius ostentetur quam apud limi-
na potentiorum. Quum res Romana
viris & moribus antiquis staret, ambi-
tiosum certamen inter Reges erat quis
populi Romani amicus appellari me-
reretur, ut nunc summa votorum est
apud Satrapas Regis Hispaniarum,
quis inter magnos seu grandes nomē
profiteri possit, cujus dignitatis hic est
apex ut appareat tecto capite coram
Regia Majestate. Arverni & Hedui
plurimum gratulati sunt suæ fœlicita-
ti, & se cælum digito posse continge-
re putabant, quod fratres populi Ro-
mani vocarentur. Non erat igitur pro
nihilo ducenda comitas & humanitas
Archiducum judicio eorum qui circa
ejusmodi minutias operose philoso-
phantur. Nam hoc dulci amicorum e-
logio videbātur agnosci tanquā pares
&

BELGICI, LIBER II. 119
& socii, in quos nullum sibi jus nisi
fœderis icendi, colēdæq; amicitiaē su-
peresset. Placuit in sesquimēsem pro-
duci Inducias. Literis Archiducum ad-
iuncta erat epistola patris Ney, ex qua
intellectum est quinam ad negotia-
tionem pacis aut Induciarum nomine
Regis & Archiducum instituendam
delegati essent. Erant autem V capita
legationis. Ambrosius Spinola aurei
velleris Eques, Marchio Venafri, Dux
Sanseverinus, Regiæ militiæ Impera-
tor, cuius nomen & decus consecratū
est immortalitati ob egregia facinora
quæ bello designavit, vir invicti labo-
ris, animo & spe ad omnia summa na-
tus, à vitiis integer, præclarisque sub-
ornatus virtutibus, quarum ope fa-
miliam veterem & illustrem in tantū
claritudinis evexit, ut nemo majorum
sit cum eo comparandus. De Iohannis
Richardoti laudibus si dicere aggre-
diar, soli facem allucere videbor. Sa-
tis eum consentiens fama demōstrat,
& rerum gestarum gloria nunquam

G 2 nomen

120 DE INDUCIIS BELLI
nomen hominis oblivione deleri pa-
tietur, quamdiu magnis viris ac vir-
tutibus honos exstabit. Is fuit inter
primarios adjuutores pacis concilian-
dæ cum Rege Galliarum, itemque cum
Rege Magnæ Britannia. Visus igitur
est idoneus qui duabus palmis jam
ante partis tertiam laurum adjuge-
ret. Iohannes Mancidor Archidu-
cum Secretarius etiam fide & indu-
stria non vulgarem est famam conse-
quutus. Duo reliqui erant qui jam ali-
quoties simul legationem obierant,
sæpe antea nominati, reverendus pa-
ter Ney, religiosorum Ordinis Sera-
phici (ut hodie nomina obtinent) in
Belgio Commissarius Generalis, &
Ludovicus Verreyken. Injecit non-
nullam hæsitationem scrupulosis ho-
minibus, qui omnia ad vivum rese-
cant, quod ad eam negotiationem ad-
hiberentur duo extranei generis, con-
tra quam polliciti erant Archiduces,
qui se nullius opera usuros scripserāt,
nisi qui essent Belgicæ gentis & origi-
nis.

nis. Videbatur etiam digna res ampliori deliberatione, an supremus militiae dux sine periculo admitti posset. At periti rerum, & qui verae gloriae gustum habebant, illud ipsum in argumentum Batavicae magnitudinis interpretabantur, quod tantis rebus gestis ipse dux militiae ex Imperatore factus esset Orator, & pacem petere non dedignaretur. Destinatum erat ut navibus delati in Hollandiam appellerent, sed consilio intercessit violentia frigoris, cui simile vix ulli seniores recordari poterant. Profecti sunt in Brabantiam mandatu Ordinum Iustinus à Nassau filius naturalis illustrissimi Principis Gulielmi, non indigna patre proles, iudicio & eloquentia insignis, Praefectus urbis & arcis Bredanae: cui adjunctus erat collega Marcellus Baxius Bergopsomii Praefectus, vir militari gloria clarus, ut Legatis obviam irent, & eos Hagam deducerent. Quascunque ad urbes advenerunt excepti sunt à Magistratu

122 DE INDVCIIS BELLI
& civibus, tanto confluxu omnis or-
dinis & ætatis hominum, tanta cum
gratulatione, lætitia, & significatio-
ne benevolentia, ut ipsa recta recrea-
ri eorum adventu, & civitates excitæ
sedibus suis viderentur ad oculos im-
plendum insolito spectaculo. Sed in-
credibile memoratu est, quanta mor-
taliū frequentia & multitudo di-
versis ex locis confluerint haud pro-
cul Haga cupiditate visendi & au-
diendi quo vultu, quoque sermone
sefe mutuo salutaturi essent duo cla-
rissimi suæ ætatis duces, Princeps
Mauricius nemini veterum secundus
animi magnitudine, consilii solertia,
bellicis virtutibus, ac rerum gestarum
gloria, & Marchio Spinola, cujus in-
victa vis animi, & fortia facta non
parvo steterunt unitis Provinciis.
Quum in conspectum venissent, alter
alterius obtutu defixi, & mutua ad-
miratione attoniti paulisper hæserē.
Tum prior Mauricius hunc in mo-
dum Gallice orsus est loqui. Deus qui
lucem

BELGICI, LIBER II. 123
lucem creavit, & cui cogitationes
meæ patent, scit quantopore mihi de-
sideratus exoptatusq; sit tuus in hæc
oras adventus, & volvenda dies veri-
tatis filia certissimum ejusce rei testi-
monium perhibebit. Ad ea sic respon-
dissè fertur Spinola. Hodierna die
tanto sum perfusus gaudio, ut majus
animo concipere non possim. Tamen
spero incrementum sumpturas vires
desiderii mei, ut digne tueri quædam
munus mihi à Serenissimis Archidu-
cibus assignatum, & par esse honori,
quo me dignatus est maximus Re-
gum quos sol adspicit. Aderat ibidem
flos & soboles nobilitatis, Henricus
frater Principis Mauricii, digna proles
magno parente, dignus etiam avo
materno nepos, magno illo Gaspare
Colinio, nec degener à virtutibus
fraternis. Gulielm⁹ Comes Nassovius
vir ingenio solers, consilio providus,
justitiæ & pietatis fervidus cultor, nec
minus militari gloria insignis; & mēte
pariter ac manu strenuus. Sed nomina

G 4 fin-

124 DE INDVCIIS BELLI
singulorum percensere, aut quæ in
eo congressu ultro citroque dicta vel
facta sint, commemorare hominis
esset intemperanter abutentis otio
legentium, nec satis considerantis
quid historiæ munus ac dignitas re-
quirat. Peractis solennibus, quum
mutuæ salutationes, & visitationes
deferbuissent, cœptum est agi de ne-
gotio, cuius ergo venerant. Ex parte
Ordinum delegati sunt novem viri,
quorum fidei, prudentiæ & integritati
tota res committeretur. Non indigna
sunt nomina quæ à posteritate noscân-
tur. Erant autem hi. Duo primariæ
nobilitatis nomine omnium Provin-
ciarum delecti, Gulielmus Ludovicus
Comes à Nassau, Præfectus Frisiæ, de
quo ante suum loquutus. Walravius
Brederodius Vianæ Dominus, ex illu-
strissima Comitum Hollandiæ prosa-
pia oriundus, vir omni genere virtu-
tum excellens, venerabili oris canitiæ
præ se ferens imaginem antiquæ gen-
tis. Septem alii à VII Provinciis (tot
enim

enim sunt quæ unitæ appellantur, & Ordinum ditione reguntur) designati erant. A Ducatu Geldriæ quo simul comprehenditur Comitatus Zutphaniæ, Cornelius de Gendt Prætor, & Imperialis Iudex civitatis Noviomagi, generis nobilitate & virtutum ornamentis eximius. Ab Hollandia Iohannes Oldēbarneveldius, vir nunquā sine honore nominandus, & jam sæpe nobis memoratus. A Zelandiā Iacobus Maldereus, de cuius laude & legatione in magnam Britanniam supra diximus. Ab Ultrajectinis Nicolaus Betkius ejusce Provinciæ Præses consilii, vir cujuslibet splendidi muneris capax, A Frisia Gellius Hillema Frisiæ consiliarius, qui cum olim studiorum commilitio devinctus fui, & quem jure facio plurimi ob eximias ingenii, judicii, doctrinæque dotes. A Transisulani Iohannes Sloeth dominus à Salick, Satrapa territorii de Vollenho, & Præfectus ditionis de Cunder, fide & industria meritis ut me-

126 DE INDVCIIS BELLI
xima quæque negotia tuto ipsi com-
mitti possint. A Groninganis Abel
Koenders, vir singulari eruditione &
humanitate, semperque constans pro-
pugnator optimarum partium. Dum
hæc ita ordinantur, tristi nuntio, &
domestico vulnere afflictus est Io-
hannes Mancidor audita lamenta-
bili morte uxoris, quæ maritum co-
mitata usque ad urbem Liram (distat
ab Antverpia III miliaribus) quum
Bruxellas rediret in itinere submersa
est. Pertulit hunc acerbissimum ca-
sum Mancidor forti animo, sola-
tiumque mæroris à publicis curis pe-
tavit. Per idem tempus venit Hagam
[III Non. Februar.] Legatus illustrissi-
mi Principis Mauricii Hassiæ Langra-
vii, vir doctrina & usu maxime exer-
citus Iohannes à Burch iisdem de
causis, quibus cæteri, nimirum ut do-
mini sui studium ac benevolentiam
erga Ordines testificaretur, [Post. Non.
Februar.] & operam consiliumque
offerret, si qua in re commodis eorum
prodesse

BELGICI LIBER II. 127
prodesse posset. Primo die quo con-
venerunt Archiducum & Ordinum
delegati, nihil aliud actum est, quam
ut exhiberentur utrinque instru-
menta, quibus ipsorum authori-
tas firmabatur. Literæ Regis datæ
erant Madriti *iv* Eidus Ianuar. un-
de propter angustias temporis proba-
biles erant causæ dubitandi, an album
Regia manu signatum, Bruxellis ve-
ro instrumentum procurationis re-
petita die. confectum esset. Quum
iterum in consilium venissent [*iv*
Eidib. Februar.] mota fuit levis veli-
tatio à Marchione Spinola super
clausula procuratorii instrumenti,
qua restringebatur agendi potestas
intra fines mandatorum. Mandata
porro non ostendebantur, quod fie-
ri debere in talibus negotiis Legati
Archiducum contendebant: sed ipsis
abunde satisfactum est hoc respon-
so, quod nimirum omnia de qui-
bus consensissent, protinus ab Or-
dinibus comprobatum iri, & rata
fore;

128 DE INDVCIIS BELLI
fore pollicerentur, qui præsentés fa-
cile consuli poterant, & explicare si
quid oriretur ambiguitatis. Vicissim
quæsitum est ex Marchione & colle-
gis ejus, an satis ampla potestate in-
structi essent, ut secum agerent tan-
quam cum libera repub. civibusque
nullius dominio subjectis, in quos
Rex & Archiduces nullum jus præ-
tenderēt. Responderunt, non esse cur
de ea re dubitetur, nec se morari quem
titulum sibi Ordines assumerent,
etiamsi Reges vellent appellari. Cur
igitur Archiduces (excipit unus ex
Ordinum Legatis) retinent arma
seu insignia unitarum Provincia-
rum, Respondetur, eodem jure &
more quo Rex Catholicus Regem se
Hierosolymitarum prædicat, Rex Gal-
liæ se Navarræ vult haberi, Rex Ma-
gnæ Britannia Rex Franciæ solet ap-
pellari. Contentos esse debere Ordi-
nes quod in possessione sint, & pi-
gnori insistant. Relinquendum esse
magnis Principibus hoc oblectamen-
tum,

tum, ut majorum sedibus exterminati, saltem inanes sibi titulos reservare possint, quemadmodum pueris dantur crepundia à blandis nutricibus: rogabanturque Ordines ut eam moderationem in inscriptionibus suis servarent, qua minimum labis adspiceretur Regiæ Majestati, & Celsitudini Serenissimorum Archiducum. Totus orbis terrarum exercet histrioniam, ait facetus quidam author, certe nusquam magis scenæ & populo servitur, quam in actionibus magnatum, ubi quo plus pompæ & ostentationis apparet, eo minus solidæ veritatis subest. Tertio conventu [III Eid. Febr.] propositi sunt articuli scripto comprehensi, quibus continebatur formula vindiciarum, in quam cupiebant Ordines consentire Regem & Archiduces, nimirum ut conceptis verbis, & disertâ enuntiatione abdicarent à se suisque hæredibus, ac successoribus omne jus, quod in Provinciis unitas unquam habuissent, aut præten-

130 DE INDVCIIS BELLI
prætendere possent, nec titulos ampli-
us usurparent, aut insignia retine-
rent. Visa est parum civilis verborum
conceptio, nec delicatis, & tenellis
Regum auribus accommodata, qua
vehementer offensi sunt Legati Ar-
chiducum, concoxerunt tamen con-
tumeliam Stoico stomacho, & se ea
de re amplius deliberaturos testati,
miserunt continuo exemplum hor-
rendæ legis ad Archiduces ut eorum
sententiam exquirerent. Interea gra-
viter hanc injuriam apud Legatos
Regum & Principum exaggerarunt.
Enimvero non videri ferendam pri-
vatis hominibus, nedum sceptrigeris
Regibus ad imperium natis, talem
popularis turbæ insolentiam, ut non
contenti sint patriam & avitam hæ-
reditatem Austriacæ domus posside-
re, nisi legitimos successores non so-
lum ab omni spe recuperandi patri-
monii submoveant, sed etiam exuant
ornamentis evanidorum nominum,
in quibus præter gloriam nihil est
addi-

BELGICI, LIBER II. 131
additamenti. Communem fieri in-
juriam Majestati omnium Regum &
exempli contagionem serpere posse
in perniciem aliorum. Si bello subju-
gati essent Archiduces, aut legitimo
judicio convicti & condemnati, non
posse acerbiores conditiones victis
imperari. Nunc eosdem esse & accu-
satores, & reos. & (quod utroque in-
justius est) federe iudices in propria
causa, deque suis olim dominis sub-
ditos, quibus sufficit obsequii gloria,
ferre sententiam ut præmium invio-
landæ libertatis accipiant pro au-
thoramento perfidiæ ac rebellionis.
Cui enim jure divino vel humano
tanta potestas concessa est, ut pos-
sit inauditum, indefensum quen-
quam condemnare? Nedum ut
subditis licere debeat, Principes le-
gitima successione ad imperium ri-
te vocatos deturbare solio majesta-
tis, indicta causa exaugurare, in-
festis armis persequi, & declarare
publicos hostes, quum par in pa-
rem

132 DE INDVCIIS BELLI
rem non habeat imperium, nedum
pedes in caput, nedum cives in Ma-
gistratum? Esto ut obtentu necessa-
riæ defensionis adversus intolerabi-
lem vim ac sævitiam excusari possit
causa belli, & quæ exinde secuta sunt:
an ideo equum est filiam unicam ma-
ximi Regum, & universam posterita-
tem sine spe restitutionis ex arbitrio
& plebiscito subditorum pulcherri-
ma dominiorum parte spoliari? Quæ
quanquam sunt infanda memoratu,
& perpeffu aspera, tamen Archiduces
tanto ardore pacis & tranquillitatis
inflammari, ut hæc indignitates dis-
simulatione, & generoso contemptu
transmittant, dum tali bono frui li-
ceat. Quum jam quartum conveni-
rent, significatum [*Eidib. Febr.*] est,
Archiduces in articulos ante exhibi-
tos cōsentire ea spe ut Ordines tali in-
dulgētia devincti, & jam nunc in ami-
corum gregem adscripti faciliores sese
præbeant ad ea concedenda, quæ Regi
& Archiducibus vehemēter esse cordi-
ani-

animadvertent, uti est Indica navigatio, qua sine potissimum impulsi essent ut tam liberaliter jura supremæ potestatis largirentur, & pacem expetere non dubitarent. Multi suspectabant tantam liberalitatem: quæ quanquam nihil tribuebat Ordinibus præter id cujus possessionem antea tot periculis ac laboribus erant adepti, tamen nemo Regii moris intelligens credere poterat gratis ista fieri, sed constituta magno, & quo plura data fuerint populo, qui nimiam fœlicitatem suaque bona moderate pati nequit, eo pejus abusurum magna fortuna. Exinde consultatum est de abolendis perpetua oblivione veteribus culpis & offensis, lexque amnestiæ [xv Kalend. Mart.] revocata in usum, ne cui fas esset præterita exprobrare, neu literæ pignorationis aut clarigationis (vulgo literæ repræfaliarum vocantur) utrinque concederentur nisi ex causa privatorum debitorum. Item ut inter
utrum-

134 DE INDVCIIS BELLI
utrumque populum libera sint com-
mercia & appulsus ad omnia regna,
portus, & civitates, tanquam inter
amicos & incolas earumdem regio-
num. Sed Legati Archiducum re-
pente subjecerunt nequaquam com-
prehendi hoc articulo posse naviga-
tionem ad utramque Indiam, à qua
subditis Ordinum sine mora esset ab-
sistendum, si quam spem fidæ mansu-
ræq; pacificationis animo conceptam
haberent. Id vero se facturos perne-
garunt strenue ac fortiter Ordinum
Legati, nec dominos suos unquam
Attaliciis conditionibus deliniri posse
ut tale flagitium admitterent. Quæ à
Rege, & Archiducibus munera tan-
to verborum splendore extolluntur
super conditione civium agnoscenda,
superque statu libertatis, ea quidem
esse amplissima reputantibus quid sit
Majestas, & quanta potentia longe
lateque regnantium Philipporum,
sed tamen nihil dari præter verba &
formulas, præter chartas negligenter
scri-

scriptas, ut appareat nihil ex animo sinceraque fide geri, sed omnia expressa esse ab invitis, quærique latebras & effugia quibus aliquando sub honesto prætextu rescindi possit, quidquid istud inclinatio temporum, utilitatis ratio, & necessitas præsens extudisset. At si tam ingenti detrimento virium atque opum suarum ultro se mulctari sinant, ut absistant navigatione maris Indiarum, præter publicæ dignitatis imminutionem, præter inæstimabile damnum ac dispendium, quod nullis supplementis sarciri potest, etiam fidei religio violabitur, & populi fœderibus atque amicitia juncti cum Batavis linquentur sub cultro, exponenturque crudelitati & injustitiæ capitalium inimicorum. Nullum controversiæ caput agitatum est tantis animorum motibus. Nam utrimque ex summis viribus contendebatur, Hispano satis intelligente quantum decederet de vera potentia & Majestate, si liberam ad
Indias

136 DE INDVCIIS BELLI
Indias navigationem Batavicæ classi
continuare liceret. Nec Ordinibus
ullo modo æquum videbatur à pro-
posito dimoveri, ut ex tractatu pacis
longe deterior esset conditio naviga-
tionis & commerciorum, quam si ab
armis non discederetur. Multi con-
fessus nequidquam effluserunt delibe-
rando, disputando & altercando. Præ-
potens collegium Belgarum merca-
torum, qui negotiantur ad Indos O-
rientales vehementer hac obnuntia-
tione commotum fuit, & omnes sua-
dæ, gratiæ atque authoritatis nervos
explicuit, ne tam pudendæ & damno-
sæ servitutis leges acciperentur. Ra-
tiones haudquaquam exigui momen-
ti proponebantur, nec deerat fidi Lao-
coontes, qui patefacerent Danaûm
insidias: hac nempe spe, hoc fine re-
mitteri jura imaginariæ majestatis, ut
inescati cives fallace subdolaque titu-
lorum magnificentia præcipuo fun-
do sui patrimonii se se spoliari pate-
rentur, quemadmodum apud Ho-
ratiûm

ratium Eutrapelus vestimenta pretiosa donabat iis quibus nocere cupiebat, ut jucunde & hilariter in paupertatem delaberentur studio tuendæ vestium dignitatis. Declarabatur sigillatim, tanquam in rationario imperii, quantum passim navium sub Ordinum commeatu in vasto illo mari vela faceret, immensi redditus, qui inde provenirent, multa millia nautarum & innumeras domos tali præsidio sustentari, quibus ab egestate & turbidis consiliis metuendum esset, nisi ejusmodi laboribus & exercitiis ab otio rebusque novandis averterentur. Quemadmodum in affectis singulorum corporibus interdum utilis est sanguinis missio, ita in magno populo expedit exhauriri sentinam civitatis. Societas mercatorum, qui commercia exercent cum Indis ad Orientem sitis, perhibebatur habere naves quadraginta bellico apparatu, omni-que ad victum annona instructissimas, quarum unaquæq; æstimabatur pretio

138 DE INDVCIIS BELLI
pretio xxv millium aureorum, inerat-
que magna vis æneorum tormento-
rum, virique nauticarum rerum ex-
perientissimi, laborum tolerantes, &
summi periculorum contemptores,
ubi spes lucri adfulserit, ad V millia.
Guinea tellus abundans auri metallo,
plerumque frequentatur appulsu xx
navium, quibus nihil deest quod ad
belli & itineris usum requiratur. Tum
quæ ad insulam sancti Dominici, tum
quæ ad Cubam aliasque navigant. Ad
summam omnibus subductis rationi-
bus, numerantur clx Naves & iix
cio iō ccc milites laboribus maris &
præliorum promptissimi. Quæ manus
si à suctis navigationibus absistere co-
gatur, nec facile inveniat ubi se exer-
ceat, quid exinde futurum sit facilem
esse conjecturam. Nulla re magis ce-
lebrari gloriam ac decus unitarum
Provinciarum, quam quod duos or-
bis terrarum trientes commerciis ac
navigationibus jungant. Hanc li-
bertatem lege naturæ omnibus com-
munem,

munem, & belli tempore multis illustribus victoriis quæsitam non debere per conditiones pacis eripi vel immi-
 nui. Nunquam fando auditum ut à naturali jure commerciorum excluderentur cives, qui confessione adversarum partium liber populus pronuntiatus esset. Quum neutra pars de rigore sententiæ quidquam remitteret, & Archiducum Legati negarent absque Regis Hispaniarum expresso mandatu tantam rem decidi posse, propositæ sunt rationes quibus per mediam quandam viam difficultas dirimeretur. Nimirum ut ex tribus hisce consiliis eligerent Rex & Archiduces, quod æquius ac melius esse judicarent. Aut ut per tractatum perpetuæ pacis in solidum concederetur utrinque libera navigatio per universum mare Oceanum ad utriusque Indiæ litora portus ac populos: aut ut per longi temporis Inducias in aliquot annos id fieri liceret, aut ut bellum & hostilitas terra marique cessaret in iis
 regio-

140 DE INDVCIIS BELLI
regionibus quæ sitæ sunt intra tropi-
cum cancri, quæ ultra porriguntur, ibi
fas esset armata manu jus suum tueri,
nec victoriæ causam quisquam red-
dere cogeretur, aut damnorum no-
mine conveniri posset. Nulla ex his
tribus sententia placuit. Prima repu-
diata est ob defectum authoritatis, &
quia mandatis instructi erant prorsus
contrariis. Ultima displicebat quia
res inter se dissociabiles, pacem &
bellum, societatem & hostilitatem
simul jungebat, quod minime gra-
tum putabant fore principibus otii
& concordiaæ amantibus, non turba-
rum & contentionum. Mediam non
admodum improbabant, siquidem
Ordines declararent se finito tempo-
re Induciarum ab Indicis navigatio-
nibus in universum abstenturos esse,
quod nequaquam induci potuerunt
ut consentirent, sed testati sunt hanc
esse suam mentem, ut tunc omnia
forent utrinque integra, manerentq;
in tali statu quo ante conventas In-
ducias

ducias erant. Quum tam pervicacibus animis hærent, in iisdem sedibus, Ordines cœperunt serio hortari eos qui de classe ad Occidentales Indos instauranda societatem coierant, ut fortiter in eam curam incumbèrent, si forte hoc injecto metu Legati Archiducum permoveri possent, ne tam obstinatis mentibus in proposito perseverarēt. Melius enim sub clypeo procedere pacis negotium, & facilius impulsum iri animos ad quietis consilia, si nihil de cavendi diligentia bellique apparatu remitteretur. Sed de composito rem geri perspicere videbantur, questique sunt invicem apud Regum & Procerum Legatos de mutua pertinacia, quæ nec rationibus persuaderi, nec ab æquo & bono sese vinci pateretur. Quum tanta difficultas circumstaret negotium Indicæ navigationis, ut nullo modo res exitum habitura esse videretur, Legati Regis & Archiducum significarunt se amplius deliberaturos circa illud

H quod

142 DE INDUCIIS BELLI
quod propositum erat de permittenda libertate commerciorum tantisper dum Induciarum tempora durarent, quibus præterlapsis ad priorem naturam causa reverteretur. Interim postulabant ut de aliis articulis consultatio iniretur, ne frustra tam solennis actio instituta esse videretur. Delegati ex parte Ordinum cupiebant omnia, quæ in eo tractatu disceptanda erant, simul & semel proponi, nec quicquam silentio aut dissimulatione reservari in scrinio pectoris, ut ad liquidum scirent, & uno quasi adspectu intueri possent quinam essent fines ac limites mandatorum circa quos versaretur omnis deliberatio. Alii regerebant postulatum istud & inauditum, & rationi haud consentaneum videri, nec se ad eam rem rite præparatos esse: non neminem ex eo cœtu interfuisse negotiationi pacis quæ celebrata esset tum in Gallia, tum in Magna Britannia, sed nihil tale unquam usurpatum fuisse, verum
hanc

hanc esse perpetuam procedendi consuetudinem, & velut ordinariam praxin in ejusmodi negotiis, ut singuli articuli particulatim excutiendi proponantur. Placere morem usitatum servari, nec ex decreto Iuris-consultorum temere quidquam mutandum de solennibus, & si videretur, in præsentia tractarent de terminis ac limitibus, intra quos mutua commercia definirentur, & quid statui oporteret super restitutione bonorum, quibus manus injecta esset. Delegati Ordinum æquitatem petitionis suæ tuebantur idoneis rationibus, & exemplo bonorum inter quos bene agier oporteret. Non convenire Batavicæ simplicitati tales versutias, ut aliud ore promptum aliud corde clausum gerant, aut quidquam celari cupiant quod intersit adversariorum non ignorari. Quod ab ipsis expetant, id se vicissim paratos esse re ipsa exsequi, cunctosque articulos dilucido sermone conceptos sine mora,

144 DE INDVCIIS BELLI
& circuitione simul exhibere, super
quibus statuerent esse deliberandum.
Quod si pelluentem materiam hu-
manis pectoribus natura indidisset,
quemadmodum Momus ille culpa-
tor divinorum operum optare sole-
bat, se neutiquam detrectaturos hanc
legem, ut toto recessu patere possent
arcana cogitationum. Nihil enim æ-
que sibi esse in votis, quam ut more &
instituto majorum omnia candide
gererentur sine ullo fuce dissimula-
tionis, aut fallaciarum. Nec decipere
quenquam velle, & operam daturos
se ne decipiantur. Satis apparebat non
posse tam discrepantes animos, tan-
tamque opinionum repugnantiam
conciliari. Nam clavam facilius erat
extorquere è manu Herculis, quam
ut usucapio Indicæ navigationis con-
cessu Regis Hispaniarum Batavicæ
classi permetteretur. Hanc enim ve-
tus regnandi Philippus II sibi sepo-
suerat tanquam arcanum domina-
tionis, & quum filia unica dilecta
tran-

BELGICI, LIBER II. 145
transcriberet ditionem Belgarum, sub
atrocibus minis interdixerat, [VIII
Articulo] ne ullo modo vel ipsa, vel
Archidux eorumve successores quid-
quam commercii haberent, aut sub-
ditos paterentur negotiari cum utri-
usque Indiæ populis quocunque præ-
textu id fieri posset. Si secus faxint, do-
minio Belgarum devolverentur, aut
in contumaces severiter animadver-
terent confiscatione bonorum, aliis-
que mulctis, etiam supplicio capitis,
ut est disertis verbis cōprehensum in
instrumēto cessionis. Providus senex,
quem ætas & usus ad leniorem men-
tem inflexerat, satis perspiciebat quā-
tum in eo situm esset, ne latentes istæ
terrarum oræ commerciis exterarum
gentium aperirentur, &, si ex eventu
judicandum est, non admodum utile
consilium dederunt successori, qui
fuerunt authores in auspicio princi-
patus ut naves Batavorū fisco, & cor-
pora pœnis ac servituti addicerentur.
Hæc enim sævitia præbuit occasio-

H 3 nem

146 DE INDVCIIS BELLI
nem Belgicis mercatoribus, quo-
rum aviditati nihil est inaccessum,
ut ad extremos Garamantas & In-
dos penetrarent ne quid inexpertum
sine lucro morituri relinquerent.
Quantum inde potentia, magni-
tudinis & authoritatis accesserit Or-
dinibus, quanta vero labe facta
sit Majestati Regis Hispaniarum,
nulli melius quam adversariis cre-
ditur qui saepe gravibus damnis, &
internecone suorum experti sunt
quid navalis Batavorum manus bel-
lica virtute possit. Et nunc quum
summa vi libertatem Indicarum na-
vigationum impedire contendant,
tamen eam pati coguntur, ni à volen-
tibus impetrent quod vix unquam
ab invitis extorquebunt, quamdiu
concordibus votis ac studiis in me-
dium consulent, & communi causæ
incumbent. Actum fuerat in con-
ventu delegatorum ut utrinque pro-
ponerentur omnes articuli, de quibus
esset suscipienda deliberatio. Id initio
vide-

BELGICI, LIBER II. 147
videbatur novum & inusitatum Le-
gatis Archiducum, sed postea com-
perta postulati æquitate in eandem
sententiam concesserunt. Exhibiti
sunt nomine Ordinum articuli XXVIII,
[*Nonis Martii.*] quibus studebant,
quantum fieri potuit, mentem per-
spicue simpliciterque indicare, ne
cavillis aut calumniis locus relin-
queretur. Ex parte Archiducum pro-
positi fuerunt articuli VII numero
pauciores, & sermone parci, sed ex-
plicatu difficiles, & quorum singuli
justam injicere curam poterant ob-
quam viator properus inhiheret fe-
stinationem. Erat inter eos caput
de religione, quod protinus arrept-
tum est, postulatūq; ut ea de re ad
consilium referretur. Nam ut sunt
pronæ ad suspicionem impulsæ semel
mentes, erant qui credebant hunc ar-
ticulum penetrare altius, & sacrum
libertatis depositum per cuniculos
oppugnari, quasi Rex & Archiduces
sibi aliquod jus vindicarēt innovandi,

H 4 aut

148 DE INDVCIIS BELLI
aut omnino quidquam postulandi
circa causam religionis, quod ex ad-
verso pugnabat cum proposito renun-
tiationis, nisi forte hæc esset mens &
sententia, ut ex mutuo consensu de-
cerneretur quomodo se gerendum
haberet uterque populus, quum inter
diversæ religionis homines versare-
tur. Ad quam hæsitationem nihil
aliud est responsum, nisi se mentem
suam exposituros quum ad ejus arti-
culi disquisitionem ventum foret.
Quumque acrius instaretur, declara-
runt se nuntium ex Hispania exspe-
ctare, à quo certiores fierent quid su-
per ea re faciendum esse Rex decre-
visset. Dum ex diversis colloquiis &
conventibus nihil elicitur præter al-
tercationes, jurgia, querelas, & mu-
tuas expostulationes absque ullo fru-
ctu, more & modo. Præses Richar-
dus solus in consilium venit, ma-
gnaque cum vehementia invecus est
in pervicaciam & obstinationem ani-
morum, qua fieret ne res maximæ spei
maxi-

BELGICI, LIBER I. 149
maximæque utilitatis ad optatum finem perducipotest. Id sibi & illustrissimo Marchioni cæterisque collegis tam grave ac molestum esse, ut nihil supra: rogabatq; & obtestabatur singulos atque universos, ne nimis acriter pertendendo bonis communibus obstare vellent, neve de manibus elabi paterentur tam præclaram rerum bene gerendarum occasionem, tantoque cum affectu verba faciebat, ut etiam lacrimæ manarent ex oculis, nec parum cõmoveri mentes audientium videbantur: sed non ideo induci poterant ut quidquam remitterent de pristino rigore. Neque enim ullo modo decretum erat Ordinibus ab Indicis navigationibus absistere, nec id credebant incolumi libertate, salvoq; statu publicæ dignitatis postulari debere. Nervos enim inciderent potentia suæ atque authoritatis. Quid quod ejusmodi servitus pugnat cum communi jure gentium? cum natura omnium conventionum, quibus bella

H 5 termi-

150 DE INDVCIIS BELLI
terminantur, aut interquiescunt? Im-
mensum istud & vastum mare cunctis
patet, neminem dominum agnoscit
extra Creatorem universi Deum. Iam
omnis spes præcisa esse videbatur ali-
quid effici posse, quum ex alio aliud
impedimentum subinde exoriretur,
& fomenta quæ spectabant ad in-
commoda lenienda malum ipsum
exasperarent, adeo ut remediis non
minus quam morbis laboraretur: tan-
dem post varias frustra propositas
moderationis vias, post multa collo-
quia ex quibus nihil decretorio stilo
firmatum est, sedit hæc sententia, mit-
tendum esse ad Regem Hispaniarum,
à cuius nutu & arbitrato tota lega-
tionis autoritas pendeat, patrem
Ney, qui abunde literis & mandatis
instructus dictatoriam voluntatem
Regis perscrutaretur, ut inde tanquã
ex adytis oraculum reportaret, ex quo
suspensæ Belgarum mentes fati sui le-
gem acciperent. Interea passim scripta
in vulgus spargebantur, prout animi
spe

spe aut metu in has aut illas partes inclinabant. Editus est libellus, cui titulus Mare liberum suppresso nomine, sed auctore Hugone Grotio Fisci Advocato, de cujus juvenis indole, doctrina, probitate & admirandis laudibus in omni genere virtutum, nihil tam magnifice quidquam dixero, quod ejus meritis respondere queat. Illic solidis rationum momentis, illustribus exemplis, sanctione legum, authoritate ipsorum Juris-consultorum, qui inter Hispanos magno in honore sunt, evincitur liberam ad Indos navigationem nec divino nec humano jure subditis Ordinum fœderatorum interdici posse. Nos quoque per idem tempus, tanquam aliqua pars vectorum in ea navi que periclitari videbatur, dissertatiunculam super Induciis conscripsimus sub nomine Latini Pacati, in qua, ut difficile est omnibus placere, non potuimus quorundã offensas declinare, quibus suspectæ sunt fraudis & insidiarum

Indu-

Inducia, ne ego securitatem approbo aut suadeo, quæ frequentissimum initium est calamitatis : sed temperatam ratione & sapientia diffidentiam, ut neque nihil, neque omnia tuta timeantur. Non est dubium quin generoso amore patriæ libertatis impulsifuerint, qui pace perpetua finem imponi diuturno bello maluerunt, quam longi temporis Inducias fieri. Ac si in alterutram partem peccandum sit, fatius est esse nimis timidum, quam parum prudentem. Nam in suo quemque periculo fortem animum habere decet, ubi de communi libertate certamen cernitur, ubi patriæ salus in dubium venit, timidissimo cuiq; maxime fidendum est, & magnanimus atque constans civis censeridebet, qui plurimum eo nomine perturbatur. Confidentia & securitas in talibus non caret suspitione aut imprudentiæ, aut infidelitatis. Sed cum declararet Rex potentissimus, se cum civibus olim imperio suo
sub-

subjectis tanquam cum populo libero pacisci, in quem nihil juris dominiique sibi vindicaret, non intelligebam quæ justa causa posset intercedere cur ab hostilitate cessare non oporteret, præsertim quum Legati magnorum Regum ac Principum fidem suorum dominorum obligarent rata fore quæ promitterentur. Quid enim aliud Belgas ad arma concitavit quam ut vim vi defenderent, ut spiritum incolumem servare, ut hanc lucis usuram oculis haurire, ut precariam animam retinere fas esset? Nam illud nemo quisquam sine crimine læsæ Majestatis ausus fuisset optare, ut imperium Regi abrogaretur, ut sui juris & mancipii esset respub. seque cives suo Marte in libertatem vindicarent. Necessaria vitæ & incolumitatis defensio, quam ratio doctis, mos gentibus, & natura ipsa brutis animantibus præscribit, initium fuit belli contra Regem suscepti à viris extrema servitute, & omni acerbitate suppliciorum

rum

154 DE INDVCIIS BELLI
rum miserrime afflictis atque oppres-
sis. Immansuetus ille Dux Albanus,
monstrum piacularibus sacris lustran-
dum, & in solas terrarum oras atq; in
ultimas gentes deportandū, nihil reli-
qui fecit ad sevitiā & immanitatem,
florem nobilitatis gladio carnificum
præbere cervices coëgit, aliquot mil-
lia miserorum civium flammis, cruci-
bus, aquis, omnibusque pœnarum ex-
emplis trucidari imperavit, opulentas
civitates rapinis exinanivit, urbes in
deditionem acceptas prædæ exposuit,
cædibus exterminavit. Denique talem
prorsus se gessit, ut nullum societatis
humanæ commercium cum homini-
bus huic importuno prodigio inter-
cedere videretur. Postquam ita sævi-
endo, rapiendo, furendo funesta pe-
stis ista grassata esset, eiq; successissent
unus & item alter haud multo mitio-
res, sed occultioribus instructi man-
datis, & qui temporis causa naturam
callidius occultarent, tamen quam-
diu spes fuit lenioribus fomentis ali-
quid

BELGICI, LIBER II. 155
quid effici posse, omnia remedia tenta-
tata sunt quibus subditi cum Rege in
gratiam reconciliari possent. Missi in
Hispanias Legati suppliciter pacem o-
rantes, & offensarum veniam atque
oblivionem, utq; humano more cum
hominibus ageretur, ne dicam civili-
ter cum civibus, alter veneno sublatus
est, alter manu carnificis in fontem a-
nimam exspiravit. Tamen multos per
annos ita bellum gestum est, ut confi-
steretur intra moderamen inculpatæ
tutelæ, nec quidquam publica fide
gerebatur nisi sub autoritate Regii
nominis, si forte tali obsequio & offi-
cio peccus Philippi ad mansuetudi-
nem & misericordiam inclinari pos-
set. Tandem ut extremis morbis ex-
trema solet adhiberi medicina, ventū
est eo ut sine missione pugnādum esse
decerneretur. Ordines enim muniti
sacro sanctis legibus, & coacti vīribus
invictæ necessitatis, quam jura di-
vina atque humana legibus solutam
esse consentiunt, Ordines, inquam, ut
tutores

156 DE INDVCIIS BELLI
tutores, & vindices patriæ dignitatis,
& libertatis civium, quorum curis ac
vigiliis nititur populi salus & incolu-
mitas, neu quid resp. capiat detri-
menti, censuerunt Regem, ipso jure,
principatu atque imperio Belgarum
excidisse, juratumque est à Brabanti-
nis, Flandris aliisque in verba Princi-
pis externi: quod tamen hactenus
non fuit factum solenniter ab unitis
Provinciis. Causam armorum & ma-
gna pars Christianarum gentium ap-
probat, & Deus ipse tam manifesto
favore, tam admirandis successibus
est prosequutus, ut unitarum Provin-
ciarum status cum qualibet rep. vel
principatu, copiis, opibus, gloria, po-
tentia, fœderibus, omnique rerum
cumulo quæ ad magnitudinem fa-
ciunt, certare posse videatur. Iam ve-
ro quum ipsius hostis confessione ju-
stitia & æquitas causæ Ordinum com-
probetur, qui ob eam rem jura Ma-
jestatis resignavit, quæ ratio, quis co-
lor, quis prætextus adferri potest cur
ab

BELGICI, LIBER II. 157
ab armis non discedatur? dum id fiat
salvo jure libertatis, nec de viribus
quidquã detrahatur, & securitati cau-
tum sit. Nam ut corruere necesse est
quidquid superstruitur, nisi firmum
fundamentum jaciatur, ita bella niti
debent justis bellorum causis. Alio-
qui vindex injuriarum Deus, cujus so-
lio adsidet illa rerum divinarum hu-
manarumq; regina Themis, non rite
secundat exorsa. Salvis auspiciis ge-
runtur quæ propitio Numine fiunt.
Illa vero causa est non modo justa &
legitima, verum etiam necessaria
quum vi vis illata defenditur, quum
intolerabilis crudelitas virtute pro-
pulsatur. Iusta bella censenda sunt,
quibus major humanis consiliis ne-
cessitas causam præbet, & pia arma,
quibus nulla nisi in armis spes & ra-
tio expediendæ salutis relinquitur.
Immane vero quiddam, & beluarum
simile est temere in acie versari, &
manu configere cum hostibus absq;
ullo juris fundamento. Nec eventui
semper

158 DE INDUCIIS BELLI
semper credendum est, qui plerum-
que, unde jus stabat, ei victoriam ad-
dicere solet. Nam nec illud perpetuo
sic habet moderante rebus humanis
divina providentia, cui sua constat ra-
tio tametsi nulli reddatur: nec eodem
justitiæ munimento nitetur causa il-
lustrissimorum Ordinum, si pacem vel
Inducias haud iniquis conditionibus
pacisci fuerint adspernati. Non enim
alio fine bellatū est, nisi ut in pace &
otio sine injuria viveretur, nequaquā
autē ut pervicacibus odiis alter in al-
terius excidium atque internecionem
duraret, nec una pars stare posset nisi
alterius clades & ultima disperditio
sequuta esset. Neq; enim cum Philip-
po aut Alberto contenditur, tanquam
cum infestis hostibus, quibuscum nul-
la conditio pacis intercedere possit,
ut olim Romani cum Cimbris & Teu-
tonibus bella gesserunt, quibuscum
non de gloria aut principatu, sed de
vita & sanguine certabatur, uter esset
non uter regnaret. Verum hæc mens,
hic

hic scopus armorum & fuit à principio, & nunc etiam esse debet, ut Ordines statum illæse dignitatis, imperii, religionis tuto cōservare possint. Qui si tantis viribus pollerent ut ipsum Regem regno exuere, vel Archiduces omni Belgio spoliare & exterminare funditus possent, tamen haudquam arbitror Deo Regum & regnorum custodi facinus istud unquā placiturum. Nam ut haud invitus concesserim fato quodam destinatum fuisse virtutem & animi magnitudinem unitarum Provinciarum ad sufflammandam vim atque impetum Hispanicæ ambitionis, quæ forsan alioquin erupisset in exitium maximæ partis Europæorum: tamen ab initio Belgicorum motuum multa parum decenter maloque more perpetrata sunt, non quidem publico consilio, sed per audaciam & temeritatem paucorum ex infima fæce plebis, quæ Regi haud immerito stomachum moverunt, & quorum impunitas fuisset exem-

160 DE INDUCIIS BELLI
exemplo pernicioſa, non tamen ita
inclementer irascendum fuit ut talem
medicum ſanandis vulneribus adhi-
bere debuerit, qualem experti ſunt
Belgæ Ducem Albanum. Qui ſi poſt
infanda facta deditus eſſet noxæ, tan-
quam piacularis victima, ut litaretur
manibus tot heroum, tot innocen-
tium animarū, quas illaudatus iſte Bu-
ſiris orco demitti imperavit, quantum
humano more ratiocinari fas eſt, bel-
lum non eſſet exortum, ſed omnia
pacata manſiſſent in obſequio ac fide
legitimi Principatus. Tandem pro-
greſſu temporis factum eſt, ut, quod
antea crimen perduellionis erat ſpe-
rare, nunc bona cum gratia, ſaltem
conceſſu adverſariorum impetratum
ſit, nimirum ut unitæ Provinciæ pro
republ. libera cenſeantur, quo mu-
nere nihil majus, nihil excelfius vel
Ordines optare, vel Rex & Archidu-
ces donare potuerunt. Hæc ego me-
cum animo reputans, & alia multa
quæ venire in mentem circumſpectis
homi-

hominibus poterant, existimabam nihil non esse potius amplectendum quam bellum, quod cuivis etiam ignavissimo auspicari licet, cæterum ægerrime desinit, nec est in ejusdem manu principium & finis. Principium liberæ electionis est, finis ab armorum judicio, & ab arbitrio victoris pendet. Quocirca diu multumque deliberandum est priusquam ad illa extrema veniatur, præcipiendumque animo quidquid præter spem evenire potest: communem esse Martem, & ancipitem aleam bellorum, pertimescendam rerum humanarum inconstantiam atque instabilitatem, imponendos fœlicitati frœnos, minimeque fidendum indulgenti fortunæ, quam vitream esse ferunt, resplendet illa quidem sed momento frangitur. Fluxa est ideoque compressis manibus teneri debet ne elabatur, hanc qui nimis avide concupiscit, necesse est male concoquat. Talibus monitis probe meditatis labebar in eam senten-

162 DE INDVCIIS BELLI
sententiam, ut existimarem condi-
tiones Induciarum æquas & hone-
stas non esse rejiciendas. Non pige-
bit quidquid istud est dissertationis
heic intexere ut candorem animi no-
stri, & æquitatem judicii posteritas
agnoscat.

DISSER-

BELGI
DISSER
IND
BELL
Q
nihil exo
tius visa
mellorum
exerat, un
da spem pro
rai solent:
quin gratifi
perfundant
nium, pe
quasi signa
inde fidam
sola potest
& incolumi

DISSERTATIONCVLA

SVPER

I N D V C I I S

BELLI BELGICI.

QUEMADMODVM iis, qui in magno mari periculis ac tempestatibus diu multumque jactati sunt, nihil exoptatius votis, nihil auspiciatius visu potest evenire, quam si Gemellorum sydus cœlo lumen suum exerat, unde præscia nautarum corda spem propinquæ serenitatis augurari solent: ita non est dubitandum quin gratissima voluptate ac lætitia perfundantur mentes bonorum omnium, postquam Induciarum lux quasi signum extulit ad expectandã inde fidam & perpetuam pacem, quæ sola potest in solido locare fortunas & incolumitatem Belgarum, post tot
ciades

164 DE INDUCIIS BELLI
clades atque calamitates quæ jam
prope per annos quadringenta mise-
ros cives crudelem in modum afflixerunt. Ac licet publica securitas nondum voti sui robur ac fiduciam assumpserit, tamen maxima res effecta est, ex quo certa spes affulsit diuturnas à bello & hostilitate ferias conventum iri. Nam & optimus quisq; confidit, & prudentissimus præfagit fore ut semel degustata quietis atque ocii dulcedine facilis sit futura concordia inter fratres & consortes populos, bonumque illud, quod initio certis temporum spatiis includebatur, proprium tandem ac perpetuum evadat. Nam quis est tam expertus humanitatis, tam ab omni fœdere aversus, tam ab ipsa natura degener, quem bella discordiæque civium sua sponte delectent? qui non malit ad tranquillitatis portum appellere, quam continuis turbarum pugnarumque fluctibus inquietari? Sed incidunt aliquando necessitates & angustiarum
rum

BELGICI, LIBER II. 165
rum hujusmodi, ut viri fortes non
possint aliter vitam & salutem suam
ab injuriis & intolerabili sævitia pro-
pugnare, quam si in Martium, ut sic
dicam, hunc campum descendant,
non ut præturas aut consulatus am-
biant, sed ut sanguinem suum, ut
conjuges ac liberos tueantur, & quid-
quid apud gentes sanctū habetur. Ta-
lis cogitatio apud benignos rerū hu-
manarum arbitros aut veniam nobis,
aut etiam aliquam generosæ indolis
ac fortitudinis laudem assignabit.
Neq; enim ulla magis legitima causa
est arma capiendi, quam servitutis de-
pulsio, quam vitæ & incolumitatis tu-
tela contra vim & immoderatam do-
minationem potentiorum. Sed faustis
potius & secundis ominibus profequi
convenit expectationem beati status
qui jam in limine præsto esse speratur,
quã obductas cicatrices refricare di-
cendo: quanquam grata solet esse, &
solatiū adfert gravia passis secunda cõ-
memoratio præteritarū calamitatum.

I

— 6

— & quæ perferre molestum

Ante fuit, meminisse juvat,

postquam ad finem mala pervenerunt. Ut enim iis qui ex gravi morbo recreati sunt jucundior est fructus, & acrior sensus restitutæ in integrum valetudini, quam si nunquam ægri fuissent: ita nemo melius bona sua novit quam ii quos sævi labores, & ambigui casus plurimum exercuerunt. Intelligamus igitur fœlicitatem nostram, & eam gratis animis interpretemur, sepositis malignis suspicionibus quæ tamdiu hoc beatæ pacis negotium prorogaverunt. Libens assentior iis qui providam & sapientem diffidentiam opinantur esse firmissimum adversus fraudes & insidias munimentum: securitatem contra patere ad ictus, nec quenquam facilius opprimi quam qui nihil metuat, ac si in alterutram partem peccandum sit, satius esse vanis moveri, & omnia tuta timere, quam inani credulitate velut hamo inescari. Sed habeat hæc diligens cautio

BELGICI, LIBER II. 167
cautio locum, ut quæ provideri hu-
mano consilio possunt, ante com-
mentemur, & animo præcipiamus,
ne veniendum sit ad inconsiderantiæ
excusationem NON PVTARAM,
quam scopulo pejus formidare de-
bent ii quibus populi salus concredi-
tur. In hac parte non possumus esse
nimium timidi, minusq; proni ad be-
be sperandum: heic decet unum-
quemque pro communi bono, ut
cum Latino Rege loquar,

*Consulere, atque omnes metuentem ex-
pendere casus.*

At vero sequestranda est intempesti-
va morositas, & nimia sollicitudo, si
futura sit impedimento quominus
res maxime utiles ac salutare ad
optatum & fœlicem exitum perdu-
cantur. Facerem temere, & pri-
vati hominis modum ac mode-
stiam excederem, si curiosius inqui-
rere auderem in actiones eorum qui
sedent ad clavum imperii, & quo-
rum curæ ac vigilantia permittitur

168 DE INDVCIIS BELLI
ut videant ne quid respublica detri-
menti capiat. Nefas sit dubitare, quin
tanto quisq; impensius libertati cau-
tum voluerit, quanto scrupulosior est
in evolvenda conceptione verbo-
rum, quibus absque omni cavillo &
circuitu planum & perspicuum fiat
nos esse populum utentem nostris
legibus, omni nexu fidelitatis aut
clientelæ, omnique jure alieno solu-
tum. Sed ubi subscripta & obsignata
fuerint omnia quæ à versutissimis in-
geniis ad tollendas omnes exceptio-
num ambages excogitari possunt, quid
erunt ista præter vocabula artis? præ-
ter cantiones formularum? præter li-
teras & voces? Infirma sane sunt hæc
fidei vincula, nec idonei obsides diu-
turnitatis, nisi magnates ultro sibi le-
gem dicant, ne ulla spe vel ingentis
commodi, neve ullo prætextu rece-
dere velint à promissis. Nihil est in
hominum societate fide sanctius, ni-
hil in rebus divinis jurejurando. Sed
si quis, ut ait Tragicus, lingua juret,
mentem

BELGICI LIBER II. 169
mentem injuratam gerat, præsertim
regni gratia, quo pretio Iulius Cæsar
jus violandum esse dicebat, & re ipsa
violavit: jam nihil erit ad decipien-
dos, simplices efficacius religione sa-
cramenti. Nonne magna pars eorum
qui in summo dignitatis fastigio ver-
fantur, verum esse comprobant id
quod à Lyfandro dici solitum accepi-
mus, pueros ludere astragalis, Princi-
pes perjuriis? Nunquam deerit homi-
nibus ad fraudem paratis color, aut
effugium ne pacto stetur cujus eos
pœniteat, idque nullis fœderum aut
conventionum formulis vitari potest.
Idcirco etiam potentissimorum Re-
gum ac Principum Legati domino-
rum suorum authoritatem in hanc
causam obligare parati sunt, ut secu-
ritati nostræ consulatur. Porro con-
ditiones & leges pene dicam horren-
di carminis, quæ postulantur à princi-
pibus in altissimo rerum humanarum
fastigio constitutis, cum nullam con-
tineant evidentem utilitatē, nec aliud

170 DE INDVCIIS BELLI
quærant præter contumeliam sceptri-
gerorum monarcharum, non viden-
tur proponi animo impetrandi, sed ut
aliquo justî colore negotium omne
pacis aut Induciarum conturbetur. A-
junt juris conditores non esse homi-
num malitiis indulgendum, idque sa-
tis superque dictat communis sensus.
Quid porro minus ingenuo & can-
dido pectori convenit quam id postu-
lare, quod nec tibi proffit, & officiat
alteri? Sunt qui contemptim tradu-
cunt, & sermonibus extenuant vim
illius sive agnitionis, sive declaratio-
nis, qua status noster tanquam resp.
liberæ gentis ab adversa parte nomi-
natur. Sane nihil inde fit accipien-
tium, nec ad nos quidquam redit, nisi
quarum rerum possessionem sangui-
ne ac sudore per annos plurimos vel-
ut usucapione partam habemus: &
quidem ita ut maxima pars Christia-
narum gentium persuasum habeat
causam nostram optima lege fundari.
Sed si spectetur majestas & immensa
magni-

BELGICI, LIBER II. 171
magnitudo Regis Hispaniarum, vix
timida votorum nuncupatione quid-
quam majus à Deo immortalis sperare
poteramus. Quis enim unquam cre-
didisset post tam diuturna bella per
populum olim subditum gesta cum
tam potenti regnatore, futurum ut
avito patrimonio dejectus, non tan-
tum reconciliationis spem & præte-
ritorum oblivionem ostenderet, ve-
rum etiam sua quodammodo con-
fessione, nos legitimo jure subnixos
esse pronuntiaret? Id nobis & ad fa-
mam honorificentius, & ad spem sta-
bilitatis firmiter, & ad existimationem
vicinorum speciosius videri debet,
quam si disertioribus verbis signifi-
carent adversarii se nobis in perpe-
tuum cedere & resignare omnia ju-
ra, nomina & obsequia, quibus an-
tea Austriacæ domui devincti era-
mus. Nam hoc pacto libertatis no-
stræ titulus originem suam caperet ab
eorum beneficio, nec ad retrogesta-
vim suam extenderet. Nos autem

L. 4.

publi-

172 DE INDVCIIS BELLII
publico jure & sacratarum legum au-
thoritate causam nostram munitam
esse dicimus, nec pendere ab alieno
concessu. Non enim infinitam pote-
statem permissam esse principibus in
Belgas, ut iis qui bello victis leges pro
arbitratu imponunt; sed adstringi cer-
tis privilegiorum ac rituum formulis,
à quibus si recedant, nec moniti me-
liora sequantur, tunc Ordinum sit
providere ut resp. bene administre-
tur. Hoc fundamento niti libertatem
nostram asserimus, nec sine nota præ-
varicationis alium titulum ambire
debemus: alioqui multum decedet
de causæ publicæ dignitate, si fiducia-
rum jus ad hoc usq; tempus habuisse
censeamur. Quid quod communi
opinionem prudentium receptum est,
jura Majestatis in posterorum præju-
diciū nec cedi, nec ullo, quantum-
vis longissimo, temporis spatio præ-
scribi posse? Reges enim pupillis com-
parantur in administratione eorum
quæ ad statum imperii pertinent, & in
inte-

174 DE INDVCIIS BELLI
atque imminuat, eo plus commo-
ditatis, & invidiæ minus conseque-
mur. Id consilium nobis datur à
magnis Regibus optime erga nos a-
nimatis, & quibus rerum nostrarum
status ad liquidum perspectus atque
exploratus est: qui nec ob prudentiam
facile decipi possunt, nec ob innatam
animi generositatem decipere vellent
gentem observantissimam ipsorum
Majestatis. Cæterum etsi magnæ mo-
lis deliberatio tardos solet habere
progressus, & minime faciles explica-
tus in administratione populari, ubi
tot capita sunt, tot sententiæ: tamen
illud non est in dubio ponendum,
quin unum omnes sentire debeamus.
Neque enim tam ad rerum nostra-
rum summam pertinet consultare ut-
rum Induciæ placeant an bellum,
quam omni ope cavendum est ne dis-
fensione ac pertinacia (quæ plerum-
que rem in discrimen adducere solet)
recta, & reip. salutaria consilia cor-
rumpantur. Facto heic & maturato
opus

opus est, ne, ut in lentis & contentiosis deliberationibus sæpe accidit, ea videantur optima quorum tempus & oportunitas effluxit. Vitia omnia & incommoda quæ ex armorum intermissione metuuntur una re declinari facillime possunt, si in medium consuluerimus, si concordēs erimus, si prudenter & circumspēcte nos geramus, intenti ad omnes eventus ne quid præter expectationem imparatis obijciatur. Sed ii qui tam sedulo recensent causas formidinum ad alendam in perpetuum diffidentiam, ut sic inter fratres dūret immortale bellum quod sola contrariæ pacis interuentione finiri queat, veluti incendium quod ruina restinguitur, postquam nihil amplius superest quod igne absumatur: ii tanquam importunæ muscæ locis impolitīs adhærescunt, lævia prætervolant, nec ex aduerso perpendunt quanta bona, quantæ commoditates ex Induciis sperari debeant. Multi rerum temporum

porum

176 DE INDUCIIS BELLI
porumque consulti in ea sunt opinio-
ne, ut existiment magis in rem no-
stram fore pactionem Induciarum,
quam si ex tam diuturno & lamen-
tabili bello processus continuo fiat
ad concludendam pacem, quæ (præ-
ter quod omnis mutatio sensim ac
pedetentim induci debet, nec uno
impetu transeundum est ex alio in
aliud extremum) forte nec fida, nec
diuturna foret. Exemplis enim & ve-
rustis & recentibus compertum est,
Inducias plerumque sacratiores esse,
ac minus violabiles, quam fœdera
perpetuæ pacis. Cui experientiæ ra-
tio etiam aliqua suffragatur. Nam cui
conventa pax displicet, vix alio pacto
potest animum explere, & offensio-
nes suas ulcisci quam fidem violan-
do. Qui non probant Inducias, ex-
spectatione finis dolorem suum fræ-
nant, ac moderantur. Quid non cō-
modi sperandum est ut alia tacitus
præteream, ubi sine mutuo metu ul-
tro citroq; commeari licebit? dextras
jungere?

jungere? notas audire ac reddere vo-
 ces? propinquos & amicos longo post
 tempore visitare? An non verisimile
 est ex tali conversatione mentes ejus-
 dem gentis in unum coalituras, quas
 arma distraxerunt? An non arbitra-
 mur fore ut communiter & certatim
 pro se quisque dirum Martem exse-
 cretur? An non illud cuiuslibet liquet,
 Brabantinos, Flandros, Hannonos,
 Artesianos & quantum pene est Bel-
 garum sub imperio ac ditione Archi-
 ducum, ardentiori pacis & composi-
 tionis cupiditate efferri quam nosmet
 ipsos? si non affectu & animorum in-
 clinatione erga nos, saltem commodi
 sui studio, & spe florentioris fortunæ.
 Vident enim quod omnibus perspi-
 cuum est, res opesque nostras bello
 crevisse, suas contra paulatim atteri
 velut tabe quadam, & semper abire
 in pejus, nec unquam Batavos ac Ze-
 landos meliore loco fuisse, quam in
 quo nunc siti sunt. Cæterum hæc
 tanta fœlicitas non humanis viribus
 aut

78 DE INDVCIIS BELLY
aut consiliis, sed divino favori tribu-
enda est, cujus ope per tot annorum
curricula bellum gessimus cum po-
tentissimo terrarum monarcha. Dis-
camus ergo bene ferre magnam for-
tunam, eamq; reverenter habeamus,
ne ex insolentia sequatur rerum com-
mutatio. Multi temere & imperite
supra modum extollunt potentiam
nostrarum partium, nec satis magni-
tudinem hostis expendunt, quo nul-
lus (cur enim sileatur veritas?) ab or-
be condito latius imperitavit. Si quid
in eo est imbecillum, ideo fit quia
tantæ molis est ut se toto uti non pos-
sit, & quia omnis nimia magnitudo
suis ipsa viribus fatiscit. Illud quod
ante dixi repeto (neque enim satis un-
quam celebrare possumus divinam
erga nos indulgentiam & misericor-
diam) miraculo tamdiu stetimus con-
tra tot regnorum ac regionum domi-
natorem, cujus immensæ ditiones iis-
dem pene metis ac spatiis, quibus so-
lis cursus, terminantur. Ea porro quæ
divini-

BELGICI LIBER II. 179
divinitus accidunt, & à majore vi pro-
veniunt raro & inusitato Numinis fa-
vore, non sunt trahenda in exem-
plum, nec ad consequentiam produci
debent, alioqui sub velo religionis
perniciose erraremus. Non est ergo
cur ob virium nostrarum fiduciam
gloriamur, & superbe respuamus sub
honestis legibus conditionem Indu-
ciarum. Illud potius vereri conve-
nit, ne si tam præclaram occasio-
nem ex consilio summorum Regum
ac Principum oblatam repudiemus,
fero postea eandem quæramus &
queramur ademptam. Non semper
præpotentibus dominis idem manet
animus, nec fallaci auræ nimis fiden-
dum est. Fortunam vitro consimilem
esse ferunt, resplendet illa quidem,
sed levi momento frangitur, eam
qui nimis avide inhiat, male con-
coquit, & velut dulci temeto victus
lymphari ac luxuriare consuevit. Æ-
qua mens sibi frænos imponit & for-
tis apparet in adversis, nec rebus

pro-

180 DE INDVCIIS BELLI
prosperis ultra terminum moderatio-
nis evehitur, aut se fœlicitate corrup-
pi finit. Heic occurreret iterum ab iis
qui nodum in scirpo quærunt: Et erit,
inquierit, ut per oportunitatem In-
duciarum hostis fortunas suas constabi-
liat, potentiamque & opes ita firmet,
ut nulla vi postea pares ad resi-
stendum esse possimus. Quasi vero
nunc exiguus ille terræ limbus, quem
insidemus, cum illius latifundiis sit
ulla ex parte conferendus. Et vero
quid obstat quin & ipsi utamur com-
moditate pacati temporis? quin ex
præcepto medicorum caveamus in
prospera valetudine, ne adversæ præ-
sidia consumantur? quin attentissimi
ad ærarii vires recte dispensandas?
quod quidem nervos esse belli fateor,
nec disciplinam servari posse à jejuno
exercitu: sed & imperii dignitas, &
ornamenta pacis sine tributis ac ve-
ctigalibus stare non possunt. Verum
sunt alia longe præstantiora, quibus
populi salus, & rerum publicarum
fortuna

fortuna continetur. In eo genere ante omnia est erga Deum Religio, quæ conscientiam mentis nostræ regit: est item erga homines Iustitia, quæ juris ac legum sanctione fundat humanam societatem: postremo cura morum bonorum, vigorque disciplinæ, sine qua maximæ res & opes, tanquam corpus anima spirituque defectum, sua mole collabascunt. Hæc potissima fulcra & firmamenta omnis politici status, quæ concussa sunt belli ipsius impetu, pacis beneficio rursus in pristinum restituenda sunt, & salutaribus consiliis vincienda, quæ per civiles motus pene collapsa fluxerunt. Hoc si fiat, & si sepositis dissensionibus ac factionibus omnes unum idemque senserimus, facile nos adversus externam vim tutabimur. Sin invicem collidemur intestinis certaminibus, non erit recusandum quin malo mulctemur, quod ipsi nobis Marte nostro consciverimus. Equidē assentior eos qui rebus gerendis præ-

sunt,

182 DE INDVCIIS BELLI
sunt, illud in primis spectare debere,
quum agitur de finiendo bello, vel
ineundis fœderibus, utrum ii, qui pa-
cem proponunt, insidientur tempo-
ribus, & id faciant adducti necessita-
te rerum suarum: an vero sponte, &
impulsu benignæ volûtatis, aut (quod
eodem pene recidit) tædio sumptuum
& malorum, quæ bello civili comi-
tantur. Nimis sane nos circumspici-
mus, & vices nostros falso modo me-
timur, si credimus hostem eo loci re-
ductum esse, ut ad indignas Majestate
sua condiciones delabi cogatur. Ac de
Archiducibus quidem, vix ulla pro-
babilis causa est cur dubitetur, quin
ex animo pacem malint cum certissi-
ma securitate, & omni affluentia re-
rum optimarum, quam perpetua bel-
la cum ingentibus impensis, & quoti-
diano discrimine subditorum. Placi-
dam eorum mentem adhuc magis
mitigat orbitas, & prolis desperatio.
Hinc verisimile est eos potius de re-
gundis imperii finibus esse sollicitos,
quam.

BELGICI, LIBER II. 183
quam de propagandis. Ambitio
quanquam potentium mentes fati-
gat, plerumque tamen friget ubi de-
ficit suus hæres. Nec est desperandum
quin Regem ipsum Hispaniarum se-
rio pigeat tamdiu piscari aureo reti,
tantasque opes effundere gerendo
bello cum gente quæ

Per damna, per cædes ab ipso

Ducit opes animumque ferro.

Quod autem nonnulli verentur, ne
data ultro citroque commeandi fa-
cultate, passim huc illabantur, & in
viscera status nostri obrepant emissarii
atque artifices factionum, qui largi-
tionibus & promissis, aut (quod utro-
que potentius est) obtentu religionis,
fidem & animos civium labefactare
conentur: id non est de nihilo. Sed
quorsum alio tendunt leges, & eo-
rum custodes magistratus, nisi ut
in tales diligenti indagine anqui-
ratur, & adversus convictos ex-
emplum statuatur? An in tali pe-
riculo patiemur hebescere aciem
publicæ

184 DE INDUCIIS BELLI
publicæ authoritatis ? an curatoris
egent nostri Ordines, quasi rebus suis
superesse non possint ? Si per civiles
discordias, quæ vim imperii resolvere
solent, non defuit opportuna severi-
tas, an tempore pacis aut Induciarum
jura judiciaq; silebunt ? Nec est quod
falsa fallacique spe lætemur, nobisq;
palpum ipsi obtrudamus, quasi prin-
cipibus iis qui pacem aut Inducias
suadent, tantæ curæ sit, aut esse debeat
n ostra salus & incolumitas, ut nun-
quam passuri sint, quoad in ipsorum
erit manu, nos sub hostium potesta-
tem ac ditionem redigi, ne supra mo-
dum increseat magnitudo vicino-
rum, ut si nacta sit materiem ambi-
tiosam & Martialem, facile impelli
possit ad invadendam alienam pos-
sessionem. Reges enim moderatores
sunt, & arbitri suarum actionum, nec
ab alterius auspicio consilium sumunt.
Ut nihil dicam de sinistra curiositate
eorum, qui tam temere secretos ma-
gnatum recessus, & intimas cogita-
tiones

tiones rimantur, quique sciunt quod nesciunt: quid opus est conjecturis in re perspicua, quum de contraria eorum voluntate satis liqueat? Nulla ratio suadet, nulla vis cogit ut aliud verbis ostentent, aliud corde meditentur. Talis simulatio non cadit in illustres heroum animas. Alter bellorum inexpertus, & paci semper assuetus, ingenio ad eam & affectu totus fertur adeo ut nullis speciosis conditionibus à proposito dimoveri poterit, quin pacem cum Ibero feriret contra multorum spem & studia minime obscura, quę labantem animum in contrarias partes rapere potuissent. Galliarum Regem, magnitudinis suę securum, sola benevolę mentis indoles hortata est, ut & ante nos ingentibus subsidiis adjuverit, & nunc idem animus incitat ut nos salvos esse velit etiam invitos ac reluctantes, quod optimum est misericordię genus. Alioqui quis nescit naturali divortio Reges & respublicas inter se diffidere?

186 DE INDVCIIS BELLI
dere? Sic illis cordi sumus ut habeant
etiam rationem dignitatis, ut se respi-
ciant, & famam vereantur, ne quid
fecisse velint quod incommodis opi-
nionibus materiam, aut occasionem
subministret. Illa vero capitalis &
perniciosa opinio longe segreganda
est, quæ tamen velut oraculum in-
culcatur multorum mentibus, nimi-
rum nos incolumes & salvos esse non
posse, nisi continenter in armis simus,
& absque ulla missione digladiemur
more prædonum ac piratarum, quo-
rum vita semper sub ictu est, atque in
acie ferri versatur. Sane si tam dura
lege viveremus, quis generosa virtu-
tis indole præditus non optaret semel
mori potius, quam hac perpetua sol-
licitudine confictari, ut ille purpura-
rum cultor

*Districtus ensis cui super impia
Cervice pendet?*

Sed non ita res habet, & tam dete-
standum omen Deus avertat. Om-
nia securitatis humanæ præsidia, &
pignora

pignora nobis ultro suppetunt, nisi nobis deesse velimus. Ad sunt & consilii auctores, & fidei sponsores Legati maximorum Monarcharum & Principum, qui nos tranquillo animo esse jubent; & rata fore spondent ex persona suorum Dominorum, quæcunque pacto Induciarum continebuntur. Neque tamen inficiari velim opus omnino fore, ut præfidiario milite firmentur urbes limitaneæ, finitimæque hostili agro, ne quid ex improvise mali oriatur. Nescio an præ studio ritu Sabinorum somniam quod velim, sed hac jucunda opinione sustentor, sequuturam mox pacem ubi semel hanc amabilem otii lotionem degustare institerimus. Quemadmodum ajunt iis qui ex Clitorio fonte biberunt oboriri vini rædium, ita capiet nos satietas bellandi simulatque dulcedo sequestræ pacis manare ad sensus, & in animos influere occeperit. Aure surda præterlabendi sunt Sirenû cantus, qui nullam

188 DE INDVCIIS BELLI
nullam spem incolumitatis ponunt
nisi in continuatione miseriarum, atq;
in omnium rerum perturbatione, hoc
est qui in turbis otium, in naufragio
portum quærunt. Ingeniosis homini-
bus patet uberrima dicendi materies,
quum sinistra & insidiosæ pacis mala
commemorantur. heic lusciniolæ
nunquam deest cantio. Nec ego ne
nihil timeamus moneo, sed ut timo-
rem nostrum sana ratio, & communis
utilitas moderetur, non quæsitæ ex
alto causæ suspicionum. Sunt enim
nonnulli augures sinistri iudicio suo
valde sapientes, qui non tantum ea
quæ ante pedes sunt vident, sed etiam
in posterum longe præsentunt. Hi
valde scilicet de perpetuitate imperii,
deque publica salute solliciti quærunt,
etiamsi pactæ Induciæ bona fide ser-
ventur, quod vix futurum ominantur;
dum *metuunt Danaos, & dona ferentes:*
quid nobis denique futurum erit ubi
tempus pactione definitum præte-
rierit? Iustius eos interrogare pos-
sem,

BELGICI, LIBER II. 189
interrogare possem, quid nobis hoc
puncto temporis fiet; si oblatas con-
ditiones aspernati erimus? quid non
miseriarum perpeffuri sumus, quid
non adituri periculorum, si ab omni
apparatu parum instructis, ab amico-
rum præsidio derelictis iterum ad cæ-
des & prælia veniendum fuerit? Quid
si in acie fusi fugatique erimus, &
aliqua notabili pugna vincamur, ut
est Martis alea semper anceps & in-
certa? nec nobis res est cum imbelli,
vel imbecillo hoste, quam tum arbi-
tramur fore miserandam conditionē
nostri status? Hactenus auxilio atque
opibus duorum magnorum Regum
adjuti egre tamen sustentavimus, quid
futurum est ubi repudiato eorum
consilio sub cultro soli linquemur, ut
etiam merito passi esse videamur
quidquid evenerit calamitatis? Iam
vero si minæ erumpant in nervum, &
studia certaminum ad cætera vulnera
nostræ reip. malorum extremum ac-
cedat, discordia Provinciarum, distra-
ctioque

190 DE INDVCIIS BELLI
ctioque à communi causa, quæ salus
nos servare poterit, quum animis vi-
ribusque juncti pares non simus?

ἢ κεν γηθήσῃ Περίαιθε Περίαιθῶ τε
παῖδες.

*Hoc hostis velit, & magno mercentur
Iberi.*

Tamen non desunt qui hoc exitiale
discidium autoritate patrii moris, &
privilegii cujusdam prærogativa de-
fendunt, ut cum ratione insanire vi-
deantur, quasi in tanta re nihil statui
possit nisi conspirantibus in unani-
mem sententiam omnibus Provinciis:
quod quidem verum esse fateor, sed
perniciosissimum exemplo foret tali
prætextu quasi per concussionem bo-
no publico remoram objicere, & sa-
nioris partis consensum impedire.
Non sunt habenda pro legibus quæ
contra salutem reipublicæ tendunt.
Nulla re magis conciderunt poten-
tes populi, quam libertate discordi,
& intempestiva privilegiorum ob-
servatione. Nec immerito culpatur
Cato,

Cato, vir alioquin omni laude absolutus, quod quum patria esset in extremum adducta discrimen, nimis antiqui moris retinens fuerit, & ita vitam instituerit quasi fato delatus esset in Remp. aliquam Platonis, non autem versaretur in fæce Romuli. Vir sapiens enim, & bonus civis temporum consilia sua accommodabit, ne frustra obnitendo prævalidis, & ingravescentibus vitiis sententiam dicat cui nemo suffragetur, aut obtemperet. Legum oportunitates, ut remedia quæ corporibus adhibentur, leniter inflecti debent, aut interdum plane tolli, si id exigat suprema legum omnium norma, salus populi. Nulli fuerunt observantiores rhetarum à Lycurgo latarum quam Spartani. hoc ipso gloriabantur, inquit Xenophon, & ingentes animos tollebant quod humili obsequio sese submitterent patriæ legibus. Quum autem per eas non esset permissum ut idem bis præfectus maris crearetur, & tamen

192 DE INDUCIIS BELLI
omnino communis utilitas postu-
laret ut Lyfander eo munere fun-
geretur : Aracum quempiam decla-
rarunt titulo tenus classis præfectum,
sed specie legationis totam potesta-
tem Lyfandro transcripserunt. Iidem
quum ea tempora incidissent, ut ne-
cessitati potius quam consuetudini
parendum esset, dixisse feruntur: Dor-
miant hodie leges. Scipio Africanus,
quum ad necessarium reip. usum pla-
ne opus foret, ut ex ærario pecunia
promeretur, nec facere auderent que-
stores, quod se lege prohiberi affir-
marent: claves poposcit, & cum dicto
ærarium aperuit, ac legem utilitati ce-
dere coëgit. Quæ reip. salutaria sunt
ea salvis legibus, & bono more fieri
censentur: hoc jus ipse Iupiter san-
xit, & ut aiebat magnanimus Hector:
optimum est auspiciu pugnare pro
patria. Si quis itaque roget, quis exi-
tus nos manebit ubi fuerit elapsu
tempus Induciarum, longe justius ex
eo quæram, quem finem habitura
sunt

sunt hæc civilia bella? quæ mens est nostrorum armorum? quis scopus? quis terminus? Omne bellum justum ac legitimum ea spe & cogitatione suscipitur, ut sine injuria in pace vivatur.

— *Pax optima rerum*

Quas homini novisse datum est, pax una triumphis

Innumeris potior.

Pacem intelligo quæ se juncta sit à pactione servitutis aut ignominia, quæ nihil habeat insidiarum, quæ talis sit in recessu, qualem dulce nomen promittit. Etiam si nobis ad bellandum obstinatis omnia prospere fœliciterque succedant (quod tamen temere augurari non oportet, quum Deus oderit nimis avaras & immodestas cupiditates) quid amplius jure nobis est sperandum, quam ut nostra conservare possimus, neu modum egrediamur inculpatæ defensionis? Non enim si legitima causa fuit cur ab Hispaniarum Regis sacramento defi-

K. 3

cere-

194 DE INDVCIIS BELLI
ceremus, eadem nobis militabit si eos
fines exceſſerimus,

*Quos ultra citraque nequit conſiſtere
rectum.*

Porro quum nullo non tempore ſu-
ſpecta nobiſſe debeat inconstantia
rerum humanarum, varietasque de-
ſultoria fortunæ: tum nunquam ma-
gis cohibendi ſunt inſolentes ſpiri-
tus, quam quum omnia ad nutum
& voluntatem fluere videntur. E-
tiam ſi viribus pares eſſemus (quod
eſt ſummæ impudentiæ nobiſſ arro-
gare) etiam ſi ſuperiores, tamen in
iſſa victoria quæ plerumque negli-
gentiam creat, & à recte conſulendo
abducit, maxime paci ſtudendum
eſt, nec exſpectandum donec atrati
eam petere cogamur, ut aiebat De-
mades popularibus ſuis intempſtiva
dimicandi cupiditate flagrantibus.
Quum perlatus eſſet Carthaginem
nuncius victoriæ Hannibaliſſ ad Can-
nas, qua pene ad exitii metam venit
Romanū imperium, videbatur nefas
inſicere

injicere ullam pacis mentionem: non eo segnius tamen Hanno Barchinæ factionis adversarius, quem semper belli contra Romanos suscepti pœnituit, prudenter hortatus est suos cives, ut in secundis rebus fortuna uti velient, & de pace potius quam de bello cogitarent. [*Livius XXIII. lib.*]

Nam si, inquit, prætermittimus hoc tempus quo magis dare quam accipere possumus videri pacem: vereor ne hæc quoque lætitia luxuriet nobis ac vana evadat. Nec falsus vates fuit. Nam quum tunc temporis ab animis ingenti lætitia occæcatis repudiata esset ejus sententia, sero postea à Senatu laudata fuit, quum eo redacti essent miseriarum, ut quas conditiones ante ferre poterant, eas deinceps suppliciter orando non impetrarint. Mentēs enim hominum dulci fortuna quasi inebriantur, ne videre possint quæ sunt ex usu. Quem casum vitare cupiens Cæsar [*III. lib. de bell. civili.*] *scribit; Hoc unum esse tempus de pace agendi,*

K 4 dum

dum sibi uterque confideret, & pares ambo
 viderentur: si vero alteri paulum modo
 tribuisset fortuna, non esse usurum conditio-
 nibus pacis eum, qui superior videretur, neq;
 fore aqua parte contentum, qui se omnia
 habiturum confideret. Quum igitur no-
 stræ vires & opes, cum immensa ma-
 gnitudine ac potentia Regis Hispaniarum sine fœdo errore calculi con-
 ferri non possint: quæ spes, quæ fi-
 ducia nos inflat ut utilitati, vel neces-
 sitati potius animos submittere dedi-
 gnemur? Pacem quidem arbitror
 magis in rem nostram, exque digni-
 tate publica videri: sed quum in præ-
 sentia multis haud expediti consilii
 difficultatibus obfessa sit ad eam via,
 fruamur interim usura tranquillioris
 status, & in lucro deputemus, quod
 tantisper à mutuis funeribus cessa-
 bunt manus. Quid enim? An non-
 dum satis effusum est fraterni sangui-
 nis? an nondum sceleris & cicatri-
 cum pœnitet? Quin potius, si tanto-
 pere bella cordi sunt, ferrum conver-
 timus.

BELGICI, LIBER II. 197
timus in hostem communē Christiani
nominis? Illic exerendæ virtutis se-
ges crescit, illic ad triumphum sacra
via ducit, illic honoris campus patet.
At enim duplex heic difficultas obji-
citur, quã nisi summoveamus omnis à
publico consilio spes Induciarum ex-
cludi videtur. Ajunt enim homines
non imperiti rerum, nos opinione ho-
stium pro infidelibus haberi in causa
religionis; & in statu politico pro reis
læsæ Majestatis ac fœdifragis: nec ob-
stare quod ob signatis literis pronun-
ciamur liber populus, ejusmodi enim
testificationem non immutare natu-
ram rerum, quum vulgo dici solet,
Protestationem actui contrariam ni-
hil operari, plusque in talibus valere
quod in recessu mentis occultatur,
quam quod verborum formula con-
cipitur. Porro nec hæreticis fidem esse
servandam, nec Principem paciscen-
do cū subditis perduellibus ullo nexu
obligari: rectius quidem & ex digni-
tate facturum, si se nulla conventionē
K. 5 impli-

198 DE INDVCIIS BELLV
implicari patiatur : sin secus fecerit,
eum aut ipso jure non teneri, aut ad
majorem cautelam haud difficulter à
Romanæ sedis Prætoꝛe restitutionem
in integrum, seu absolutionem impe-
traturum. Duas igitur condiciones
obstare quominus Rex Hispaniarum
& Archiduces ullis pactis aut con-
ventionibus ultra teneantur quam
ipsis commodum sit. Primum quod
judicio eorum jampridem damnati
sumus hæreticæ pravitatis, ideoque
nullo juris humani divinique confor-
tio digni censemur. Deinde quod ex-
tra causam religionis habemur pro
subditis rebellibus, & idcirco nobis-
cum non tanquã cum justis ac legiti-
mis hostibus, sed tanquã cum piratis &
publicis prædonibus agendũ esse exi-
stimatur, adversus quos jura belli non
servantur. Hæc speciose dicuntur, &
non nihil ex vero trahunt. Tamen si
levato velo rem ipsam inspiciamus,
plus panici terroris habent quam pe-
riculi. Nam quod decreto Constan-
tiniensis

BELGICI, LIBER II. 199
riniensis synodi sancitum esse fertur.
fidem hæreticis servari non oportere;
Iohannes Hussus crudeli supplicio tri-
ste documentum præbet, quam pa-
rum præsidii fuerit in salvo conductu
Cæsaris, adversus vim & violentiam
purpuratorum patrum, qui hominem
innocentissimum vivi comburio su-
stulerunt. Sed quæsitæ est latebra per-
jurio ex calumnia quadam, & mali-
tiosa juris interpretatione. Negant
enim Cæsari fas fuisse publicam fidem
concedere in fraudem & præjudicium
Ecclesiasticæ iurisdictionis. Signavit
Cæsar, inquit, sævitæ & injustitiæ
patroni, resignavit orbis Christianus
major Cæsare. Quæ quidem defensio
non minus est incivilis & inverecun-
da, quam ipsum violatæ fidei facinus
ac flagitium. Nam ut hoc illis ex libe-
ralitate concedatur de quo tamen
acerrima controversia est, Cardinal-
les & Episcopos qui isthuc venerant
fuisse concilium recte atque ordi-
ne congregatum in nomine sanctæ

&c.

200 DE INDVCIIS BELLE
& individua Trinitatis ad propagan-
dam Dei gloriam, & ad procurandam
Ecclesie reformationem tum in capi-
te, tum in membris: unde nam da-
tum id sibi sumunt ut autoritate Cæ-
saris abuti licuerit ad inescandas & il-
liciendas in fraudem credulas mentes
hominum, qui alia lege non erant se
commissuri iudicio capitalium inimi-
corum? Quid Imperatorie Majestati
relinquitur præter inanem magni no-
minis umbram, si fidem solenniter
datam observare non potuit, nisi qua-
tenus infensissimis hostibus visum fuit,
qui non benignum cognoscendi ani-
mum, sed implacabilem condemnan-
di sævitiam domo attulerant? Nullo
colore nisi admodum longe quæsito
excusari potest facilitas Cæsarum, qui
conscientiam suam passus est alio pa-
cto liberari, quam præstando quod
promiserat. Non fuit in potestate to-
tius concilii, nec cujusquam mortali-
um solvere ejus animum nexu reli-
gionis, quo se sua sponte devinxerat.
Etiam si

Etiamſi Huſſus nefariorum criminum
 manuſtus fuiſſet, quæ flammis ultri-
 cibus expiari deberent: tamen reſti-
 tuendus erat unde venerat, & remit-
 tendus ad ſuum iudicem ut in eum le-
 ge ageretur. Nullius enim quamlibet
 impuri ſcleris prætextu fides publica
 frangenda eſt, niſi novum aliquod fa-
 cinus poſt eam impetratam admis-
 ſum ſit, ideoque Papa Iohannes xxiii
 qui paulo poſt Pontificatu dejectus
 fuit, quum ejus præſidio ac patrocini-
 o perſona Huſſii commendaretur,
 non abſque cauſa voces has protulit:
 Etiamſi, inquit, germanum fratrem
 confodiſſet non patiar ut ipſi fiat in-
 juria tantisper dum Conſtantia com-
 morabitur. Sed ut ex actis apparet
 nunquam legitime convictus fuit ulla
 ſacrarum Scripturarum authoritate.
 Subvertit optimum virum prævalida
 conſpiratio adverſariorum, & error
 ita vetuſtate corroboratus, ut aures
 ad omnem veritatis vocem obturatae
 eſſent, nec oculi ferre poſſent lucem
 verbi

202 DE INDVCIIS BELLI
verbi divinitus inspirati. Denique
quum Ecclesiastica progenies neget
sibi fas esse quenquam occidere, quid
causæ adferre possunt præter imma-
nem explendæ ultionis aviditatem di-
mittere quin Cæsar receptum in cli-
entelam, debuerit. quum sæculari
brachio traditus esset? Ab hac arce de-
jecti confugiunt ad aliud diverticulū,
& ajunt securitate Imperatoria tan-
tum caveri in eum casum ne vis ulla
fiat quominus libere ad causam di-
cendam veniret, non autem ut adver-
sus contumacem & refractarium juris
executio retardetur aut impediatur.
Sed contrarium liquet ex verbis ipsius
rescripti, quæ latissime concepta sunt,
& plenissimam potestatem tribuunt
eundi sine ullo metu, ac redeundi.
Vertant igitur se in omnes formas qui
quo jure quave injuria Pontificiam ty-
rannidem defendere contendunt,
non tamen efficient ut Hussus jure cæ-
sus esse videatur, aut ut in ejus perso-
na fas gentium non sit impia fraude
teme-

temeratum. Nam in hac materia parum aut nihil ad rem facit conditio personæ cui fides datur. Etiam latroni & prædoni vir bonus data fide dimissus pretium redemptionis solvet, & jure summo tenetur nisi ex edicto Prætoris quod metus causa gestum est in integrum restituatur. Conscientia enim promittentis ad votum exsolvendum religione adstringitur, nec alius est modus vitandi perjurii quam si pollicitatio lædat pietatem aut manifestam turpitudinem contineat, ut eam servare perfidia sit potius quam propositi constantia. Iusjurandum enim non debet esse vinculum iniquitatis. Nihil igitur adferri potest quod nimiam Cæsaris indulgentiam excuset, qui à purpuratis patribus mansuetam indolem suam expugnari passus est ut à se ipso descisceret. Hieronymo Pragensi commeatum obtulerunt, sed qualem ægrotus leo permittebat bestiis ad se visendum accedentibus, ubi apparebant vestigia.

Omnia

*Omnia se adversum tendentia, nulla
retrosum.*

Quocirca simplicius est confiteri, tum factum ipsum prorsus illiberale atque inhumanum, tum decretum improbum videri, quo labefactatur ab imo fundamentum humanæ socialitatis. Lex illa sanguine scripta per desuetudinem evanuit, nec ulla, quod sciam, exempla præterea occurrunt ubi fides publice data vel hæreticis servata non sit. Actum hoc quidem fuit Wormatiæ ut in Lutherum ederet exemplum similis perfidiæ, sed irrito conatu. Nam nec Cæsar eam labem Majestati suæ nominique Germanorum adspergi passus est, & vehementer præ cæteris consilio exitiali fertur intercessisse Ludovicus Elector Palatinus. Quod de perduellibus dicitur, scio conventiones eas, quibus Principes paciscuntur cum civibus olim imperio suo subjectis, egere multiplici cautione: quum plerumque nihil
altius

altius in magnatum pectora descendat, quam offensarum memoria, cupiditasque vindictæ, licet odium & iras ad tempus concoquant ac dissimulent. Sed quænam firmiora securitatis munimenta querimus, quam sponsiones maximorum Regum ac Principum, qui fidem suam eo nomine obstringunt, ne nobis credulitas aliquid apportet damni? Pontifex nunquam sibi manus ligat, sed illius brutum fulmen Batava virtus jampridem horrere desit, nec ullo tam tenaci vinculo constringi possunt ingenia Vertumnorum, quin viam ad effugium reperire queant. Igitur secludamus vanas rerum formidines, & diffidentiae causas nimis alte petitas, quibus si indulgeamus, nunquam tot malorum finem videbimus, nunquam in bonæ spei portu anchoram figemus, semper agitabimur tempestatibus civilium turbarum ac discordiarum. Concludam cum Diomede Virgiliano.

—*Coëant*

—*Coëant in fœdera dextra*

*Qua datur, ast armis concurrant arma
cavete.*

Deum ex intimo affectu quæso venerorque, ut quamcunque in partem sese consilia nostrorum Ordinum flexerint, ea Patriæ Libertati, & Ecclesiæ salutaria sint, atque ad fœlicem & exoptatum finem provehantur.

HActenus Latinum Pacatum à mortuis excitatum in scenam produximus, & ea suadentem fecimus quæ nomini congruebant, & ab officio quieti civis non abhorre videbantur. Nunc à diverticulo retexemus ordinem institutæ narrationis.

Pater Ney, quem in Hispanias missum ad Regem fuisse supra retulimus, receperat se intra XL dies reversurum, sed error fuit in calculo, neque enim istiusmodi negotia procedunt ex pactis conventis, nec ab arbitrio promittentium pendent. Non stetit tamen per ejus tarditatem quominus
intra:

intra:condictum tempus monachum
reducem Batavia videret, ita raptim
viam corripuit, sed aliæ difficultates
objectæ sunt quæ remoram attulerūt.
Interea nihilo segnius conveniebant
ii quibus injunctum erat munus de
pace vel Induciis tractandi. Legati
Archiducum postulabant ut porto-
ria, & vectigalia mercibus imposita
ad tolerandos belli sumptus abole-
rentur, retentis solummodo iis subsi-
diis, quæ ab antiquis temporibus exi-
gi consuevissent. Item ut restitueretur
Archiducibus quidquid urbium, op-
pidorum, agri solique in Brabantia &
Flandria fœderati Ordines detine-
bant. Loca erant pleraque situ & o-
pere validisque præsiis munitissima,
quæ diuturnam obsidionem tolerare,
& victoris exercitus cursum remorari
facile poterant. Pro tam ingenti ja-
ctura compensanda offerebantur tres
urbeculæ haud dispari permutatione,
quam quæ intercessit Glaucū inter &
Diomedē. Quocirca nō injuria questi
sunt

sunt Ordinū Legati fraudem fieri pro-
 missis, quibus fidem suam devinxe-
 rant Archiduces utrique populo sal-
 vam & incolumen permanfuram fun-
 di sui possessionem. Addebant insu-
 per quanta esset inæqualitas damni
 & supplementi, si talem conditionem
 acciperent. Nec vectigalia tolli posse
 sine magna publicarum opum immi-
 nutione, quibus & nervus belli, &
 ornamenta pacis contineretur. Quum
 tamen per ea tempora facti essent cer-
 tiores quendam harum Provinciarum
 nautam circa fretum Gaditanum pi-
 raticam exercere cœpisse, & plures
 Hispanicas naves esse deprædatum,
 ut ostenderent quam sincera fide cu-
 perent observari pactas Inducias, si-
 gnificarunt Marchioni collegioque
 Legatorum Regis & Archiducum, esse
 sibi in animo quatuor bellicas naves
 adversus piratam istum instruere, ut
 supplicium de noxio capite sumi pos-
 sit, & ad eam rem postularunt à Mar-
 chione com meatum, quem haud
 gravate

BELGICI, LIBER II. 209
gravate curavit expediendum. Proximo qui sequutus est conventu [*x Kalendar. Majas.*] rursus eadem de re coeptum est disceptari. Ordinum delegati multas graves causas adferebant in medium, cur nullo modo tam inæqualis compensatio admittenda esset, ut unius aut alterius oppiduli pretio paterentur se præcipuis urbibus ac propugnaculis spoliari, quibus populi secutitas, & imperii firmamentum niteretur. Nec onera & necessitates contracti æris alieni dissolvi posse sublatis vectigalibus, quæ mercibus importandis & exportandis indici difficillima tempora coëgissent, nisi postquam diuturna pax attritas immensis sumptibus opes beato rerum proventu in antiquum splendorem restituitisset. Tamen in pristina sententia persistebant Legati Archiducum, nec sibi persuaderi volebant iniquam aut inæqualem postulati permutationem, ut Ducibus Brabantia Comitibusque Flandria sua prædia,

210 DE INDVCIIS BELLI
prædia, suum patrimonium recupera-
re fas esset. Ne ab Ordinibus quidem
eam dignitatem in dubium vocari,
quin optima lege inaugurati sint do-
mini duarum istarum Provinciarum.
Fraterna fide & ingenuitate Serenis-
simos Principes cum sociis & amicis
agere, non ut in alienam possessio-
nem faciant impetum, sed ut bona
cum gratia patriam avitumque here-
dium legitimis successoribus restitua-
tur. Nihil facturos Ordines contra
dignitatem liberi status, contra decus
Imperii, contra civilitatis officium, si
volentibus animis liberalitatem exer-
ceant erga nepotem, filium, fratrem
Cæsarum, & erga filiam unicam
maximi Regum, quem olim summa
cum observantia & veneratione do-
minum agnoverunt. Nihil se juris in
eos vindicare, nisi ut cogitent Princi-
pes sorte nascendi ad excelsam digni-
tatem genitos, & haud indecoris vir-
tutibus ornatos aliqua honoris præro-
gativa dignos videri. Non enim minus
liber

liber est populus etiam si fœdere comprehensum sit, ut alterius populi aut Regis Majestatem comiter conservaret. Imo quanto se viri præstantes submissius gerunt, tanto sublimius attoluntur iudicio eorum qui veræ magnitudinis indolem non externo factu, sed internis animi dotibus æstimare didicerunt. Quod si Ordines gravarentur, aut non satis tutum putarent cōtinuo in urbes illas, oppida, propugnacula præsidiarium militem ab Archiducibus intromitti, saltem iura supremæ potestatis resignarent, & ad certum tempus pignori incumbere, donec omnis scrupulus exemptus esset. Cur autem de extraordinariis vectigalibus abolēdis ambigeretur causam non videri, quum pacis conventio semper illud adferre soleat commodi, ut mutua commercia libera sint, nec exactioibus onerentur quas temporum necessitas, & bellorū vices expresserunt. Dum hæc ad eum modum geruntur, Præses Ianninus Gallicæ

Gallicæ legationis Princeps, de cuius sapientia, virtute & animi magnitudine supra sumus loquuti, significavit Ordinum consilio sibi in Galliam esse proficiscendum gravibus de causis, quæ pertinerent & ad Regis sui Majestatem, & ad publicam utilitatem unitarum Provinciarum. Nec à sententia dimoveri se passus est, quamvis ab Ordinibus omnes machinæ ad-moverentur quibus propositam istud expugnari posset. Itaque paucis post diebus in viam se dedit, Roterodami-que navem conscendit ut in Zelandiam trajiceret. Tam repentina, nec opinata profectio viri tantæ dignationis multis offensi animi, vel altioris cujusdam consilii suspicionem in-jecit, eo magis quod per idem tempus duo Gallorum militum tribuni, Gaspar Colinius magni illius Galliarum maris præfecti nepos, haud quaquam degener ab avitis & paternis virtuti-bus: & Cyrus de Bethune juvenis ad omne laudis exemplum genitus com-meatum

meatum ab Ordinibus petierant ut in Galliam excurrere liceret. Sed hos animorum motus placavit subita re-
versio Præsidis Iannini, qui tertio post-
quam discesserat die rediit Hagam,
sive vi tempestatis compulsus, seu mu-
rata voluntate, seu jussu Regis, an quia
jam ante sic in animum induxerat.
Quum nec literæ, nec nuntii ex Hispani-
is venirent, qui de patre Ney ejus-
que reditu quidquam certi referrent,
& negotium tantæ molis hæc faciles
explicatus habiturum esse videretur,
subnascentibus indies novis incom-
modis ac difficultatibus, erat admo-
dum anceps rerum Belgicarum status.
Flos nobilium, & generosa militum
soboles avida periculorum, & quietis
impatiens, cui campus Martius est se-
ges & materies gloriæ, diris devove-
bat caput monachi, & quicumque pri-
mus intulisset mentionem pacis. Pru-
dentiores etiam satis intelligebant,
potentissimum orbis terrarum Re-
gem, non fuisse benevolentia aut
L huma-

214 DE INDVCIIS BELLI
humanitate adductum ut sub tam in-
dignis Majestate legibus cum suis
olim subditis pacisceretur, nec fore
diuturnum ac stabile quidquid istud
præsens necessitas extudisset. Ideoq;
nihil boni præfagiebant ex tota illa
negotiatione, nisi clavum imperii, &
partas bello vires ac potentiam Ordi-
nes summa vi retinerēt. Iejuna plebes
diurno labore vitam tolerare solita,
quæ maxima turba est, querebatur
manus non sufficere alendæ familiæ,
quia vendibile mercimonium empto-
res non reperiebat. Rarefcebant cun-
cta commercia. Cessabant omnia pe-
ne alia vitæ officia suspensis hominum
mentibus quorsum tandem lentum
istud negotium evaderet. Ita pacis ex-
spectatio erat aperto bello magis
damnosa. Nam nec utrinque suppe-
tebant necessarij apparatus ad instau-
randum Martem, nec fida spes afful-
gebat diutius mansuræ compositionis,
quam quatenus potentiorum inter-
esset. Nemini dubium erat quin opus
esset

BELGICI LIBER II. 215
esset longiore temporis tractu ad
evolvendas tot difficultates, & quia
dies appetebat quo finiebantur Indu-
ciæ, ne rebus infectis discederetur, ex
communis consilii sententia placuit
eas in annum vertentem prorogari, &
extendi usque ad proximas Kalendas
Ianuarii, sub hac tamen conditione ut
certi quid statueretur de summa rei
ante finem mensis Iulii, [XIII Kalend.
Quintil.] ne semper inter sacrum &
faxum versarentur animi civium ig-
nari suæ conditionis. Ea dilatio mi-
rum in modum gaudio affecit Mar-
chionem Spinolam, cæterosque Ar-
chiducum Legatos, unde multi con-
jecturam faciebant ex conscientia vi-
rium imbecillitatis cœptum esse agi
de pace, nec aliud quæri discepta-
tione illa quam ut occasionis oportu-
nitas redimatur, res auro contra
non cara, quod sæpe in bello par-
vis momentis magni casus interce-
dant: moram adversariis utilem, Or-
dinibus damnosam, Hispano nunc

L 2 omnia

216 DE INDVCIIS BELLI
omnia esse imperata, mox adventu-
ras opes ab utraque India, quibus si
que sint accepta detrimenta prompto
remedio subveniri possit. Interea sæ-
pius ad colloquium ventum est, ten-
tataeque sunt omnes viae, quibus ad
concordiam reduci possent contro-
versiae de assignandis cuique parti li-
mitibus, deque redhibitione bono-
rum fisco adjudicatorum, aliisque
non parvi momenti articulis, de qui-
bus quoniam nihil utrinque decerni
potuit, non est operæ pretium singu-
lorum sententiam recensere. Quum
finis [*Idibus & postrid. Idib. Junij*] nul-
lus imponeretur contentionibus, dif-
cordiis, altercationibus, ut res jur-
gio & rixæ, quam legitimæ discep-
tationi similior esse videretur, tandem
tædio tot morarum & tergiversatio-
num delegati Ordinum simpliciter
edixerunt, nec ex dignitate imperii,
nec ex usu publico esse, ut animi sem-
per in ambiguo hæreant suspensi ex-
spectatione rerum incertarum, pro-
inde

inde aliquid esse statuendum in alterutram partem, idque ad summum intra Kalendas Sextiles, aut commercium colloquendi diremptum iri. Quærebaturque ex Archiducum Legatis an Rex & Serenissimi Principes serio, & ex intimo cordis affectu cuperent ex indicto conventu certum quid ac definitum statui sine ulla dissimulatione. Responsum est, ut oportebat à fidis administris, non esse fas dubitare de eorum animi sinceritate, cujus tot illustria documenta haberent, ut votis optare luculentiora non possint. Quid enim magis inauditum, minusque credibile unquam fuit, quam ut æquo fœdere maximi Principes cum suis olim subditis societatem & amicitiam inire dignentur, transcripto jure supremæ potestatis, quam antea summo cum omnium Ordinum consensu pacifice majores eorum possedissent? Non satis bona sua intelligere, nec gratis animis beneficia

218 DE INDVCIIS BELLI
deorum interpretari eos, qui talia
fastidiose traducant, quæ potius ve-
nerari debebant tanquam ancilia cœ-
lo delapsa. Sed fieri plerumque ut
mentes elatæ rebus secundis modum
servare non possint, nec facile ad-
versa casuum reputant quibus fortu-
na semper arrisit. Nulla necessitate
alia compulsus est Rex & Archidu-
ces, ut ad pacem petendam Orato-
res mitterent, & jura Majestatis re-
signarent, quam ob populi salutem,
quæ suprema lex est, ad quam actio-
nes magnanimorum Principum dirigi
debent, & ut parceretur humano san-
guini, neu consortes populi mutuis
cædibus in patriæ viscera diutius sæ-
virent. Hoc modo cogi vera libertas
est, vera majestas, nec ulli justiore
venerationem meruere, quam qui
clementia & mansuetudine impe-
rium temperavere. Nulla virtute mor-
talis conditio propius ad divinæ na-
turæ similitudinem accedit, quam
salute multorum procuranda, igno-
scendo

BELGICI, LIBER II. 219
scendo lapsis, succurrendo afflictis,
parcendo supplicibus. Scipio Afri-
canus pluris æstimabat gloriam ser-
vati civis, quam decus omne trium-
phorum. Non ideo debere Ordines
vel nimis magnifice de viribus suis
sentire, vel sequius opinari de subli-
mi animo augustorum heroum, qua-
si ob desperationem victoriæ primi-
tentarint vias ineundæ compositio-
nis. Nam in tam laudabili facto po-
tior est causa occupantis. Oratio ple-
na dignitatis videbatur, sed ad effi-
cacious persuadendi requirebantur à
civibus pro communi libertate solli-
citis certiora fidei pignora, quam ver-
ba & voces. Itaque multi exorti sunt
ultra citroque sermones, ut altera
pars alterius intimos sensus penitus
rimaretur, & liquido cognosceret.
Injectaque est mentio de externis mi-
litibus, ut Hispana præsidia è Belgii
finibus dimitterentur. Ad quam in-
terrogationem ingenioso effugio res-
ponsum est, Ordinibus nihil ex parte

L 4

Archi.

Archiducum præscriptum iri, quid de præfidiariis suis militibus statuendum haberent, ipsos vicissim non debere alienæ libertati modum aut legem indicere. Satis apud intelligentes apparebat difficulter imo nulla ratione id unquam impetrari posse. Neque enim dubium erat ejusmodi vocem altius penetrare, tentarique arcana dominationis. Nam etsi nihil aptius est ad imperii diuturnitatem quam amari, coli, vereri: nihil alienius quam timeri, nec quisquam à multis metuitur quin in ejusdem pestem ac perniciem formido ex multis redundet: tamen hæc moderationis & colligendæ benevolentia disciplina vel non capitur, vel contemnitur ab immitibus Regum consiliariis, qui vim putant esse firmiter & stabilius frænium ad coërcendos cives, quam spontaneum obsequium liberalitate & clementia subnixum, maluntque fidem cogi quam sperari, & in arcibus atq; castellis, potius quam in animis collocant sedem

Augu-

Augustæ Majestatis. Haud multo post Præses Ianninus mādāta sui Regis obtendens in Galliam est profectus. Ante discessum multa cum orationis gravitate commendavit Ordinibus curam publicæ salutis, & ut omni ope consilioque in commune bonum incumberent, concordiam foverent, illam unicam esse optimam sponsionem stabilitatis, adversus consentientes nullam vim externam, nullum Regem aut tyrannum satis validum fore. Moderate uterentur ingenti munere ac dono libertatis, periculosum esse depositum, & velut ferrum in manu furiosi, si quis non habeat artem regendi, comiter acquiescerent honestis conditionibus, paci studerent quantum salva dignitate & securitate civium fieri posset, ut tandem finis imponeretur tot ærumnis & calamitatibus, quas secum adfert civile bellum: multaque alia subjecit quæ tali tempore salubriter admoneri poterant. Profectio ista viri primariæ authorita-

222 DE INDVCIIS BELLI
tis ac dignationis non caruit multipli-
ci sermone, propterea quod eodem
tempore fama vulgaverat advenisse
in Galliam Legatum à Rege Hispa-
niarum Petrum Toletanum illustri
genere natum cum frequenti comita-
tu, & magnifico fortunæ paratu. Haud
erit alienum à proposito, nec absque
delectatione Lectoris, quædam sigil-
latim super ista legatione differere,
quia instituta credebatur ad insidias
tendendum libertati unitarum Pro-
vinciarum, & ad prolatandam Indu-
ciarum negotiationem. Contingebat
aliquo gradu sanguinis & cognatio-
nis Reginam Galliarum, credebaturque
par & idoneus peragendis
haud exigui momenti negotiis ob in-
genii promptitudinem ac dexterita-
tem. Quum Regina misisset ad ipsum
qui gratularetur adventum tanquam
propinquo & consanguinitate devin-
cto, fertur dixisse per blanditias &
adulationem, Regibus & Reginis
nullos esse cognatos aut agnatos, sed
subje-

BELGICI, LIBER II. 123
subjectos tantum & clientes. Quum
ad Luparam Regem consalutatum
accessisset, forte ut assolet exortus
est sermo de magnificentia ædificio-
rum. Rex meus (inquit Hispanus O-
rator) habet palatia longe pretio-
siori marmore, & superbiore con-
structa luxu. Non inficior (subji-
cit Rex) sed è fenestra digito de-
monstrans urbem Lutetiam, num
etiam (inquit) in Escuriali visun-
tur ejuscemodi suburbia? Significa-
tum fuerat Regi sparsum fuisse in
aula Hispanica rumorem præsentem
Toletano, quod pedes ejus poda-
græ doloribus infestarentur, jacta-
que fuerant dicteria quædam in con-
tumeliam istius debilitatis. Rex dis-
simulata offensione curavit Legato
denuntiandum ut postridie hora sexta
matutina adesset, velle se cum ipso
de rebus seriis communicare. Quum
ad conditum tempus venisset, Rex
hominem manu complexus, & in-
cedens magnis passibus per horas
aliquot.

aliquot continuas eum in porticu circumduxit, quasi de censura & pernicitate pedum certamen esset, nec missionem dedit priusquam miserum extrema lassitudine confectum animadvertisset. Prudenti Regi refertur à quodam aulico, Toletanum protinus ut se ab ipsius conspectu domum recepisset, ivisse cubitum præ nimia defatigatione, qua pene ad ultimum languorem exercitus esset. Ita factum oportuit, excepit Rex, ut renuntiet ex fide suo Regi statum meæ valetudinis, ne mihi podagram aut ullam imbecillitatē obfuturam speret, quin si bellum velint Hispani, citius equitergum conscensurus sim quam ipsi manu frœnum præhendere cœperint. Constans fama erat præcipuam ejusce legationis causam esse, ut de nuptiis ageretur inter filiam Regis Hispaniarum & Delphinem Galliæ sub conditione ut dotale fieret omne Belgium. Dixerat forte Legatus fata fortunamque unitarum Provincia-
rum.

rum pendere à nutu & arbitrio Regis: tota erras via, suscipit Rex, nihil in ea re possum, nec posse volo quam quod in commune commodum utriusque partis sit, Regis tui nimirum & ordinum confœderatorum. Mea non aliud refert quam ut Christianus orbis tranquilla pace fruatur. Quod si autoritas mea tanta esset quantam prædicas, Infans vestra & meus Delphin non sunt ejus ætatis ut de matrimonio cogitandum sit. Deinde postulas ut præsentì mercede spes incerta futuri temporis redimatur. Hæc paucis attigi ut ex tali specimine iudicium fieret de promptissimo Regis ingenio, & paratissimo ad respondendum. Qui quum ex relatu Præsidis Iannini cognovisset quidquid erat gestum inter Ordines fœderatos & Archiducum Legatos, continuo eum remisit cum mandatis ut totis regiæ autoritatis viribus uteretur ad pacem aut Inducias longi temporis inter eos conciliandum. Id enim
com-

226 DE INDVCIIS BELLI
communiter expedire, nec ex usu tantum esse, verum etiam necessarium, ut serio tandem dispiciatur de componendo civili dissidio inter populos lingua, institutis, legibus ac moribus invicem devinctos, debere utrosque pertinaciæ finem facere, nec amplius experiri communem Martis fortunam, & incertos eventus exitusque bellorum. Sibi esse liquido comperit & exploratum rerum Belgicarum statum, qui non posset in solido locari via cõpendiosiore, quam beneficio fidæ, piæ, & æternæ pacis: vel si nondum satis litatum esset iræ cœlestium, saltem incumbendum esse omni studio in eam curam, ut ab armis, quam diutissime fieri poterit, discedatur; sublatis diffidentiaë causis & odiorum irritamentis. Interea sæpius ad colloquium veniebant delegati Ordinum & Archiducum, multa que consulebantur in medium ut ratio aliqua compositionis inveniri posset, sed omnia cadebant in irritum, quia
caput

caput & præcipua pars negotiationis
aberat, qui de voluntate Regis Hispaniarum
certa mandata reportaret. Itaque res videbatur
depositæ salutis, nec providæ mentes boni quicquam
augurabantur, præsertim quum literæ ab Legato
Ordinum qui Lutetiæ degebat ex Gallia missæ
essent, quibus significabat se ex primariis regni
viris intellexisse, quasi relatum ab Archiducum
Legato Petro Peckio, Regi Hispaniarum nunquam
fuisse decretum sub tam indigna, & ignominiosa
lege cum subditis rebellibus pacisci ut jura
Majestatis resignaret, nec id unquam futurum
quamdiu vel latum unguem fundi possideret.
Sed quidquid indultum esset, temporis causa
concessum fuisse, quia non alia via veniri
poterat ad ullam divini humanique juris
communicationem. Tum autem ratas non fore
conventiones, quas satis appareret à nolentibus
expressas. Nullam esse legitimam causam
contra patriam arma sumendi,
nedum

228 DE INDVCIIS BELLI
nedum contra Principem, qui est
communis omnium parens, caput rei-
publ. pastor populorum, unico Deo
minor, cui soli reddere rationem ad-
ministrationis suæ tenetur. Paren-
dum Regibus non solum humanis
mitiq; ingenio præditis, verum etiam
difficilibus ac morosis. Boni votis ex-
petendi sunt, tolerandi quicumque
obtigerunt. Fidem perfidis servari non
oportere, rebelles eo ipso quod rupto
fœdere sacramenti in Principem insur-
gant, perjurio caput alligare nec di-
gnos videri quibuscum belli jure aga-
tur, Principes esse tantum tutores sa-
lutis civium, usufructuarios regni vel
reipubl. nec jura quæ Majestati co-
hærent versari in commercio, aut alie-
nari posse quin ad pristinam naturam
reverti debeant, nec successores ex
tali contractu obligari, quum nec Le-
gatus Cæsaris se abdicando impe-
rium amittat. Semper fore locum
restitutioni in integrum, nec diutius
quam expediat servatum iri tam in-
decoras

decoras pactiones, quibus reverentia divino humanoque jure debita sceptris & coronis violatur. Quod si Rex eo fasces suos utilitate suadente demitteret, ut ad tempus in suspensio hæ- rere jura Majestatis, ac supremæ potestatis pateretur, saltem non alia conditione id in animum induceret, quam ut Ordines omnino ab Indicis navigationibus in posterum abstinerent, & ut per unitas Provincias liberum Religionis Romanæ Catholicæ Apostolicæ exercitium Pontificiis permitteretur. Ipsum ego Peckium insigni sane doctrina & humanitate virum, Bruxellis quum essem, prædicantem audivi, pergravem sibi contumeliam ab Ordinum Legato impositam fuisse quod talia de se sparsisset. Nam neque rem ita se habere, & ut omnia vera essent, tamen quum aliud palam ageretur, non se tam improvidum, vel potius tam infidelē suis esse, ut ista secretioris aulæ arcana quæ sacro silētii horrore obsignanda erāt, se-

230 DE INDVCIIS BELLI
se authore foras eliminarentur. Interim hæc & alia multa quæ tum temporis per ora cunctorum volitabant in dicio famæ nihil tacitum aut occultum sinentis, magnum impedimentum obiectare videbantur, quominus de tota negotiatione bene speraretur. Nec dissimiles nuntii adferebantur ex Germania de Legato Hispaniarum apud Cæsarem, qui crebris sermonibus usurpare dictitabatur: Eos gravihallucinari, qui crederent Regem suum tam abjecti animi esse, tam fractis viribus, tam oblitum gloriæ ac sublimitatis, ut populo, qui cum per tot annos bellum inexpiabile gessisset, patrium & avitum imperium trāscriberet ob rependendam gratiam crimini perfidiæ ac rebellionis. Nihil tale concludi posse ex instrumento cessionis ac renuntiationis, quam nec rerum natura, nec legum autoritas, nec boni mores ratam esse patiuntur. Principem enim ea quæ sunt juris Regii alienare non posse, nec ullis legibus
bus

bus adstringi ab suis subditis quin restitui integrum possit, præsertim si ex conventionem læsus sit, & de Majestate quidquam detrahatur. Commissa est enim ipsius curæ ac fidei tutela & moderatio imperii, neu quid respub. capiat detrimenti. Domini sunt, sed non secus quam maritus est dominus dotis, quam tamen alienare non potest. Rebelles justorum hostium numero non censer, non magis quam piratas & latrones, quibuscum nulla societatis humanæ communitas intercedit, nec quidquam est injustius, quam ut quis ex scelere suo lucrum sentiat, aut conditionem suam efficiat meliorem. Quod de Pontifice dicitur, eum nunquam sibi ligare manus, id ad Principum dignitatem accommodari debere. Nemo enim, ut dicunt juris authores, sibi ipse imperare potest, nec coacti simul & cogentis officio fungi. Promissio etiam & obligatio nullius est momenti, quæ à voluntate promittentis statum capit. Huc adde
quod

232 DE INDVCIIS BELLII
quod cessio illa sub incertæ conditio-
nis eventu concepta est, neque quid-
quam transfert in accipientem, nisi
fiduciaras vindicias secundum liber-
tatem durante saltem tempore Indu-
ciarum. Eodem accessit vox audita ex
ore Marchionis Spinolæ, quæ non ad-
modum magnam spem portendebat
aliquid effectum iri. Negabat enim se
credere rediturum esse ex Hispaniis
patrem Ney, propterea quod vana
credulitate lactatus regi & Archidu-
cibus, atque adeo ipsimet multa per-
suasisset, quæ contraria veritati esse
dies & eventus comprobaret. Qua in
re vel ipse præ studio falsus esset, vel
alios fefellisset, præsertim circa caput
Indicæ navigationis, & causam fidei
ac religionis, qua potissimum spe ces-
sio & renuntiatio fuerat impetrata.
Tamen ex parte Archiducum allatæ
sunt excusationes diuturnioris moræ,
cur patri Ney non esset integrum ci-
tius reverti propter tarditatem con-
silio Hispanorum, & arduæ molis ne-
gotia,

gotia, quibus interea Rex distringebatur. Petitumq; est ut ad sesquimensem post Kalendas Sextileis Induciæ producerentur, quod haud ægre concessum ab Ordinibus, ne per eos ullo modo stetisse videretur, quominus cœpta negotiatio fœlicem exitum sortiri posset. Legati Regis Daniæ tot frustrationum insolentes, non ulterius isthic hærere voluerunt, sed multa questi de parum sincera fide Hispanorum, deque eorum admirabili patientia & cunctatione in consiliis capiendis ad suos sunt reversi. [*Postridie Kalend. Sextil.*] Præses Ianninus in conventu Ordinum verba fecit de summa benevolentia Regis & animi inclinatione erga salutem & incolumitatem unitarum Provinciarum: quam sibi ad liquidum perspectæ & exploratæ essent Ordinum res rationesque, quibus accurate subductis omnino videri fore ex usu communi, ut vel de pace perpetua, vel de longis ab hostilitate feriis negotium transigatur. Cavendum

234 DE INDVCIIS BELLI
vendum vero sævius atque pestem
certamque perniciem ne iterum ad
arma veniatur. Nam si quæ mala &
incommoda cervicibus civium ac li-
bertati impendere videantur per spe-
ciem talium conventionum, ea om-
nia concordibus animis & sapienti-
bus consiliis provideri ac propulsari
posse Bellorum vero exitus plerumq;
funestos imminere iis qui opibus suis
confisi pro certis incerta mutarent.
Quo fundatior esset eorum status,
tanto magis cavendam esse insolentiam,
litandumque modestiæ & mo-
derationi, ne commutatio fortunæ
consequatur, si rebus secundis animi
nimium lascivirent. Hoc ipsi consi-
lium dari ab amicissimo Rege, cujus
benevolentiam illustribus documen-
tis essent experti. Quin & recens ex-
stare specimen ac testimonium sui er-
ga Ordines favoris atque affectus,
quod in eorum gratiam conditiones
sibi ac regno gloriosas ultro oblatas
adspernatus esset, ne quid fieret unde
suscepta

suscepta negotiatio pacis aut Inducia-
 rum retardaretur. Innuebat autem haud
 obscure sermonem à Petro Toletano
 propositum de jungendo matrimo-
 nio inter Galliae Delphinem & mayo-
 rem natu filiam Regis Hispaniarum,
 cui dotis nomine cessissent, & resi-
 gnari debebant jura omnia quaecun-
 que Philippo & Archiducibus in Bel-
 garum gentem competebant. Hoc
 modo spes erat elui posse maculam
 transcriptionis indultæ Ordinibus, &
 unitas Provincias seu sponte, seu me-
 tu majoris mali accessionem fore
 ejusce donationis. Circa idem [XII Kal.
 Septembr.] tempus iterum habitus est
 conventus inter Archiducum & Or-
 dinum Legatos ut missis ambagibus
 edissereretur, eccquid super præcipuis
 rerum capitibus perfici & expediri
 posset. Responsum est, paucis ab hinc
 diebus intellectam esse decretoriam
 voluntatem Regis & Archiducum,
 nimirum velle se omnino & cupere
 ratam, fixam, & immotam manere
 cessio-

236 DE INDVCIIS BELLI
cessionem juris in gratiam Ordinum
transcripti, quidquid in contrarium
dicatur, dolumque omnem abesse &
abfuturum à tali conventionem, sub
hac lege & conditione ut vicissim Or-
dines tam illustri titulo aucti, tam
ingenti munere ac beneficio devincti,
gratos sese ac memores probarent. Id
hoc demum pacto futurum, si libe-
rum Romanæ religionis exercitium
per omnes eorum Provincias indul-
geatur, etsi in totum ab Indicis navi-
gationibus abstant. Ad reliqua quod
attinet, quanquam non difficilis fo-
ret inter bonos concordia, si duo illa
grati animi pignora concessa fuerint,
ut velut signum sustulisse videantur
ad bene de cætero sperandum, tamen
non esse sibi datum in mandatis ut su-
per motis difficultatibus quidquam
paciscantur, quo Regia Majestas &
Archiducû celsitudo minuatur. Quæ
quum relata essent ad Ordinum con-
cilium, placuit rem communicari
cum Legatis Regum & Procerum,
nec

nec non cum Principe Mauricio, cum Comite Gulielmo, cum Consilio Status: atque omnibus diligenti examine perpensis & deliberatis Senatusconsultum factum est, quo continebatur narratio rerum gestarum ex quo de pace aut Induciis agi cœptum est, commemorabantur gravia damna & detrimenta quę sæpenumero sub prætextu tentandæ compositionis per Hispanos illata essent, ut merito tales insidias pejus aperto Marte formidandas esse Ordines censuerint, nec ab annis xxv animum inducere potuerint ut ejusmodi Sirenum cantibus aures applicare vellent, ne ad infames scopulos obhærescerent, & patriæ libertatis naufragium paterentur. Quumque ex parte Archiducum significatum esset, quanto pacis ineundæ desiderio flagrarent, quantumque semper abhorruissent ab effusione humani sanguinis, utpote qui natura facti, & consuetudine exerciti essent ad omnem clementiam & mansuetudi-

M

tudi-

238 DE INDVCIIS BELLI
tudinem, simpliciter & sine circuitio-
ne responsum est, nec piam, nec ho-
nestam, nec tutam conventionem ul-
lam intercedere posse Ordinibus cum
iis, qui aliquid juris adversus unita-
rum Provinciarum libertatem tot pe-
riculis, tot funeribus assertam vendi-
care vellent, aut sibi superesse arbi-
trarentur. In hoc proposito, tanquam
in Palladio securitatis, fundamentum
imperii, & fortunarum suarum spem
collocatam esse. Proinde retinendum
summa vi, & in eo constanter perseve-
randum ad ultimum usque vitæ spiri-
tum. Testabanturque se puros, inte-
gros & immunes futuros ab omni in-
vidia miseriarum & calamitatum,
quæ propter causam tam injustæ usur-
pationis ex civili bello vel ortæ jam,
vel orituræ essent. Quod decretum ut
est perlatum ad notitiam Archidu-
cum, protinus declararunt, idemque
sæpius testati sunt, se cum Ordinibus,
tanquam cum liberæ reip. Proceri-
bus, in quos nullum jus prætende-
rent,

BELGICI, LIBER II. 239
rent, velle convenire, seu pax pia &
æterna placeret, seu longiores ab ho-
stilitate cessationes. Ac si quidem In-
duciaæ pactæ essent, quisque sine in-
juria & molestia retineret quod jam
partum haberet: si pax concludi pos-
set, utrique populo mansuram salvam
& inoffensam possessionem eorum,
de quibus invicem convenisset, sed
unitæ Provinciæ prorsus desisterent,
& abstinere ab Indicis navigatio-
nibus. Id quum esset aperte sim-
pliciterque recusatum, [III *Eid.*
Mart. c. l. l. c. VII.] Archiduces
eam partem silentio prætermiserunt
ut ex actis apparet. Nec multo post
solenni instrumento declararunt se
nullum ultra jus in Provincias unitas
sibi vindicare & paratos esse pacisci
cum [IX *Kalend.* *April.* c. l. l. c. VII]
Ordinibus, tanquam cum primori-
bus populi qui nullius dominio ac
potestati subjectus sit, si quid secus
factum esset, damnum aut injuriam
reparatum iri spondebantque Re-
gem

M 2

gem

240 DE INDVCIIS BELLI
gem Hispaniarum intra menses tres
[*Pridie Kal. Quintil.*] rem ratam habi-
turum. Secundum quam conventio-
nem pactæ sunt Induciæ, atq; interea
tres actus ratihabitionis ex Hispania
diversis temporibus advenerunt, [xiv.
Kal. Octobr.] quorum præcipua capita
Senatus-consulto inserta erant. Exin-
de consenserunt Ordines ut Legati
Regis & Archiducum Hagam veni-
rent tractaturi super negotio pacis
aut Induciarum. Sed conceptissimis
verbis semper protestati sunt, non alia
lege colloquium aut conventum ul-
lum admissum iri, quam si ante omnia
liqueret luce meridiana clarius ac cer-
tius, Regem & Archiduces eorum-
que hæredes ac successores nullum
unquam jus vindicatuos sibi in bo-
na, libertatem & statum unitarum
Provinciarum, sed abdicatuos etiam
titulos atque insignia, nec ullo modo
controversiam moturos, quominus
optima lege cives Ordinum curæ con-
crediti, liber populus sui que juris ac
mancipii

BELGICI, LIBER II. 241
mancipii censeantur, soluti vinculo
fidelitatis atque obsequii, quod olim
Austriaca domus in eos obtinuisset,
talesque agnoscantur in terris ac do-
miniis, quam late patet Regis & Ar-
chiducum potentia, imperium, ditio-
nes. Item ut sempiterna oblivione
deleteretur funditus memoria præteri-
torum, cessaretque omnis hostilitas,
& fida pax observaretur. At ubi ad
rem ventum est, apparuit per cunicu-
los jura illa libertatis circumveniri in
maximi momenti capitibus atque ar-
ticolis, quibus potissimum opes & vi-
res unitarum Provinciarum innitun-
tur. In quo genere sunt commercia &
navigationes ad utramque Indiam,
quibus si Ordines renuntient, ultro
sibi videbuntur exilium indixisse à
maxima parte totius orbis terrarum,
& nervos gloriæ, potentiæ atque aut-
thoritatis incidendos atque exsecan-
dos præbuisse. Nec non eodem referri
debet, quod in assignandis limitibus,
& commutandis prædiis, castellis,

M 3

oppi-

242 DE INDVCIIS BELLI
oppidis tam dispar proportio, tantaq;
partium inæqualitas postulata est, ut
appareat nihil quæri præter fraudes,
aut redimendi temporis occasionem.
Quinetiam contra pacta conventa
proponi novas leges circa causam re-
ligionis, quæ sine magno periculo pu-
blicæ tranquillitatis, & præsentis sta-
tus nullo modo admitti possint. Quæ
quum satis graves, justæ & idoneæ
causæ viderentur, cur tota negotiatio
illa penitus abrumpi dissolvique de-
beret, tanquam suscepta perfuncto-
rie dicisque causa, non ex proposito
quidquã efficiendi præter meras fru-
strationes, ut tempus interea extra-
heretur, animique hominum degu-
stata semel dulcedine otii à pristino
ardore defendendi patriam libertatē
relanguerent atque emollirentur:
tamen ut perspicuum & manifestum
fieret Regibus, ac terrarum dominis,
rebusque publicis, & civitatibus or-
bis Europæi, præsertim populo ac
nationi Belgarum, quam Ordines ex
intimo

BELGICI, LIBER II. 243
intimo cordis sensu absque ulla fraude ac dissimulatione cupiant hoc diuturnum, lugubre & funestum bellum perpetua, pia & fideli pace commutari, quamque nihil eorum prætermiserint, unde tam ingenti bono frui possent, ex consilii sententia tot illustrium Legatorum, qui rogatu & obtestatione Ordinum missi fuerant, ut gratia, autoritate, prudentia & sapientia susceptam negotiationem firment, consenserunt ut unus ex Archiducum Legatis in Hispaniam proficisceretur ad exquirendum novissimum Regiæ voluntatis oraculum, sed testato se nequaquam id plus simplici vice concessuros, duoque menses ad summum præfixi sunt, intra quod tempus cum plenissimis mandatis reverti oporteret, eoque fine cessatio ab armis, quæ mense Martio terminabatur, in Kalendas Sextileis prolata fuerat. Quum autem diutius quam pollicitus erat moraretur pater Ney, & plerique hominem feram bestiam factum

M 4

esse

244 DE INDUCIIS BELL
esse opinarentur, qui amisisset ani-
mum revertendi, tamen consideran-
do impedimenta, & difficultates,
quæ tali tempore humanitus occurre-
re solent, ex communi consensu pro-
rogatæ sunt Induciæ ad finem usque
vertentis anni. Sed ne dilatio ista ne-
gligentiam persuaderet, aut timoris
significationem præberet, Ordines
aperte simpliciterque edixerunt hanc
esse decretoriam mentis suæ senten-
tiam, hoc arbitrium non ultra mo-
vendum aut mutandum, ut intra Ka-
lendas Sextileis aut operi suprema
manus imponeretur, aut colloquium
institutum dirimi necesse esset, ne
diutius inter spem & metum dubiæ
mentes fluctuarentur. Satius enim
esse semel cadere quam semper su-
spendi. Postea quum crebri ad au-
res Ordinum rumores adferrentur,
literisque item & nuntiis certiores fie-
rent rem non agi ex formula fidu-
ciæ ut inter bonos agier oportet, nec
ex antiqua simplicitate, sed aliquid
mon-

BELGICI, LIBER II. 245
monstri ali, quod aliquando eruptu-
rum esset in publicam perniciem: ni-
hil eorum quæ audierant reticendum
esse duxerunt, sed omnia ut se habe-
rent ordine enarrarunt Archiducum
Legatis, quos adjurarunt & obtesta-
ti sunt ut summotis dissimulationum
ambagibus, atque involucris diluci-
de sententiam suam suorumque indi-
carent, neu moram interponerent
propterea quod fine tantum anni ter-
minarentur Induciæ, spatiumque su-
peresset amplius deliberandi. Nam ita
prorsus erat decretum & iudicatum,
nisi intra mensem Iulium certi quid,
ac definiti constitutum esset, conti-
nuo totam actionem diremptum iri,
& à colloquio esse discedendum. Re-
sponsum est falsa esse, vana & inania
quæ literis, aut rumoribus divulga-
rentur, sibi de rei veritate liquido
constare. Non ex sermunculis teme-
re sparsis, & imprudenti credulitate
exceptis de tantis rebus esse statuen-
dum. Paucis diebus ante finem

M. s. men-

246 DE INDVCIIS BELLI
mensis Iulii significarunt Ordinibus,
se certiores esse factos patrem Ney
vocatam fuisse in aulam, [*Eid. Iulii.*]
ut mandatis instructus ad iter accin-
geretur, nec dubitari quin brevi sit
adfuturus. Quocirca ventum est ite-
rum ad colloquium [*XIII. Kal. Sept.*]
post diem constitutam, etsi variis è
locis interea continuabant iidem ru-
mores, & nuntii de sinistra voluntate
Regis Hispaniarum. Tum demum
erupit in nervum conceptus animo
dolor, & palam facta sunt quæ diu
dissimulata, vel mollioribus invo-
luta verbis ob difficultatem obtinen-
di in medium proposita fuerant. De-
clararunt enim hoc esse dictatorium
decretum Regis & Archiducum, ni-
hil juris à se prætendi in Provincias
unitas, nec intercedere quominus
suis legibus supremaque potestate
utantur fruantur, verum sub hac
conditione ut in iis Provinciis re-
stituatur in integrum cultus Ca-
tholicæ Romanæ religionis, utque
earum

earum cives, incolæ & advenæ prorsus, ac sine omni mora desistant abstineantque à commerciis utriusque Indiæ navigationum, Adjungebant se persistere in proposito circa difficultates motas super vectigalib⁹ abolendis, super postulato finium regundorum, aliisque capitibus maximi ponderis atque momenti. Quo in numero præcipue erat ut Archiducibus restitueretur proprietas bonorum, quæ à Principibus Burgundicæ, & Austriacæ domus titulo emptionis de suo fisco acquisita fuerant quum sine controversia domini Belgarum agnoscerentur, ne deterior esset conditio summorum procerum, quam cujuslibet hominis privati, qui beneficio fœderis aut Induciarum consequuturus erat pacificam rei suæ possessionem. Nec repromittere volebant Ordines, aut dominos Archiducum juri subjectos conventionem ratam esse habituros, sive quod eorum voluntati differerent.

248 DE INDVCIIS BELLI
derent, siue quod talis conditio digni-
tati & authoritati Regis & Archidu-
cum derogaret, quorum fides acces-
sione reorum debendi non indigeret.
Quibus machinis & artificiis vide-
bantur non tantum per cuniculos sub-
verti, sed etiam aperta petitione op-
pugnari jura Majestatis, quæ tanto
cum typho donata exprobrantur civi-
bus, tanquam ingratis & malignis
æstimatoribus suæ fœlicitatis: ob eas
res illustrissimus Ordinum confessus,
cui concredita est dignitas patriæ, sa-
lus & incolumitas populi, libertas ci-
vium, in primis vero cura sanctæ fidei
ac religionis, censuit atque decrevit
non videri ex re publica, ut in instituta
negotiatione longius procedatur, id-
circo colloquium esse dissolvendum.
Quod quidem magno suo cum do-
lore fieri testis est Deus cordium in-
spector, & falsi vindex atque ultor.
Nihil enim ardentioribus votis ex-
optatum fuisse, quam ut res ad de-
sideratum & fœlicem exitum perdu-
ceretur.

ceretur. Quod quum per se non steterit quo minus fieret, culpam atque invidiam cladum, & calamitatum, quæ deinceps ob continuationem bellorum cervicibus publicis incubare possunt, penes adversarios fore. Hoc responsum eodem die quo conscriptum fuit, tempore pomeridiano traditum est Regis & Archiducum Legatis, testato prius omnia sincero animo ex parte Ordinum fuisse gesta, nihilque prætermissum quo suscepta negotiatio bonum, & optatum finem sortiri posset: sed ex iniquissimis, & libertati damnosissimis conditionibus quæ postulabantur, facile conjici posse non esse propositum adversariis quidquam decretorio iudicio concludere, verum hoc agi ut per imaginem mutui colloquii detepescat ardor propugnandi causam communem, explorentur animi, cognoscaturque genius gentis, & quæ sit fiducia, quæ vires atque opes unitarum Provinciarum. Quocirca non esse visum Ordinibus ut
licen-

250 DE INDVCIIS BELLI
licentius illudi patientiæ, & facilitati
suæ paterentur, atque hanc exstitisse
causam, aliasque non exilis momenti
posse adferri quamobrem censuerint
conventum esse dirimendum. Mar-
chio & collegæ multa contestati de
candore & ingenuitate dominorum
suorum, & quam heroum mentes sint
aversæ ab omni fūco ac dolo, qui ti-
moris animique degeneris indicium
præbet, consideraturos se totam rem
dixerunt. Exinde questi sunt apud
Legatos Regum ac Principum de sini-
stris suspicionibus hominum plebejo-
rum, qui vanos sibi metus fingerent,
& ex iudicii sui imbecillitate genero-
sam magnanimorum Procerum indo-
lem metirentur. Non de nihilo visa
est eorum expostulatio. Sexto Kalen-
das Septembreis venerunt in conci-
lium Ordinum Legati quos jam re-
tuli, atque ibi voce Præsidis Ianni-
ni, à cuius ore fluebat sermo melle
dulcior, post solennes formulas ex-
tollendi laudibus, fidem, studia,
curam

curam ac benevolentiam suorum dominorum, declararunt quam ipsis cordi fuisset efficere ut bellum istud funestum atque calamitosum fida perpetuaque pace finiri posset: si tantum boni fato negaretur, nec adhuc iusta Numinis indignatio tot cædibus, & cladibus expiata esset, istud secundo loco sibi esse in mandatis datum, ut de paciscendis in longum tempus Induciis ratio dispiceretur. Quamlibet enim conditionem recidivo morbo esse utiliore, & omnem pacem cum civibus civili bello præferri oportere, nec decurrendum ad arma nisi postquam omnia lenioris remedii tentamenta frustra cesserunt, quemadmodum non nisi urgentibus ultimis malis medici ad urendum secandumve accedere consueverunt. Non videri repudiandas leges, quibus publicæ securitati caveatur, civiumque libertas dignitatem suam obtineat, & à periculo servitutis tuta sit. Id effectum dari posse talibus

252 DE INDUCIIS BELLI
talibus utrinque conventionibus. Pri-
mum si Rex & Archiduces cum Or-
dinibus paciscantur, tanquam cum
Proceribus liberi status, in quos nul-
lum sibi jus superesse confiteantur.
Deinde si perstantibus Induciis libera
sint commercia tum ad utramque In-
diam, quæ spectat Orientem & Oc-
casum solem, tum ad alia dominia Re-
gis Hispaniarum. Adhæc si Ordines
interea pacifice ac sine molestia possi-
deant quæ ditioni suæ parta cesserunt.
Postremo si aliæ cautiones adjician-
tur, quas lex æquitatis, bona fides
contrahentium, & rei natura condi-
tioque postulare videbuntur. Se qui-
dem arbitrari Regem & Archiduces
malle pacem, ac difficulter adduci
posse ut in Inducias consentiant. Si
tamen istud consilium adspernentur,
invidiam redintegrati belli penes re-
cusantes, gloriam experiendi omnia
remedia penes Ordinum æquitatem
fore: simul liberatum iri fidem & con-
scientiam suorum, si nihil esset omis-
sum.

sum unde tranquillitatis spes, & ratio aliqua respirandi à tantis turbarum tempestatibus ostentari posse videretur. Hæceadem proposuerunt etiam Archiducum Legatis, qui consilium minime rejiciendum esse, remque sibi curæ futuram addita gratiarum actione responderunt. Ordines examinatis super eo negotio sententiis atque opinionibus [*III Kal. Septembr.*] hæc demum lege rem ad effectum deduci posse censebant, si libertatis honor, & jura supremæ potestatis tam validis sanctionibus ac munimentis firmentur, ut postquam induciarum tempus effluxisset, nihil de pristino statu decederet, aut imminueretur, sed dignitas semel quæsitæ duraret in perpetuum, & inoffensum tenorem conservaret. Quæ conditio pragmaticis hominibus, qui à Philipporum partibus stabant, pugnare cum ipsa rerum natura videbatur. Nam quum pendentibus Induciis, nisi aliter conveniat inter dissidentes, omnia jura
utrius-

254 DE INDVCIIS BELLI
utriusque partis maneant in integro,
nec ullum fiat præjudicium principa-
li causæ, postulabatur heic ut fidu-
ciaria concessio haberet authoritatem
sententiæ supremo judicio decisæ, ac
definitæ. Quin & hoc pacto fiebat ut
Rex & Archiduces sibi manus liga-
rent, & nullum exinde belli instau-
randi titulum habituri essent adver-
sus populum, quem olim suo juri
subjectum, simpliciter & absolute li-
berum ab omni nexu fidelitatis atque
obsequii in æternum pronuntiaissent,
nisi forte causam armorum tueri vel-
lent hoc prætextu, quod vulgo ja-
ctatur fidem hæreticis ac rebellibus
servari non oportere: vel quo more
ajebat Brennus Gallorum Regulus,
se jus in armis ferre, & omnia virorum
fortium esse. Nunquam deest plausi-
bilis color hominibus ambitiosis, &
rixarum ansam captantibus, ut con-
ventorum fidem eludere queant: sed
nemo tam aperte malus est, quin frau-
di speciem aliquam justitiæ & æquita-
tis ob-

tis obtendat. Quidquid sit, negarunt Archiducum Legati tale quidquam sibi datum esse in mandatis, nec Principes suos adductum iri, ut sub incerta spe futuri certum jus in accipientem transmittant. Quid enim tali pacto inconsultius, aut absurdus excogitari queat? Non adeo accisas & debilitatas esse opes augustorum Procerum, ut gratis & velut animi causa, florem famæ ac dignitatis suæ infringant, & spontaneam turpitudinem subire velint. Quanquam otium non est vana purpura, vel auro, nec ullo pretio sanguis humanus æstimari potest, tamen apex Majestatis, tanquam res nullius in bonis, pro derelicto possideri non solet, nec occupantis fieri debet. Deus est qui Reges inaugurat, & huic soli competit jus eisdem exaugurandi. Non est enim potestas nisi à Deo, & qui resistit potestati, ait vas illud electum, præco Evangelii apud gentes, Dei ordinationi resistit. Sed quanquam nullus
bono

256 DE INDVCIIS BELLI
bono & moderato civi tantus infligi
potest dolor ex injuria à Principe, qui
est publicus patriæ parens, ut sit parricid
idio ac rebellione vindicandus, ta-
men præteritorum memoriam si non
oblivio, saltem silentium obliteret,
dum contenti sint, qui in Regem ar-
ma sumpserunt, non tantum impuni-
tate frui, sed in sceleris mercedem ex
incredibili Principum clementia at-
que indulgentia reportare gloriosum
libertatis titulum, & emancipatio-
nem à sacramento fidelitatis. Qua-
propter incivile omnino, & absur-
dum rebantur plerique, nec diutur-
num & stabile permansurum, si Rex
& Archiduces sine ulla temporis aut
conditionis adjectione simpliciter
omnia jurâ sua transcriberent, nullo
alio fructu proposito quam spe futu-
rarum induciarum, quasi curatoris
indigerent, & rebus suis supperesse
non possent, ut ad agnatos scilicet
& gentiles bonorum administratio
releganda esset. Igitur, ut ante cœ-
pimus

pimus dicere, Legati Archiducum
 [*III Non. Septembr.*] negarunt se in-
 structos esse ea potestate, ut tanta de
 re quidquam decernere auderent. Sa-
 tis enim cuivis liquere, etiam aulica-
 rum artium tironibus, quantum de
 Majestate decederet, si talis resigna-
 tio concessa foret. Nec major erat
 spes obtinendi ut Rex liberum ad In-
 dias commercium ab unitis Provin-
 ciis ultra continuari pateretur. Quod
 ad causam religionis attineret, hoc
 unum expediendæ difficultatis reme-
 dium proponebant, ut quidquid hu-
 jus erat, silentio transmitteretur, nec
 ulla ejus articuli mentio fieret, si de
 modici temporis Induciis transigere-
 tur. Missum tamen esse prædicti con-
 siliij exemplum ad Archiduces, & in-
 tra tres aut quatuor dies expectari re-
 sponsum. Quo accepto rem iterum
 atque iterum communicarunt cum
 Legatis Regum ac Procerum Ger-
 manix, authoribus consilii, quibus-
 cum etiam ante collocti erant. Non
 enim

258 DE INDUCIIS BELLI
enim hæc acta sunt in Ordinum con-
ventu. Tandem disertis verbis expla-
naverunt mentem ac sententiam, ni-
mirum nullo modo sibi permissam
esse facultatem, nec volūtatem ferre,
ut de Induciis quidquam statueretur
sub pura conventionē transcribendi
resignandique jura supremæ autho-
ritatis ac potestatis, sed sufficere de-
bere Ordinibus, si tantisper dum
sequestra pax duraret, concessu &
permissu Regis & Archiducum essent
in fiduciaria possessione libertatis,
pactumque cum illis iniretur, tan-
quam cum populo sui juris, ac repub.
nullius dominio ditionique subjecta.
Quo fundamento posito restituē-
dum omnino esset exercitium Catho-
licæ Romanæ religionis per cunctas
urbes & oppida, quæ sub eorum au-
spiciis reguntur, nec non desisten-
dum ab utriusque Indiæ navigatio-
bus. Tamen ut specimen ac docu-
mentum exhiberēt Archiduces, quam
ex animo pacem cupiant, aut saltem
longin-

longinquam ab armis vacationem, curabunt mittendum conceptionis illius exemplum ad Regem Hispaniarum, sperantque fore ut intra finem hujusce mensis responsum accipiatur. Interim si videatur Ordinibus, aiebant se paratos heic tantisper subsistere: sin aliud placeat, jam nunc posse conveniri de VII annorum Induciis secundum formulam earum de quibus ante conventum est ex consensu Archiducum, cui accessit auctoritas & Ratihabitio Regis Hispaniarum, nisi quod haud necesse erit injicere mentionem cessionum aut renuntiationum, quæ nomina renovant memoriam infandi doloris, & sunt incitamenta veterum irarum, atque offensionum: sufficiet totam rem ad priores actus referri, ne rursus expectandâda sit voluntas & sententia Regis Hispaniarum, cui negotium istud Induciarum minime arridet, quemadmodum Archiducibus, quorum animus semper à sanguine & cædibus abhor-

260 DE INDUCIIS BELLI
abhorruisset, ut verendum sit ne qua
facies hostilis occurrat, & omnia per-
turbet. Quod ad commerciorum li-
bertatem attinet, curaturos Archidu-
ces ut eam ad prædictum tempus In-
duciarum Rex indulgeat, ratamque
habere ne gravetur. De cætero datu-
ros operam ut intelligant Ordines ni-
hil æqui bonique denegatum iri, quod
salva dignitate concedi queat. Pete-
baturq; duorum mensium dilatio, in-
tra quod spatium sciri posset quid ani-
mi Rex haberet circa navigationes ad
Indos, utrum placeret eas ex Inducia-
rum conventionione liberas esse, permit-
tisque bona cum venia, & gratia sine
metu hostilitatis, an vi & armata ma-
nu jus istud acquirendum & asseren-
dum esset. Quas conditiones si Ordi-
nes adspernati essent, rogabantur Le-
gati Regum & Principum, ne gratiam,
authoritatem & patrocinium dene-
gasse vellent, ut ipsis ad finem usque
Septembris Hagæ morari liceret, for-
sitam interea responsum ab Hesperia
ventu-

BELGICI, LIBER II. 261
venturum. Hæc ubi relata fuerunt ad
confessum Ordinum, mirificæ diffi-
cultates, & incommodæ suspiciones
exortæ sunt, quæ quum longi subsellii
consultationem desiderarent, nec
exiguo temporis intervallo nego-
tium explicari posse judicaretur, vi-
sum est ad præcidendas omnes mo-
rarum & frustrationum occasiones
Manliana severitate ac peremptorio
edicto denuntiare Marchioni & Col-
legis: Longe gratius & acceptius fu-
turum fuisse, si se protinus Bruxellas
recepissent, ut illic expectarent si
quid ex Hispania venturum foret, id-
que haud levibus de causis, quas in
consilio Legatis Regum & Proce-
rum copiosius exposuissent: cæte-
rum datum hoc seriæ intercessioni,
gratiæ & authoritati eorundem Le-
gatorum, quibus nefas esse duce-
rent quidquam denegari propter in-
gentia merita, studia, atque offi-
cia, quibus se Ordines erga domi-
nos eorum in æternum devinctos esse

N

con-

262 DE INDUCIIS BELLI
confitentur, ut ad finem usque mensis
Hagæ Comitibus hæere possint, intra
quod tempus ni ex parte Regis & Ar-
chiducū instrumenta ederentur, qui-
bus in perpetuum sanciretur status li-
bertatis, & jura supremæ potestatis
absque ulla exceptione resignarentur,
continuo ipsis esse abeundum, nec
sperandâ ullam aduocationem ex in-
teruentu cuiusquam mortaliū, quan-
doquidem sententia staret nullam
posthac indulgere comperendinatio-
nem. Acta hæc fuerunt ipsis Eidibus
Septembris. Mauricio heroi, factis
potius quam lentis consultationibus
adsueto, semper suspecta fuerat tota
negotiatio: quippe cui super invete-
ratorum odium aduersus gentem Hispa-
norum ob memoriam cædis paternæ,
Martialem animum & fingendi igna-
rum pectus natura tribuerat. Tum
autem amor erga patriam, & cura pu-
blicæ salutis eum incitabant, ut ho-
stem tum maxime metuendum esse
arbitraretur, quum leoninis exuviis
vulpinam.

vulpinam pellem assueret, nec ab armato exercitu tantum imminere discrimen ac dedecus, quantum ab illecebris subdolæ ac infidæ pacis. Si ratio fidem non faceret, saltem credendum experientiæ, quæ stultorum magistra vulgo perhibetur. Nec defuerat ultro monere, quoties aut consulebatur, aut occasio ad eam rem ferebat, ne creduli cives speciosis verborum illecebris, & magnificis pollicitationibus, velut hamo cibus illito, sese inescari paterentur, sed prudenti diffidentia muniti caverent insidias, nec facile Sirenium carminibus aures atque assensum commodarent. Paucis post diebus [xii Kal. Octob.] quam denuntiata est Archiducum Legatis lex horrendi carminis, ut intra Kalendas Octobris excederent è finibus unitarum Provinciarum, Princeps Mauricius dignum famâ gloriaque rerum gestarum existimavit literas ad primores viros, & ad urbes perscribere, quibus generosam animi indolem & sol-

264 DE INDVCIIS BELLI
licitudinem sui securam tantumque
pro communibus excubantem ad vi-
vum expressit. Nulla festinatio debet
præterire tam præclarum fortissimi
exercituum Ducis monumentum, cu-
jus heic summa capita complexi su-
mus. Quum hodie disceptetur super
tam arduo magnique momenti nego-
tio, ut ab ejus puncto pendeat salus
aut perniciēs unitarum Provincia-
rum, muneris nostri atque officii esse
duximus, ut nobilitas & primariae ci-
vitates agnoscant quæ sit animi nostri
sententia super tali tractatu, simul ut
in medium consulatur, & aperiantur
rationes idoneæ ac necessariæ, quarum
ope salutis & securitati publicæ pro-
videri queat, ut iis accurate subdu-
ctis atque examinatis, inde suman-
tur quæ ex usu communi fore vide-
buntur. Satis superque notum est
unicuique rerum patriæ non ignaro,
quibus artificiis usi sint hostes, quum
primum ad hanc pacis negotiationem
viam affectarunt. Nam solenni de
more

more proposuerunt ab initio conditiones in speciem valde expetendas, & honorificas, quibus hoc unum assequi studebant, ut Ordines talibus blandimentis deliniti mutuum colloquendi commercium haud adsperrarentur. Quum enim inrelligerent nullum alium patere accessum apud cives pro tuenda libertate tam sollicitos, ut omnia tuta timerent, nisi ingenti aliquo pignore fidem facerent se ex animo pacem velle, testati sunt Regem & Archiduces paratos esse hasce Provincias agnoscere, tanquam liberam remp. sui juris suæque spon-tis ac potestatis, in quas nihil ultra quidquam prætenderent, & utrique populo salva atque intacta mansura quæcunque possiderent. Sed progrediente tractatu, & eventu magistro compertum est facta dictis discrepare, nec exitum congruere cum principio, nec effectum amplissimis pollicitationibus respondere, ut heic vere possit usurpari verbum vetus, par-

266 DE INDUCIIS BELLI
turiſſe montes ut ex tam ambitioſo
nizu ridiculus mus enaſceretur, & mu-
lier ſuperne formoſa deſineret in at-
rum anguem. Nihil præter ſolitas ar-
tes, verſutias & fruſtrationes experti
ſumus. Magno paratu ac typho oſten-
tata eſt pax tanquam Palladium, ac
pignus imperii, quo fata Belgarum
continerentur, ſed propoſitæ ſunt in
medium, & poſtulatæ conditiones
ejuſmodi, ut quodvis cum periculo
bellum fortibus viris potius eſſet am-
plexandum, quam tam iniquis, tam
abſurdis, tam fœdis legibus aſſentien-
dum. Nihil magis ſperare poterat ho-
ſtis, ſi magna pugna victi eſſemus, &
pene ad internecionem deleti, quam
quod per amicæ compoſitionis fu-
cum à volentibus impetrare conatus
eſt. Poſtquam hac non ſucceſſit, alia
aggreſſus eſt via, mirabilique artificio
paſſi ſunt ſibi perſuaderi Oratores Re-
gum ac Procerum, ut conclamato pa-
cis negotio proponerent Ordinibus
conditiones Induciarum, tanquam
uni-

unicum rebus afflictis levamen, absque quo salvi esse non possemus, quum tamen nihil magis hosti prodesset, nihil minus rationibus nostris conducere. Nam impetrata cessatione ab armis, Regi & Archiducibus integrum erat exhaustum ærarium supplere, vires novas parare, commercium bello interruptum rursus instaurare, mederi calamitatibus & incommodis, quæ civiles motus comitari solent: denique beneficio tranquillioris status frui sine cura, sine metu, sine extraordinariis sumptibus atque impensis. At Provinciis unitis, quibus una salus in armis, hoc pacto magna damna & detrimenta importabantur. Nam ob vicinum ex hoste metum dimitti exercitus non poterat absque perpetua sollicitudine, ideoque necessitates & onera nulla ex parte relevabantur, & in visceribus reip. habendi erant Sinones apertis hostibus longe magis formidolosi. Nam viro forti non est defugiendum certamen adversus

268 DE INDVCIIS BELLI
armatum, qui animum nocendi præ
se fert. At istud malum intestinum
citius cõpprimit, quam animus seise
componere possit ad resistendum. Et
quod perniciosius vix ulla cautione
procurari potest & averruncari hæc
pestis. Nam quum cessatur ab armis,
utrique populo liber comœatus &
accessus ad alteram partem patere
debet, aut pactiones bona fide non
servarentur, & inde querelarum se-
ges existeret. Interim commercia,
quibus potissimum stant opes ac vires
harum Provinciarum, paulatim dila-
berentur, & hostium civitates ex rui-
nis nostris crescerent, vectigalia mi-
nuerentur, nec suppeteret unde mi-
litibus ad tutandos fines necessariis
stipendia solverentur. Hinc turba-
rum & seditionum materies, certa
labes ac pernicies rerum, aut nuda-
ri urbes præsiidiis necesse esset, & sic
omnia fierent oportuna insidiis eo-
rum, quibus nihil deest ad inexple-
bile odium exserendum præter occa-
sionem

sionem. Hoc modo, veluti succisis
 imperii nervis, corpus reipub. & ab
 externis, & à domesticis hostibus
 obsessum fatali morbo confictaretur,
 cui vix ipsa salus, si cupiar, mederi
 posset, nec humanitus alium mali fi-
 nem prælagimus, quam ut tandem
 (absit omen dicto) delabamur ad
 fœdam necessitatem ineundæ com-
 positionis, cui comes adhærebit rui-
 na lamentabilis, aut servitus morte
 tristior, & quovis supplicio magis
 detestanda viris ad decus ac liberta-
 tem natîs. Hæc emolumenta spe-
 randa sunt, hi fructus, hæc præclara
 merces ex pacto Induciarum, etiamsi
 conventiones sincera fide serven-
 tur. At nunc subinde aliæ atque
 aliæ leges proponuntur. Nam quum
 ab initio facta fuerit mentio xv
 aut xx annorum, nunc ad iv aut
 v aut vii annorum spatium petitio
 restringitur, quin etiam actum est
 ut Induciæ labentes in annum u-
 num prolatarentur, non alio fine æ-

N s propo-

270 DE INDVCIIS BELLI
proposito, quam ut armis per tædia &
& moras detepescentibus, obrepat
sensim oblivio libertatis, utque deli-
niti cives fallacibus blanditiis ac pro-
missis, jura Majestatis è manibus ela-
bi patiantur, contentique sint nudo
simplicique testimonio Archiducum,
quo tanquam liber populus agno-
scantur. Nec desunt qui oleum ca-
mino addant, & hunc errorem exi-
tiosum reip. speciosis rationibus fove-
re contendant. At abunde liquet ces-
sionem imperii Belgarum factam à
Rege Philippo II in gratiam filix tot
esse circumscriptam conditionibus
ut semper maneat appendix Hispani-
cæ dominationis, præsertim quum ex
matrimonio nulla sit nata proles, nec
magna supersit spes, fore ut ulla nasca-
tur, nisi forte dono divum obtingat
aliquis filius promissionis. Hinc fit ut
Archiducibus minima facultas relin-
quatur resignandi jura majestatis, nisi
accedat Regis autoritas, sub cujus
auspicio & sacramento militat quid-
quid

quid est hodie copiarum Hispanicarum in Belgio. Quæ rationes impulerunt [*E. d. Sept. clo Io c viii.*] confesum Ordinum in eam sententiam, ut decernerent hujusmodi consilia prorsus videri repudianda, cessionemque supremæ potestatis concipiendam esse disertis verbis ex formula quam in primo pacis articulo præscripserunt, re multum deliberata communicataque cum Regum ac Procerum Legatis, eamque suffragio suo comprobarent ipsimet hostium Legati. Quocirca nihil heic movendum est, nec aliud fundamentum paciscundis Induciis substrui debet, quam quod ante jactum fuit quum de pace ageretur. Nam revera si Rex & Archiduces ingenue ac sine furore juribus suis renunciare decreverunt, non est quod nodum in scirpo quærant, aut scrupulum movere debeant circa conceptionem verborum, quæ ex communi prudentium consensu necessaria judicantur ad exprimendâ dilucide puram renuntiationem

272 DE INDVCIIS BELLI
tiationem. Si nova formularum aucu-
pia captantur, & ambigua voces pla-
cent, id evidenti argumento est, de
industria rem geri ut contractus sit ir-
ritus, inutilis, ac nullius momenti.
Quorsum enim nomina, nisi ut expri-
mant voluntatem ac sententiam lo-
quentis aut scribentis? Qui circa syl-
labas, aut vocabula difficilem se ac
morosum præbet, longe videtur ab-
esse à proposito consentiendi. Ve-
strum igitur esto iudicium an in rem
& ex usu publico sit Majestatem po-
puli, decus ac dignitatem imperii,
jura libertatis e vium inniti tam infir-
mo fragilique i fundamento. Vehe-
menter autem errant qui persuadere
conantur nobis non esse opus ulla
declaratione adversariorum ad fir-
mandam supremæ potestatis vim at-
que authoritatem. Nam etsi nostro
Marte, & optima lege jus istud par-
tum habeamus, tamen ut apud exter-
nos Principes & populos ejusce rei fi-
des constet, non tantum nobis utile
est.

est verū etiam necessarium Regiæ cessionis instrumentum, simul ut subditorum animis penitus infixum sit, non esse amplius adorādum veteris imperii solem ab Occidente. Semper autem vacillabunt, & fluctuabūtur mentes, donec hoc quasi tibicine stabiliantur. Adhæc quum Induciæ plerumq; fiant, ut per eas ad perpetuam pacem viamuniatur, cui bono cessationem ab armis pacisci, nisi ut huic velut fundamento superstruatur spes & ratio redeundi in gratiam cum hoste? Quem vero colorem potest obtendere, quominus loquatur perspicue, & sine ambagibus renuntiet juri harum Provinciarum, nisi quod fraudem meditatur, & nos captione verborum circumvenire contendit, quippe quum intelligat absq; tali renūtiatione spem fidæ mansuræque pacis prorsus esse conclamatam? Merito lætati sumus postquam nobis renuntiatum est generosum animi vestri propositū, quo fraudes istas & versutias estis averfati, nec

274 DE INDVCIIS BELLI
nec dubitamus ex fiducia vestræ in
publicum bonum propensionis, quin
constanter in tali decreto sitis perse-
veraturi. Tamen quum peritus belli
dux eos potissimum adhortetur, quos
ad præliandum animo paratissimos es-
se videt (nam imbellibus, atque igna-
vis verba virtutem non addunt) etiam
atque etiam vos rogo atque obtestor,
ut fortiter in causam incumbatis, tan-
toque impensius, quod præfagit nobis
animus nullum genus artificii omis-
sum iri quo constantia vestra labefa-
ctari queat, saltem hoc agetur omni
ope consilioque, ut insidiosis clausu-
larum & exceptionum ambagibus in-
tegritas vestra, & bona fides in frau-
dem illiciatur. Quam ad rem nec po-
pularis suadela deerit fucata splendi-
dis rationibus, sed præcipue extollen-
tur vires Regis Hispaniarum, qui ab
ortu solis ad occasum magnam orbis
partem imperio suo subiectam tenet,
deprimetur vester status, objicietur
ineluctabile telum necessitatis, quasi
resp.

resp. eo angustiæ redacta sit, ut nisi pax aut Induciæ fiant, nullo modo stare possitis. Quæ tantum abest ut vobis formidinem incutere, aut propositi constantiam imminuere debeant, ut potius dignum viris fortibus & magnanimis esse videatur, justam indignationem animo concipere, & illud supra fortis humanæ conditionem positum usu vestrum facere

NEC SPE, NEC METU. Nulla est minarum autoritas apud liberos homines, qui mortem servituti anteponunt, qui oppetere pro patria pulcherrimum augurium putant, nedum apud heroum pectora, qui virtute nemini cedunt, qui fama nominis, & rerum gestarum gloria maria ac terras impleverunt. Sit sane, ut esse ultro fatemur, omnium late dominantium facile princeps Philippus, dum sciat sibi non esse rem cum imbellibus & inermibus populis novi orbis, qui se lanionum cultris more miserarum pecudum trucidandos objecerunt.

Est

Est illi certamen cum viris fortibus, cum ingenuis civibus, cum gente ad decus & gloriam nata, quæ letho pejus timet flagitium, & malum nomen, quæ vita bene credit emi donna piæ libertatis. Non provocamus bella, sed nec timemus. Quam sit nobis periculus inaccessum terroribus, nemini melius quam hosti creditur. Quis enim prior mentionem pacis iniecit? ad quos mittuntur Legati? Non quod abhorreamus à quietis consiliis, non quod aliter clari & honorati esse non possimus, quam indefinenter bellum gerendo sine spe missionis, aut perpetuo mansuræ pacis. Sed pacem sine exceptione volumus, sine furore, sine dolo, quæ nomini consonet ac respondeat, quæ non sit introductio ad servitutem, quæ salva dignitate contingere possit. Pessima sane esset nostra conditio, & similis vitæ prædonum ac piratarum, si nunquam figere anchoram in beatæ pacis, & quietis portu ac sinu liceret. Si
semper.

semper carendum esset isto bono, quod Servator generis humani discipulis suis legavit, tanquam pretiosissimum depositum, ac fide commissum novissimæ voluntatis Sed quum nulla fida vel diuturna pax esse possit nisi ubi mentes pacatæ sunt, & quum sublato armorum metu animus non retinetur armatus, idcirco ad eam duci postulamus non trahi, rationibus persuaderi non cogi minis. Quæ nihil nos terrent, quibus pace suspecta longe tutius & honestius est bellum, imo potius cum dignitate cadendum quam cum dedecore & ignominia serviendum. Metus & terror in tales animas non irrumpunt. Gesta nostra satis fidem faciunt, de quibus nulla unquam ætas conticescet. Si æqua, si honesta postularentur, primus essem suadendi author ne iterum ad arma, & in campum Martium procederetur, qui etsi seges est nostræ gloriæ, unde nomen par æternitati per cunctas gentes obtinemus, tamen non
 sumus

278 DE INDVCIIS BELLI
sumus adeo steriles virtutum, ut qui
gravissimis jactati bellorū tempestati-
bus rectum imperii clavum moderari
potuimus, tranquillo mari cursum te-
nere nequeamus. Sed quod hostis ex
necessitate pacem nobis obtrudere
conatur, qua nihil magis voluntarium
esse debet, id puerile terriculamen-
tum est, & alieni timoris argumentū.
Ut qui parum procero corpore sunt
cothurnis staturam adjuvant, ita qui
maxime timent plerumque minaciter
agunt ut hoc pacto se formidolosos
reddant. Sed hæ fraudes nimis pellu-
cent apud eos qui perspiciunt animos
sub pelle vulpina latentes. Canum de-
generes ajunt vehementius latrare
quam mordere, & altissima quæque
flumina minimo sono labuntur. Tor-
rentes ruunt magno fremitu, sed dum
effuso agmine præcipitant, impune va-
do transiri solent. Ego sane mori me
malim, quam ad indignas viro ma-
gnanimo conditiones necessitatis ob-
tentu compelli. Quem armati exer-
citus

citus non terruerunt, inanes minæ
& majestas sine viribus de gradu con-
stantiæ non demovebunt. Nec vos
aliter animatos esse convenit, si pri-
stinæ virtutis memores esse velitis.
Nullum beneficium est quod extor-
quetur ab invitis: multo minus quod
confertur in invitos. Si communiter
expedit pacem, aut Inducias compo-
ni, pedibus omnes in eam sententiam
eamus, sed animis volentibus, nec
alia vi protracti quam utilitate com-
muni, quam salute populi, quæ pa-
triæ patribus, & civicæ libertatis asser-
toribus suprema lex, & sanctissimi mo-
ris instar esse debet. Nam si quid ratio-
nibus nostris perniciosum hosti con-
cesserimus tanquam coacti viribus in-
eluctandæ necessitatis, nec gratia no-
bis eo nomine debebitur, & haud du-
biam timoris atque imbecillitatis su-
spicionem præbebimus, quod in tam
illustri theatro nequaquam est com-
mittendum. Nulla res major hodie
sub sole geritur, quam ista de pace
vel

280 DE INDUCIIS BELLI
vel Induciis consultatio. Iamdudum
arrectæ sunt mentes multorum Prin-
cipum & populorum expectatione
quorsum evasura sit. Si unquam forti-
bus animis eguit resp. si præsidia salu-
tis & libertatis civium prudentibus
consiliis munienda fuerunt, nunc il-
lud est oblatum tempus quo sapien-
tiæ simul & magnanimitatis specimen
exhibere oportet. In primis autem
summa ope niti decet, ut Palladium
istud publicæ dignitatis, quo sancitur
imperii Majestas, religiose conserve-
tis, nec ullis captiosis exceptionibus,
aut perplexis verborum ambagibus
fidem vestram circumveniri sinatis.
Nulla potest esse nimia cautio circa
curam conservandæ libertatis, sub cu-
jus auspicio tanta bella terra marique
pugnastis. Agnitio legitimæ vestræ
authoritatis firmata consensu & con-
fessione ipsius hostis aditum patefecit
ad ineundum de compositione col-
loquium, nec alia lege unquam pro-
vinciæ adduci potuissent ut de pace
Legat-

Legatos admittere vel audire vellent. Hærebat enim in animis memoria præteritorum, & quam sæpe circumscripti esset Belgæ ab Hispanis per speciem tentandæ reconciliationis. Itaq; rebus etiam maxime afflictis, & temporibus difficillimis, quum resp. nartaret, ac vergere in occasum videretur, seniores vestri palpum pacis obtudi sibi noluerunt, etiamsi Reges ac Proceres talibus consiliis auctoritatem suam interponerent. Piscator enim ictus sapit, & injuste Neptunum accusat qui semel naufragium passus iterum ætatem suam credit irato mari. Iam prope per annos xxx in hoc generoso constantique proposito perseveratum est, quo magis conniti debemus, ne florentissimo rerum nostrarum statu quidquam indignum indole virtutis commississe, & à majorum gloria degenerasse arguamur. Cum hoste potentissimo nobis res est, eodemque capitalibus odiis inflammato, qui si esset à natura

natura

282 DE INDUCENS BELLI
natura propensius ad lenitatem & cle-
mentiam, tamen ei per Inquisitorum
violentiam uti moribus suis non licet.
Huic si quid remiserimus per formidi-
nem aut ignaviam, unde vires nostræ
debilitentur, nullo se beneficio de-
vinctum esse interpretabitur. Nam
Reges & Principes inflati fortunæ suæ
magnitudine omnia tanquam in so-
lutum accipiunt, & longe plura sibi
deberi putant, præsertim ab iis qui an-
tea nexu clientelæ vel fidelitatis obli-
gati erant. Quum adhibita fuerit om-
nis cautio, quæcunque ab humana
providentia sollertiaque concipi po-
test, tamen salutaris diffidentia præsi-
dio, tanquam Ægide Palladis assidue
muniri nos oportebit, si nostra nobis
incolumitas, & populi salus curæ est.
Igitur ne minimus quidem apex de so-
lennibus formulis detrahi debet, nec
quidquam de jure remittendum, ne
judicium vestrum metus esse videat-
ur, & uno concessio semelque incli-
natis ad assentiendum & indulgen-
dum

mentibus graviora longe, & injustiora postulentur. Vbi Majestatis jus agitur media via neutiquam est eligenda, nec sufficit fortiter incepisse nisi ad finem usque constanter in pristina sententia permaneat. Nihil æque dedecet amplissimum Ordinem, quam opinionum instabilitas & commutatio voluntatum. Iungenda sunt facta consultis, ut sciant hostes vobis decretorum rationem constare. Nec privati commodi respectus, sed utilitatis publicæ studium, & amor erga patriam memovet, ut istud consilii vobis impartiar. Nam nihil tam rationibus meis, atque adeo toti nostræ familiæ conducit, quam fida, tuta, simplex & honesta pax. Sed officium & fides nobis omni lucro atque emolumento sunt potiora. Pater fœlicis memoriæ, & nos haud degener sanguis à paternis laudibus atque virtutibus, abhinc annis fere XL nec sumptui ullo, nec labori, nec vitæ ipsi perpercimus ut harum Provinciarum digni-

284 DE INDVCIIS BELLI
dignitati ac libertati consuleremus.
Et quod sine nota exprobrationis aut
arrogantiæ dictum sit, multas admo-
dum luculentas conditiones, quæ ve-
hementer ad amplitudinem & glo-
riam nostræ domus pertinebant, ad-
spernati sumus, ne rationes ab utili-
tate communi sejunctas haberemus.
Pater fundamenta reipub. jecit, sed
in cursu maximarum rerum, scelere ac
fraude peremptus Hispanicæ crudeli-
tatis triste documentum præbet. At
hercle me vivo & incolumi non dee-
rit ultor infandæ cædis, nec acerrimus
propugnator civicæ libertatis.
Mori pro patria possum, si occubitu
meo salus ac libertas populi redimi
queat: servire non possum, nec de-
beo, nec fas est tot rebus præclare ge-
stis, ut satis superque provisum sit, ne
unquam decus ac fama nostri nomi-
nis intermori possit. Plane decretum
est nobis, quantum auctoritate, gra-
tia, consilio, præsentique animo pol-
lemus, eniti atque omni cura & vigi-
lantia

lantia providere, ne callidis adversa-
 riorum artibus, ac versutiis faciles ani-
 mi civium sese circumduci patiantur.
 Non deseram honorificam statio-
 nem, in qua me favor vester colloca-
 vit, & opinio quædam haud infimæ
 notæ virtutum, quas in nobis sitas esse
 animadvertistis, & hostes magno suo
 damno sunt experti. Quidquid ha-
 ctenus Dei benignitate fretus effeci,
 quidquid in posterum sperare possum
 me effecturum, id omne vobis, rei-
 que publicæ, & salutis civium voveo
 confecroque. Nullius me periculi
 terror unquam de gradu ac statu ma-
 gnanimittatis deturbabit, quamdiu
 mihi mentem sanam fata servabunt.
 Magnis multisque pignoribus fidem
 & constantiam unitis Provinciis ob-
 strinxi & approbavi, nihil est quod
 majori contentione vos rogem, pre-
 cer, adjurem atque obtester, quam ne
 per cuniculos & fraudulentas pactio-
 nes jura libertatis subverti sinatis,
 quos aperta vi & Martia virtute po-
 ten-

○ ten-

286 DE INDVCIIS BELLI
tentissimi terrarum orbis regnatores
per tot annos debellare non value-
runt. Hæc rationum pondera, & quæ
plura in eandem sententiam depromi
poterant, consignata literis à tam in-
signi belli duce, qui rem, fidem, li-
bertatem, decus atque gloriam uni-
tarum Provinciarum tot adoreis at-
que illustribus victoriis insigniverat,
ut nemini veterum virtute, ac rerum
gestarum magnitudine secundus esse
videretur, mirificum ardorem animis
hominum addiderunt, adeo ut pleri-
que longe consultius esse judicarent
instaurare bellum & aperto Marte
rem aggredi, quam ulterius incedere
per ignes illos suppositos cineri dolo-
so. Nihil simpliciter, nihil bona fide
geri, cuncta ficta esse & simulata.
Conditiones proponi non animo im-
petrandi, sed ut illudatur credulitati
civium, ut patientia tenterur, & in-
terim elabantur dies, intercidantque
rerum gerendarum oportunitates.
Quocirca fixum & immotū stetit ab-
rumpere

rumpere totam istam lentā materiem,
 nec dieculæ quidquam indulgere su-
 pra præfinitum tēpus. Id ubi tanquam
 haud amplius movendum innotuit
 Marchioni & Collegis, ne veluti iner-
 tes poëtæ in extremo actu corruerent,
 rursus adierunt [VIII Kal. Octobr.] Le-
 gatos Regum & Procerum, diversis-
 que vicibus colloquuti significarunt;
 hoc esse quasi novissimæ volūtatis de-
 positum ex parte Archiducum, qui ab
 Rege rem ratam habitum iri repro-
 mittebant, nimirum ut cum Ordini-
 bus conventiones inirentur, tanquam
 cum gente libera nulliusque juri ac-
 ditioni subjecta, quæ non agnosceret
 dominum præter Deum. Vtrique po-
 pulo liberam fore potestatem terra ma-
 rique commeandi commercandique
 absq; omni metu hostilitatis intra fi-
 nes dumtaxat Europæ. Spem bonam
 esse Regis animum eo impelli posse,
 quamvis nondum certo ea de re con-
 stet. Legatis Regum Principumq; cau-
 sa non videbatur cur talia referrentur

288 DE INDVCIIS BELLI
ad Ordinum confessum. Neque enim
putabantur unquam passuri, ut ipsis
Indicæ navigationes adimerentur, &
omnino volebant simplicem ac sine
ulla conditione cessionem supremæ
potestatis. Igitur sublata spe quid-
quam proficiendi, ne cum temporis
dispendio famæ periculum jungere-
tur, si longiores moras abjectis pre-
cibus pacisci insisterent, proficiscendi
consilium cepere, omniaque ad iter
necessaria præparata sunt: conductis
navigiis, præmissisque impedimentis.
Reliquos dies solennibus officiis &
peragendis amicitia imitamentis im-
penderunt. Certamen erat quinam
aptius Afranii Simulantem agerent,
& histrioniam exercerent. Ultimo die
Septembris Marchio cum Præsede
Richardoto, & Iohanne Mancicido-
re venit in concilium Ordinum ut
ipsis valediceret. Ibi Præses explicuit
copias ingenii atque eloquentiæ in
accusanda obstinatione animorum,
quæ tam præfractæ ac rigide propo-
situm

fitumurgeret, ut fato quædam calamitas mentibus hominum incubuisse videretur. Constantiam non in pervicacia fitam esse oportere, sed in moderatione. Libertatem & singulis hominibus, & civitatibus atque imperiis hac demum lege fructuosam gloriosamque censerî, si modus fervetur, si temperamentum adhibeatur, si non degeneret in effusam atque effrænem, & sui impotentem licentiam, qua non est ullum perniciosius depositum apud nescios gubernandi. Considerarent etiam atque etiam varios & ancipites rerum humanarum casus, quam omnia mortalia pendeant tenui filo, quas condiciones adspernarentur, nulla re nisi virium fiducia elati. Præsenti fortunæ, ac prosperitati ne nimium crederent, quæ momento mobilis horæ mutari posset, funeribus interdum misceri triumphos, triumphis funera. Nunquam magis cohibendam esse insolentiam, quam ubi ex voti sen-

O 3 tentia,

290 DE INDUCIIS BELLI
tentia, & ad voluntatis nutum res
procedunt. Vltro jam offerri à sum-
mis Principibus ea quæ vix ante
quisquam ausus esset sperare. Non
semper mansurum eundem animum,
& forte venturum aliquando diem il-
lum, quo prætermissam occasionem
frustra desiderabunt. Quemadmo-
dum majore periculo sunt ægri, qui
quum ex adversa valetudine recreari
cœperunt statim rursus in morbum
incidunt, ita maxime sunt infesta bel-
la quæ renovantur de integro post-
quam magno molimine cœptum est
de pace vel Induciis disceptari. Per
quos stetit quominus discidia com-
ponerentur, in eos redundaturam in-
vidiam atque infamiam omnium cla-
dium & calamitarum quæ exinde ori-
rentur. Se puros & immunes istius
culpæ futuros coram Deo custode
Regum ac Regnorum, coram item
hominibus qui reverentiam sceptris
debitam pro dignitate, & merito æ-
stimare didicerunt. Responsum est
ab

ab Ordinibus quasi per relationem criminum in adversarios, nihil esse ab se relictum inexpertum ut ad fidam, honestam, tutam & stabilem pacem perveniri posset, ejusque rei testem citabāt conscientiam ipsorum delegatorum, à quibus eadem fides, & sinceritas servata non esset. Nam neque obtineri potuisse simplicem & puram transcriptionem jurium Majestatis, quum tamen haud alia lege placuisset admitti ullam pacis mentionem: nec cæteras postulationes fuisse hujuscemodi, ut ullo modo concedi possent absque irreparabili damno ac detrimento unitarum Provinciarum. Marchio etiam paucis, sed efficacibus ad persuadendum verbis, quæ viro militari sufficiunt, ostendit quam sibi grave, & molestum accidisset, quod tamdiu frustra deliberando tempus extractum foret, quodque rebus infectis discedere cogerentur. Eodem die quum excepti fuissent epulo à Prin-

292 DE INDVCIIS BELLI
cipe Mauricio, dederunt se in viam,
sed magnifice prius litatum est ho-
spitali Iovi, præsertim à Marchio-
ne qui regio luxu & apparatu vitam
agitabat. Non est omittendum si-
lentio quod fœcundam materiem
variis sermonibus præbuit, nimirum
reperitum fuisse in cubiculo Præsidis
Richardoti instrumentum signarum
manu Archiducum quo contineban-
tur mandata servanda circa negotium
ineundæ compositionis. Erant non-
nulli in ea sententia ut existimarent
per incogitantiam, & oblivionem de-
positum istud non fuisse asportatum
dum abire festinant. Alii offusam à
Deo caliginem mentibus alioqui cor-
datissimorum hominum opinaban-
tur, ut hostium artes atque insidiæ
cælo ostenderentur. Mihi neutrum
horum unquam persuaderi potuit,
nec profecto verum, aut saltem veri-
simile videtur virum maximis rebus
exercitatum, quo administro fœliciter
tractata sunt ingentia negotia, quæ
difficil-

difficillimos explicatus habere iudicabantur, sine consilio reliquisse domi pignus sacro silentio obserandum, imo pene capitis periculo sanciendum, si culpa ejus dispalesceret in vulgus. Nunquam enim in homine fuisse deprehensam ullam dubiæ sanitatis, aut delirii notam, ut post tanta sapientis animi documenta, post tot præclara merita quibus orbem Christianum devinxisset, tam inconsiderate & incircumspecte circa rem maximi momenti sese traducendum præberet, ut decoctor esset omnis ante partæ existimationis. Nec aliter fenserunt præstantes fama meritisque viri, quos doctrina, & usus multiplex rerum reddiderat solertes, atque idoneos, ut de talibus negotiis incorrupto iudicio sententiam ferre possent. Adde quod si tam magna peccavisset per oscitantiam, aut latam culpam quæ dolo comparatur, vel detrimento famæ mulctatus esset, vel aliqua censoriæ severitatis nota

O 5 adper-

294 DE INDUCIIS BELLI
adsperfus. At contra fuit in flagranti
gratia apud pristinos dominos, ut ap-
pareat consilium non errorem fuisse,
politicum stratagema non casum. In-
terim ex quo repertus est iste thesau-
rus, statim exstiterunt & interpretes
qui operam suam locarunt ut diver-
sis linguis arcanum imperii evulgare-
tur, & typographi qui mansuris no-
tis exemplaria per varias terrarum o-
ras distribuenda curarent. Id qui-
dem factum est ea fine & mente, ut
conciliaretur sinistrum nomen Ar-
chiducibus, quasi parum sincere &
candide versarentur circa susceptam
pacis aut Induciarum negotiatio-
nem. Sed præterquam quod mali
exempli fuit talia publici juris facere,
nihil inibi est quod benignæ mentes
in meliorem partem interpretari non
debeant. Quædam quidem sunt hu-
jusmodi ut non expedire videatur
ea omnibus innotescere velut quæ
fomentum suggerere poterant, ad
committendos inter se mutua æmu-
latione

latione Legatos Regum, & quæ peculiariter de Præside Iannino memorabantur, in primis autem quæ de adsciscendis in patronos Archiducibus ibidem continebantur: sed nisi servata fuisset nonnulla species rerum taciturnitatis horrore regendarum, nimis aperte fraus & fucus suboluisset. Doli enim non sunt doli nisi astu colas. Non invitus delabor ut assentiar hoc ipsum instrumentum esse, quo potissima mandatorum pars continebatur, sed utrum quædam interioris notæ reservata fuerint in mente dominorum Curia, tanquam rem haud satis compertam iudicio cuiusque excutiendum relinquo. Paucis perstringam summa capitum fastigia, quæ scriptum istud complectebatur. Primum multo cum honore, & cū significatione benevolentis animi nominabatur delegati ab Archiducibus, eorumque profectio prosperis omnibus excipiebatur, ut omnia illis ex animi sententia succederent.

Adde-

Addebatur præceptum ut sic rationes instituerent cum Legatis Regum Galliaë, & Magnæ Britanniaë, Daniaë tanquam ipsis attribueretur maxima rerum verborumque fides, sed tamen adjunctæ erant rationes quibus admoneri debebant ut comiter paterentur se in societatem curarum non admitti. Recte quidem & ordine facere videri Procures unitarum Provinciarum, quod talium præstantium virorum consilio, gratia & autoritate plurimum fiderent, nec aliam esse mentem Archiducibus, sed non opus esse ut quotidianis ejusmodi molestiis generosaë mentes eorum defatigentur. Cæterum quum satis constaret eos fore participes omnium arcanorum, quæ ab Ordinibus in deliberationem deducerentur, nec quidquam clausum ipsis aut obsignatum futurum, præscribebatur deputatis Archiducum, ne ullam diffidentiaë suspicionem præberet, sed potissimum in eam curam incumberent, ut Præses Ianninus

nus

nus extra ordinem sciret sibi fidem haberi sine ulla exceptione, nec dubitare Archiduces quin præter ea quæ sibi in mandatis data essent, sua sponte sit omnem adhibiturus providentiam ac diligentiam, unde res explicatu difficiles ad moderationem & æquitatem revocari queant. Idem injungebatur significandum esse Legatis Magnæ Britanniæ, ne per æmulationem animi ad similtates accederent. Adjuncta erat faceta & lepida cautio, ut pro sua prudentia diligenter expenderet, & tanquam horribile arcanum revelarent ea quæ verisimili conjectura colligere poterant ipsis non esse ignota, silentioque tegerent quæ non expediret sciri. Hæc quodammodo in antecessum præmittebantur, quibus subjecta erat commendatio diligens Romanæ Catholicæque religionis, ut liberum & publicum ejus exercitium per fœderatorum Ordinum ditiones concederetur sine ulla mulcta, molestia
aus

298 DE INDVCIIS BELLII
aut impedimento. Quod si quis moveatur scrupulus ad illud pium & salutare propositum retardandum aut prohibendum, erit ex adverso re-gerendum quam faciles & liberales fuerint Archiduces in resignando jure supremæ potestatis, quo dono nihil majus votis optari poterat. Huc accedit quod in tali re nihil ante oculos haberent præter gloriam æterni Numinis, præterque animarum salutem, & conscientiarum tranquillitatem. Quid quod etiam utilitas unitarum Provinciarum in hoc cardine vertitur? Nam si Catholicis hominibus beneficium istud indulgeatur, ne ex causa religionis, ullo modo inquietari possint, confluet illuc ingens mortalium numerus unde publica fœlicitas, & opes admirabile incrementum sument: si quidem usu compertum est nulla re magis stabiliri salutem & incolumitatem regnorum aut rerumpublicarum quam civium frequentia & celebritate.

lebritate. Quod si tale postulatum eludere conabuntur, & objicere volent in terris Archiducum idem jus esse permittendum quod in alios statuere studerent, responsio in promptu erit, diversam prorsus esse rationem priscae religionis, & hujus recens introductae. Nam à Catholicorum partibus stare æternum Dei verbum, perpetuam successionis seriem, universitatem, antiquitatem, consensionem, ritus ceremoniasque sacrorum, authoritatem canonum, decreta conciliorum, & quaecunque justam venerationem religioni conciliare possunt. Per multa secula non aliam fuisse cognitam externam Ecclesiae Christianae formam præter eam quam Catholici profitentur. Novitiam istam doctrinam malo more, & pernicioso exemplo invaluisse in alienam possessionem dejectis legitimis successoribus, quorum bona pro possessore detinentur, omnia deformasse titulo e mentitæ reformationis

300 DE INDVCIIS BELLI
mationis, subditos in Principes ar-
masse, quum tamen nihil æque suf-
fragio sacrarum literarum sanciat
quam obsequium erga superiores.
Denique Catholicos esse fratres ejus-
dem generis & sanguinis, qui pro vi-
rili parte causam libertatis asserue-
runt, ideoque valde inhumanum &
parū consentaneum Christianæ cha-
ritati foret iis adimere liberam colen-
di Numinis, exercendæque religionis
facultatem. Hoc caput ex summis vi-
ribus urgendum erit, & advocandus
in partes Præses Ianninus, ut fortiter
in communem causam incumbat.
Non enim minus interesse regis Gal-
liarum ut religio Catholica Romana
longe lateque propagetur, quam Re-
gis ipsius Catholici, siquidem veræ
sinceræque conversionis fidem adse-
qui studeret. Alioqui justa reprehen-
sione non cariturum si tanti momenti
negotium, in quo salus animarum
versatur, insuper haberet, & neglecta
præterfluere pateretur. Satis enim
con-

constare quantum Rex liliger authoritate & gratia polleret apud Ordines, quorū mentes ejus nutum, tanquam alicujus è cælo delapsi Numinis intuerentur. Nihil denegatum iri si totas animi consiliique vires explicaret, ut summis & imis exploratum sit eam rem Regi tam esse cordi, ut nullo magis pignore gratiam & benevolentiam ejus demereri queant. Quod ad jus supremæ potestatis attinet, dabatur in mandatis ne verbum super ea recommutarent, sed Ordinum arbitratui cuncta permitterent, ipsi formulas conciperent quascunq; collibuisse, paratos esse Archiduces omnia manu ac fide sua comprobare ne datum reposcere viderentur. Commerciorum libertatem ad normam Gallici ac Britannici fœderis restringi volebant, & ut in universum abstineretur ab utriusque Indiæ navigationibus, utq; Ordines authoritatem suam obligarent, se graviter animadversuros in omnem qui quid aduersus ea commi-

commi-

302 DE INDVCIIS BELLI
commisisset, tanquam in violatorem
pacis, & hostem publicæ quietis ac
tranquillitatis. Erant & alia super
eodem articulo mutuæ negotiatio-
nis, quæ non est operæ sigillatim re-
censere. Quemadmodum nec ea
quæ de confiscatis bonis utrinque re-
stituendis, de bonis Ecclesiasticis, de
limitibus assignandis, & cæteris simi-
libus subiciebantur, quum nihil
contineant arcani, quod non ipso tra-
ctatu colloquioque patefactum sit.
Illud præcipue videbatur depositum
fidei ac taciturnitati Legatorum, ac
proinde nisi in re præsentis minime di-
vulgandum, quod injungebatur ipsis
ut postquam de reliquis conventum
esset, pedetentim & involvoli more
sermonem injicerent per speciem fa-
miliaris colloquii, tanquam ultro ipsis
veniret in mentem, nec aliunde sug-
gereretur, an Ordines ita confiderent
copiis atque opibus suis, ut se adver-
sus omnem externam vim satis tutos,
& munitos fore arbitrarentur, quam-
diu

B 1 1
dia sepm
bus essent
quo corpe
& an non
que comm
fudens n
populis in
abos diffi
habitu fr
Verifimile
quim id r
fuerunt
opus est
quæ de
non del
ur ration
habere sibi
cio devinc
lea potest
beat. Leg
quodam
irreperet
quam al
henz me
possum

BELGICI, LIBER II. 303
diu sejuncti ab aliis Belgarum parti-
bus essent, ac veluti avulsum à reli-
quo corpore membrum possiderent:
& an non ex utriusque partis usu at-
que commodo videretur tam arctam
fœderis necessitudinem ambobus
populis intercedere, ut sublatis om-
nibus diffidentiae scrupulis eosdem
habitura sint amicos atque inimicos.
Verisimile est eos haud abnegaturos
quin id plurimum in cõmunem rem
futurum sit, sed quomodo fieri queat
opus esse magnæ molis, & longin-
quæ deliberationis. Si sua sponte
non delabantur in eam sententiam,
ut rationibus suis conducere putent
habere sibi Principem ingenti benefi-
cio devinctum, qui non mediocri va-
leat potentia, & in proximo sedem ha-
beat: Legatis præcipiebatur ut blando
quodam atq; amabili introitu furtim
irreperent in causam, & ante testarētur
quam ab omni ambitione tali sint a-
lienæ mentes Archiducū, quibus pro-
positum est, tanquam articulos fidei,
pacta

304 DE INDVCIIS BELLI
pacta conventa religioſe obſervare,
nec ullum unquam juſ in Provincias
unitas ſibi vindicare, quandoquidem
ſemel jacta eſſet alea : ſed tamen ſi
præſidio, & fideli amicitia potentis a-
licujus Principis nitendum foret ad
conſervandam imperii majeſtatem,
cui potius eum honorem eſſe defe-
rendum, quam Archiducibus, ut co-
mitter pro deſenſoribus & patronis
agnoscantur? Nihil inde libertati ci-
vium detrahetur, nihil reſpub. capiet
detrimenti, nihil de potentia & au-
thoritate illuſtriſſimorum Ordinum
delibabitur: quinimo multum acce-
det eorum gloriæ, quod nepoti, filio,
fratri Cæſarum, quod Auguſtæ Infan-
ti, filiæ maximi Regum faſces ultro
ſubmittere non ſint gravati, non tan-
quam dominis, ſed tanquam perſonis
in excelſo dignitatis atque honoris
faſtigio collocatis. Iubebantur Legati
ad hanc rem efficacius promoven-
dam, communicare conſilium cum
Oratore Comitum Palatini & aliorum
Germa-

Germaniæ Procerum, si forte gratia vel suada impelli possent ut huic incepto suffragari vellent. Sed in primis caverent ne Legati Regum Galliæ & Magnæ-Britanniæ quidquam sequius suspicarentur, aut inde existerent ob æmulatum offensiones. Quod si Ordines nullis rationum machinis expugnari se paterentur, ut quenquam patronum adoptasse vellent, ne quasi capite minuti viderentur, aut indigere curatoris, ut qui res suas administrare non possent: saltem hoc summa vi erit pervincendum, ut fides detur & accipiatur, nulla in posterum damna dispendiaque invicem illatum iri, nec hostem alterius populi juvandum auxilio, commeatu, pecunia, viris, armis, ulloq; provisu & apparatu bellico, gravibusq; pœnis expiandum, si quid secus esset admissum quemadmodum animadverti solet in ruptores publicæ pacis. Reliqua pertexere nihil attinet, quia sunt satis vulgata. Cæterum una cum prædicto instru-

306 DE INDUCIIS BELLI
strumento reperta est formula oratio-
nis, quam erant proposituri Ordini-
bus postquam pater Ney ex Hispaniis
esset reversus: nimirum nullo modo
quidquam esse remittendum circa
causam religionis, & Induciarum, na-
vigationum. Ex quo facile erat conji-
cere eos jam ante satis voluntatem
Regis perspectam & exploratam ha-
buisse, nisi & illud de industria medi-
tatoque consilio factum est, ut vulgo
crederetur Regi non esse decretum
pati tantam labem inferri suæ Maje-
stati, nec adeo infractas vires, ut ejus-
modi conditionibus infra fortunæ
suæ magnitudinē positus obsecundare
cogeretur. Quoquo modo factum sit
ut hæ chartæ venirent in manus Ordini-
um, non optimo nec prudentissimo
consilio publicatæ fuere. Neq; enim
est ex dignitate imperii, ut ad plebejas
mentes notitia rerum arcanarum de-
volvatur, & cuique liceat iudicium
suum interponere sententiamq; ferre
de maximis Principibus, quorū actio-
nes

BELG
nes si quid b
diz aut rep
men, pefin
lis ea comm
jurisdictione
jus dicenti in
datur merito
fion, qui qu
ge Macedon
Olympiade
erant obli
das curavi
na: curios
quid is ce
potuisset
amulation
ducie & civi
graphia rem
si per obli
accidisset
tor futurum
cherrimus
si fraus inte
si accusant
expertes,

nes si quid habeant obnoxium invidiæ aut reprehensionis, populo tamen, pessimo bene sentiendi authoris ea committi non debet, qui supra jurisdictionem, & extra territorium jus dicenti impune non paretur. Laudatur merito civile factum Atheniensium, qui quum literas à Philippo Rege Macedonum scriptas ad uxorem Olympiadem interceptissent eas uti erant obsignatæ bona fide ipsi reddendas curaverunt, nec tacti vitio humanæ curiositatis inspicere sustinuerunt quid iis contineretur. Si hoc exemplū potuisset usurpari, non erat indignum æmulatione, sed fuisset specimen fiduciae & civilitatis saltem ipsum autographū remittere ad Præsidem. Nam si per oblivionem & negligentiam id accidisset, beneficii haud exigui debitor futurus erat, sin ex compacto, pulcherrimum est artis eludendæ genus, si fraus intelligi non videatur. Quod si accusantur tanquam humanitatis expertes, & vitæ communis ignari, qui

308 DE INDVCIIS BELLI
qui literas ab amicis ad se missas ob-
ortis postea simultatibus in medium
proferunt, & palam recitans, non vi-
dentur immunes à simili nota qui li-
bellos adversariorum seu forte reper-
tos, seu consilio relictos ludibrio ple-
bis exponunt. Non pro cætera man-
suetudine & clementia fecisse, sed
ab ingenio suo & à civili more dege-
nerasse censetur Augustus, quod M.
Antonii quanquam hostis jam judi-
cati testamentum Romæ relictum a-
periendum recitandumque pro con-
cione curavit. Quanto moderatius &
prudenter se gesserunt Pompeius, Iul.
Cæsar, M. Antonius aliique magnani-
mi Principes, qui literas hostium in ca-
stris deprehensas, aliove casu interce-
ptas ne legere quidem sustinuerunt, sed
ne cui periculũ aut invidiam crearent,
igne aboleri voluerunt? Hæc fuit vete-
rum simplicitas, cujus exempla pluri-
ma in antiquis Annalium monumen-
tis, paucissima in nostrorum temporum
moribus atque institutis reperiuntur.

DOMI-

309

DOMINICI BAUDI
DE
INDVCIIS
BELLI BELGICI.
LIBER TERTIVS.

ABSCESSV Legatorum
qui ab Archiducibus missi
fuerant, depositæ salutis
videbatur tota ratio dedu-
cendi rem ad otium & tranquillitatē,
jamq; multorum animi, prout quem-
que metus aut cupido incitabat, vel
augurabantur votis, vel præfaga mali
mente reformidabant exoriturum in-
fandum bellum, quod non posset
nisi funesto & exitiabili fine termi-
nari, quandoquidem tanta mole
tantoque conatu susceptum pacis
negotium adeo inutiliter evenisset.
Sed jacta erant ejusmodi fundamen-
ta priusquam Haga discederetur, ut
quo tempore salus omnis absumpta
videbatur, bonæ spei sidus affulge-
ret

P

ret

310 DE INDVCIIS BELLI
ret iis qui pacis amore flagrabant.
Nam militares spiritus, qui turbis
& cædibus, tanquam naturali pa-
bulo delectantur, otio consenesce-
bant, nec retineri poterant pactis In-
duciarum quominus hostilia molirẽ-
tur. Initia motuum ab Hispanis mili-
tibus exstiterunt, qui haud procul
urbe Slusa præsidium agitabant. Hi
arrepto tempore in pecudes & ar-
menta impressionem fecerunt, sed à
Slusanis militibus oppressi, ac circum-
septi brevem lætitiã longo dolore
compensaverunt. Plerique præda si-
mul & vita spoliati sunt, pauci inco-
lumes reversi eo unde infaustum pe-
dem extulerunt. Circa idem tempus
Comes Adolphus Nassovius alæ e-
questris Præfectus cum ix equitum
turmis in fines agri Luxemburgensis
profectus est, ut præsentia sua firma-
ret eos qui exigendis contributioni-
bus præerant, quas incolæ spe propin-
quæ pacis elati solvere gravabantur.
Non potuit inhiberi militum inso-
lencia,

lencia, quin multa parum decore præ-
 terque fas & morem disciplinæ per-
 petrarent. Quum ab expeditione re-
 verterentur, nocte præventi substitute-
 runt in pagis non longe ab urbe Rhe-
 noberga, securi periculorum, nec ho-
 stile quidquam metuentes ob fidu-
 ciam virium. Nihil est magis caven-
 dum duci provido & circumspecto
 quam nimia securitas, quæ plerumque
 causa fuit calamitatis præsertim in
 bello ubi non licet bis peccare, nec
 indignior ulla vox excidere potest
 moderatori exercitus, quam si per
 imprudentiam committat ut dicen-
 dum sit, non putaram. Omnia solerti
 consilio providenda sunt quæcunque
 evenire possunt, & quidem adversos
 casus animo præcipere oportet po-
 tius quam sperare prosperos, ut si
 quid præter spem evenerit, id lucrif-
 rationibus imputetur. Ergo præfectus
 urbis Rhenobergenfis haud impru-
 denter speculatus neminem facilius
 opprimi quam qui nihil timet, emisit è

312 DE INDUCIIS BELLI
præsidio circiter 600 scloppetarios,
qui recta fecerunt impetū ubi Comes
Adolphus tanti mali ignarus diverte-
bat, quem ita ex improvise nec opi-
nantem aggressi sunt, ut vix ad arma
sumēda tempus suppeteret. Compo-
suit se tamen ad fortiter resistendum,
tandem obrutus numero, confectus-
que novem vulneribus nobilem ani-
mam exspiravit. Dum Hispani præ-
dando occupantur, nuntio per castra
diffuso classicum increpuit, raptimq;
sumptis armis curritur ad suppetias
ferendū duci. Iam se recipiebant ala-
cres præda victoriaq; in urbem, quum
in planitie circūfusi ab equitatu Nas-
soviorum primo strenue pugnam ca-
pessunt, post ubi se resistendo impares
vident ad deditiois necessitatem
compelluntur, sed intellecta Comi-
tis Adolphi morte qui præcepisse fe-
rebatur nemini esse parcendum, pro-
miscua cæde in captivos sævitum est,
ita ut pauci superstites retulerint ad
suos nuntium acceptæ calamitatis.

Tres

Tres ordinum ductores sanguine suo solverunt inferias manibus defuncti. cujus corpus in urbem Noviomagum relatum est, atque ibi magnifico funere cohonestatum, ut & nobilitatem generis, & eximiam juvenis fortissimi virtutem decebat. Hæc pendentibus Induciis gesta sunt, quibus etsi violari mutuas conventiones palam erat, tamen non est in eam rem curiose inquisitum, sed gloria rei prospere gestæ penes fortunatos, dedecus & damna penes miseros fuere. Nā victoriæ ratio reddi non solet. Nunc ad exorsa revertamur. Postquam digressi essent, ut supra diximus, Legati Archiducum, plerique opinabantur nihil spei reliquum superesse ut ab armis discederetur, sed omnia potius ad inexplicabile bellum spectare videbātur, quum legati Regum & Procerum, qui Hagæ remanserant, magis ac magis in eam curam incumbere cœperunt, ut quādo perpetuæ pacis ad præsens obtinendæ ratio plane sublata

P 3 esset

314 DE INDUCIIS BELLI
esset saltem longi temporis Induciæ
maturarentur. Iam antea Præses Ian-
ninus ex communis consilii senten-
tia in Ordinum concilio verba fece-
rat, [vi Kal. Septembr.] vehementer-
que conquestus erat, nō potuisse rem
ad otium, tranquillitatem & concor-
diam deduci, quod in primis studio
habebant Reges ac Proceres, quorum
Majestatem ac personam tuebantur.
Id adeo sibi cæterisque consortibus
muneris tanto dolori esse, ut nihil
fieri possit ultra. Nec dubitandum
quin pari molestia domini ipsorum
afficiantur, qui faustiozem instituti
colloquii exitum spe animo præfagie-
bant. Princeps eorum votum erat, ut
sempiterna pace finiretur hoc fune-
stum & lugubre bellum, quo per tot
annos Belgica gens afflictæ mœrebat,
sin mentes nondum essent compotes
amplectendi tantam fœlicitatem, ut
saltem in longum tempus Induciæ
sancirentur. Nunc, inquit, adest ille
dies, quo eas proponi consultum esse
judica-

judicamus. Tam enim utile vobis, imo necessarium arbitramur ab armis ferari, quam noxia & exitiabilis erit continuatio bellorum. Ideoque prorsus authores sumus ne bonum istud secundæ sortis, quum primo frui non liceat, adspernari velitis dum id tamen commodo vestro fiat. Neque enim alia lege Principes nostri tale consilium vobis darent. Conditiones quæ in rem & securitatem vestram fore nobis videntur, hæ sunt. Ut vobiscum pactio Induciarum contrahatur, tanquam cum libero suisque juris & arbitrii statu, non alterius cujusquam dominio ditionique subjecto, in quem Rex Hispaniarum & Archiduces nullum sibi jus esse declarent. Deinde ut pendentibus Induciis libera vobis sint commercia tum ad utriusque Indiæ populos, tum ad Hispanos & Belgas, denique per omnia maris ac terrarum spatia, quæ Regis & Archiducum imperio subjiciuntur. Tum ne qua vis, aut injuria fiat quo-

316 DE INDVCIIS BELLII
minus, uti possidetis, ita porro possi-
deatis. Quibus conditionibus addi
poterunt quæ ex æquo & bono po-
stulari debere videbuntur. Prælagit
nobis animus difficulter impulsam
iri mentes Principum quibuscum vo-
bis res est, ut hæc leges assensu suo
firmari velint, quandoquidem ut pax
tali modi fieret nulla ratione persua-
deri potuerunt. Sed si eas repudiarint,
tunc & vester ad arma regressus fir-
mioribus justitiæ munimentis funda-
bitur, & Principum nostrorum studia
atque officia, quibus extinguere hoc
diuturnum belli incendium conati
sunt, clarius enitescent. Ita fiet etiam
ut tanto impensius ad causam vestrâ
opibus auxiliisque sublevandam ani-
mentur: quemadmodum ex diverso
justam offensionis ansam submini-
straretis, si vobis obfirmatum esset
à rigore non demoveri, nec utili-
bus ac sapientibus consiliis obtem-
perare. Nam, ut nostrum est judi-
cium, haud minus ex usu vestro fu-
turæ

BELGICI, LIBER III. 317
turae sunt Induciae secundum eas le-
ges quas proposuimus, quam si de
pace conventum foret, praesertim
quum cautionis & securitatis gratia
nostrorum Principum autoritas in-
tercedat, qui nobis in mandatis de-
derunt ut eo nomine fidem ipsorum
obligaremus, rata scilicet & stabilia
fore quae pactis Induciarum promit-
terentur, quemadmodum sese obli-
gari voluerunt, si negotiatio pacis
optato successu terminata esset. Per
occasionem Induciarum erit vobis in-
tegrum rebus rationibusque vestris
prospicere, contractum alienum aes
dissolvere, rempub. recte moderari
bonis legibus atq; institutis, si concor-
diam & unionem illibatam servaveri-
tis, atque omnem dissensionum ma-
teriem praecideritis, non est dubium
quin ex Induciis pax fida, pax immor-
talis exoriat. Quod si bellum rur-
sus instauretur, tanta vos circum-
stat moles difficultatum atque in-
commodorum, tanto provisu, tot
P. 50 adju-

318 DE INDVCIIS BELLI
adjumentis opus est, tam imparati e-
stis ab opibus ac subsidiis ad eam rem
necessariis, ut merito finitimi Reges
& Principes ministrandis sumptibus
atque impensis remissiores futuri sint,
si per vos steterit quominus tales in-
commoditates evitentur. Satis ac-
ceptum & exploratum habemus non
placere vobis adversariorum artes, &
procedendi modum: sed ejusmodi
offensio non debet officere lumini-
bus recti judicii, nec impedimento
esse quin seclusis affectibus id consilii
ultra capiatis, quod maxime in rem
vestram exque usu publico futurum
sit. Non bene deliberat, nec verum
videt animus perturbationi obno-
xius: præcipue autem ira, quæ non
distat à furore nisi temporis exiguita-
te, pessimum est recta suadendi instru-
mentum. Quocirca sequimini consi-
lia quæ vobis ab amicissimis Principi-
bus dantur, quorum erga vos studium
ac benevolentiam illustribus docu-
mentis experti estis, qui consilio etiam
pericu-

BELGICI, LIBER III. 319
periculum suum adjiciunt. Nam si ad
arma rursus itum erit, qui vos auxiliis
opibusque juverint, magno in pericu-
lo versabuntur ne belli tempestas in
eos desæviat. Hæc incommoda cir-
cumspecti Principes, qui actiones
suas ad rectæ rationis normam exi-
gunt ac moderantur, omni studio ac
diligentia vitare consueverunt, nec
bella suscipiunt nisi quum longe ma-
jor emolumentis spes, quam damni
metus ostenditur, imo nisi vel urgens
necessitas cogat, vel evidens utilitas
suadeat, ne aureo reti piscari videan-
tur. Porro non debet hoc bellum ob-
tentu necessitatis defendi, quum be-
neficio Induciarum declinari possit: nec
utilitatis ratione capeffendum est quum
utrinque nihil præter impensas, dam-
na, miseras expectandum esse videat-
ur, Est nobis in animo idem consi-
lium proponere delegatis Archidu-
cum, qui si id sequi recusarint aperte
simpliciterque denuntiabimus Prin-
cipes nostros omnia vestra causa fa-
cturos,

320 DE INDUCIIS BELLI
cturos, quæcunque officii munus &
vere amicitia fides præscribit. Ad hunc
modum loquutus esse fertur Præses
Ianninus dum adhuc delegati Ar-
chiducum essent in Hollandia. Nihil
est tam abstrusum in arcanis imperii,
quo non penetret acumen & inter-
pretatio male feriatorum hominum,
qui sine populi suffragio sibi permit-
tunt de summa reip. censuram ex-
ercere. Quin & sæpe in cõtrariam par-
tem verba detorquentur. Nam quod
paulo ante dicebatur Regem & Ar-
chiduces haud facile impelli posse, ut
propositis Induciarum conditionibus
suffragari vellent, id nonnulli Rhetor-
icum schema esse dictitabant, dissi-
mulandæ cupiditatis causa artificiose
inductum haud sine specie collusionis,
quia videbatur inferius dignitate Ar-
chiducum ut Priores ad petendum
venirent: simul etiam plus authorita-
ris consilium habiturum esse judica-
bant, si non ab adversis partibus pro-
poneretur. Non longe abhorrebant
ab

ab eiusmodi suspicione mentes quorundam primariæ dignitatis, adeo ut etiam voces jacerentur, quibus haud obscure maximus vir perstringebatur, quasi fines mādati excederet, & aliud de voluntate Regis Galliarum compertum esset, nimirum iudicio ejus Inducias nullo modo approbari. Quin & ad ipsum Regem perlatus est istiusmodi sermonum & suspicionum nuntius, quo ille non leviter fuit offensus, & injuriam suæ personæ factam esse putavit, quia per Legati latus Majestas ipsius Principis sauciabatur. Itaque literas ad Ordines misit, quibus multo cum honore significavit quanti fidem, prudentiam, virtutem ac sapientiam Præsidis æstimaret, ut causa non fuerit cur in animo cujusquam aliquid incommodæ opinionis herere deberet. Gravissimum istud magni Henrici iudicium, multum addidit dignationis viro alioquin omni laude cumulatissimo de cujus admirandis dotibus nihil tam splen-

322 DE INDVCIIS BELLI
splendide dici potest ut ad merito-
rum sublimitatem assurgat. Absenti-
bus Archiducum Legatis nihilo seg-
nius Induciarum causa ventilabatur,
adnitentibus maxime Legatis Regum
qui Hagæ remanserant. Edebantur
interea spargebanturque in vulgus li-
belli mordacibus facetiis & scomma-
tibus adpersi, atque in tantam dica-
citatibus intemperantiam eruperat lu-
xuries ingeniorum, ut authoritate pu-
blica, & legum minis compescenda
fuerit. Sunt enim semperque fuerunt
male feriati homines, qui tantum sibi
placent in jocis & salibus, ut malint
perdere veterem amicum quam re-
cens aliquod diciturum. Sane in libe-
ra civitate liberam esse decet civium
linguas, dum ne proferantur voces
per jugulum redituræ, & ut heic, quæ-
admodum in cæteris vitæ partibus at-
que officiis, modus & lex aureæ me-
diocritatis observetur. Sæpe ab iis
quos commemoravi Legatis verba fa-
cta sunt in conventu Ordinum super
nego-

BELGICI, LIBER III. 323
negotio Induciarum, sæpe per codi-
cillos rationes propositæ fuerunt, qui-
bus eos in suam sententiam perduce-
rent. Sed in primis oratio, quam in
consilio Status habuit eximiæ fidei,
virtutis, & eloquentiæ vir Rodolphus
Winwood Ordinarius Magnæ-Bri-
tanniæ Regis Legatus, [XIII Kal. No-
vemb.] digna visa est quæ huic peplo
adtexteretur. Quanquam ex iis, quæ in
confessu Generalium Ordinum ab il-
lustri collega Richardo Spensero pro-
posita sunt, abunde vobis liquet, qui-
bus rationum fundamentis Majestas
Regia nitatur, ut Inducias amplecten-
das esse censeat, tamen quum tanti
ponderis atque momenti res ea sit, ut
hoc quasi cardine salus & prosperitas,
aut contra clades & calamitas unita-
rum Provinciarum vertatur, quarum
rerum disceptatio cognitioq; ad hoc
collegium proprie pertinet, non in-
dignum meo munere onus atq; offi-
cium suscepturus esse videor, si verbis
ad assentiendum maxime idoneis &
accom-

324 DE INDUCIIS BELLI
accommodatis, demonstrare conten-
dam quantum communiter expediat,
& ex utilitate publica sit Inducias
admitti sub iis conditionibus quæ in
medium allatæ fuerunt. Quas Mag-
næ-Britanniæ Rex omnino iudicat
adeo commodas & utiles esse hisce
Provinciis, tum ad conservandam
dignitatem, tum ad augendum impe-
rii decus, ut etiam si Ordines suis co-
piis atque viribus freti contra vim ac
potentiam adversariorum sine exter-
nis amicorum opibus atque auxiliis
stare possent, tamen ratione utilitatis
inducti eas repudiare non deberent.
Quid enim quæso post gesta conti-
nenter bella vel annos centum, ea-
que fœlicissime eventu terminata po-
testis sperare, vel votis vovere majus,
quam ut liber populus, & nulli subje-
cta juri dominioque respublica cen-
seamini? Ut talibus auspiciis non so-
lum cum præpotentibus Europæ Re-
gibus ac Principibus, verum etiam
cum adversariis pacem & amicitiam
con-

contrahatis? ut ne qua vis inferatur
 conscientiis, quominus absque metu
 religionem puriorem amplectamini,
 cujus potissimum rei causa bellum
 susceptum est contra Regem Hispa-
 niarum? ut vobis liceat disjunctissi-
 mas terrarum oras, & ultimas Indo-
 rum gentes commerciis frequentare,
 quod juris Francia, & Magnæ Bri-
 tanniæ regnum impetrare non potue-
 runt? ut quod possidetis, pacifice ac
 sine injuria molestiaque possideatis,
 idque sub fide & cautione publica
 duum magnorum Regum? Sed si vi-
 res & copix nequaquam vobis sup-
 petunt ut vestro Marte Provincias ve-
 stras tueri possitis contra formidolo-
 sam vim tam longe lateque domi-
 nantis adversarii, nisi Regum & Prin-
 cipum vicinorum opibus auxiliisque
 sustentemini, qua forsitan fiducia e-
 lati justas & honestas condiciones
 accipere dedignanimi: plane & in-
 genue testor, edico, profiteor pro
 dignitate personæ quam sustinemus
 ex

326 DE INDVCIIS BELLI
ex officio nobis injuncto, Regem no-
strum nimis esse observantem fidei,
nimis religiosum justitię cultorem, ni-
mis amantem pacis & concordiaę,
quam ut animi causa discordias &
bella vestra fovere velit, quibus legi-
timam occasionem præbuit inelucta-
bile telum necessitatis, quæ cessabit
& causa vestra munimento justitiæ
destituetur, si quietis & otii faculta-
tem divinitus oblatam fueritis ad-
spernati. Scimus passim per ora vulgi
jactari hos sermones, & facili multo-
rum credulitate excipi, ut solent Sa-
bini quod volunt somniare: nimirum
quidquid duo Reges dicant aut præ-
se ferant, meram esse simulationem
ac dissimulationem, aliud palam pro-
mi aliud in recessu mentis occultari.
Nihilipsis esse gratius & exoptatius,
quam ut Rex Hispaniarum assidue
turbis & bellorum procellis inquiet-
tetur, ne si tranquillo statu frueretur,
ambitiosa gens & inimica quietis,
cui libido dominandi causam belli
sugge-

fuggerit, ad novas res moliendas animum appelleret. Nunquam itaque passuros ut præ inopia com meatuum atque subsidiorum unitæ Provinciæ sub adversariorum potestatem redigantur. Equidem fateor Regis Magnæ-Britanniæ plurimum interesse ut hæ Provinciæ salvæ sint & incolumes, ideoque & rationibus, & exempli sui autoritate vos hortatur ut bello finem aut modum imponatis. Quod ad subsidia attinet, minuta nihil aliud efficient quam ut minutis ictibus conficiamini ita ut perire vos sentiatis, nihilque amplius poterunt quam alimenta carceris, quibus sola mors prohibetur, & vita producitur ad miseriam, vires senescunt, nec artus ullo modo firmantur. Sic paulatim singulæ carpentur urbes, Provinciæ deficient, aut vi subjugabuntur. Majora diu durare non possunt. Et hæc, & illa bello pabulum subministrabunt, quod Regi nostro non est decretum suscipere in gratiam
alte-

328 DE INDVCIIS BELLI
alterius, nisi ad asserendum Majesta-
tis fastigium, aut propugnandam sub-
ditorum incolumitatem. Hic scopus
est, hæc mens, hæc ratio, quæ regiam
ejus indolem impulit ad suadendam
aut perpetuam pacem, quod maxime
optandum fuit, aut saltem longin-
quam requiem ab armis, & miseriis
belloꝝ civilium, ut septem Pro-
vinciaꝝ (quanquam haud multum Bri-
tannico Monarchæ prodesse aut ob-
esse possunt quæ locis disjunctiores
sunt) concordiaꝝ jugo devinctæ ma-
neant, sintq; ut vocantur unitæ, tan-
quam populus liber, & resp. quæ suo
more, suis legibus, suo arbitratu vivat,
nec ab alterius nutu mancipioq; pen-
deat. Quod si casus infestus, & com-
munis Mars ita ferat (quod Deus aver-
tat omen) ut quinque debiliores, quæ
sunt obviæ & expositæ belloꝝ tem-
pestatibus, concedant in hostium po-
testatem (quarum Provinciarum, vo-
bis ô Batavi Zelandique maxime ra-
tio habenda est) quid exinde futu-
rum

BELGICI, LIBER III. 329

rum sit manifestius apparet, quam
ut male velim augurari. Vos quidem
locorum oportunitate, & maris præ-
sidio defensi diutius sustentabitis, nec
facile aut bellica vi domiti, aut sponte
incitati devenietis in manus Regis
Hispaniarum. Sed quis tandem erit
armorum finis? quæ spes? quæ mens?
quis consiliorum scopus ac terminus?
Non enim opinor affectatis impe-
rium, sed contenti estis dono inæsti-
mabili recuperatæ libertatis. Etiam si
virtus & vires vobis abunde suppete-
rent, unde Reges patritis & avitis se-
dibus detrudere, & exterminare pos-
setis, tamen id sine sacrilegio, & vio-
latione divini humanique juris atten-
tare non liceret. Neque enim vos fata
destinarunt ut Principes in ordinem
redigatis. Satis superque fœlicitati
vestræ gratulari debetis, quod tam-
diu contra tam potentem terrarum
dominum stare potuistis. Non hu-
manis opibus sed divino favore, non
mortali virtute sed cœlesti auxilio præ-
sidioque

330 DE INDVCIIS BELLI
fidioque tam admiranda opera pro-
venerunt. Nihil vobis ad cumulum
beatissimi status omni ex parte sup-
plendum tam est utile ac necessa-
rium, quam ut modestiæ memineri-
tis, & indulgentem fortunam reve-
renter habeatis, ut rebus prosperis
temperanter utamini, ne fœlicitas in
focordiam vertat. Tum autem & il-
lud ante oculos proponendum est,
non jam vobis rem esse cum Archi-
ducibus aut Hispanis, sed cum Re-
gibus Galliarum Magnæque Britan-
niæ, cum Germaniæ Proceribus, qui
fœderibus & amicitia sunt vobiscum
devincti. Hi profecto tali virtute,
consilio ac sapientia abundant ut de-
cipi non possint, tam benevolo affe-
cti commodis vestris student, ut ver-
ba dari vobis nolint, præsertim quum
eorum communiter intersit vos inco-
lumem statum ac dignitatem retine-
re. Sufficit, & satisfacit ipsis Archi-
ducum confessio, qua vos supremæ
potestatis honore ac titulo insigniunt,
parati-

separatique sunt spondere interposita
 fide sua ratas fore Induciarum con-
 ventiones: quod quidem minime fa-
 cturi essent, si declarationem illam
 judicaret non esse satis idoneam cau-
 tionem & securitatem vestrae digni-
 tatis. Neque enim beneficio Philippi
 acceptam ferre vultis libertatem, aut
 eam possidere pro donato, vel jure
 precarii, sed nuda puraque agnitione
 contenti esse debetis, quæ quo sim-
 plicius concepta fuerit, eo magis resi-
 puet indolem veritatis, & certius erit
 pignus ad stabiliendam rei sinceriter
 gestæ fidem. Sed (inquiunt nonnulli
 qui suo iudicio videntur valde sape-
 re, & longe in posterum præsentire)
 quid vobis denique fiet post annos x
 aut xii ubi præterlapsus fuerit tem-
 pus Induciarum? Imo justius rege-
 ri posset, quid vobis fiet intra trimestre
 spatium si rursus ad arma sit decur-
 rendum, nec vobis suppetant auxilia
 Principum exterorum, qui pertina-
 cia vestra jure offensi non facile bel-
 lum

332 DE INDUCIIS BELLI
lum haud necessariū fovebunt, quod
honestis conditionibus averti pote-
rat, aut saltem per multos annos in-
termitti? Si talis est Provinciarum
status, & is animorum habitus, quem
nobis libelli per manus hominum vo-
litantes depingunt, hic erit rerum exi-
tus, ut pauci sint in medium consul-
turi, plures discordiis invicem colli-
dentur, plerique tentabunt vias sui
reconciliandi in gratiam cum hoste,
vel per incuriam omnia sursum deor-
sum ibunt, ut ipsa, si velit, salus rebus
perditis opitulari non possit. Sin au-
tem illustrissimi Ordines revera sunt,
quales consentiente fama feruntur,
hoc est viri graves, cordati, prudentes,
qui consilio delectu, iudicio, non im-
petu, nec inconspecta temeritate rem-
publicam administrant, cogitare de-
bent, & inducere in animum, Reges,
quibus authoribus induciæ pactæ
fuerint, nullo tempore ipsis defutu-
ros. Quapropter amplectimini quæ-
so, si fœlices esse cupitis, occasionem
emer-

emergendi ex hisce bellorum calamitatibus, ut ad quietis & otii portum appellere possitis. Sequimini consilium magnorum Regum ac Procerum, & sic habetote, si sequestra pax damnosa erit fundata sponsonibus ac fide talium heroum, arma destituta præsiidiis atque opibus eorum funesta erunt, & exitiales exitus habebunt. Quod hæctenus tam præclare rem gessistis, quod tot insignes victorias estis adepti, cælo imputandum est, quia militabat à vestris partibus justitia, rerum humanarum ac divinarum regina, quæ Iovis supremi solio adfide perhibetur. Hæc fiducia erigit animos, hæc vires secundas subministrat. Causa melior pulcherrimum augurium est ad bene de victoria sperandum. Sed nisi moderando fœlicitati vestræ propitietis ultricem insolentiæ ac superbiæ Nemesein, quanto celsius sublatis estis, tanto gravius corruetis. Deus impia bella favore suo non secundat. Finem faciam dicendi si prius

Q

vocem

334 DE INDUCIIS BELLI
vocem unam effatus fuero, quæ vo-
bis instar oraculi penitus infixæ menti
esse debet. Nullum justum bellum est
quod non est necessarium, nec pia ar-
ma nisi quibus nulla spes tuendæ in-
columitatis quam in armorum præsi-
dio relinquitur. Hujuscemodi verba
fecit Legatus Magnæ-Britanniæ Re-
gis in Ordinum consessu qui consi-
lium Status appellatur, cui solet in-
teresse, & ibidem jus dicendæ sen-
tentiæ habet ordinarius Britannorum
Legatus. Eadem aut his similia pro-
posita fuerunt in conventu Genera-
lium Ordinum, testatique sunt ambo
Legati Regem, qui benevolo erga
Provincias unitas studio, favore &
affectu nemini Principum concede-
ret, in eadem mente sententiaque
perseverare. Nimirum amplectendam
esse volentibus animis conditionem
Induciarum, nec adspernandum in-
terusurium mediæ temporis, quando-
quidem perpetuæ pacis spes tot diffi-
cultatibus & impedimentis circum-
septa

septa esset, ut ad eam non pateret accessus, nisi aliquod salutare sydus è cælo in terras transmissum miseris mortalibus adfulsisset. Quod si nondum satis pertæsum esset bellorum, nec adhuc otii portum capessere ferret animus, qui quasi virgula divina, & ultro invitantibus fatis oblatuſ esse videtur, non est quod vana persuasione mentes credulæ sibi blandiantur, aut palpum obtrudant, quasi nunquam ipsis de futura sint auxilia, quibus sese adversus hosticam vim tutari queant. Neque enim, inquiebant, nostro Regi ac domino, qui ante oculos habet rectam conscientiam & venerandum justitiæ numen, decretum est fovere diutius ea bella, quibus jam obtendi non potest inexsuperabile patrociniū necessitatis. Nam ut Pontius loquitur apud populares suos Samnites, *Iustum est bellum quibus necessarium: & pia arma, quibus nulla nisi in armis relinquitur spes.* Magna nos fiducia tenet fore ut, dum de tam arduo

Q 2

gravi-

336 DE INDUCIIS BELLI
gravique negotio deliberatur, con-
sulturi sitis in medium, & seposituri
rationes privatorum commodorum,
quæ judicium veritatis obnubilant, &
publicis utilitatibus semper plurimū
offecere. Concordi voto studioque in
communem causam incumbendum
est, ne animi in diversas partes distra-
hantur, quo malo nihil pejus ac per-
niciosius infensissimi hostes vobis im-
precari possunt. Si posthabitis affecti-
bus, & exclusa omni diffidentia ad
hanc supremam legem publicę salutis
laudabili ambitu consilia vestra dire-
xeritis, senatus vester optimo jure sibi
vindicaret eam laudem, quam olim in
urbe terrarum domina veteres Ro-
mani plerumque obtinebant, qua
tempestate res eorum moribus viris-
que florebat, *Vicit sententia non que
prior sed que melior.* Nec moveri vos
decet inanibus rumusculis, qui pravo
more disperguntur in plebem, quasi
dicitis causa perfunctorieque vobis
suadeantur Induciæ, quum Regi ea
res

BELGICI, LIBER III. 337
res neutiquam sit cordi, sed ut impe-
ritis fucus fiat, & ut scenæ ac populo
serviatur. Qui talia disseminant, atro-
cem injuriam & contumeliam infli-
gunt optimo Principum, cujus inter
heroicas virtutes palmam obtinet ge-
nerosa mentis integritas pectusque
nescium fraudis ac dissimulationum.
Viderint illi perverse callidi versuti-
que, qui caput civilis prudentiæ ac
sapientiæ in eo ponunt, ut aliud ore
promptum, aliud corde clausum ge-
rant. Ejusmodi morum labes atque
contagio nunquam infecit sinceram
indolem magnanimi Iacobi, qui nul-
lis unquam Attalicis conditionibus
adducetur ut regiam veritatis viam
deserat, aut aliud consilii det, quam
quod ex animi sententia judicat utile
futurum iis, quorum commodis ve-
hementer consultum esse cupit. Sco-
pus cogitationum ejus, gloria quam
quærit hæc est, ut placide vobis detur
uti frui inæstimabili munere ac bene-
ficio libertatis, quam tot periculis,

Q 3

tanto

338 DE INDUCIIS BELLI
tanto sudore, tantisque laboribus ce-
stis consequuti. Quod si aliquis scrup-
ulus hæret in animo cujusquam, u-
trum serio an simulate negotium In-
duciarum promovere studeamus &
utrum id nobis absque dolo in man-
datis datum sit: credite rebus & ex-
perimentis, non orationi aut affirma-
tioni nostræ. Quid verbis opus est?
Facite periculum, & progrediamini
in rem præsentem. Simulatque pro-
positas condiciones autoritate ve-
stra comprobaveritis, moram nullam
interponemus, quin protinus eas fo-
re ratas, firmas, stabiles, fide Regia sti-
pulemur pro potestate nobis in eum
finem concessa, quemadmodum fa-
cturi spondimus si de pace conve-
niri potuisset. Postremo non ignora-
mus veritatis hanc perpetuam esse le-
gem atque naturam, ut odium pariat
apud alia omnia sentientes. Sed fi-
dem obsequio antiquiorem duci-
mus, & juvandi studium præferimus
gratiæ placēdi. Deus vobis eam men-
tem

tem largiatur, ut vel ultro consulatis quod in rem esse videatur, aut ut meliora suadētibus auscultare ne dedignemini. Quanquam ejuscemodi orationes magnum pondus habebant ad permovendas mentes, tamen ex animis multorum deleri non poterant sinistrae suspiciones, quas magis magisque incendebant Martia corda bellicosorum ducum, quibus pax senio erat, & omnis in bello seges gloriae atque emolumentum. Hi specie boni publici privatas utilitates obvelabant, nec deerant honesta rerum vocabula, nec probabiles & verisimiles sententiae, quibus causae suae auctoritatem adstruerent. Summa summarum huc redibat, nihil ex animo, nihil ex interiore cordis recessu proficisci, cuncta fieri simulate, fraudulenter, temporis causa, ut simplicibus & incautis mentibus palpum obtrudatur. Cui enim sani pectoris unquam persuadebitur Regem qua late patet orbis potentissimum, serio & bona fide posse obli-

Q 4

visci

340 DE INDVCIIS BELLII
visci injuriarum, posse reconciliari in
gratiam, posse adduci ut ignoscat, ut
se precibus exorari patiantur, nedum
ut velit pacisci cum suis olim subditis
tanquam cum sociis & fœderatis, ut
libertatis titulo superbi incedant qui-
bus pro summo munere ac beneficio
esse deberet impunitas, & abolitio
criminum præteritorum? Hoc nulla
ratione credendum esse. Non enim
naturas hominum refingi posse, nec
mores repente commutari. Vulpes
nunquam vulpem exuit, semper ad
ingenium redit. Suum quisque ani-
mum interroget, suam conscientiam
excutiat. Cuinam privatæ sortis &
conditionis homini tam placidum,
tam placabile ac tractabile pectus est,
ut atroci contumelia læsus honorem
habeat ei à quo est violatus? At Re-
gum longe impacatior est animus, qui
plumbeas atque immortales iras ge-
runt. Falluntur ergo qui verbis, aut
chartis credunt. Nunquam fando au-
ditum est, nusquam in Annalibus me-
moriæ

BELGICI, LIBER III. 341
moriæ proditum tam graues offensas,
tam atroces injurias venia posse sana-
ri. Vnam igitur viris fortibus salutem
esse nullam sperare salutem, & absque
missione præliari. Hæc & id genus alia
speciose dicuntur, sed periculose cre-
duntur. Nam etsi sapientum voces
testantur, & ratio docet, & experien-
tia comprobat, tutissimum securitatis
præsidium esse nulli fidere, nedum
Regi offenso, nedum hosti reconci-
liato: tamen bella præsertim pro de-
fensione capitis ac fortunarum su-
scepta non alium finem propositum
habere debent, quam ut in otio vi-
uatur, ut armis alma pax quærat, a-
lioqui pessime cum rebus humanis
ageretur, si, tanquam in arena gladia-
torum, continenter esset pugnandum,
& omne ævum ferro terendum. Pira-
tarum & latronum hæc infesta vita
est, quorum impiis cervicibus semper
imminet domesticus ille tortor, qui
pejus omni supplicio mentes proflig-
atorum hominum excruciat, ut nun-

Q. quam

342 DE INDUCIIS BELLI
quam liberum à curis spiritum ducere
queant. Quum igitur condiciones in
medium adferantur haudquaquam
inhonestæ, nec indecoræ, per Legatos
maximorum Principum, qui simul
sunt & cōsiliij authores, & fidei spon-
sores, & periculorum participes, quis
color, quæ figura, quod integumen-
tum obtendi potest, ut belli resumen-
di causa speciem aliquam æquitatis
habere videatur? Est illud quidem
apprime utile in vita, non facile cui-
quam fidere, sed nec temere omnibus
est diffidendum, nec ad quælibet ru-
morum aut suspicionum auras expa-
vescendum. Alioqui nunquam dee-
runt lusciniis cantilenæ, & in æter-
num suppetent fomites irarum ac
dissensionum. Sed ex omni Provin-
ciarum numero, quæ sub Ordinum
ditione regebantur, Zelandi præci-
pue summaque vi contendebant ne
fierent Induciæ: studiisque & certa-
minibus eo acerbioris ventum erat
ut metum secessionis palam intenta-
rent,

rent, si quid ipsis repugnantibus atque invitis super ea re conventum esset. Quæ factionum & discordiarum tabes ne rempub. in extremum discrimen adduceret, Legati Regum salutaribus monitis ingruenti malo fortiter obsistendum esse statuerunt. Ex parte Regis Galliarum ad hunc modum verba facta [vii Kal. Decembr. clo Io c vii.] sunt in illustrissimo Ordinum consessu. Quum certiores facti sumus, quod minime obscurum esse potest, tanta contentione tantoque animorum ardore conditiones Induciarum à Zelandis repudiari, ut haud occultis sermonibus præ se ferant sibi potius esse decretum, rationes suas non solum à communi cæterarum Provinciarum causa, quibus Induciæ placent, segregare, verum etiam ab authoritate Regum ac Procerum, qui eas suaserunt, deficere: venimus huc oraturi & hortaturi ipsos, quantum est situm in nobis, ut se reliquorum consentientibus votis atq;

suffra-

344 DE INDVCIIS BELLI
suffragiis morigeros præbeant, neu
dissensione ac pertinacia, qua maxi-
mæ res plerumque dilabuntur bona
consilia corrumpi sinant. Illud etiam
atque etiam cogitent ac secum medi-
tentur, quo nihil unquam verius &
certius oracula protulerunt, concor-
diæ & unioni Provinciarum accepto
esse referendam ingentem rerum
prosperarum affluentiam, qua supra
votorum invidiam florent, dum om-
nes unum idemque senserunt, & se
publicæ utilitati plurimumque suffra-
giis haud gravate regendos permise-
runt. Nam ut specimen boni civis, &
generosæ libertatis est sententiam
haud obnoxiam gratiæ aut ambitioni
proferre in medium, eamque solidis
rationibus atque exemplis firmare, ut
cum efficacia persuadendi penetrare
possit in animos sapientium auditorû:
ita mentis obstinatæ vitium potius,
quam constâtis animi genium arguit
si quis tam præfracte & contumaciter
propositum urgeat, ut aliorum recte
consul-

Bele
consulio
Optimo
M. Anro
tiz Philo
tam fuit,
le anam co
rentiam, q
sequenti
luntatem
tis est non
jestatis b
nem acc
tionis,
nolle fi
cius est
ticutur.
more prav
ubi disen
iudicio e
deduci p
dus est
in statu
gibus lo
agnoscit
proponit

consultis obtemperare non dignetur. Optimo jure laudatur illud effatum M. Antonini, cui ab amore sapientiae Philosophi cognomentum additum fuit, qui æquius esse prædicabat se unum concedere in plurium sententiam, quam ut tot præstantes viri sequerentur unius arbitrium ac voluntatem. Nam ut supremæ fœlicitatis est non cogi, quod proxime ad Majestatis divinæ naturam & similitudinem accedit, ita tyrannicæ dominationis, imo miserrimæ servitutis est nolle suaderi. Nihil enim infœlicius est Principe apud quem vera recitentur. Id si in principatu censetur more pravum, exemplo perniciosum, ubi dissentientium opiniones unius judicio expendi & in concordiam deduci possunt: quanto magis vitandus est hic bonæ mentis scopulus in statu populari? Necessitas, quæ legibus soluta est, & regulas juris non agnoscit, harum alterutram optionem proponit, ut aut discordiis & factionibus

346 DE INDUCIIS BELLI
bus inter se collidantur qui publico
consilio præfunt, aut ut minor nume-
rus majoris partis consensum & au-
thoritatem sequatur. Ni id fiat, nul-
lam videmus viam dirimendæ con-
tentionis, quæ nunc fatali quadam
calamitate videtur impendere cervi-
cibus harum Provinciæ. Nam ut
litem istam decidendam permittatis
judicio & arbitrio Regum aut Princi-
pum externorum, vix hoc rerum pun-
cto sperari potest. Nimis enim exul-
ceratæ mentes sunt, & circumventæ
præjudicatis opinionibus. Qui refu-
giunt Inducias, ceu sinistri ominis au-
gures aves, non inducent animum ut
in iudices consentiant eos, à quibus
eas palam suaderi dudum intellexe-
runt. Tales enim suspectos habent,
tanquam aversos à suis rationibus at-
que consultis: etiamsi nulla re magis
moventur quam utilitate communi.
Sed videlicet ita est, animus gratiæ vel
offensæ obnoxius haud facile verum
examinat ubi semel incommode su-
spicio-

BELGI
spiciones ac
Arquatis or
quacunque
lectam vide
qui rapant
adest recti ju
gulas estimã
penitus anim
aliud remec
confugiant
cis au nro
cipio & re
raris alias
sed quom
unde jam
splicere,
patriæ dign
modis, ead
hujuscemo
qua prob
declinam
ria sunt se
plius ad
per aqua
pctio red

spiciones aciem mentis perstrinxerūt.
 Arquatis omnia lutei coloris apparēt
 quæcunq; oculis observantur propter
 læsam videndi facultatem: similiter iis
 qui raptantur ab impotēti affectu, non
 adest, recti judiciū sed perinde res sin-
 gulas æstimāt, ut suadet opinio quam
 penitus animis imbiberunt. Superest
 aliud remedium, nempe ut ad eos
 confugiatur, qui cum imperio Provin-
 ciis aut urbibus præsunt, quod in prin-
 cipio & suspicio recens fundatæ liber-
 tatis alias usurpatum esse memoratur,
 sed quoniam hi reb⁹ ipsis & dictis ab-
 unde jam testati sunt sibi Inducias di-
 splicere, tanquam exitium allaturas
 patriæ dignitati, communibusq; com-
 modis, eadem ratione recusabuntur
 hujuscemodi iudices ab iis Provinciis
 quæ probant Inducias qua Zelandi
 declinant forū aliorum qui in contra-
 ria sunt sentētia. Nihil igitur restat am-
 plius ad spē communis cōcordiæ, quā
 per æqua per iniqua omnia quovis
 pretio redimere debetis nisi ut Zelan-
 dorum

348 DE INDVCIIS BELLI
dorum mentes amica vi sese vinci &
expugnari patiantur à consensu cæte-
rorum, quibus suffragatur duorū Re-
gum huic reipubl. amicissimorum te-
stata disertis mandatis authoritas. Sed
objicitur sacrosancta lex, qua munitur
libertatis majestas, & exæquantur ju-
ra sociorum: cujus ea mens, ratio &
voluntas est, ut nihil publica authori-
tate decerni possit præsertim super
tantæ molis negotio, nisi conspiranti-
bus in unam eandemque sententiam
suffragiis omnium Provinciarum.
Non est nostræ modestiæ, qui versa-
mur in aliena repub. nimis curiosa se-
dulitate vestrarum legum causas at-
que origines indagare, nedum earum
vim ac robur elidere aut enervare. Sed
nihil tamen commissuri videmur alie-
num à dignitate nostri ordinis atque
muneris, si scopum & finem legis pru-
denter expendere velimus, quæ sem-
per dirigenda est ad principem illam
& supremam legem publicæ salutis
atque utilitatis. Si qua talis constitu-
tio

oio à vobis sancita est, eo spectat ne
seorsim quæque Provincia consilium
trahere possit de reconciliatione in gra-
tiam cum veteribus dominis, neu pa-
ctio aliqua fiat unde libertatis jura
minuantur: non autem ut impedi-
mento esse debeat ejuscemodi lex,
quominus æquo fœdere in pacem at-
que amicitiam venire liceat. Alioqui
quod firmandæ libertatis & æquali-
tatis consilio repertum est, id in om-
nem recti ordinis everfionem, & in
superbam paucorum dominationem
converteretur. Quo nihil absurdius
& alienius à proposito legislatorum
dici aut excogitari potest. Distingu-
enda sunt tēpora ut possint conciliari
scripturæ. Paulo momento magnæ
fiunt in repub. commutationes, &
permultum interest, idem illud ut-
rum ante an post decernatur, suscipia-
tur, agatur. Natura mortalium procli-
vis ad lapsum optimis legibus con-
dendis occasionem dedit. Ex pravis
moribus & delictis aliorum apud bo-
nos

350 DE INDVCIIS BELLI
nos exempla honesta gignuntur. Si
sua sponte librari & stare posset impe-
rii corpus absque legum præsidio, non
esset iis opus: quemadmodum nemo
medicum adhiberet si omnes firmissi-
ma valetudine, & saluberrimis cor-
poribus uterentur. Quis enim esset
locus pœnis aut emendationi si ne-
mo peccaret? Leges tanquam reme-
dia sunt ad medendum vitiis & in-
commodis, quibus humana fragili-
tas conflictatur. Quum olim gravissi-
mis de causis in frequentissimo con-
ventu [xxvi Jul. c l o l o c l xxxi.] Or-
dinum jacta sunt fundamenta li-
beri status, non aliunde pendentis
quam à supremo rerum omnium
moderatore Deo, quumque solenni
Senatus-consulto decretum fuit Re-
gem Hispaniarum excidisse jure ac
dominio harum Provinciarum, & ju-
sto duello persequendum, Belgasque
sacramēto fidelitatis non teneri: tunc
providenter & utili consilio sancitum
est, ne sine communi suffragio, &
una-

unanimes assensu cunctarum Provin-
ciarum fas esset cum adversis partibus
ullam inire pactiōem qua quidem
deterior esset cōditio libertatis. Nam
quin melior fieri possit, id etsi verbis
legis peculiariter exceptum non est,
tamen natura ipsa dicitur ejuscemodi
exceptionem legis sententia suppleri
oportere, ne quæ salubriter pro com-
muni bono introducta sūt, ea nos du-
riori interpretatione contra mentem
& voluntatem constituentium pro-
ducamus ad severitatem. Semper in
recte ordinato statu dominari debet
illa suprema ratio, quæ suum cuique
tribuit sine alterius injuria, quæ rem-
publ. salvam esse vult, quæ universo-
rum utilitati civium consulit, quæ to-
tum imperii corpus curat, ne dum
partem aliquam tuetur, reliquæ dis-
fidiis & contentiōibus invicem di-
vellantur. Non est dubium quin
Zelandi idcirco firmiores sunt in sen-
tentia, quod eam esse optimam &
honestissimam censeant: sed nec
secus

352 DE INDVCIIS BELLI
secus de ceteris Provinciis opinari de-
bent, quarum communis est causa,
commune seu periculum seu commo-
dum. Si capiti male sit, non potest fieri
quin etiam reliqua membra dolore
afficiantur. Ponendæ sunt igitur om-
nes inter collegas dissensiones & æ-
mulationes, ne publicum bonum pri-
vatis studiis ac certaminibus impedia-
tur. Nam si, & apud Romanos, & apud
Græcos, & apud Barbaros, maxima
laude dignantur qui reip. causa reversi
sunt in gratiam cum inimicis, quique
authoritatem Senatus & patriæ uti-
litatem suis doloribus atque offen-
sionibus antetulerunt: quanto magis
vos decet, qui arctissimo fœdere, qui
laborum & præmiorum societate, qui
fraterna necessitudine, & (quod his
omnibus longe potentius est) qui re-
ligionis sacramento invicem conjun-
cti estis, communi ope consilioque
publicam utilitatem tueri, promove-
re, ac modis omnibus amplexari? A-
ristides, qui à justitiæ cultu Iusti co-
gnomen

cognomen adsequutus est, civili odio
 diffidebat à Themistocle: quum ta-
 men eandem legationem simul obe-
 dandam haberent, & ad portam urbis
 convenissent, visne, inquit, ô Themisto-
 cles ut inimicitias paulisper heic de-
 ponamus resumpturi eas postquam
 redierimus? Nullas oportet existere
 inimicitias aut similtates inter tam
 fideles socios, qui tot invicem pigno-
 ribus devincti sunt, sed tamen ex opi-
 nionum diversitate fit interdum ut
 conjunctissime mentes aliquo frigore
 feriantur, & suspicionibus plusculum
 indulgeant. Sit vobis ante oculos il-
 lud immortali gloria dignum exem-
 plum Constantini Magni, cui quum
 patres, qui ad celebratissimam Syno-
 dum Nicænam convenerant, obtu-
 lissent libellos jurgiorum & querela-
 rum plenos, eaque res moram allatura
 videretur iis negotiis expediendis,
 quorum ergo convocati fuerant, Cæ-
 sar ipsis diem præfinivit, quo se de
 causa cujusque cogniturum, & sen-
 tentiam

354 DE INDVCIIS BELLI
tentiam laturum promisit. Condicto
tempore posteaquam resedisset tan-
quam jura dicturus, omnia litigiorum
instrumenta in sinu continens, nec
inspicere dignatus quid in iis scriptum
esset, gravi oratione ac plena digni-
tatis eorum prava certamina corri-
puit, & cum dicto in ignem injecit ne
qua superesset memoria fraternarum
simultrarum ac discordiarum. Arde-
bant salubri incendio fomenta litium
& seditionum. Non opus est igni, non
authoritate Imperatoris ad sanandum
si quid in animis hæret odiosæ suspi-
cionis aut diffidentia. Ipsa respubl. &
civium salus redigere vos debet in
concordiam, ac si quæ lex obstat huic
laudabili proposito, eam vitio latam
esse judicandum est contra bonos
mores adversisque auspiciis, nec po-
pulum tali sanctione teneri. Libertas
enim non in pertinacia, sed in mode-
ratione consistit. Cæsares ipsi rescin-
dunt, & nullius esse momēti statuunt
sua rescripta, quæ publicæ utilitati ad-
versantur.

versantur. Ob utilitatem, quæ prope mater justæ & æquæ censetur, multa mutari expedit, quæ postulantibus reip. temporibus recte & ordine constituta fuerunt. Mutatæ jam sunt vices rerum, hæc dies aliam vitam, alios mores postulat. Vos ii estis penes quos legum rogandarum & abrogandarum potestas est. Vestro nutu & arbitrato mentes publici consilii fluctuantur ac gubernantur. Quod si legem prorsus aboleri minime placet, haud absurde id vobis consilium proponemus, quod olim Pericli fertur abscessisse Legatus Lacedæmoniorum Polyarces. Nam quum Pericles negaret fas esse loco moveri tabulas semel fixas, quibus essent incisa plebis Atheniensium scita, tu vero, inquit, eas inverte quod nulla sanctione prohibebetur. Philopœmen à Plutarcho scriptore sapientissimo laudibus extollitur, quod quum natus esset ad imperandum, non tantum ex præscripto legum actiones suas moderabatur, sed ubi vel

vel

356 DE INDVCIIS BELLI
vel urgens necessitas cogebat, vel evi-
dens aliqua suadebat utilitas, ipsis
legibus leniter imperare condidice-
rat, quæ quum non possunt quod
volunt, velle debent id quod possunt.
Nunquam præstantes in rep. admini-
stranda viri probaverunt obstinatum
animi rigorem, & perpetuam in una
sententia permansionem. Semper ita
censuerunt homines usu & scientia
instructi, ad novos temporum casus
novorum consiliorum rationes esse
accommodandas. Ac ut artis est ob-
secundare tempestati quum adver-
santibus ventis gubernator rectum
cursum tenere nequit: sic providos &
cordatos rerumpubl. moderatores,
quibus beata civium vita proposita
est, temporibus assentiri oportet, nec
præfracte niti adversus eos qui in ea-
dem navi periclitantur, quorum æque
interest providere ne quid resp. capiat
detrimenti. Parendum est supremo
juri, quod non Lycurgus aut Solon,
sed ipsa natura sanxit, communis sen-
sus

sus approbat, omnium gentium mores & instituta confirmant, ut quæ reipubl. salutaria sunt, justa & legitima censeantur. Optimis auspiciis fiunt quæ pro communi bono geruntur. Non sunt observandæ leges quas usus coarguit, & quæ commutatis temporibus inutiles, imo noxiæ ac perniciosæ deprehenduntur. Ex eo genere est hæc lex quæ pestiferis factionibus viam aperit, nisi provida moderatione coërceatur. Nullæ sunt efficaciores ad nocendum insidiæ, quam quæ sub specie popularitatis occultantur. Libertas & æqualitas juris tali sanctioni constabiliri videtur, sed mera confusio, perturbatioque boni moris atque ordinis consequetur nisi vos ipsi modum imponitis immoderatæ potestati. Non quantum vobis liceat considerare vos decet sed quid rectum & honestum sit, quid officii ratio postulet, quid communis utilitas, quid amicitia fides, quid universorum salus civium, cujus expediendæ

R

diendæ

358 DE INDVCIIS BELLI
diendæ nulla spes, nulla ratio superest
nisi in Ordinum concordia. Si nos
muniti authoritate maximorum Re-
gum non videmur idonei ad compo-
nendas dissensiones vestras, illud me-
mineritis vosmet esse & actores, quo-
rum de commodo periculoque disce-
pratur, & eosdem sedere in propria
causa iudices. Nullum igitur aliud
præsentius remedium humanitus ex-
cogitari potest quam ut lis secundum
plures detur, ut in iudiciis fieri con-
suevit. Vetus Græcia, quæ quondam
opibus, imperio, gloriaque floruit,
non alio malo concidit, quam effræ-
ni atque immodica libertate, quæ pe-
riculosissimum est depositum apud
eos qui non callent artem utendi.
Deus omen avertat, sed si in propo-
sito pertenditur, & mutuis dissensionibus
prætexitur authoritas legis, non
possumus ex tali certamine nisi fune-
stos & exitiales exitus augurari. Ne-
mo enim nescius est omnes Provin-
cias simul junctas, & inter se concor-
dibus

BELGICI, LIBER III. 359
dibus animis unitas haudquaquam
esse pares ad sustendam belli molem
contra tam late dominantem adver-
sarium, nisi juventur auxiliis atque
opibus Regum, qui hactenus cau-
sam vestram foverunt. Quin & illud
manifeste nobis liquet, statum vestrū
veluti lenta quadam tabe confectum
ac debilitatum iri, si non ampliora
vobis subsidia suppeditentur. Id enim
toties estis conquesti, toties palam
fecistis, non singularis aliqua Provin-
cia, non duæ, sed omnes pariter quot-
quot sunt quæ dulcissimo nomine
unionis gloriantur, idque non pri-
vatim sed publico consilio, rebus ra-
tionibusque vestris probe subductis
atque examinatis, ut hodie satis ad-
mirari non possimus quæ spes, quæ
fiducia vos avocet à quietioribus
consiliis, & ad belli cupiditatem im-
pellat, quum nec hostes viribus
attriti sint, nec opes vestræ ad eam
magnitudinem ac potentiam adscen-
derint, ut ancipitem Martis aleam

R 2

certis

360 DE INDUCIIS BELLI
certis Induciarum conditionibus an-
teferre debeatis. Sed forsitan somnia
vobis ipsi fingitis, & imagine jucundæ
opinionis mentem oblectatis, quasi
tantopere intersit Regum vos saluum
& incolumem dignitatis ac libertatis
statum conservare, ut nunquam pas-
suri sint, quidquid in speciem præ se
ferant, vos in hostium redigi potesta-
tem. Quocirca si non ex animo, sal-
tem proprii commodi causa confidi-
tis vos nunquam ab iis desertos fore.
Nolite quæso tam falsa fallacique spe
inexpiabilem culpã admittere. Nam
ne quis erret, aut sibi prædictum esse
neget, testamur, edicimus, profite-
mur, & universis ac singulis notum
esse cupimus, idque Regis nostri no-
mine, qui disertis verbis hoc horrible
carmen voce nostra vobis obnuntian-
dum imperavit, si per tergiversatio-
nem vestram steterit quominus Indu-
ciæ perficiantur, quas optime scit esse
rationibus vestris non tantum utiles,
verum etiam necessarias: nulla vobis
in po-

in posterum auxilia speranda sunt ad belli continuationem, quod quum ab initio legitimū effecerit haud obnoxia legibus necessitas, ex eventu prorsus injustum evadet ob repudiatas condiciones & honestas simul & salutare. Ita vobis consultum cupit ut amicus, sed usque ad aras, haec tenus eum movet fœderis & societatis fides, ut potio rem habeat rationem suæ Majestatis, cui non convenit nec libet quidquam consulere quod sit ab honestate justitiaque semotum, & unde labe aliqua probri aut reprehensionis in augustam & incontaminatam ejus gloriam redundare queat. Alia mens illi esset, si penes adversarios culpa resideret quominus de Induciis conveniretur, & si promissis manere detrectarent contra quam per ministros suos significandum curarunt. Vobis enim tunc Rex noster non deerit, dum ejus hortationi & consilio morē geratis, si pro necessaria vestri defensione, quam omnes

R 3

omnia.

omniaque jura confirmant, rursus ad arma revertendum fuerit. Igitur componite animos ad obtemperandum mollibus imperiis optimi Regum, ut eliciatis ejus erga vos benevolentiam & liberalitatem: atq; ut Provinciales, quibus amor otii, & quies ab armis penitus infederat, spe sua dejecti non ob vestram sed ob adversariorum culpam, paratiores sint ad bellum resumendum & ad sumptus eo nomine contribuendos. Quod alia lege vix adduci possent ut faciendum existimarent ob incommoda plurima, quæ quum minime sint ignota, nec admodum relatu jucunda esse videantur, meditationi vestræ consideranda relinquimus. Ac ut libere loquamur quod res est, nec adulando vos decipi sinamus, viri graves & sapientes, qui ex indicio famæ de rerum vestrarum statu certiores fiunt, valde mirantur Regem Hispaniarum tot late populis ac regionibus dominantem, eo fasces majestatis dimittere ut con-

ditio-

BELGICI, LIBER III. 363
ditionibus haud satis fastigio suo dignis assentiri non recuset. Sed iidem propemodū attoniti & stupore defixi hærent, quum audiunt magnis alterationibus & jurgiis inter vos agitari utrum admittēdæ sint an repudiandæ, quippe qui omnino persuasum habēt eas, tanquam oblatam divinitus fœlicitatem, cum immortalī gratiarum actione ambabus, ut ajunt ulnis esse amplectendas. Nos item qui in re præfenti versamur, & qui de singulis actibus liquido cognoscimus, in primis vero Rex noster, cujus scientiam nihil vestrarum rerum præterit, quiq; novit omnia quæ conscripta sunt contra Inducias, comminisci & imaginari nequit probabilem ullam causam tantæ contradictionis & repugnantia, nec ullo modo probat rationes hæctenus in mediū allatas, quibus & vivæ vocis eloquio & obfignatis literarum monumentis abunde respondisse, & satis fecisse videmur. Proponūtur alia quædam vitia & incommoda quorum

R 4

reme-

364 DE INDVCIIS BELLII
remedia sunt in vestris manibus. Ni-
mirum ut ratio ineatur de vectigali-
bus, tributis & indictionibus, qui sunt
reipubl. nervi, unde ornamenta pacis
& subsidia belli exstruuntur. Ut dispi-
ciatur de ordinando reip. statu, de
forma publici regiminis, si quid eget
emendationis aut temperamenti, ut
stabilius & diuturnius sit vestrum im-
perium. Quas ad res recte & provi-
denter constituendas omnem ope-
ram nostram, curam & industriam
vobis ex sincero cordis affectu deferi-
mus & consecramus. Sed quia non le-
ve periculum est in mora, rogamus
vos & obtestamur, ut primo quoque
tempore super ea re serio cogitationē
suscipiatis, quemadmodum pruden-
tiam vestram deest, & singularem
vigilantiam erga publicam salutem, &
& civicam libertatem. Accipite igitur
faventibus animis consilium quod
vobis datur à Rege scientissimo vestri
status, Rege solertissimæ mentis & a-
cerimi judicii, Rege vobis amicissi-
mo,

BELGICI, LIBER III. 365
mo, cujus gratiam, benevolentiam &
magnificentiam multis ingentibus
documentis experti estis. Vestri boni
respectu pacem suadet, pacem incul-
cat, quum alias virtute bellica, & re-
bus armata manu gestis nulli veterum
heroum secundus sit, ad eam gloriam
naturæ genio totus feratur. Nulla vo-
bis salus est in bello, quietem & otium
amplecti oportet, ut respubl. vestra
respirare possit, & recreari ex tot æ-
rumnis ac miseriis, quas Martis hor-
ror invexit. Ante omnia Zelandos ar-
dentibus votis adjuramus, hortamur
atque obsecramus, ut sepositis suspi-
cionum & diffidentiarum irritamen-
tis consulant in medium, seque vin-
ci patiantur gloriosissimo victoriæ
genere, nimirum authoritate sum-
morum Regum ac Procerum, viribus
invictæ rationis ac veritatis, nutatio-
ne temporum, salute patriæ, consen-
su reliquarum Provinciarum. In hanc
sententiam Legatos Regis Christia-
nissimi diseruisse accepimus. Eodem

R. 5. die

366 DE INDVCIIS BELLI
die Legati Regis Magnæ Britannia
partes quoque suas interposuerunt &
ad hunc ferme modum verba fecisse
feruntur. Quum salus & prosperitas
regnorum, principatuum ac rerum-
publ. secundum divinam providen-
tiam, cujus auspicio ac numine cun-
cta gubernantur, pendeat à virtute &
sapientia eorum qui sedent ad cla-
vum imperii: ratio & æquitas omnes
bonos adhortatur ut legitimam eo-
rum potentiam & auctoritatem qui-
buscunque rebus possunt defendant
ac tueantur. Hoc enim fundamento
recte posito atque ordinato florent
regna, florent principatus, florent re-
spubl. quemadmodum ubi mens sana
viget in sano corpore, vigent quoque
& effulgent admirandæ ejus functio-
nes. Sed ut gravissimi & plerumque
depositæ salutis sunt morbi qui à ca-
pite diffunduntur, ubi sedem fixit
ratio, spirans imago divinæ mentis: ita
maximo periculo ægrotant, & ad exi-
tium metâ fatali quondam impulsu ver-
gere

gere videntur regna, principatus, resp.
quum inter se configunt mutuis cer-
taminibus ac dissidiis supremi rerum
moderatores, quorum curæ, tutelæ ac
providentiæ commissa est civium sa-
lus, dignitas, libertas, ut status publi-
cus copiis abundans, opibus potens,
gloria excelsus, virtute honestus sit.
Nullum capitalius est in civitate ma-
lum, nulla pestilentior tabes, quam
intestina discordia, præsertim inter
eos qui gubernaculum imperii te-
nent, & publico consilio præsent, à
quibus tanquam ab oraculo responsa
expetuntur. Plures populos ea pestis
peffum dedit quã externa vis, aut ho-
stis armatus. Infantes Achi vi plectun-
tur quidquid Attridæ delirant. Quocir-
ca nullum salubrius consilium hoc
tempore vobis adferre possumus quã
ut reipubl. causa deponatis ex animis
omnes odiosas suspiciones, totisque
sensibus in pacis & concordie stu-
dium incumbatis. Hoc si fiat, publico
fiet bono, remque vestram probe
consta-

368 DE INDVCIIS BELLI
constabilietis. Illud quidem cuius
honesto civi concedi par est, nedum
iis quibus officii publici dignitas ius
dicendæ sententiæ tribuit, ut incor-
rupta fide ac libertate proferat animi
sui sensum, ut ea consulat citra stu-
dium gratiæ aut similitatis, quæ ex usu
communi esse videantur, dum talis
præscriptio moderatioque servetur,
ne sub obtentu specioso boni publici
suum quisque commodum & priva-
tam utilitatem confectetur, id quod
est pessimum veri affectus venenum.
Præterea tantum in republ. contem-
dere & eniti decet, quantum probare
possis maximæ parti civium, nec ita
contumaciter urgere propositum, ut
authoritati plurium nullo modo suf-
fragari velis. Quum enim contradi-
cendi ardore publicæ mentis duces in
contrarias partes distrahuntur, resp.
quæ in medio est, consimili periculo
conflictatur, quo virginem illam fun-
ctam esse narrat Plutarchus, quæ in-
ter violentos rivalium complexus
animam

BELGICI, LIBER III. 369
animam miserabiliter exspiravit. Hor-
tamur itaque vos ut huic malo mede-
ri velitis, nec mutuis altercationibus
atque discordiis patiamini hebescere
aciem vestræ authoritatis, dum con-
sultando dies eximitur, & rerum be-
ne gerendarum oportunitates consu-
muntur. Romanus quidem sedendo
vincit, sed dum otiose deliberant
conscripti, patres, & curiam verbis
implent, capitur Sagunthus, memo-
randum quidem, ac non minus mise-
rabile exemplum fidei constanter ad
extremum servatæ. Fuit olim Tribu-
nitia potestas armata sacrosanctis le-
gibus, & optimo jure fundata, telum
libertati repertum ad tuendam ple-
bem contra injurias potentiorum, sed
ut nihil est in rebus mortalium ab o-
mni parte beatum, hoc vitio labora-
bat is magistratus, ut quo sapius ro-
gationes ad populum ferrentur, eo
ægrius inter ipsos conveniret. Cujus
incommodi labes inde nascebatur,
quod unius intercessione consensus
reliquo-

370 DE INDVCIIS BELLI
reliquorum impediabatur. Simili ma-
lo nunc exercetur vester status, quan-
do quidem una Provincia, grande qui-
dem momentum rebus, sed tamen u-
nica Provincia dissensu suo cæterarum
omnium conspirantes in unum sen-
tentias ac voluntates retardat. Id à
principio vestræ unionis haud impru-
denter, nec absque mente constitu-
tum est. Nam, ut olim Latini Roma-
nis objectabant, [*Verba Titi Livii.*] *ubi
pars virium ibi & imperii pars est.* Recte
tunc igitur, & utiliter sancitum est
fœdus tam arctum atque individuum
ut omnes Provinciæ simul junctæ
quasi unica Provincia censerentur.
Hoc enim pacto providebatur, ne
seorsim à communi consensu singulæ
privatam gratiam captarent aut adop-
tando sibi patronos, aut ineunda re-
conciliatione cum Rege Philippo,
[*IV Kal. Februar. clo Io c LXXIX. Hoc
fœdus vulgo vocatur Unio Trajectensis.*]
sub cuius nomine ac titulo tunc tem-
poris omnia publicæ authoritatis acta
cele-

BELGICI, LIBER III. 371
celebrabantur. Nullus ea tempestate
votis ausus esset sperare, nedum con-
jectura præfagire tantam foelicitatem,
ut Rex implacabiliter offensus ab iis
qui contra ipsum arma sumserant, &
exinde in externorum Principum ver-
ba juraverant, cum iisdem unquam
rediret in gratiam, & æquo foedere in
pacem atque amicitiam venire non
dubitaret. Quocirca non debet legis
aut constitutionis istius vis & pote-
stas extendi ad eos casus, qui nullis
humanis consiliis provideri potuere.
Benignius & cum moderamine æqui-
tatis interpretanda est ut voluntas
ejus servetur. Regula juris, & naturalis
æquitatis dicat non esse retorquenda
in odium ac læsionem, quæ favore &
commodo rerum aut personarum in-
troducenda sunt. Ipsum unionis nomen
hortari vos debet ad omnia seditio-
num ad discordiarum semina radicitus
extirpanda. Quod si fato vel humanæ
imbecillitatis vitio ita comparatum
est, ne caveri possint æmulationes &
mutuæ

372 DE INDUCIIS BELLI
mutuæ concertationes inter eos qui
societatis jure, & authoritate sunt æ-
quales, ut alter in alterum sine injuria
non possit usurpare aliquid imperii,
publica utilitas & impendentis mali
metus exigit ut ratio sit sequestra pa-
cis atque unionis. Quam legem si
Zelandi recipere non gravabuntur,
certa spes affulget facilem inter cives
concordiam fore, qui discrepantia &
varietate opinionum invicem diffide-
re possunt, quamvis voluntate, studio
& affectu contendant ad eundem fi-
nem, nimirum ad metam publicæ sa-
lutis, quæ summa votorum, & supre-
ma lex bono civi esse debet, sicuti gu-
bernatori cursus secundus, medico
sanitas, Imperatori victoria, sapienti-
bus in republ. viris otium cum digni-
tate propositum esse consuevit. Satis
superque confutatae sunt objectiones,
quibus Induciarum pactio in odium
atque invidiam vocatur. Pleraque
sunt ejusmodi, ut color tantum ad
excludendam omnem honestæ com-
positio-

positionis spem quæsitus esse videatur. Sed etiam si fundamento aliquo rationis aut æquitatis niterentur, tamen longe satius esset nonnihil de summo jure remittere, quam in contentionis incepto perseverare. Neque enim est inconstantis, sed moderati potius & prudentis viri, sententiam tanquam navigium ex reip. tempestate gubernare, flectere ac moderari. Denique omnia prius æqua & iniqua forti stomacho concoquenda sunt civibus arctissimo fœdere & laborum & periculorum societate inter se junctis, quam ut ad malorum omnium extremum deveniatur, nimirum ad interminandam secessionem ac defectionem ab communi causa. Tanti flagitii cogitatio nunquam cadere debuit in mentem cujusquam, qui se civem libertatis compotem, & reip. partem esse meminisset. Juncti & uniti pares non estis ad resistendum hosti potentissimo, qui ab ortu solis usque ad occasum imperii sui

374 DE INDUCIIS BELLI
sui limites extendit. Quid quæso fiet
si à reliquo corpore tam nobile, tam
necessarium membrum crudeli scissu-
ra divellatur? Sed sanio-rem mentem
vobis aura Numinis inspirabit, quam
ut in almæ nutricis, & patriæ viscera
sævire velitis. Quod ad Inducias atti-
net, Rex noster in pristina voluntate
persistit, nobisque in mandatis dedit,
ut, quod antea sæpe fecimus, eas ite-
rum vobis inculcaremus, ne miremi-
ni aut queri possitis, si post repudia-
tum ejus consilium, non amplius vos
opibus atque auxilio juverit ad fo-
vendum injustum bellum, cujus evi-
tandi pulcherrimam occasionem vol-
venda dies vobis subministrat. Sin au-
tem, ut vovemus & auguramur, vo-
luntati ejus obtemperate animum
induxeritis, beneficia beneficiis cu-
mulabit, nec committet ut ulla in re
commodis atque utilitatis vestris de-
fuisse arguatur. Postremo recte & or-
dine facturi estis si in alterutrâ partem
aliquid decretorio judicio statueritis,
nimi-

nimirum ut Inducias, sub conditionibus quas proposuimus, aut admittatis aut rejiciatis. Neque enim ulla spes est quidquam in iis, quod quidem ad rei summam pertineat, mutari vel adjici posse, nec ambigimus quin ex parte serenissimorum Archiducum omnia quæ per eorum Legatos promissa sunt, cumulate compleantur, licet artificio quorundam qui otio consenscunt, & turbas amant, contrarii rumores sine capite per hominum ora diffundantur. Hujuscemodi orationibus quas & gravissimæ rationes, & regū optime de causa meritum firmabat authoritas, non mediocriter movebantur mentes publici consilii, neque tamen Zelandis persuaderi poterat quin fraudes & insidias timerent. His suspicionibus alimentum ac vires addebat opulentissimum non Bataviæ solum, sed haud falso dixerim totius Europæ emporium Amsterdamum. Civitas amans patriæ libertatis, & observantissima

376 DE INDVCIIS BELLI
vantissima religionis, optimis funda-
ta legibus atque institutis, magnæque
in republ. dignationis & authorita-
tis, tum propter opinionem multipli-
cis prudentiæ & experientiæ, quod ad
eos ex omnibus mundi partibus nun-
tium rerum deferuntur, tum ob ignotum
argenti & auri pondus, quod in com-
mune contribuunt. Hi retinentes ve-
teris & generosæ simplicitatis Batavi-
cæ suspectabant artes Iberas, & quid-
quid ab Hespero novi solis adfulgeret
id ita interpretabantur quasi ad occa-
sum fortunæ suæ spectare videretur.
Quo plura dicebantur ad eximendos
diffidentia scrupulos, eo magis indul-
gebant suspicionibus, & augebant
suos metus non sine aliqua specie pro-
babilitatis. Cui enim nisi prorsus ex-
cordi & omnium rerum ignaro credi-
bile aut verisimile visum iri non de
compacto, non consutis dolis, sed se-
rio, sed ex animo rem geri, non sub-
esse fraudem & dissimulationem, non
latere anguem in herba? Quoties
jam

jam antea tentatas esse vias pacificationis non alio fine aut fructu quam ad inescandos homines ? ad impellendos labantes animos ? ad spargenda discordiarum semina in vulgus ? ad palpum obtrudendum credulis mentibus imperitorum civium ? Incendebantur hæc nuntiis & rumusculis, qui passim in ore famæ volitabant. Literæ enim variis è locis adferrebantur, quibus omnia ficto & simulate geri, nihil candide ac sincere, cavendamque esse fidem Punicam significabatur. Increbescebant vulgo, & pronis auribus accipiebantur voces, non solum in Belgio, sed per Gallias, per Britannias, omnia denique finitima loca perstrepebant famigerationibus & rumusculis, Regem Hispaniarum nullo modo velle Inducias, nec staturum pactis conventis. Quæ res quia plurimum officiebat publicis consiliis, & Legatorum fidei ac dignitati non parum derogabat, missus est ad Archiduces cum literis

ris

378 DE INDVCIIS BELL
ris & mandatis Carolus Alba-spinæus,
Dominus de Preau, [xvii Kal. Novem-
bris.] intimæ familiaritatis apud Præ-
sidem Ianninum, vir claro genere na-
tus, eximia indole præditus, & cujus-
vis ardui muneris capax. Is ad Archi-
duces missus est, ut quid animi habe-
rent, & quæ mens esset Regis, liqui-
do cognosceretur. Id eo magis facien-
dum esse Legati censuerant, quod
Præses Richardotus jussu Archidu-
cum ea de re perscripserat quantum
sedatis & moderatis ingeniis sufficere
debebat ad tollendam omnem dubi-
tationem. Archidux graviter tulit se
in eam invidiam & suspicionem voca-
ri, quasi fumos venderet, aut verba
daret, & plura polliceretur quam re
ipsa posset præstare. Quocirca vel ad
famam Præsidis à turpi calumnia vin-
dicandam, vel ad Archiducum decus
& gloriam pertinere visum est, ut in
confessu Ordinum rei gestæ veritas e-
narraretur. Neque enim levis injuria
fit viro probatæ fidei, virtutis & existi-
mationis,

affirmationis, si vanitatis & mendacii in-
simuletur, nec tam irreverenter de
summis Principibus loquendum aut
consentiendum est, ut imposturæ labes
in ipsis inuratur. Significatum igitur est,
nihil fuisse à Præside scriptum in hanc
sententiam, nisi jussu & mandatu ip-
sius Archiducis. Quod si ex eo tem-
pore mora facta esset quominus de
hoc negotio Ordinibus constaret, cul-
pam hæere penes ipsos qui nullo re-
sponso dignati essent indicare quid
super ea re fieri placeret, quemadmo-
dum etiamnum cessant in officio. Nec
vero credibile aut verisimile est tantæ
celitudinis Principem, Cæsarum san-
guinem, gente Germanum, cujus
candor & integritas consensu famæ
celebratur, sponte mendacium con-
finxisse, cujus non esset aliud pretium,
quã facti dedecus atq; opprobrium.
Nam per se satis intelligebat, & in-
super certior factus erat, si ad collo-
quium rediretur, primam quæstionem
hanc futuram, an idonea potestate
& au-

380 DE INDUCIIS BELLI
& auctoritate munitus esset, alioqui
laborem & conatum omnem irritum
fore. Nihil igitur restat amplius quam
ut suprema manus huic operi impo-
natur, aut ut ex præscripto medico-
rum, ab insanabili morbo prorsus o-
mnis medicina secludatur. Non con-
sulto, sed mature facto opus est. Mo-
ræ, & lentæ deliberationes molestiam
amicis creant, autoribus damno sunt,
nec cuiquam nisi aduersariis prosunt.
Tum etiam illud considerare decet,
appetere jam & in propinquo esse fi-
nem Induciarum, quas expedit in
mensum unum non amplius proroga-
ri, si quidem Ordinibus decretum
esset ex præscripta formula de Indu-
ciis agere, non alia lege. Nam id esset
niti contra torrentem, & frustra po-
stularentur luculentiores conditio-
nes. Omnino statuendum est aliquid
in alterutram partem, ne semper ani-
mi vacillantes huc & illuc impellan-
tur, veluti navis quæ ventis ac flucti-
bus ludibrium debet. Hoc agendum,
si rur-

si rursus conveniendi copia fiat, ut in annos xv aut ad minimum xii Induciæ extendantur, & ut cum Indis libera sit commercandi facultas potius bona cum gratia, quam vi & armata manu jus istud evincatur, ne quid publicam securitatem morari queat. Sed si neutrum impetrari possit, tamen erit pergendum in concludendo tractatu qui diutius sine gravi damno & incommodo differri non potest. Hæc in Ordinum concilio proposita quamquam ad veritatis similitudinem propensa esse videbantur, tamen non decedebat opinio quin sub Induciarum velo fraus occultaretur. Ergo ad eximendum scrupulum legati regum, quorum fides & fama finistris istis suspicionibus lædebatur, respondendum ad singulas rationes existimarunt quæ à dissentientibus objectabantur. Id officii munus à Præside Iannino susceptum est circa finem vertentis anni. Nihil reliqui

S fecit

382 DE INDUCIIS BELLII
fecit quod ancipitem curam adferre
posset amplius deliberandi, nisi apud
eos quibus non liquet meridie lucere
solem. Nefas esset tam præclarum ci-
vilis prudentiæ specimen ac monu-
mentum silentio præteriri. Ac pri-
mum hi quibus displicebant Induciæ,
negabant ex formula per legatos con-
cepta causam libertatis tutam & secu-
ram fore, quia tantum ad tempus fi-
ducitaria quædam possessio concedi
videbatur tantisper dum Induciæ du-
rarent. Imo vero quum nullius tem-
poris fiat mentio, quumque ea sit na-
tura libertatis, ut semel parta non adi-
matur, nec diem aut conditionem re-
cipiat, tantundem efficit indefinita,
oratio, atque si nominatim adjectum
esset in perpetuum. Vbi enim lex non
distinguit, & in rem non in perso-
nam loquitur, sic exaudiri debet quasi
generatim concepta sit, & latissimam
interpretationem admittit, nisi aliud
actum sit. Illud etiam animadverten-
dum est, non à munere & concessu
princi-

principum, quibuscum Ordines de paciscendis Induciis agunt, pendere jus libertatis unitarum Provinciarum. Nam decreto solenni & publico in Ordinum concilio sancitum est, gravibus causis in medium prolatis, Regem Hispaniarum justo pioque duello persequendum, Belgasque sacramento fidelitatis & obsequii solutos videri. Nam antea quanquam acerri- rime bellum gerebatur, tamen omnia publicæ authoritatis acta nomine Regis Philippi celebrabantur, si forte tali delinitus officio & comitate mansuetum animum in cives, & benignam mentem induere dignaretur. Ex eo tempore arma, quæ sumpta erant pro defensione capitis, vitæ fortunarum ac libertatis, justa & legitima judicari cœperunt. Ideoque Ordinibus non potest infligi crimen rebellium subditorum. Quod tamen eveniret si ab arbitrio & liberalitate Regis Hispaniarum aut Archiducum petendus esset titulus usurpandæ auspicandæque

384 DE INDVCIIS BELLI
libertatis. Id vero plurimum de fama
& existimatione Ordinum, de digni-
tate imperii, de causæ justitia, deque
civium statu & conditione derogaret.
Proinde satius vobis est, illustrissimi
Ordines, & ad gloriam splendidius,
& ad usum uberius, & ad spem diu-
turnitatis efficacius, & ad vicinorum
existimationem præclarius atque ho-
norigentius, si contenti sitis simpli-
ci, nuda puraque confessione ac de-
claratione, qua Rex & Archiduces
restentur ac profiteantur, se vobif-
cum, tanquam cum libero civium sta-
tu, tanquam cum populo utente suis
legibus, tanquam cum republ. quæ
neminem dominum agnoscat præter
Deum, pacisci paratos esse. Non est
etiam postulandum ut vobis cedant,
resignent, transcribant jura majesta-
tis, quæ per naturam non possunt
communicari, nedum alienari, ut
in perpetuum fiant accipientium. Ne-
que enim versantur in commercio,
quum sint juris publici, nec recipiunt
æstima-

æstimationem, uti nec libertas, præcipua dos humanæ gentis. Hinc summo consensu prudentium traditur, istiusmodi jura, quæ coronæ annexa sunt ita ut ab ea divelli ne quidem per ipsum Principem queant, nec lapsu temporum, nec ulla conventionem posse præscribi, aut usucapi, quin quandoque ad pristinum statum revocari possint. nec successores ex tali contractu obligantur. Quod si conditio & natura rerum non esset impedimento, quo minus apex majestatis mutare dominos, & in altera jura transire posset, tamen obstat munus atque officium Principis ipsius, cui tutela & administratio regni permiffa est, non largiendi vel in alium transferendi facultas, quum sit ejus augere imperium non imminuere. Quod si in privatis personis publice interest ne quis re sua male utatur, quanto magis id obtinere debet in Principe, qui tantum est custos ac depositarius civicæ salutis ac libertatis, ut provideat ne

S 3

quid

386 DE INDVCIIS BELLI
quid respub. capiat detrimenti? Quod
si pactum quo paciscitur maritus, ne
in id quod facere potest condemne-
tur, sed in solidum lex & ratio, &
authoritates Iuris-consultorum ne-
gant servari oportere quia sit contra
bonos mores, & contra receptam re-
verentiam, quæ maritis exhibenda
est: quanto minus servanda erit con-
ventio, qua majestatis honos immi-
nuitur, cui veneratio secundum Deum
jure divino humanoque debetur?
Adde quod Princeps ne ultro quidem
se abdicando amittit imperium, nisi
multis solemnitatibus observatis, ne-
dum ut invito talis necessitas imponi
queat. Sola igitur vis est quæ Reges
istiusmodi ornamentis spoliare pos-
sit. Quocirca quisquis tale quidquam
usurpat, sive sit extraneus, sive subdi-
tus providere debet ut quam in ac-
quirendo vim adhibuit, eandem in
conservando retineat, donec tandem
vel vetustate longissimi temporis, cu-
jus non exstet memoria, vel oblivio-
ne,

ne, vel imbecillitate adversarii res eo deducatur, ut pleno jure & optima lege dominus nullo refragante censeri mereatur. Nihil igitur aliud à Rege & Archiducibus exigere debetis, quam ut ultro tales agnoscamini, quales estis, & eratis ipsorum ingratiis, nimirum libera gens, respubl. sui juris ac mancipii, cives nulli nisi Deo & legibus obnoxii. Hic est cardo litis, hic status causæ, pro quo per tot annos bella terris ac mari pugnata sunt. Hoc nisi pro concessio & confesso ponatur extra controversiam & aleam omnem dubitationis, non fuisset vobis decretum neque cum adversariis neq; cum alio quoquam pacisci. Non potuit autem diligentius caveri vestræ libertati ac securitati, quam iis verbis quæ scripto nostro, & priorum Induciarum contractu expressa sunt. Quum tamen spes injecta esset impetrari posse formulas dilucidiores, quæ omni ambiguitate carerent, atque id nonnulli vehementer urgerent, tanquam in

388 DE INDUCIIS BELLI
hoc puncto sitæ essent spes & fortunæ
Græcorum, non intercessimus quo-
minus fieret, ne bonis communibus
obstare velle videremur. Quin & læ-
tati sumus, postquam ex animi sen-
tentia rem processisse rescivimus. Non
item quum est indultum ut nomina
dignitatis, titulorum inscriptiones, &
armorū insignia remitterentur. Nam
ejusmodi conditio pudenda nobis, &
sine exemplo visa est, non satis civili-
ter postulata, nimis facile concessa
per potentissimos Principes, quorum
nec fortuna, nec virtus, nec animus,
nec opes ita prostratæ erant, ut quid-
quid indignum sublimi fastigio largiri
aut indulgere cogentur. Nec imagi-
nari poteramus causam tam promptæ
& effusæ liberalitatis, ideoque merito
fraudem subesse suspicabamur, quæ
nobis postea comperta fuit. Nam
hoc agebatur, ut si adversarii negas-
sent quod petebatur, speciosus color
esset omne pacis aut Induciarum ne-
gotium abrumpēdi. Sed heic occurrit
nodus

nodus haud satis explicatu facilis, ut imperitis videtur. Nam inquit nonnulli, si verba prioribus Induciis, & scripto legatorum comprehensa sufficiebant ad stabiliendum jus civicae libertatis, cur ergo delegati Archiducum nectunt moras, quaerunt ambages, & mentem ac sententiam Principum suorum perspicue interpretari cunctantur ac tergiversantur? Nihil est quod facilius expediri possit. Ajunt enim se ultra non teneri, nec plus nomine Regis Hispaniarum spondidisse, nihil amplius ab ipso impetrari potuisse nitentibus in alia omnia consiliariis, quibus Inducia sub tam incivilibus & probrosis conditionibus vehementer displicent. Igitur non esse acrius instandum sceptrigeris Regibus, quam quatenus fidem suam obstrixerunt, ne potius eorum offensio quam libertatis securitas quaesita esse videatur. Si hisce conditionibus acquiescere gravamini, reputate cum animis vestris, & expendite quinam

S 5

sint.

390 DE INDUCIIS BELLII
sint illi quibus persuadendum habetis
vos esse populum liberum, nullius ju-
ri mancipioq; subjectum. An non sunt
reges & principes, quorū interest vos
incolumen statum libertatis, & digni-
tatem conservare? Atqui nos, ex per-
sona quā tuemur, vobis testamur, dici-
mus & significamus, ejusmodi decla-
rationem abunde dominis nostris suf-
ficere, nec aliam esse mentem eorum
qui sepositis affectibus rem ad rectæ
rationis & incorrupti judicii normam
exigere sustinebunt. Deinde illud cer-
te non timetis, nec Rex Hispaniarum
& Archiduces lege vobiscum agant,
ut judicio apud Prætorem disceptetur
quænam sit mens & interpretatio hu-
jus Articuli. Non enim alibi quam in
campo Martio talia comitia habentur,
ubi causam obtinet qui viribus est
editior, & elogium hoc audit qui suc-
cumbit, Væ victis. Adversarii vestri
finitis Induciis, suo non vestro arbi-
tratu, si illis ita videatur, si spem re-
rum prospere gerendarum, si com-
modam

modam occasionem nacti erunt, bellum vobis indicent, nec addent causam, quo jure quove titulo id faciant, utrum ne tanquam cum justis hostibus, aut tanquam cum subditis rebelibus bellum gerant. Mala mens, malus animus nunquam indiget prætextu. Qui lites amat semper aliquam juris speciem malitiæ fraudiq; suæ potest obtendere. Nec ulla res est tã diligentimunita præsidio, qua vitium istud caveri queat. Hydræ caput amputare contendit, si quis omnes versutias omniaque incommoda tollere speret, quæ ex legibus optime ac sapientissime constitutis oriri possunt. Quocirca contenti esse debetis iis cautionibus, quas humana providentia præstare potest, quas civilis modus exigit, & quibus ipsa rerum natura nihil tutius ac securius unquam invenit. Non potestis impedire quin quandoque bellum instauretur. Nec victoriæ rationem reddent adversarii, si fortuna cœptis adspiraverit. Ne vos quidem, opinor,

opinor,

392 DE INDUCIIS BELLI
opinor, causam dicturos si victoria
steterit à vestris partibus. Igitur armorum
judicio dirimetur certamen, non
ex apicibus verborum quę plerumque
cedunt in damnum & ludibrium mi-
serorum atque imbecillorum etiamsi
nihil habeāt ambiguitatis aut incerti-
tudinis. Melior enim fere causa judi-
catur quę est fœlicior, quam eventus
secundat: & victus pro nocente ha-
betur. Nam homines ut plurimum
consilia successu ponderant, & fortio-
ribus se applicant, nec facile in cadu-
cum parietem inclinant. Multum ille
providisse & in posterum præsensisse
judicatur, cui bene processerit, cui
secus eum desipuisse & nihil consu-
luisse magna pars mortalium opina-
tur, quasi prudentis esset non solum
culpam sed & fortunā præstare. Adji-
citur insuper ab iis qui Inducias aver-
fantur tanquam infaustas aves, & di-
rum mortalibus omen, Regem Hispani-
arum dum ab armis cessabitur sup-
pleturum ruinas ærarii, collecturum
ignotam

ignotam vim auri atque argenti, reparaturum novas vires, & velut resumpturum nervos, ut quandoque bellum majoribus auspiciis redintegrare possit totaque mole copiaque invadere hasce provincias, ut vos uno ictu opprimat & sub jugum mittat. Sed raro admodum accidit ut maximi terrarum domini, præsertim ætate adolescentibus opibus cumulâdis inhæreant, magis ingenio proclives sunt ad luxum & magnificentiam quam ad frugalitatem & parsimoniam. Frugi enim esse privatæ domus laus est, non regiæ virtutis & majestatis. Nec vero si bella vobiscum interquiescant, deerit hostis qui cum Rex Hispaniarum certare possit. Imperat enim populo feroci, ambitioso, quietis impatienti. Vos è contrario nihil aliud curandum habetis, quam ut vestra tueri, non ut imperii fines propagare possitis, ut pacem & concordiam cum vicinis sanctam & inviolabilem foveatis. Quumque soluti eritis oneribus & necessi-

394 DE INDVCIIS BELLII
necessitatibus sustentandi belli, nec
aliis erogationibus obnoxii, quam
quæ necessariae erunt ad firmandum
subsidiario milite civitates hosti fini-
timas, resectis superfluis sumptibus,
opima spes, fore ut non solum æris
debiti nexu liberari queatis, verū et-
iam ingentē thesaurum cumulare quē
velut sanctius aliquod ærarium ad ul-
timos casus reservari expediat, tum
quod præteriti temporis angustiae vos
ita faciendum esse docuerunt, tum
quia morem hunc habent omnes res-
publ. quæ recte & ordine arbitrata-
que boni patrisfamilias rationes suas
administrant. Sunt qui superioribus
incommodis hoc etiam adjungunt,
per occasionem Induciarum fore ut
hostis habeat inter vos suas man⁹, suos
administratos & emissarios, quorum ar-
tificiis invicem commitemini, ut mu-
tuis certaminibus fessi & exsangues
facilem adversariis victoriam tradatis.
Iam inde semina discordiarum orta
esse inter Provincias, quibus otium
&

& quies largam materiem suppedia-
bit, quum contra timor externus &
communis ex hoste formido, soleat
in officio & bonis moribus continere
civitates. Hæc talia possunt accidere,
& prudētis est animo prospicere ejus-
modi casus, ut adhibeatur præparatio
diligens ad eos avertendos, non au-
tem ut præ metu semper in armis ver-
sandum sit. Atqui id vobis consilii
datur ab iis qui sub hoc prætextu In-
ducias dissuadent. Neque enim, qua-
tenus humana mens augurari potest,
vobis sperandum est, finitum unquam
iri hoc bellum, plena & omnibus mo-
dis absoluta victoria, quum vobis res-
sit cum potentissimo Rege totius or-
bis terrarum. Nec ullo tempore alio-
de pace vel Induciis consultabitis,
quin eorundem vitiorum & incom-
modorum metus semper occurrat. Id-
que magis si de pace conventum sit,
quam si de Induciis. Nam perpetua
pax secum habet comitem altam secu-
ritatem, quæ negligentiam creat, &
inde

396 DE INDUCIIS BELLII
inde patet ad insidias, præbetque fre-
quentissime causam calamitatis. At
quum Induciæ pactæ sunt, metus
quandoque recidendi in aleam Mar-
tis maximum est ad cavendi sollicitu-
dinem incitamentum, ut in commu-
ne consulatur, ut studiis & animis
conspirantibus in publicam causam
incumbatur, posthabitis privatæ uti-
litis rationibus, quæ pessima sunt
veri affectus venena, semperque offe-
cere publicis consiliis. Hinc est quod
nonnulli sapientes viri, qui ex animo
vobis favent, in ea opinione versan-
tur ut judicent mediam illam viam
inter bellum & pacem magis in rem
vestram esse, quam si ex uno extremo
in aliud protinus delabendum esset.
Omnis mutatio, ex scito medicorum,
sensim & cum tractu temporis indu-
cenda est ad imitationem naturæ,
quæ violentum non sinit esse diutur-
num. Adhæc plerumque fit ut me-
liori fide serventur Induciæ, quam
conventio perpetuæ pacis. Exemplis
compro-

comprobari potest dicti veritas, si li-
beret oratione luxuriari in tam plausi-
bili argumento: sed & ratio ipsa suf-
fragatur experientia. Nam qui se pa-
cis conditionibus circumventum esse
arbitratur, vix alio modo sperat sa-
nari posse vulnus injuriæ, quam si non
maneat pactis conventis. At cui dis-
plicent Induciæ, spe finis dolori suo
moderatur, & iram concoquit in oc-
casione vindictæ. Præterea si quis
diligenter attenteque consideret sta-
tum atque ordinem vestri regiminis,
facile perspiciet vanum esse hunc ti-
morem, ne scilicet largitionibus aut
promissis corrumpantur qui sedent
ad clavum reip. Nam singulos seor-
sim aggredi periculosum est, nec mul-
tum ad rem attinet in tam frequenti
magistratum vicissitudine ac muta-
tione, qui prius potestate se abdicare
coguntur, quam exorsa perducere ad
exitum possint. Adde hoc odium na-
turale dominatus Hispanorum, & a-
morem patriæ libertatis penitus insitū
atque

398 DE INDVCIIS BELLI
atque infixum pectoribus civium una
cum lacte materno. Quotusquisque
jam reliquus est, qui servitutis memi-
nerit, nisi ex auditione & relatu? ut
non magnopere sit extimescendum
ne quis tam prodigus animę famęque
reperiatur, qui vocem hiscere ausit, ut
libera gens iterum servili iugo colla
submittat, quin præsens periculum
subiturus sit, ne fonti sanguine teme-
ritatis atque audacię pœnas expen-
dat. Longe certius à corruptelis &
clandestinis molitionibus discrimen
immineret, si qua clades & calamitas
bello accepta esset, ut sunt alternæ
Martis vicissitudines, & anceps sem-
per fortuna præliorum. Nam vel se-
mel parum prospere commissa pugna
plus uno momento adferret confu-
sionis tum in publico statu, tum in
voluntatibus omnium subditorum,
quam occulta multorum mensium
& annorum tentamenta in sollicitan-
dis animis singulorum. Tunc enim ad-
moto propius metu quisque nulla rei-
publicæ

publicæ cura sibi privatim consulere
studeret, & adversitatum culpam in
moderatores patriæ rejiceret, qui ob-
latam otii & tranquillitatis oportuni-
tatem nimis inconsiderate repudias-
sent. Non est etiam de nihilo, nec
absque ratione quod objectatur haud
alio pacto securâ fore remp. per tem-
pora Induciarum, quam si præsidario
milite custodiantur urbes hostili agro
conterminæ, aliaque castella & pro-
pugnacula prout usus flagitare videbi-
tur: cives autem & incolas unitarum
Provinciarum, postquam aperti Mar-
tis terror & externa belli facies ab-
scesserit, haud facile adduci posse, ut
contribuere velint quæ necessaria
erunt ad eos sumptus suppeditandos.
Ita fiet ut deficiente fundo ærarii, un-
de militibus stipendia solvantur,
mira secutura sit rerum omnium per-
turbatio. Sane permagni refert ut
eodem temporis articulo, quo tracta-
bitur de Induciis, huic quoque malo
remedium adferatur, & ut numerus

ac

400 DE INDUCIIS BELLI
ac modus præfiniatur, quænam urbes
& quibus præfidiis muniendæ sint ut
securitati publicæ cõsulatur. Obstrin-
gẽdæ erunt etiam provinciæ sacramẽ-
to solenni decretoque publico, ut pro
parte virili conferant in ærarium quæ
ad hanc rem necessaria esse judica-
buntur, quamdiu durabunt Induciæ.
quod impetratu difficilior esset si per-
petuum fœdus ictum foret. Nam tunc
omnino postularetur immunitas ab
omnibus tributorum necessitatibus.
Sed urgent adhuc, & insistunt vehe-
mentius. Nam si, inquiunt, præfidia
retinenda sunt, & militum excubiis
custodiendæ civitates, quid opus In-
duciis unde nihil commodi, nec sub-
levamenti consequatur? Imo tanti
non possunt esse sumptus, quin dimi-
dia parte ut minimum futuri sint mi-
nores tempore Induciarum, quam si
rursus ad arma profiliendum foret.
Adde quod interea tuti eritis ab am-
biguis bellorum casibus, & statue-
mini extra teli jactum, quibus pericu-
lis

lis expositi essetis, ni præter proprias opes magnis externis virium virorumque auxiliis adjuvemini, quemadmodum ex parte vestra sæpe nobis est significatum: etiamsi bellum tantum propulsandum, non inferendum esset, quod est infelix auspiciū imbecillioris status, & vergentis in deterius fortunæ. Nec leve momentum ad dissuadendas Inducias adferre censetur clarissimi viri Iusti Lipsii authoritas, cujus epistola bis terve excusa volitat per omnium manus. Is ut erat naturali iudicio præditus, & insigni doctrina excultus, nec hospes in rebus politicis, vehementerque deditus parti adversæ, ad quam desciverat, suadet tanquam imperii arcantum, paciscendas esse Inducias, quia stantibus iis res utrinque manerent integræ, & voluntas Principum Germaniæ eo inclinaret, nec de Regis dignitate quidquam detraheretur, & fatum aut eventus aliquid adferre posset quod humana ratio expedire nequi-

402 DE INDUCIIS BELLI
nequiret. Sed si recte sententiam ejus
interpretemur, non venit illi in men-
tem consulere de Induciis longi tem-
poris, nec tale quidquam augurari po-
terat, verum loquitur de brevibus à
bello feriis, quarum beneficio homi-
nes inciperent degustare pacis dulce-
dinem, & exuere paulatim hostiles
animos, ut tandem ad veteris imperii
desiderium reverterentur. Neque
enim vir ille qui semper ominatus est
novi imperii solem oriturum ab Oc-
cidente, & qui magnitudinem Hispa-
nicam etiam Romanorum potentiae
preferendam esse censuit, unquam
divinare potuit tam faelices & fortu-
natos fore Ordines unitarum Provin-
ciarum, ut potentissimum totius ter-
rarum orbis monarcham eo adige-
rent, ne recusaret fasces suos submit-
tere, ut prior esset in petenda pace ab
iis qui fuissent ipsius subditi, & per
tot annos infesto Marte bellum gessis-
sent. Nec potuit ullo modo praefagi-
re, nisi divino quodam instinctu affla-
tus

BELG
tus esset.
quibus ad
cultas no
gerent. In
futuras. Q
est, mutal
pla que ad
retelli poss
& experien
fundamen
Veniat et
catio Gat
fide serva
Hollandi
dinum Pr
sionem ce
reipubl. s
alienum, a
exipere, e
perat, pol
tia cesset
ditionem
adferri e
Inducias
quum int

antus esset, fore ut duo magni Reges,
quibus adesse posset & animus & fa-
cultas nocendi, fidem suam obstrin-
gerent, Inducias ratas & inviolabiles
futuras. Quæ cogitatio, ut verisimile
est, mutasset ejus consilium, & exem-
pla quæ adfert tot contrariis exemplis
refelli possunt, ut minime viri sagacis
& experientis esset super tam fragili
fundamento judicare vel respondere.
Veniat etiam vobis in mentem Pacifi-
catio Gandavenfis, quæ non optima
fide servata fuit, & tamen adeo utilis
Hollandiæ Zelandiæque aliisque Or-
dinum Provinciis, ut per hanc occa-
sionem constituere potuerint certam
reipubl. formam, & dissolvere æs
alienum, atque ita tempestatem belli
excipere, quæ in ipsos incumbere cœ-
perat, postquam Flandria & Braban-
tia cesserant in hostis potestatem ac
ditionem. Potest heic in cumulum
adferri exemplum Helvetiorum, ne
Inducias adspernari velitis. Nam
quum insurrexisset adversus dominos
suos

404 DE INDUCIIS BELLI
suos ob causam non ab similem vestre,
postquam multis adversitatibus ja-
ctati, variaque fortuna præliati essent,
tandem Inducias pepigerunt sub con-
ditionibus haud ita præclaris & ho-
nestis, quam sunt eæ quas vobis sua-
demus. Pendentibus iis tam sapien-
ter res suas ordinarunt, ut exinde nun-
quam adversariis cupido incesse-
rit eos ultra bello laceffendi. Magno
enim suo commodo experti sunt In-
ducias plerumq; perpetua pace com-
mutari etiam absque pactione. Cujus
rei ratio idonea adferri potest. Nam
quum magnis Principibus oblata
sunt quæ conservare non poterant, ne
videantur necessitate, aut defectu vi-
rium, vel animi imbecillitate eo re-
ducti, malunt specie Induciarum tran-
sfigere cum adversariis, quam se ultro
victos confiteri, ut quod vi extortum
est voluntate impetratum esse videat-
ur. Relinquitur enim hoc pacto
quædam opinio in animis hominum
eos aliquando patrimonium suum
recupe-

BELGICI, LIBER III. 405
recuperaturos: quod non accideret si
pactione pacis omne jus suum remit-
terent nonnullo cū opprobrio vel de-
generis animi, vel virium imbecillita-
tis. Eadem vobis, & majora commo-
moda speranda sunt, si sapienter &
recto ordine res ac rationes vestras
administretis. Multa ipsis oportuna
erant, quæ minime vobis desunt.
Aderat virorum indigenarum multi-
tudo, ne foris mutuari necesse foret.
Tuti erant natura loci, & montibus
ferme inaccessis humano vestigio.
Paupertas etiam, & agri solique ste-
rilitas eos ab incurso vicinorum vin-
dicabat, qui spe exigui momenti certa
pericula subire nolebant. Habetis
etiam à partibus vestris patrem Ocea-
num, & flumina navigationibus ac-
commoda, quibus tanquam naturæ
munimento undiq; circumvallamini.
Suppetunt navalia vobis, suppetit in-
gens classis, & laboriosa nautarum
cohors, mari juxta & pugnae parata,
quos hodie nominare possumus inter

T

præci-

406 DE INDVCIIS BELLI
præcipuos Christiani orbis bellato-
res. Si principem haberetis supremum
reipubl. vestræ moderatorem & arbi-
trum, qui libidinem dominandi le-
gitimam belli causam, & maximam
gloriam in maximo imperio repositã
esse putaret, nihil est tam arduum ac
difficile, quod non auxilio talium vi-
rorum sperari posset. Quod ad auxi-
liares copias attinet, quibus indiget
vester status, non ignoratis unde ac-
cersiri debeat, & habetis abunde quod
ipsis persolvatur, non egetis extero-
rum subsidio si ab armis respirare, &
feriari potestis. Adest vobis benevo-
lens animus, & amicitia magnorum
Principum, qui libertatem vestram
sartam tectam conservari cupiunt,
tum propriæ utilitatis, gratia tum
amore impulsu quo vos complectun-
tur: nec unquam patientur ut ea vo-
bis eripiatur seu per resistendi impo-
tentiam, seu per malam rerum vestra-
rum administrationem. Idque non
tantum præstabunt pendentibus In-
duciis,

BEL
duciis, b
volent
dem fru
urgente
respon
dam tui
ora vulg
non eant
dem vine
ctenus t
postqu
Deo se
to statu
mortali
obles a
infirmi
conjectu
quæ ab i
vobis se
illos ut
constat
est vin
pem fe
litas. Ea
quam ju

BELGICI, LIBER III. 407
ducitis, sed omni tempore, ut à bene-
volentia vestra, si postulet usus, eos-
dem fructus percipiant, quos ab ipsis
urgente necessitate percepistis. Et hæc
responsio sufficere debet ad refutan-
dam tacitam objectionem quæ per
ora vulgi dispergitur. Ajunt enim
non eandem fore mentem, non eas-
dem vires iis principibus, qui vos ha-
ctenus auxilio atq; opibus adjuvere,
postquam Induciæ finitæ erunt. Sane
Deo soli reservatur ea gloria, ut cer-
to statuere possit de rebus futuris, nec
mortalis quisquam est idoneus talium
obses ac fidejussor, si tamen humanæ
infirmi- tati fas est exquirere verum per
conjecturas, eadem causæ & rationes,
quæ ab initio moverunt principes ut
vobis subsidio essent, hortabuntur
illos ut in pristino juvandi proposito
constanter perseverent. Nullum enim
est vinculum firmitus ad mutuam o-
pem ferendam, quam communis uti-
litas. Ea sola magis adstringit animos,
quam jurisjurandi religio, vel fœde-

T 2

rum

408 DE INDUCIIS BELL
rum conventiones, quæ plus pompæ
habent, minus soliditatis. Vester por-
ro status longe meliori conditione
erit impetratis Induciis quam perstan-
te bello, si delectu, consilio & ratio-
ne fortunam vestram recte gubernetis.
Quod quidem sperandum est. Nam
quum tot laboribus & ærumnis parta
vobis sit inæstimabilis illa dos aureæ
libertatis, eadem cura & sollicitudo
vos excitabit ut tam pretiosum depo-
situm fideliter conservetis. Nec præ-
sumi debet vos mutuis contentioni-
bus ac discordiis in varias factiones
distractum iri, ut alter in alterius per-
niciem infanda consilia moliamini.
Nam plerique vestrum sub auspicio
libertatis instaurandæ nati, manus à
cōtactu, oculos ab adspectu servien-
tium inviolabiles habetis. Quocirca
omnibus probe subduētis rationibus
plane in rem vestram, & ex usu com-
muni erunt Induciæ, quas repudiare
non debetis ob futes libellos, qui
pessimo more & pernicioso exemplo
proji-

BELGICI, LIBER III. 409
projiciuntur in vulgus. Vestri fori est,
vestræ jurisdictionis de summa reip.
consultare, & sententias pronuntiare,
à quibus fata fortunæque populi pen-
deant. Nutu & arbitrato vestro men-
tes civium gubernantur. In hoc con-
fessu de bello de pace fiunt comitia.
Quidquid alibi geritur non alio spe-
ctat, quam ad conturbandam plebem
ut exuat reverentiam debitam sancto
magistratui. Quinetiam percrebuit
rumor, & multos habet suffragatores,
mentionem Induciarum fuisse inje-
ctam per artem & astutiam adverfa-
riorum, ut vos in nassam illicerent
quum tamen vobis minime dubium
esse debeat quin à dominis nostris id
consilii datum sit, qui voluntate &
affectu bene merendi de vestro statu
nemini cedunt, & ea sapientia pru-
dentiaque excellunt ut difficulter ad-
modum decipi possint. Neque tamen
sequius opinamur de iis qui seorsim
sentiunt. Tot enim tantisque pigno-
ribus ac meritis devinxerunt fidem
T 3 suam

410 DE INDVCIIS BELLI
suam reipub. ut piaculum sit in du-
bium vocare ipsorum virtutem, con-
stantiam atq; integritatem. Sæpe autē
accidit, ut viri boni & probati cives
sententiis dissideant, qui tamen votis
& studiis conspirant in eundem fi-
nem, suasque curas & cogitationes
dirigunt ad patriæ salutem, ad publi-
cam utilitatem. Tales opiniones labi
possunt, commune id vitium est hu-
manæ fragilitatis: voluntate à reipu-
blicæ commodis dissidere nullo mo-
do possunt. Eos obnixè rogamus &
obtestamur, ut itidem benigne de
nobis sentiant, neu præjudicatas opi-
niones domo adferant, sed assensu &
affectu propendeant in eam partem,
qua publica salus & utilitas præpon-
derabit. Vobis hic animus esse debet,
ut examinatis utrinque rationibus id
decreto vestro confirmetis, quod ma-
xime ex usu esse videbitur. Plura quam
diximus pro vestra prudentia supplere
poteritis, quæ tacitæ cujusque cogita-
tioni relinquere malumus, quam sigil-
latim

BELGICI, LIBER III. 411
latim commemorando percensere. Finem orationi imponemus, si prius hoc inculcatum fuerit, nimirum Inducias quidem conjunctas esse cum periculis nonnullis atque incommodis (nihil enim est in hac mortalitate ab omni parte beatum) sed quæ una re vitari possunt, si sapienter & recto ordine actiones vestras instituatis. At quæ ex bello discrimina metuuntur, certa sunt, præsentia, & prorsus inevitabilia. Vis & facultas averruncandæ cladis armorum, non est in vestra manu. Victoria cælo delabitur, & ab exercituum Deo donatur. Non in equis, non in curribus consistit, sed in favore Numinis, qui plerumque adspirat causæ meliori. Necessitas lege omni potentior, & legitima capitis famæ ac libertatis defensio fecit auspiciam belli, & quasi salutare signum sustulit ad bene de fortuna sperandum. Vestræ res à parvis ortæ principiis in tantam magnitudinem ac potētiam evectæ sunt, ut adversarii sponte fateantur vestram

T 4

cau-

412 DE INDVCIIS BELLI
causam legitimo justitiæ fundamento
subnixam esse. Cedunt, resignant,
largiuntur vobis omnia jura, quum
se vobiscum agere testantur, tanquam
cum liberis civibus, non amplius do-
minio suo subjectis. Quid optare po-
restis ulterius? Quem prætextum ad-
feretis hoc ingenti munere concessio-
cur iterum ad arma rapienda confu-
giatis? An supplices & obnoxios vo-
bis esse postulatis summos terrarum
principes, vestros olim dominos, ut
fronte prona submissisque fascibus
pacem ac veniam orent? Amplexa-
mini quæso ambabus ulnis oblatam
divinitus emergendi è malis ac mise-
riis occasionem, qua nulla pulchrior
& commodior unquam affulgebit.
Archiduces toto pectore, totis ani-
mis propendent ad quietem, ad otium
ad tranquillitatem, abhorrent imma-
ne quantum à crudelitate, à cædibus,
& humani sanguinis effusione: nemo
id in dubium vocat, notus est omni-
bus clemens & mansuetus eorum ge-
nius.

BELGICI, LIBER III. 413
nius. Adhæc sancte & religiose fidem
observant, nec ulli se pactioni obstrin-
gent quam non rebus & factis sint im-
pleturi. Rex Hispaniarum eorū preci-
bus evictus atq; expugnatus plura vo-
bis indulget, quam sua sponte factu-
rus esset. Alio enim eum trahit respe-
ctus majestatis, cupiditas vindictæ fla-
grantior cæteris affectibus in pectore
magnatum, autoritas consiliariorū,
ingentes Hispanorum animi. Cuncta
denique contra tendunt, nisi natura
sua & Archiducum rogatu propensus
esset ad mitiora cōsilia. Reges & Prin-
cipes omnia sua studia & officia spon-
dent quæ tali rerum statu desiderari
possunt. Cūcta securitatis præsidia vos
circumstāt, ut facto non deliberato sit
opus. Dies & mora posset adferre tan-
tam commutationem, ut quæ nunc
ultra quasi cælo delapsa sese fruenda
vobis offerunt, vix olim obstantibus
contingere posse videantur. Nolu-
mus male ominari, sed si se huic occa-
sioni tempus subterdixerit, verēdum

T 5

est

414 DE INDVCIIS BELLI
est ne atrati forsitan aliquando pacem
oretis, quam à candidatis proceribus
accipere hoc tempore gravamini. Pri-
die Idus Martias Legati Regum obtu-
lerunt Ordinibus scripto compre-
hensam narrationem rerum, de qui-
bus est disceptatum in conventu Ant-
verpiæ habito cum Regis Hispania-
rum & Archiducum Legatis super ne-
gotio longi temporis Induciarum. E-
jus scripti hæc erat summa, Postquam
in urbem venimus, ut primum collo-
quendi potestas data est, nihil nobis
prius aut antiquius fuit, quam ut apud
omnes pro certo & indubitato con-
staret, vobis prorsus esse in animo
tunc temporis finem Induciis pacif-
cendis, & supremam manum impo-
nere, aut omnem earum cogitatio-
nem abjicere, & oblivione sempiter-
na delere. Quod si nova rursus effu-
gia, novæque morandi causæ necte-
rentur, haud immerito Regibus no-
stris, omnibusq; vobis incessuram su-
spicionem, quæ jampridem multorū
mentes.

BELGICI, LIBER II. 415
mentes obsederat, nimirum hoc unum
num agi, ut sedendo consultandoque
tempus eximatur, atq; interea rerum
agendarum occasiones præterfluant
magno cum vestro dispendio, & æterno
cum irrisu ac ludibrio Principum
qui bona fide sinceroque affectu se
huic actioni interposuerunt, ut ad
optatam otii & tranquillitatis stationem
hæ Provinciæ secunda velificatione
provehî possint. Id ut penitus fixum
atque immotum sederet, & ut omnis
dubitatio funditus tolleretur, significavimus
non admodum ægre post longas ac multiplices
cōsultationes magnis altercationibus agitata
tandem à vobis impetrasse ut pactis
atque conuentis, quorum formulam ipsi
conceperamus, acquiescere ne gravaremini,
ne quidquam in iis mutasse velletis,
saltem quod amplius deliberandi
scrupulum, aut cavillandi materiem
adferre possit. Exhibitum nobis fuisse
à parte vestra quid super ea re
statutum esset consilio non
amplius.

416 DE INDUCIIS BELLI
amplius movendo, nec revocando,
vosque vicissim petiisse à nobis ut ad-
versarii decretoriam mentis suæ sen-
tentiam simpliciter indicarent, testa-
tosque esse vos nullo modo, ne qui-
dem ad punctum temporis prorogari
velle cessationem ab armis, nec ex-
cessuros è finibus Hollandiæ ut Ber-
gopsomium profisciscamini, nedum
Legatos esse missuros qui porro cum
ipsis in congressum & colloquium ve-
niant, nisi prius & ante omnia deside-
rio vestro satisfaciant, & in eandem
vobiscum sententiã concedant. Quæ
denuntiatio non mediocriter mentes
eorum conturbavit, responsumque est
tale postulatum admodum incivile
videri, & nimis pro imperio dictato-
riam legem imponi magnis Principi-
bus, eosque in arctum cogi angustiis
temporis, quominus tanta de re tam
præcipitanter certi aliquid statui pos-
set. Hæc enim gerebantur IV Idus Fe-
bruarii, quum XV Kal. Martiis dictus
esset Induciis finiendis dies. Tam exi-
guo

quo autem interstitio tēporis fieri non poterat ut exquireretur voluntas Archiducum, & mutua communicatione si quis dignus vindice nodus incidisset consopiretur, quod tamen ad causæ decisionem facto erat opus. Igitur omnino tempus Induciarum prorogari oportere. Quod urgente necessitate, justisque victi rationibus indulgendum esse existimavimus, saltem ad extremum usque volvendi mensis Februarii diem, sub hac denuntiatione ut declararemus, ni intra diem vi Kal. Mart. exhibuissent sententiam Archiducum congruentem cum formula à nobis concepta, nos postridie esse discessuros, nec ipsis idoneam fore causam quam obrem queri debeant sibi legem imperiosa quadam auctoritate præscribi, quum exigitur ut formulam à vobis approbatam subscriptione sua firment: quandoquidem non vos isti rei fuissetis authores, sed nos tanquam arbitri & sequestres consilio secum communicato priusquam

418 DE INDVCIIS BELLII
quam Haga-Comitis excederent, omnibus probe subductis & expensis, quæ in usum communem & ex utriusque partis commodo fore judicabamus. Nihil aliud responsi priore & altero colloquio retulimus, nisi quod perlectis articulis, quorum ipsis exemplum edidimus, testati sunt caput illud de contributionibus continuandis admodum iniquum, asperum & inhumanum videri, nec unquam ab Archiducibus concessum iri, ut miseris rusticis, qui maleficia & injurias belli vel patienter tolerare, vel acerbis indictionibus redimere coacti essent, nullum ex intermissione belli fructum, aut miseriarum levamentum perciperent, sed iisdem quibus ante necessitatibus atque oneribus afflictaerentur. Ad ea minime defuit quod contra regeremus. Enimvero fieri aliter non posse quin saltem per aliquot annos eadem pensiones adhuc permanerent, progressu temporis sequuturum moderamē, sed ut penitus tollantur, opus esse.

esse longinqua tranquillioris status usura, multiplicique rerum abundantia, quæ exhaustum ærarium supplere, & æri alieno publice contracto mederi posset. Non minus inde commodum ad Archiduces, quam ad vos redundaturum, nec agrestes, & colonos iniquo laturus animo, si ex mutuo partium conventu mediocrem aliquã summam exsolvendo pacifice ipsis rustico operi incumbere, & annuos terræ proventus sine ullo metu hostilitatis colligere permittatur. Non enim posse nudari præsiis conterminas urbes absque manifesto discrimine, nec militem haberi sine stipendis, nec stipendia sine tributis. His rationibus ut acquiescerent nequaquam adduci potuere, magnaque contentione certatum est ab adversariis ut contributiones funditus abolerentur, uti hoc pacto quasi signum aliquod sublatum esse videretur ad bene de pace sperandum. Nec alia materies tunc temporis agitata fuit, nisi quod

Præses.

420 DE INDVCIIS BELLI
Præses Richardotus recepit se conti-
nuo iturum ad aulam Archiducum,
ut, quid super ea re statuendum esse vi-
deretur, ex iis cognosceret: nec ullam
amplius morã interjectũ iri, quoniam
de voluntate Regis Hispaniarum satis
superque constaret, nihil opus esse
præsencia patris Ney, cujus tamen ad-
ventus de die in diem exspectaretur.
Culpam tot morarum & frustratio-
num non penes ipsos residere, sed pe-
nes vos qui durissimas & probrosas
conditiones postulando videremini
causam aut colorem quæsivisse totam
negotiationem intervertendi. Se non
abfuturũ ultra triduum, & novissimã
voluntatem ac certissima mandata re-
portaturum à suis principibus sine ul-
la circuitione aut ambiguitate: qui-
bus rebus cognitis fore nostræ spontis,
& optionis quid porro faciendũ esse
arbitraremur. [*Idib. Febr. c. l. l. c. ix.*]
Promissi fidem factis implevit, po-
stridieque in viam se dedit, ac rever-
sus est intra condictum diem. In
sequenti

sequenti mane quum conventus haberetur, repetiit quod ante jecerat de decreto & sententia Regis Hispaniarum, nempe cuncta permessa esse potestati & arbitrio Archiducum. Deinde sumpsit in manus formulam Induciarum, eamque legere cœptus est, quumque ad eam scripti partem pervenisset ubi de jure libertatis agitur, quasi sacro quodam instinctu spirituque afflatus interjecit querimoniam, ac multo cum dolore testatus est quam acerbum, quam grave & molestum Regi Hispaniarum accidisset, quod in eum articulum consenserit. Datum id precibus, & flagrantibus desideriis charissimæ Sororis & Archiducis, fremente nobilitate, præter omnium spem & expectationem, contraque maximæ partis consiliariorum sententiam, quod ejusmodi largitio de fastigio Majestatis plurimum derogaret. Huc recidisse vim Hispanæ dominationis, formidolosam cæteris nationibus, ut cum manipulo

422 DE INDVCIIS BELLI
nipulo civium, qui olim dicto au-
dientes erant, & nihil præter obsequii
gloriam captabant, Rex Regum ma-
ximus æquum fœdus ferire non indi-
gnaretur. Inde vehementer incubuit,
omnesque ingenii & eloquentiæ ner-
vos intendit, ut contributiones tolle-
rentur, nihilque reliqui fecit ad vim &
efficaciam persuadendi. Nos item
omnia proposuimus, quæ in contra-
riam partem adferri poterant, nec ta-
men passi sunt se in sententiâ nostram
perduci. Hinc alia difficultas exorta
est super libertate navigationis India-
rum. Referebat enim Præses Regem
Hispaniarum impulsus iis rationibus,
quas in medium adduxeramus prius-
quam ipsi Haga discederent, ut ami-
ce potius bonaque cum pace ambo-
rum res ea transigeretur, quam ut ar-
mata manu per hostilitatem quid-
quam attentaretur, unde pacto In-
duciarum fraus fieret; veterum in-
juriarum atque inimicitiarum memo-
ria renovaretur. Sed quum enu-
cleatius,

cleatius, ac distinctius articulum istum expenderet, subjecit, satis esse debere si Induciæ generatim & in univ-
sum pactæ conventæque essent abs-
que certa designatione locorum,
quemadmodum ipsi formulam con-
cepissemus. Quod vero ad libertatem
navigationis attinet, eam nomina-
tim esse restringendam intra fines Hi-
spaniarum, easque Regiones, quibus
in Italia Rex dominatur: non autem
extendi oportere ad eos terrarum tra-
ctus, portus, sinus, quos alibi lo-
corum possidet, nedum ad Indiarum
populos, ac regiones. Quæ porro
mundi partes Regis Hispaniarum di-
tione non tenentur, in iis jus & fas
erit, si vobis volentibus sit ultro ci-
troque commeare commercarique,
nec hostile quidquam fore metu-
endum. Cujus rei nomine ut cau-
tum sit, idem Præses conceptam
à se formulam Regiæ permissionis
exhibuit, ad eum modum quem
communiter expedire arbitrabatur.

Respon-

424 DE INDUCIIS BELLI
Responsum est à nobis quum utrin-
que placeat Inducias nullis locorum
spatiis ac limitibus circumscribi, sed
ubique per maria & terras vim atque
stabilitatem suam obtinere, ut in uni-
versum ab hostilitate cessetur, justum
etiam & rationi consentaneum vide-
ri, ut commercia in omnibus locis sint
libera, nec ullas orbis terrarum oras
excipi debere, qua longe lateque Re-
gis Hispaniarum potentia dominatio-
que protenderetur. Ad ista continuo
subjecerunt vestros nautas nunquam
merces commutasse, nec ultro ap-
pulisse cursumque direxisse ad eos
portus, quos in Indiarum regionibus
Hispani tenent, nec in tractatu pacis
id esse à vobis postulatum, satis su-
perque de suo jure largiri Regem,
quod vim nullam aut impeditionem
sese objecturum consentit, quominus
exerceatis commercia cum iis regulis,
ac populis, qui eam vobis libertatem
permittent, id quod Regibus Gallia-
rum & Magnæ Britanniae in fœderis
conven-

conventionem denegarum fuit, quorum subditi non alio jure quam suo periculo suscipiunt ejuscemodi navigationes. Excepimus vobis longe optabilius esse talem conditionem subire, & in hostica vi armorum jura patris Oceani vindicare potius quam ut libertatem expositam viris fortibus intra certos fines ac terminos coarctari cupiatis. Non dissimularunt longe diversam esse causam vestram à cæteris. Neque enim multum incommodi aut periculi impendere ab iis, qui furtim uno aut altero myoparone fortunam maris experiunt quam vos munitissimis omni instructu apparatuque classibus longinquas istas navigationes instituere soleatis. Unde gravissima damna sæpius inventa sint, & adhuc in posterum graviora metuantur. Satis ex his verbis significatio nonnullius timoris indicabatur: ad quæ subjecimus non esse æquum liberam navigandi facultatem ab Europa intra fines Hispaniarum
atque

426 DE INDVCIIS BELLI
atque Italiae cohiberi, sed generatim
& in universum concedi oportere per
totam Europam ad fretum Gadita-
num, ad oras Barbariae circa mare me-
diterraneum, perque omnem ejus cir-
cuitum, atque etiam ad insulas quae
Fortunatae appellantur, quando qui-
dem foederatorum ac sociorum Re-
gum Principumque subditi pacifice
in iis locis negotiantur. His ultro ci-
troque deliberatis ille dies consump-
tus est. Proximo conventu quum ex-
hibitam à Praeside Richardoto formu-
lam accurate ac diligenter examinasse-
mus, non satis visa est securitati vestrae
cavere, quocirca nos ipsis aliud scriptum
obtulimus, atque iterum, aliud, quod u-
trumque noluerunt approbare, quoniam
ibi disertis verbis fiebat mentio naviga-
tionum Indiarum. Agebant autem Re-
gem quidem Hispaniarum libertatem
illam indulgere velle sed nomen ex-
primi nolle, ne caeteri Reges ac Principes,
cum quibus foedere & amicitia junctus
est, & quorum voluntati libens obse-
cundaret,

recundaret, inde occasionem arriperent
fidem postulandi, & ob repulsam offē-
derentur. Addebant hoc pacto minus
probrosam, & indecorū fore cōcessio-
nem Regi suo, si specie dissimulātis tol-
eretur, & in genere sic permittatur li-
bera navigatio ut tamen Indiarum vo-
cabulum, tanquā infaustum atq; omi-
nosum nomē, silentio prætereatur. Af-
firmabāt etiam alias intercedere ratio-
nes, quamobrē Rex interesse majesta-
tis suę judicaret hoc modo procedere,
quas indicari non esset necesse, quū iis
nihil de libertate & utilitate vestra de-
libaretur. Injuriosam, incivilē, & inve-
recundā rem esse id flagitare quod tibi
non profit & alteri noceat. Vobis suffi-
cere debere si tuto & secure navigetis
ad extremos Garamātas & Indos, etiā si
nominatim eæ gētes non exprimātur.
Ajunt enim Juriscōsulti nihil interesse
utrū res aliqua suo nomine designetur
an ea demonstratione, quę vice nomi-
nis fungitur. Nō acrius instādum esse,
venerandis Regū dignitatibus, aliquid
residui

428 DE INDUCIIS BELLI
residui honoris sceptris & coronis re-
linquendum. Tali consultatione duo
colloquia protracta sunt, nec aliud
quidquam in disceptationem dedu-
ctum fuit. Ut hæc difficultas enodare-
tur, optimum factu existimavimus
aliam verborum formulam scripto
complecti, qua satis aperte commer-
cium Indiarum per circumlocutio-
nem innueretur etiamsi nomen ex-
pressim non esset adjectum, sed eum
articulum tractatui Induciarum inferi
oportere ut rei gestæ certior sit fides &
securitas, non autem eo nomine con-
ventionem aliquam segregatim esse
instituendam. Idque privato officio
consulimus, non tanquam authori-
tate vestra instructi, nec præstare vo-
luimus vos rem ratam esse habituros.
Subjuximus attexendum esse alium
articulum, quo tempore placeret In-
duciarum diem currere in is regioni-
bus, quæ sunt extra limites designa-
tos. Nam talis demonstratio, quæ vi-
ce nominis fungitur, satis evidenter
deno-

denotabat id quod aperte dici vole-
 bant, nec aliter poterat intelligi ea
 circumscriptio temporis quam de na-
 vigationibus Indiarum. Uterque arti-
 culus difficiles habuit insultus prius-
 quam impetrari posset. Priorem enim
 multis sui partibus mutilare & inter-
 polare studuerunt. Alterum prorsus
 rejiciebant, hoc argumento, quod si
 post conventas Inducias extra limites
 priore designatos articulo damnum
 ac detrimētum aliquod invehetur,
 necesse esset utrimque pati quod in
 integrum restitui non posset, ut sunt
 cædes hominum, & navium amissio-
 nes, aliæque jacturæ quæ nulla com-
 pensatione reparari queunt. At vero
 damna resarciri oporteret earum re-
 rum quæ adhuc exstarent. Sed neu-
 trum ipsis largiri voluimus, nec ut
 quicquam in priore articulo immuta-
 retur, nec posterior aboleretur. Imo
 scrupulum iniecimus quasi vobis mi-
 nime grata & rata futura esset circui-
 tio verborum, quam coacti essemus

V è re

430 DE INDVCIIS BELLI
è re nata comminisci ut eorum scrupulosa voluntati mos gereretur. Nec inanem, aut pro nihilo putandam esse vestram hanc circa vocabulorum apices sollicitam cautionem ac diligentiam. Nam qui viribus imbecilliores sunt, non injuria exigunt ut ita perspicue ac dilucide pactorum conventorum leges conscribantur, ne quis ambiguitati aut incertitudini locus relinquatur, calumniæ-ve materies detur, quam sinistra interpretatione potentior in rem suam detorqueat contra germanum sensum & intellectum scripturæ. Quum omnia caveris quæ ab humana sagacitate provideri possunt, tamen vix erit quin capiaris & in insidias fraudesque delabaris. Hæc & similia magnis animorum motibus decertata sunt, quæ quum exitum nullum haberent, nec deliberando quidquam certi definitique eliceretur, placuit Audientiarium Verreyken ad Archiduces mitti scitatum eorum sententiam, qui re infecta

infecta reversus est quarto postquam profectus erat die. Iam ad præstitutum tempus ventum erat, qua die denuntiaveramus nos esse confestim abituros, [v. Kal. Mart. cIo Io c ix] nisi quid interea decretorio iudicio statutum esset, quum obnixè rogare cœpit Præses Richardotus, ut in unicum biduum profectionem differre ne gravemur, se intra id spatii perquisiturum mentem ac voluntatem Archiducum. Quod ægre tandem concessimus. Verebatur enim ne talis dilatio de composito quæsitæ esse videretur ad circumducendum tempus, & ad postulandam ulteriorem Induciarum prorogationem, quam nullo modo sperare eos oporteret. Reversus significat Archiduces consentire in prionem articulum, sed resectis & circumcisis quibusdam quæ magnopere conatus est ostendere nihil aut admodum parum ad rem attinere, nec in eo cardine versari commodum ullum aut periculum unitarum

432 DE INDVCIIS BELL
rum Provinciarum. Nos in contra-
riam partem strenue pugnauimus,
nec passi sumus quidquam immutari
detrahive de solennibus. Quæ mo-
rositas, ut ipsi interpretabantur, ad-
uersariis bilem movit, nec offensio-
nem dissimulavit Præses. Quando-
quidem, inquit, nec Archiducum de-
siderio, nec facilitati & indulgentiæ
Regis cum honorem deferre digna-
mini, ut ab obstinatae mentis propo-
sito recedere velitis, nolumus brachia
dirigere contra torrentem, nec ratio-
nibus niti ad expugnandum inflexibi-
lem rigorem, cui nihil aliud videmus
esse propositum præter dedecus & con-
tumeliam supremarum potestatum.
Non enim id quæritur ut libertas cõ-
merciorum in tuto sit, cui satis superq;
prospicitur ea formula, quam licet
majestate inferiorem seruari tamen
non vetamus, sed hoc agitur ut ex ip-
sa verborum duritie & incivilitate ap-
pareat offensiones animi causa captari,
quasi magis præclarum & honorifi-
cum

cū sit conditiones extorquere ab invitis quam à volentibus impetrare. Tandem igitur assensi sunt ut prior articulus partis Induciarum adtexeretur: de altero vehementer contenderunt, nec nisi paulo ante nostrum discessum adducti sunt ut eum subscriptione sua, & autoritate confirmarent. Exinde mentio injecta est de commerciis intra ipsos fines Belgarum, multæque rationes in medium productæ sunt ut ostenderetur nec juri gentium, nec institutis majorum, nec communis patriæ genio consentaneum esse, ut Zelandis tam gravia vectigalia solverentur, quæ turbidis temporibus necessitas excusaret lege omni & ratione potentior, sed eadem etiam continuata sunt postquam est à bello cessatum. Nam sua tantū interesse ut aboleantur ejusmodi extraordinariæ indictiones, sed publicam vicinorum causam & utilitatem in eo verti. Quod si Zelandi pertenderent contumaciter in proposito, nec adduci vellent

V ;

ulla

434 DE INDUCIIS BELLI
ulla suada, ullisque summa æquitate
nixis rationibus ut bona cum pace &
gratia tam acerbæ exactiones antiqua-
rentur, nequaquam de futurum finiti-
mis populis animum aut consilium,
quo talis pervicacia majore damno
pretioque eorum compesceretur.
Quum alieno tempore talia proponi
nobis viderentur, & judicaremus o-
portuniorem fore occasionem de his
rebus agendi ubi de negotio Inducia-
rum conventum esset: negarunt id
tempus esse exspectandum, tanquam
nimis serum & inutile futurum, si-
quidem omnia libera & integra re-
linquebantur Ordinum arbitrio ac
potestati nec ideo minus ratæ ma-
nebant Induciæ si de tributis & pensi-
tationibus istis nihil esset accisum aut
immutatum. Tamen passi sunt sibi
persuaderi si de cæteris transactum
foret, haud abesse spem quin ex utri-
usq; partis commodo & emolumen-
to statui possit quod æquius ac melius
esse videretur. Quod ad Induciarum
tempora

tempora definienda pertinet, semper
authores fuimus ut ad XII annos pro-
ducerentur, illi ex aduerso eas decen-
nali spatio includi cupiebant, sed ita
pugnare visi sunt tanquam qui se vin-
ci non ægre admodum laturi essent,
nec ob eam rem deserent vadimo-
nium, aut in mora erunt quominus In-
ducia procedant, sicuti ex eorum ser-
mone haud dubie perspeximus. Hæc
summa est eorum quæ inter nos ultro
citroque gesta sunt, de quibus uni-
uersis & singulis Reges nostros certio-
res fecimus, ut eorum iudicium, sen-
tentiam ac voluntatem cognoscere-
mus, remque omnem ad confessum
vestrum referremus. Curarunt nobis
significandum se vehementer admi-
rari, nec unquam animo præcepisse
tantam fore in Hispaniarum Rege fa-
cilitatem, ut crederent eum qui alia
omnia præ se tulisset, & passim edixis-
set, concessurum libertatem nego-
tiandi navigandique ad Indias eo mo-
re & modo quem scripto complexi
V 4 sumus.

436 DE INDVCIIS BELLI
sumus. Nec opinabantur Archiduces,
quorum civibus, subditis, & incolis
plurimum incommodi adferebant
vectigalia, quæ pro mercibus impor-
tandis & asportandis apud vos exi-
guntur, subituros eas condiciones
quas formula nostra præscribebat.
Quum autem contrarium appareat
ex actis, quæ scripta, conventa, &
subsignata sunt, res omnis, ut eo-
rum fert opinio, jam in eo loco sita
est, ut magno vestro fructu & com-
modo possitis huic lento negotio fi-
nem exoptatum imponere. Idque eo
impensius, quod articulus de liber-
tate commerciorum & navigatio-
num ad Indos, cujus exemplum inspe-
xerunt, tam planis verbis ac perspicuis
conscriptus est, ut non nisi calumnio-
sa detorque admodum interpreta-
tione possit in odium aut incommo-
dum vestrum converti, præsertim si
cum priore articulo posterior conjun-
gatur, qui prorsus omnem cavillandi
materiem præcidit. Ibi enim cavetur,
ne in

ne in iis locis, qui sunt extra Europam, ac limites præcedente articulo comprehensos, Induciarum tempora cedant nisi post annum elapsum à die conventionis, ut pendente tali spatio certiores fiant qui isthic versantur ne quid hostilitatis admittant. Quæ verba non aliorsum possunt trahi sine evidenti calumnia, quam ad oras terrarum longissime distitas, hoc est ad regiones Indiarum. Itaque maxima vincertatum est priusquam adversarii in hosce duos articulos cõsentire in animum induxerint, sicuti jam ante demonstravimus. Tamen ut omni ex parte securitati vestræ cautum atque consultum sit, & ne qua læva suspicio resideat in mente cujusquam vestrum, Reges nobis in mandatis dederunt ut ipsorum fidem & authoritatem obligemus, se perinde factum accepturos, quasi Induciæ ruptæ violatæque essent, si qua vis aut impeditio fiat quominus libere ad Indiarum portus ac regiones commeare negotiariq; possi-

V s

tis,

438 DE INDVCIIS BELLI
tis, vobisque opes & auxilia submini-
strabunt, non secus atque si in omni-
bus reliquis capitibus servatæ non es-
sent. Quæ quum ita sint, hortamur
vos, & obsecramus nostro nostrorum-
que dominorum nomine, ne circa vo-
cabulorum apices, & sententiarum
captiones diutius immorari perseve-
retis, quibus tricis non aliud profici-
tur, quam ut agendi tempus inutili
cunctatione dilabatur, & occasiones
rebus capessendis oportunæ præter-
fluant. Nihil æque vestris utilitatibus
adversatur, quam lentæ istæ delibe-
rationes, ex quibus oriuntur varii sen-
sus animorum, diversitates opinio-
num, sinistra suspiciones, semina dif-
fidentia, quæ tandem in apertam fa-
ctionem erumpere possent, nisi unum
idemque sentire vobis in animo est,
vosque patriæ dignitas, & reip. salus
in concordiam reducat. Satis jam satis
suffragiis & sententiis invicem velitati
estis. Non amplius consulto, sed ma-
ture facto opus est. Incumbite com-
muni

muni conspirantique voto ac studio in eam curam, ut omnibus æquis atque iniquis palam fiat vos non voluntarium divortio à publica causa, sed dissimilitudine & varietate opinionum, ut fieri solet inter conjunctissimos cives diffedisse. Fortes viri non possunt sibi imperare quin pro suo quisque captu fidenter in medium proferant eaque factu optima, & utilissima videntur, sed moderatæ, prudentes, & pacificæ mentes debent haud gravatim acquiescere plurium consensui atque authoritati. Nunquam tot simul auguria concurrent ad rempubl. benefœliciterque gerendam, ad honorificam conventionem ineundam, ad firmandas imperii vires, ad libertatis jura recte constabilienda. Serenissimi Archiduces, quod nemo in dubium vocat, pacem ex animo cupiunt, totis sensibus ad pacem adspirant, natura prorsus abhorrent à crudelitate, à cædibus, ab humani sanguinis effusione, Rex Hispaniarum ingenio suo procli-

440 DE INDVCIIS BELLI
proclivis ad mansuetudinem & clem-
entiam, pæne Majestatis obliviscitur
ut eorum precibus & flagrantibus vo-
tis tractabilem se ac morigerum præ-
beat, quamvis genius gentis, & consi-
lia interioris aulæ mentem ejus in di-
versas partes trahant. Duo maximi Re-
ges fœdere & amicitia vobiscum jun-
ctissimi, quos adversarii omnibus arti-
ficiis à societate vestra segregare ac
divellere studuerunt, firmi constan-
tesque in pristino erga vos affectu ni-
hilo segnus permanferunt, mutuis
animis concordique assensu causam
vestram foverunt, ita ut amborum
consilia paribus auspiciis unaq; men-
te gubernari viderentur, nec aliud ip-
sis propositum fuit præter conserva-
tionem vestri status. Talis animorum
consensus concentusque persuasit iis
principibus, qui vobiscum cōtrahunt,
ut ad quædam conniverent, multa-
que coacti temporibus indulgerent
quæ alioqui nullo pacto concessuri
erant. In tali cardine & inclinatione
rerum

rerum rapienda est occasio, cujus velocitas sæpe puncto temporis è manibus dilabitur, nec segnitiam nostram exspectat. Ideoque capillatam frontem habere perhibetur, occiput vero calvum. Si prætervecta fuerit hæc divinitus oblata rerum bene gerendarum commoditas oportunitasque, nequidquam postea votis eam ac precibus sollicitè desiderabitis. Minimo momento maximæ possunt emergere mutationes, & casuum vicissitudines, tum in fortunæ volubilitate atque inconstantia, tum in hominum voluntatibus atque sententiis, ut vix ac ne vix quidem fieri queant ea quæ antea facillimos explicatus habere videbantur. In tempore venire rerum omnium est primum. Hoc sapientiæ, & virtutis opus, imo & fœlicitatis. Fatalis enim quædam vis major humanis consiliis occæcat mentes mortaliū, quum aliqua calamitas eorum cervicibus impendet. Nullo pretio satis æstimari potest utile, honestum, fidele

442 DE INDVCIIS BELLI
fidele & salutare consilium, quod in
occasionis articulo neglectum seram
pœnitentiam, & sæpe pestem ac per-
niciem secum trahit. In rebus arduis,
in iis quæ summam reip. continent,
non licet bis peccare. Si Samnites al-
terutram solertissimi senis Herennii
sententiam secuti essent, ut Romano-
rum exercitum ad Furculas Caudi-
nas inter duos saltus clausum aut oc-
cidione delevissent, aut omnes inde
sospites atque inviolatos dimississent,
hoc pacto vel ingenti beneficio po-
tentissimam gētem sibi conciliaissent,
aut in multas ætates bellum esset di-
latum. Sed mens illis læva fuit, cujus
imprudentiæ culpam gravissimis de-
inceps calamitatibus expiaverunt. Si
Annibal Maharbalis monitis auscul-
tasset, & à Cannensi pugna protinus
exercitum mœnibus Romanæ urbis
admovisset, actum erat de imperio,
&, quantum homini fas est augurari,
victor Annibal die quinti in Capito-
lio epulari potuisset. Si Annoni recte
suadenti

suadenti paruissent Carthaginenses, & arripuissent tempus, quo magis dare pacem quam accipere poterant, excidium urbis avertissent. Sed animi rebus secundis insolentes, & velut ebrii dulci fortuna non advertunt quod optimum factu sit, aut facere nōlunt. Quintilius Varus cum legionibus & auxiliis non esset ad internecionem redactus, si præsagia venturæ calamitatis, & indicia fidelissimorum hominum non contempsisset. Sed interdū fata prævalent consiliis, & (ut præclare ab antiquo (*Ammiano Marcellino*) Scriptore memoriæ proditum est) fulmine tangendorum mentes hebetantur. Ne pluribus exemplis recensendis immoremur, quæ ex annalium monumētis prope innumerabilia depromi possunt, scitote nulla re genus humanum propinquius ad naturæ divinæ similitudinem accedere, quam recte consulendo, & ut sapientissimus est is, cui, quod opus sit, ipsi sua sponte veniat in mentem, sic in
secundo.

444 DE INDVCIIS BELLI
secundo gradu consistit qui alterius
bene inventis obtemperare non recu-
sat. Quo indulgentiorem fortunam
estis experti, quo florentior & beatior
est vester Status, eo magis modestiæ
ac moderationi litare vos oportet,
nec fidere nimium præsentibus bonis,
quæ mobilis horæ momento permu-
tare dominos, & in altera jura transire
consueverunt. Fluxæ, & caducæ sunt
sortes ac vicissitudines humanarum
rerum, nec quidquam in terris magis
stabile est ac diuturnum, quam cui
subest justitiæ fundamentum. His au-
spiciis res vestræ ab exili principio, ad
eam magnitudinem ac potentiam
evectæ sunt, ut non tam accessio vobis
quærenda, quam fortunæ commuta-
tio metuenda sit, quæ nunquam eo-
dem vestigio consistit. Ideo fœlici-
ter bellum gessistis, quia justum erat:
justum autem quia necessarium. Ne-
que enim ulla alia legitima causa est
contra Principem arma sumendi.
Deum pro meliore causa stantem
propitium

Bile
propitium
ne irarum
utiles &
condicio
enim aliud
lamentabili
quæri debu
reus sub u
dulci jugo
qui volen
pra regu
rerum or
diam vol
abundan
lica virtu
vestrum
illustri fam
te libertate
tis vos ag
status co
mansuet
ciarum o
stra deet
magnam
utaminu

propitium habuistis. Verendum esset
 ne iratum experiamini, si commodas,
 utiles & honorificas sequestræ pacis
 conditiones adspersati fueritis. Non
 enim aliud à vobis hoc diuturno &
 lamentabili bello quæsitum est, aut
 quæri debuit, quam ut in pace vive-
 retis sub umbra securæ libertatis, sub
 dulci jugo sanctarum legum, quibus
 qui volens servit is vere liber est, & su-
 pra regum tiaras exsurgit. Omnium
 rerum optandarum fructus ad invi-
 diam vobis cumulate suppetit. Opes
 abundant, gloriam immortalem bel-
 licæ virtute consecuti estis, nomen
 vestrum longe lateque per populos
 illustri fama propagatur, secundo Mar-
 ce libertatem asseruistis, tales ipse ho-
 noris vos agnoscit, nec amplius ullam
 status controversiam movet, certa
 mansuræ pacis spes ab auspicio Indu-
 nciarum ostentatur. Nihil fœlicitati ve-
 stræ deest quam ut seria æstimatione
 magnam fortunam perpendatis, &
 utamini reverèter ac moderate donis
 ingen-

446 DE INDUCIIS BELLI
ingentibus, quæ divinitus vobis obti-
gerunt. [xi. Kal. April. cIo Io c ix.]
Hæc oratio nixa viribus immotæ ve-
ritatis & rationibus ac sententiis haud
dubiæ certitudinis, tantum potuit ad
impellendos labantes animos, ut Or-
dinum comitia Bergopsomii (oppi-
dum est in Brabantia) congregaren-
tur, ubi ex consilii sententia decretum
est ut x-viri crearentur instructi man-
datis, & amplissima potestate conve-
niendi de longi temporis Induciis,
prout ex commodo reip. fore judica-
rent. Locus colloquio destinatus fuit
Antverpiæ, flos & ocellus urbium Bel-
gicarum. Adfuere ibidem delegati Ar-
chiducum una cum patre Ney, qui
paulo ante ex Hispaniis erat reversus,
& secum attulerat à Rege literas, quæ
non parum adjumenti attulerunt ut
Induciarum Tractatus ad exopta-
tum, & fœlicem eventum provehe-
retur. Convenerunt aliquoties in
curiam, quam civitatis domum vul-
go appellant, atque ibi consiliis in-
ter

Belg
ter utam
communi
cI c ix.]
factum a
maris, o
communi
ducia duo
ditionibus
ravimus.

L. PR
c
spaniarum
tos esse cu
vinciarum
ro popul
que instr
juris pra
nunc pra
tractum
conditio
ciuntur.
II. U
res anno
sunt ac

inter utramque partem collatis, & communicatis, [v. *Eid. April. c. 10 c. 10 ix.*] quæ fideli silentio, tanquam sacrum arcanae Cereris, aut Magnæ matris, occultabantur, tandem ex communi consensu pactæ sunt Induciæ duodecim annorum sub conditionibus quas heic intexendas curavimus.

I. **P** R I M V M Serenissimi Archiduces tam suo, quam Regis Hispaniarum nomine declarant se paratos esse cum Ordinibus unitarum Provinciarum agere, tanquam cum libero populo, suis legibus, moribus atque institutis utente, in quem nihil juris prætendunt, quemadmodum nunc præsentem Induciarum contractum cum iis inierunt sub pactis & conditionibus quæ deinceps subjunguntur.

II. Ut per x i i proxime sequentes annos, firmæ, fidæ & inviolabiles sint ac serventur Induciæ, quibus laben-

448 DE INDVCIIS BELLI
labentibus supersedebitur ab omni
actu hostilitatis terra marique flumi-
nibusque inter subditos, incolas & ad-
venas Regis Hispaniarum Archidu-
cumque, & Ordinum confœderato-
rum sine ulla exceptione locorum
personarumve.

III. Utraque pars placide pacifice-
que retineto salvam & incolumem
possessionem regionum, urbium, lo-
corum, terrarum & dominiorum, quæ
nunc detinet, absq; ulla injuria & mo-
lestia. Quod & locū obtinebit in pagis,
vicis ac territoriis quæ inde depēdent.

IV. Subditi, & inquilini utriusque
partis tam Regis & Archiducū, quam
fœderatorum Ordinum, invicem co-
lunto mutuam benevolentiam, &
amicitiam: nec fas jusque esto præte-
riti temporis damna vel offensiones
ulcisci aut exprobare, suntque libera
utrinque negotiandi commercia per
terras, per maria, per flumina. Quod
tamen Rex Hispaniarum cupit restrin-
gi ad regiones, terras ac provincias
quas

quas possidet in Europa: vel ad alia
 regna, dominiæque, quo Regum aut
 Principum amicorum subditi nego-
 tiandi causa commeare solent. Ab iis
 vero locis, urbibus, portibus atque
 insulis, quæ extra fines, prædictos
 sub ejusdem Regis imperio sitæ sunt,
 Ordines eorumque subditi abstinen-
 to, neque eo commerciorum causa
 proficiscuntor nisi impetrato Regis
 consensu commeatuque. Quod vero
 attinet ad loca, quæ aliis Regibus,
 Proceribus aut populis subjecta sunt,
 etiam extra limites Europæos, liceto
 Ordinibus eorumque subditis iis in
 locis ac regionibus commercari ac ne-
 gotiari, dum id fiat permittentibus
 locorum dominis, nec ullam moram
 aut impedimentum objiciet Rex ejus-
 ve administri, vicarii aut officarii,
 quominus domini locorū eam liber-
 ratē suo arbitratu concedant, nec ipsis
 Ordinū subditis negotium aut mole-
 stiam faceffet, quominus eo jure com-
 meandi cōmercandiq; libere utantur.

V. Et

V. Et quoniam longi temporis tractu opus est priusquam certiores fieri possint qui extra fines Europæ cum instructu & navibus commercia exercent, ut ab omni hostilitate desistant, placuit ex communi sententia initium Induciarum fore demum intra annum ab hodierno die supputandum. Tamen si citius perveniat ad eos notitia pactorum conventorum, recte & ordine, atque ex bonæ fidei præscripto faciēt si ab eo tempore sese ab omni actu hostili cōtineant. Quod si post istud spatium ulla hostilitas admissa fuerit, damnum & injuria continuo & sine tergiversatione reparabitur.

VI. Subditi & incolæ regionum tam Regis Archiducumque, quam Ordinum confœderatorum ultro citroque negotiantes ne gravioribus tributis, portoriis ac vectigalibus onerentur, quam ipsi earum regionum, ubi illa solvuntur, subjecti, amici & fœderati, qui minimis oneribus adstringuntur.

VII. Sub-

VII. Subditi & incolæ dominiū
 Ordinum eadem securitate ac liberta-
 te fruuntor in locis ac dominiis Regi,
 & Achiducum imperio subjectis, quæ
 concessa sunt subditis Regis Magnæ
 Britannia in tractatu pacis nuper cum
 ipso conventæ, secundum arcanos ar-
 ticulos qui cum Comestabili Castiliæ
 pacti fuere.

VIII. Non esto fas sistere, aut ma-
 num injicere in mercatores, magistros
 navium, exercitores, nautas, nec in
 eorum naves, pecunias merces, bo-
 na, quocunque prætextu id fiat, sive
 rex causa generalis aut specialis man-
 dati, sive per occasionem belli, sive
 quæsito colore conservandi defen-
 dendique fines. Nec tamen una ibi-
 dem comprehenduntur, si quæ ma-
 nus injectiones factæ sunt per legiti-
 mos Iustitiæ tramites ob debiti æris
 nexum, & obligationes rite contra-
 ctas, quæ obtinebunt suum vigorem,
 & in iis servabuntur solennes viæ ac
 formulæ judiorum.

IX. Et

IX. Et quod ad commercia attinet quæ in Belgicis regionibus frequentantur, si ex justis querelis apparebit quædam vectigalia, propter belli erogationes & necessitates introducta modum excedere, ut inde mutua negotiatio plurimum capiat detrimenti, propositis ab alterutra parte rationibus gravaminum delegabuntur continuo Iudices, qui super ea re cognoscant, & ex communis consilii sententia, quoad ejus fieri potest, omnia ad moderationem debitam reducuntur, neque tamen, si id obtineri non possit, ideo violatas esse Inducias existimari debet.

X. Si quæ sententiæ judicialeque reddita fuerint in contrariarum partium sequutores, tanquam in contumaces, quorum defensionem nemo suscipit, tam in civili quam criminali causa, non poterunt pendentibus Induciis mandari executioni, nec adversus personas, nec adversus bona condemnatorum.

XI. Li-

XI. Literæ pignorationis aut re-
præfaliarum non obtinebuntur pen-
dente eo tempore, nisi ex dextro causa
cognita, quibus casibus id per leges &
constitutiones Cæsarii juris concedi
solet.

XII. Fas jusque ne esto appellendi
ad portus, plagas, promontoria alte-
utriusque partis cū tali numero navium,
aut armatorum, ut justis timoris suspi-
cibus generari possit vim parari, nisi ex
impermissu ejus, sub cujus ditione loca
illa sita sunt, aut nisi tempestatibus
aliaque necessitate delati illuc fuerint,
ad majorem vim, aut naufragii pericu-
lum effugiendum.

XIII. Hi horumve hæredes; aut
successores vel mandatarij, quorum
bona belli, vel partium odio per ma-
nus injectionem capta, aut fisco ad-
scripta fuerint, durantibus Induciis, ac
privatæ authoritatis arbitrio, non im-
plorato legū ac magistratuum auxilio
inducantur à quibuscunq; possessori-
bus, eisq; utuntur fruuntur vi & vigore

X

præ-

454 DE INDVCIIS BELLI
præsentis tractatus, etiamsi in fisci jus
& naturam transferint, aut per oppi-
gnorationes, donationes, pacta con-
venta, transactiones, aut quascunque
renūtiationum clausulas alienata fue-
rint ad excludendos eos quibus jure
competunt. Ita tamen ut de iis non
sit libera disponendi potestas, alie-
nandive aut oppignorandi, nisi im-
petrata venia ab Archiducibus vel
Ordinibus.

XIV. Quod & locum obtineto in
hæredibus Principis Arausionensis ex
causa juris quod ipsis competit in Sa-
linas Burgundici Comitatus, quarum
usus fructus ipsis restituitur cum silvis
& saltibus inde dependentibus. Et
quod ad litem Castellobelini attinet
jam vivo Principe intentatam in su-
premo Senatu curiæ Machliniensis
contra fisci procuratorem Regis Ca-
tholici, promittunt & spondent Ar-
chiduces se bona fide daturos ope-
ram omnique studio ac diligentia cu-
raturus, ut sententia rite feratur intra
anni

intra anni spatium ex quo lis contestata fuerit sine ulla longinquiori mora vel incomperendinatione.

VX. XV. Si à fisco distracta fuerint utriusque bona, contenti esse debebunt ipsi ad quos ea jure & ex vi presentis distractatus pertinebunt, usuris sex numerorum cum quadrante in singulos mensem constitutis, quæ fideliter solvantur, à possessoribus dictorum bonorum pendentibus Induciis, si autem illi in mora fuerint, tunc proprietariis boni fundi prædiorum, & ex capite ac morte satisfiet.

VX. XVI. Sed si ejusmodi bonorum distractio in judicio facta fuerit servandis solennibus ob expungenda nomina iusta & legitima eorum ad quos ea bona pertinebant antequam fisco adscriberentur, licebit ipsis aut eorum hæredibus vel successoribus ea redimere solvendo pretium intra anni spatium numerandum à die presentis tractatus, post quod tempus non amplius competet talis facultas. De redemptis

456 DE INDVCIIS BELLI
vero statuere ac disponere pro suo
arbitratu poterunt sine impetratione
commeatus, aut ullius indulti.

XVII. Huiusmodi tamen redemptio seu redhibitio non extenditor ad ædes sive domos, quæ in urbibus atque oppidis sitæ sunt, si quæ ex ea causa venditæ distractæque fuerint, propter maxima incommoda ac detrimenta quæ inde possent oriri contra possessores talium locorum, qui instaurandis iis aut reficiendis ingentes sumptus impendisse potuerunt, quorum ratio futura esset & spatio longinqua, & factu minime expedita.

XVIII. Quod vero ad refectiones & meliorationes attinet in aliis bonis divenditis, quorum retractus seu redhibitio vi præsentis tractatus permittitur, si quis eo jure se munitum putat, idonei & competentes iudices in rem præsentem venient, & cognita causa decretum interponent, manebuntque prædia de quibus controversia est, hypothecæ nomine obligata pro dictis meliora-

meliorationibus, ita tamen ut em-
ptoribus non sit fas jure retentionis
puti quo illis solvatur aut satis fiat.

XIX. Si quæ propugnacula, vel
opera publica fuerint utrinque ædifi-
cata permissu & autoritate supremi
Magistratus in iis locis, quæ secundum
formulam hujus conventionis resti-
tuiti debent, proprietarii contenti esse
debeant pretio & æstimatione facta
per eos qui jurisdictioni præsumt, nisi
ex mutuo consensu partes inter se
convenient.

XX. Quod ad Ecclesiastica bona,
Collegia, Cœnobia, & id generis pia
loca attinet, quæ sita in Provinciis u-
nitis, spectantque ad Ecclesias, be-
neficia & collegia ditioni Archidu-
cum subjecta, quæ non venierunt an-
te Kal. Ian. anni 1607 reddun-
tor, & restituntor, idque privata aut-
horitate sine ministerio apparitoris
aut ordine judiciorum, ut iis utantur
fruuntor quamdiu durabunt Induciæ,
non tamen ut habeant alienandi mi-

458 DE INDVCIIS BELLI
nuendive facultatem, quemadmo-
dum antea dictum est, Quæ vero an-
te dictum diem vendita erunt, aut ab
Ordinibus quarundam provinciarum
in solutum data, reditus annui ex ea
causa solventur, redactis usuris ad de-
cimum sextum quemque nummum,
à provincia quæ hujusmodi bona ven-
diderit. Siremps lex, jus, causa esto
ex parte Archiducum.

XXI. Quibus confiscata bona re-
stituenda sunt non tenentur solvere
reditus retrolapsos, onera & officia
prædiis aut hærediis annexa pro eo
tempore quo talia jura non percepe-
runt, ac si quid molestiæ ipsis utrinque
hoc nomine exhibeatur, absolvun-
tor, indemnesque dimittuntor.

XXII. Siremps lex esto si quæ bo-
na distracta concessave fuerint sub
conditione meliorationis refectionis-
ve, nec alia jura vel onera vindican-
tor, quam quibus se devinxerunt pos-
sessores ex lege venditionis aut con-
cessionis, cum usuris nummorum in
ante-

anteceffum datorum redactis ad eum modum quem supra diximus.

XXIII. Res judicatæ, judiciaque ob causam confiscatorum bonorum pronuntiata contra eos qui subjecti fuerunt jurisdictioni, aut ultro concesserunt in judicem, quique recte & ordine defenfi sunt, rata, firma & immota funto, nec alio pacto rescinduntur quam per usitatas juris vias.

XXIV. Serenissimi Archiduces, & fœderati Ordines delegato magistratus, & administratos aptos atque idoneos, qui jura judiciaque reddant, ordinemque constituent iis in locis, oppidis & castellis, quæ proprietariis restitui debent utenda fruenda durante tempore Induciarum.

XXV. Mobilia bona fisco adjudicata, & fructus, quorum dies ante hunc contractum initium cessit, ne reposcuntor neu restitutioni obnoxia funto.

XXVI. Rerum mobilium actiones quæ ab Archiducibus & Ordini-

460 DE INDYCIIS BELLI
bus ante Kal. Ianuar. cIo Io CVII. re-
missæ fuerunt in gratiam & commo-
dum privatorum utrinque ne revivi-
scunto, sed extinctæ manento.

XXVII. Tempora quæ ab exor-
dio Belgicorum motuum, hoc est ab
anno cIo Io LXVII. ad hanc usque
diem præterfluxere, ne numerantor
aut imputantor ad inducendam præ-
scriptionem aut usucapionem inter
eos qui à diversis partibus steterè.

XXVIII. Qui durante bello con-
cessere in regiones neutrarum par-
tium, hujus quoq; conventionis fru-
ctu ac beneficio potiuntor, iisque li-
berum ac licitum esto sedem deligere
quibus in locis placuerit, aut ad anti-
quum domicilium reverti, ut ibi ha-
bitent secure pacificeque, dum tamen
secundum leges, mores atque institu-
ta cujusque regionis vitam instituant,
nec ob causam delecti pro arbitrio
domicilii bona eorum conveniri po-
terunt, aut ipsi excidere dominio re-
rum suarum.

XXIX. Nul-

XXIX. Nulla nova castella vel propugnacula pendentibus Induciis ab ambobus populis in omni Belgio exstruuntor.

XXX. Proceres ex familia domoque Nassovica durantibus Induciis nec quoad bona, nec quoad personas conveniuntor, aut inquietantor vel ob debita ab Arausionensi Principe ab anno cIo Io LXVII. usque ad obitum ipsius contracta, vel ob reditus non solutos ex quo bona fuerunt annotata & iis regia manus injecta.

XXXI. Si quid adversus hanc conventionem fraude vel temeritate privatorum sine publico consilio Regis Archiducumque, vel Ordinum admissum fuerit, damnum ibidem refarciunt ubi noxa facta fuerit, si tamen injuriæ vel maleficii authores ibi deprehendantur: vel in loco domicilii, nec alibi liceto adversus eorum corpora seu bona litem aut actionem intentare. Nec ob eam rem ad arma veniendum erit, aut violandæ Induciæ,

462 DE INDUCIIS BELLII
sed si justitiæ asylum includatur, ad
usitata remedia literarum pignorationi,
seu repræfaliarum procedere jus
fasque esto.

XXXII. Omnes exhæredationes,
& dispositiones partium aut belli
odio factæ, nullius momenti sunt,
ruptæque & irritæ manent perinde
ac si nunquam factæ essent.

XXXIII. Subditi & incolæ tam
sub Archiducum, quam sub Ordinum
imperio, cujuscunque status aut con-
ditionis sint, apti & idonei sunt ad
succedendum invicem sive ex testa-
mento, sive lege ab intestato juxta
mores, & statuta locorum: ac si qua
forte hæreditas, vel bonorum posses-
sio ante hoc tempus cuiquam obvenis-
set, jus cuique salvum & inviolatum
permaneto.

XXXIV. Omnes utrinque bello
capti sine redemptionis pretio liberi
dimittuntur.

XXXV. Et ut hic tractatus Indu-
ciarum melius atque exactius obser-
vetur,

vetur, tam regia Majestas & Archiduces, quam Ordines pro se quisque promittunt ac spondent, se omnem curam atque diligentiam adhibituros, ut itinera, maria, flumina sint libera tutaque ab incursionibus & grassaturis turbidorum hominum, prædonum, piratarum, latronum, adversus quos, si deprehendi queant, severiter animadvertetur.

XXXVI. Iidem pollicentur insuper se nihil contra præsentem tractatum, aut in fraudem ac præjudicium esse facturos, aut ab aliis fieri passuros directe vel indirecte: si quid secus admissum fuerit, id sine ulla cunctatione aut molestia reparatum iri. Cujus rei ut certior sit fides & autoritas, Rex & Archiduces se & successores suos eo nomine obligavere, omnibusque legibus, moribus ac statutis huic contractui repugnantibus atque contrariis renuntiavere.

XXXVII. Præsens hic tractatus ab iisdem, nimirum à Rege Hispaniarum
 Archi-

464 DE INDVCIIS BELLI
Archiducibusque, itemque ab Ordini-
bus confirmator & approbator:
literæque ratihabitionis in debita so-
lennique forma expediuntor intra
quadriduum ab Archiducibus, atque
Ordinibus, & ab una parte alteri tra-
duntor. Quod autem ad Regiam Ma-
jestatem attinet, Archiduces fidem
suam devinxere, intra trimestre spa-
tium ratihabitionem debito itidem
more rituque conceptam ab Hispano
Rege adfuturam, quæ & Ordinibus
tradatur, ut ipsi & eorum subditi pla-
cide ac pacifice beneficio conventio-
nis hujus frui possint.

XXXVIII. Contractus hic omni-
bus locis, ubi de more solet, & expe-
dire videbitur, statim post ratihabi-
tionem utrinque datam & acceptam,
publice proclamator, & promulgator,
jamque nunc decretum & constitu-
tum esto ut ab omni hostilitate absi-
statur.

He

HÆ sunt conditiones quibus pactæ fuerunt Induciae cum foederatis Ordinibus post bella per annos XL continenter gesta cum maximo regnatore terrarum, qui latius imperitat, quam unquam Romanae potentiae Majestas sese propagavit. Si qua cura tangit manes beatos eorum rerum, quæ in hoc infime telluris globo a mortalibus geruntur, credibile est summo perfundi gaudio mentem Herois Guilielmi, qui Princeps libertatis Belgarum fundamenta jecit, sed in medio cursu, tanquam Palinurus clavo inherens, ab infando percussore trucidatus est, ut ipsa mors argumento sit eum non aliter vinci potuisse, quam fraudibus & insidiis. Hic cumulus defuit ad summam ejus foelicitatem, quod ne quidem spe ac votis concipere potuit tantum rerum prosperarum concursum, ut manipulus hominum, qui ditioribus atque imperiis Hispanæ magnitudinis comparati vix puncti instar obtinent, eo redigeret potentissimum orbis Monarcham, ne cum civibus olim juri suo subjectis æquo foedere pacem atque amicitiam jungere dedignaretur. Hoc ingens beneficium Deo
 impu-

466 DE INDVCIIS BELLI
imputandum est, in cuius manu sunt corda
Regum. Is est qui iusta arma favore coelesti
admirabiliter secundavit, usus opera, virtu-
te, prudentia & vigilantia Illustrissimorum
Ordinum, nec non heroica fortitudine Prin-
cipis Mauricii, quo nemo vivit hodie belli-
cis laudibus major, ac fortunatior. Decet
cum reverentia & humili gratiarum actio-
ne amplecti tanta coeli dona, nec tamen ita
indormiendum est presentibus bonis, ut
adversa fortune praesidia consumantur. Li-
bertas sane, praecipua dos humanae conditio-
nis, nec purpura, nec auro reparari potest:
ceterum difficulter conservatur nisi modesta
mens, & caduce sortis intelligens animus
clavum temperet ac moderetur. Gloria, di-
gnitas, opes, imperium optime & securissime
iisdem artibus retinentur, quibus initio
parta sunt. Concordia & constantia perse-
verandi in sancto pioque proposito liberta-
tem & religionem in solido locavit Ordinum
fortiundo, & publica foelicitas. Ipsi adver-
sarii sua confessione, suoque suffragio cau-
sam unitarum Provinciarum comprobave-
re. De Archiducibus, non est, ut opinor dubi-
tandum.

tandum quin ex animo pacem cupiant, nec facile cuiquam impellentur, ut iterum ad arma reverti velint. Natura eorum ad otium & quietem aurigatur. Orbitas, & vix nulla spes generanda prolis efficit ut nihil optandum habeant, nisi ut assignatum hereditium placide ac sine metu vicinorum possidere liceat, magisque laborant finium regundorum causa quam propagandorum. De Rege Hispanorum etiam omnia boni augurii signa videntur eo inclinare, ut non abhorreat à placidioribus consiliis. Si aliud mentem ejus à turbidis cogitationibus avocaret, habet undecim annorum experientiam, qua magistra potest erudiri ne rudis agminum & certaminum laceffit asperum tactu leonem Batavicum. Videt nihil actum omnibus tantorum operum impensis, tot virorum fortium funeribus, nisi ut fieret manifestum nulli populo, qui concordiam & bonas artes colat, tam esse degenerem animum, tam debiles & afflictas vires, quin vitam & patriam libertatem defendere queant cives ad ingenuitatem nati, qui servitutem letho pejus oderunt, & pro bona causa mortem oppetere pulcher-

pulcherrimum esse augurium arbitrantur. Non est opus ut à Privernatibus, aut à veteribus historiis exempla sumantur, domi habemus unde disciplinam istam haurire possimus. Nulli testes citari possunt locupletiores ad faciendam fidem nihil esse impervium pectoribus generosis, & magnanimis, quam bellum Belgicum gestum sub auspiciis Ordinum confœderatorum, quod nunc per duodecennales Inducias interquiescens quasi signum quoddam sustulit ad expectandam fidam, securam & sempiternam pacem. Quæ quidem tanquam cœli filia, & bonorum omnium dispensatrix ardentibus votis expetenda est, orandusque pacis sequester Deus, ut hoc incomparabile donum, cujus nunc usura certis temporum metis circumscripta est, proprium tandem, ac perpetuum evadat.

F I N I S.

